

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ

Yunus Emre ve Türkçe Yılına İthafen

9. MİLLETLERARASI

TÜRKOLOJİ KONGRESİ

13 Eylül – 16 Eylül 2021, İstanbul

BİLDİRİ ÖZETLERİ

9. MİLLETLERARASI TÜRKOLOJİ KONGRESİ 13-16 EYLÜL 2021

BİLDİRİ ÖZETLERİ

9. MİLLETLERARASI TÜRKOLJİ KONGRESİ KURULLARI

DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Mahmut AK (İstanbul Üniversitesi Rektörü / Tarih Bölümü Başkanı)
Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN (Türk Dil Kurumu Başkanı)
Prof. Dr. Hayati DEVELİ (İÜ Edebiyat Fakültesi Dekanı / Dilbilimi Bölümü Başkanı)
Prof. Dr. Ali Şükrü ÇORUK (Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Başkanı / Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı Başkanı)
Prof. Dr. Abdulkadir EMEKSİZ (Türk Halk Edebiyatı Anabilim Dalı Başkanı)
Prof. Dr. Fikret TURAN (Eski Türk Dili Anabilim Dalı Başkanı)
Prof. Dr. Hatice TÖREN (Yeni Türk Dili Anabilim Dalı Başkanı)
Prof. Dr. Mücahit KAÇAR (Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı Başkanı)
Prof. Dr. Mehmet ÖLMEZ (Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü Başkanı)
Prof. Dr. İlyas TOPSAKAL (Rektör Yardımcısı / Genel Türk Tarihi Anabilim Dalı Başkanı)
Prof. Dr. Agah Tarkan OKÇUOĞLU (Türk İslam Sanatı Anabilim Dalı Başkanı)
Prof. Dr. Abdullah KIZILCIK (Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Başkanı)
Dr. Öğr. Üyesi Özcan TABAKLAR (Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü)

DÜZENLEME KURULU (YÜRÜTME KURULU)

Prof. Dr. Mustafa BALCI (Kongre Başkanı)
Dr. Öğr. Üyesi Feryal KORKMAZ (Kongre Genel Sekreteri)
Doç. Dr. Ömer KUL
Doç. Dr. Mehmet SAMSAKÇI
Doç. Dr. Kürşat YILDIRIM
Dr. Öğr. Üyesi Ayna ASKEROĞLU ARSLAN
Dr. Öğr. Üyesi Zehra HAMARAT
Dr. Öğr. Üyesi Ali ILGIN
Dr. Öğr. Üyesi Fatih TIĞILI
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Sait TÜRKHAN
Dr. Öğr. Üyesi Şaban BIYIKLI
Dr. Filiz FERHATOĞLU
Dr. Berker KESKİN

DÜZENLEME KURULU (SEKRETARYA)

Arş. Gör. Ahmet AKSU (Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü)
Arş. Gör. Seda AKSÜT ÇOBANOĞLU (Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü)
Arş. Gör. Ömer ASLAN (Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü)
Arş. Gör. Samet ATALAY (Tarih Bölümü)
Arş. Gör. Mizan COŞKUN ÖZGÜR (Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü)
Arş. Gör. Recep Selman DOĞRU (Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü)
Arş. Gör. Sevim GÜLDÜRMEZ (Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü)
Arş. Gör. Rabia SARAL (Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü)
Arş. Gör. Harun KORKMAZ (Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü)

BİLİM KURULU

Prof. Dr. Mahmut AK
 Prof. Dr. Şükrü Hâluk AKALIN
 Prof. Dr. Yavuz AKPINAR
 Prof. Dr. Mahir AYDIN
 Prof. Dr. Mustafa BALCI
 Prof. Dr. Giampiero BELLINGERI
 Prof. Dr. Chakib BENAFRI
 Prof. Dr. Ayhan BIÇAK
 Prof. Dr. A. Azmi BİLGİN
 Prof. Dr. İdris BOSTAN
 Prof. Dr. Yücel BULUT
 Prof. Dr. İsmail COŞKUN
 Prof. Dr. Cengiz ÇAKMAK
 Prof. Dr. Ekrem ÇAUŞEVİÇ
 Prof. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU
 Prof. Dr. Ali Şükrü ÇORUK
 Prof. Dr. Yılmaz DAŞÇIOĞLU
 Prof. Dr. Hayati DEVELİ
 Prof. Dr. Ferit DUKA
 Prof. Dr. Musa DUMAN
 Prof. Dr. Ali Merthan DÜNDAR
 Prof. Dr. Anna DYBO
 Prof. Dr. Julibay ELTARAZOV
 Prof. Dr. Feridun M. EMECEN
 Prof. Dr. Abdülkadir EMEKSİZ
 Prof. Dr. Cezmi ERASLAN
 Prof. Dr. Ahmet Bican ERCİLASUN
 Prof. Dr. Saadettin Yağmur GÖMEÇ
 Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY
 Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN
 Prof. Dr. Mücahit KAÇAR
 Prof. Dr. Alaattin KARACA
 Prof. Dr. Zekeriya KARADAVUT
 Prof. Dr. Ahmet KARADOĞAN
 Prof. Dr. Leyla KARAHAN
 Prof. Dr. M. Fatih KÖKSAL
 Prof. Dr. Mustafa KURT
 Prof. Dr. Günay KUT
 Prof. Dr. Jens Peter LAUT
 Prof. Dr. Gerald MACLEAN
 Prof. Dr. Dai MATSUI
 Prof. Dr. İrfan MORİNA
 Prof. Dr. Öcal OĞUZ
 Prof. Dr. Mehmet ÖLMEZ
 Prof. Dr. Zühal ÖLMEZ
 Prof. Dr. Çetin PEKACAR
 Prof. Dr. Cihan PİYADEOĞLU
 Prof. Dr. Klaus RÖHRBORN
 Prof. Dr. Gülşen SEYHAN ALIŞIK
 Prof. Dr. Seyyid Muhammed SEYYİD

Prof. Dr. Marek STACHOWSKI
 Prof. Dr. Serkan ŞEN
 Prof. Dr. Zeynep TARIM
 Prof. Dr. Ahmet TAŞAĞIL
 Prof. Dr. Mehmet TEKİN
 Prof. Dr. İbrahim TELLİOĞLU
 Prof. Dr. Nezir TEMUR
 Prof. Dr. Mehmet TEZCAN
 Prof. Dr. Recep TOPARLI
 Prof. Dr. Hatice TÖREN
 Prof. Dr. Fikret TURAN
 Prof. Dr. Fikret TÜRKMEN
 Prof. Dr. Kemal YAVUZ
 Prof. Dr. Nikolay YEGEROV
 Prof. Dr. Okan YEŞİLOT
 Prof. Dr. Gültekin YILDIZ
 Doç. Dr. Hakan AKÇA
 Doç. Dr. Vera COSTANTINI
 Doç. Dr. Bilal ÇAKICI
 Doç. Dr. Mariya Dmitrievna ÇERTIKOVA
 Doç. Dr. Ahmet ÇİÇEKLER
 Doç. Dr. Emir O. FİLİPOVIÇ
 Doç. Dr. Fabio GRASSI
 Doç. Dr. İbrahim GÜLTEKİN
 Doç. Dr. Mehmet GÜRLEK
 Doç. Dr. İnga Lyudovikovna KIZLASOVA
 Doç. Dr. Dinçer KOÇ
 Doç. Dr. Ahmet KOÇAK
 Doç. Dr. Ömer KUL
 Doç. Dr. Vjieran KURSAR
 Doç. Dr. Deniz MELANLIOĞLU
 Doç. Dr. Alyona OGANOVA
 Doç. Dr. Fatih Mehmet SANCAKTAR
 Doç. Dr. Nadejda N. TIDIKOVA
 Doç. Dr. Mehmet UZMAN
 Doç. Dr. Metin ÜNVER
 Doç. Dr. Kürşat YILDIRIM
 Dr. Öğr. Üyesi Feryal KORKMAZ
 Dr. Öğr. Üyesi Ali AHMETBEYOĞLU
 Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin ÖZBAY
 Dr. Öğr. Üyesi Özcan TABAKLAR
 Dr. Agustí ALEMANY
 Dr. Aziyana BAYIR-OOL
 Dr. Fatos DİBRA
 Dr. Bağdagül MUSA
 Dr. Ayana OZONOVA
 Dr. Simone-Christiane RASCHMANN
 Dr. İsa SÜLÇEVİSİ
 Dr. Ebubekir ŞAHİN
 Dr. Jens WILKENS

9. MİLLETLERARASI TÜRKOLOJİ KONGRESİ PROGRAMI

13 EYLÜL 2021 PAZARTESİ

10:00- 11:00 Açılış Konuşmaları

Prof. Dr. Mustafa BALCI
İ.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Müdürü-Kongre Başkanı

Prof. Dr. Hayati DEVELİ
İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Dekanı

Prof. Dr. Mahmut AK
İstanbul Üniversitesi Rektörü

11.30-12:30 Açılış Oturumu

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Kürşat YILDIRIM

11:30-11:45 Prof. Dr. M. Fatih KÖKSAL
Yunus Emre ve Divân Şiiri

11:45-12:00 Prof. Dr. Nikolay YEGEROV
Historical Metamorphoses of the Ethnonymic Term Türk from Herodotus of Halicarnassus to Atatürk

12:00-12:15 Prof. Dr. Serkan ŞEN
Yunus Emre'nin Şiirlerinde Davranışlara Dayalı Anlatımlar

12:15-12:30 Dr. Agustí ALEMANY
A Prosopographical Approach to the First Türk Empire

İKİNCİ OTURUM

Oturum Başkanı: Prof. Dr. İlyas TOPSAKAL

12.45-13.00 Prof. Dr. Orhan DOĞAN - Said Mübin ÇALIŞ
Sarmat Toplumunun Ortaya Çıkışı ile İlgili Yeni Bir Görüş: Göç Olgusu

13.00-13.15 Hayriye GÜNER
Baykal Ardı Hun Varlığı: Çeremuhavaya Pad Mezarlık Alanının Genel Özellikleri ve Değerlendirilmesi

13.15-13.30 Doç. Dr. Elvin YILDIRIM
Ataerki Ölü Gömme Uygulamaları, Eşli Gömme Uygulaması ve Türklerdeki Yansımaları

13.30-13.45 Dr. Öğr. Üyesi Csilla BALOGH
Bir Avar Prenses Tacının Orta Asya İlişkileri – Arkeolojik ve İkonografik İncelemesi

- 13.45-14.00** Prof. Dr. Ah-Rim PARK
Cultural Amalgamation of the Silk Road in Medieval Mongolia: The Case of Pugu Yitu Tomb (678 CE) from the Turk Period

ÜÇÜNCÜ OTURUM

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Fikret TURAN

- 12.45-13.00** Dr. Sawsan ABU HANNOUD
Türkçede Arapça Köklerden Türetilen Ancak Arapçada Kullanılmayan Kelimeler
- 13.00-13.15** Prof. Dr. Siyavuş DADAŞ
Türk Kültürünün Görsel Dili Neden Türk Araştırmalarında Yok?
- 13.15-13.30** Tenzile AHMEDOVA ELDEMİR
Oğuz Grubu Türk Dillerinde "Alçak" Sözü'nün Semantik Diferensiasiyası
- 13.30-13.45** Dr. Öğr. Üyesi Onur KURUKAYA
Eski Oğuz Türkçesi ve Yazı Dili Kavramı
- 13.45-14.00** Dr. Fatma ÖZKAN KURT
Bir Dilbilgiselleşme Örneği: Bakalım

DÖRDÜNCÜ OTURUM

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Okan YEŞİLOT

- 14.15-14.30** Dr. Ruhsar GULİYEVA
İrevan'ın Ermenilere Verilmesinde Osmanlı Siyasi Çevrelerinin Münasebeti
- 14.30-14.45** Dr. Telman NUSRETOĞLU
Çarlık Rusyası'nın Kafkasya'da Uyguladığı Dil Siyaseti
- 14.45-15.00** Dr. Serdar Oğuzhan ÇAYCIOĞLU
Kuzey Kafkasya'da Rus Yayılmasının Osmanlı-Rus İlişkilerine Etkisi
- 15.00-15.15** Mohammad RAZZAGHİ
İran'da Rus Ajanlarının 1731 Senesinde Türklerle İlgili Yazmış Oldukları Rapor Belgesinin Değerlendirmesi
- 15.15-15.30** Dr. Hüseyin ŞEN
XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Hokand Hanlığı'nda Kaleme Alınan Tarihi Eserler

BEŞİNCİ OTURUM

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Ali Şükrü ÇORUK

- 14.15-14.30** Arş. Gör. Fatma BEGZADA
Halide Edip'in "Harap Mabetler" ve Şefika Yarkın'ın "Yine Görüşene Kadar" Adlı Hikâyelerinde Kadın

- 14.30-14.45** Prof. Dr. Sema UĞURCAN
Sakarya Savaşı'nın İki Şahidi: Mustafa Kemal Paşa ve Halide Edip
- 14.45-15.00** Dr. Emine AYAN
Orhan Duru'nun Az Roman'ı Üzerine Bir İnceleme
- 15.00-15.15** Doç. Dr. Sema ÇETİN BAYCANLAR
Ayfer Tunç'un Osman Romanında Bir Var Olma Biçimi Olarak Tüketim Kültürü
- 15.15-15.30** Doç. Dr. Mehmet SAMSAKÇI
Ara Nesil Döneminden Bir Miraciye: Receb Vahyî ve Minhâcü'l-Mîrâc'ı

ALTINCI OTURUM

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Metin ÜNVER

- 15.45-16.00** Dilek Seniha CENEZ ÜLKER
II. Mustafa'nın Son Seferi Zenta Muharebesi'ne Dair Bir Vakarıvis Notu ve Kaynak Olarak Değeri
- 16.00-16.15** Dr. Öğr. Üyesi Bülent ÖZKUZUGÜDENLİ - Dr. Umut KANSOY
Ortaçağ Türk Ordularında Süvarilerin Eğitimi
- 16.15-16.30** Dr. Zehra Rüstem Kızı İSLAMOVA
XV. Asrın İkinci Yarısı Osmanlı'ya Karşı Oluşan Karamanlı-Bayandurlu İttifakı
- 16.30-16.45** Dr. Ertan ÜNLÜ
Erken Modern Dönem Osmanlı İmparatorluğu'nda Müzayede Pratikleri
- 16.45-17.00** Dr. Şevket KÜÇÜKHÜSEYİN
Erken Dönem Osmanlı Saray Tarih Yazımında Hanedan Şeceresi Tasarımları: Siyaset İcabı mı, Toplumsal Bütünleşmenin Ürünü mü?

YEDİNCİ OTURUM

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Hatice TÖREN

- 15.45-16.00** Dr. Gülser ERSOY
Mukaddimetü'l-Edeb'in Harezmi Türkçesine Satır Altı Çevirili Bilinmeyen Bazı Nüshaları
- 16.00-16.15** Arş. Gör. Ahmet AKSU
Mevahib-i Aliyye'nin Doğu ve Batı Türkçesi Çevirilerindeki Bazı Anlam Kopyalamaları
- 16.15-16.30** Dr. Öğr. Üyesi Savaş KARAGÖZLÜ
Kitabu Bulgatü'l-Muştak Fi Lugatit-Türk ve'l-Kıfçak'ın Bilinmeyen Bir Nüshası Üzerine
- 16.30-16.45** Dr. Öğr. Üyesi Aslı ZENGİN
Karahanlı Türkçesi Metinlerinde Zaman Ölçüleri/Birimleri
- 16.45-17.00** Dr. Irmak KAÇAR
Karahanlı Dönemine Ait Kur'ân Tercümesinde (TİEM 73) "Yastık" Anlamında Kullanılan "Bahâlı" Kelimesi Üzerine

14 Eylül 2021 SALI

SEKİZİNCİ OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Öğr. Üyesi Ali AHMETBEYOĞLU

- 09.30-09.45** Prof. Dr. Konuralp ERCİLASUN
Türklerde ve Moğollarda Sosyal Yapı ile Alakalı Kelimeler Üzerine
- 09.45-10.00** Prof. Dr. Mehmet ALPARGU
Kumuklarda Beslenme Kültürünün Temelleri
- 10.00-10.15** Prof. Dr. Saadettin Yağmur GÖMEÇ
Uygur Kağanlığındaki Soğd Tesiri
- 10.15-10.30** Hatice Begüm KAHRAMAN
Moğol Hâkimiyetindeki Kore’de Uygur Etkisi Üzerine Bir Deneme
- 10.30-10.45** Dr. Öğr. Üyesi Egemen Çağrı MIZRAK
4-7. yy Arasında Batı Türkistan Hunlarında Görülen Sosyo-Kültürel ve Dinsel Gelenekler

DOKUZUNCU OTURUM

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Mehmet ÖLMEZ

- 09.30-09.45** Dr. Öğr. Üyesi Musa SALAN
Tarihî Türk Yazı Dillerinde {-mA} Yapım Ekinin Semantik Gelişimi Üzerine
- 09.45-10.00** Dr. Öğr. Üyesi Nesrin ALTUN
‘Depi-’ Fiili ve Türevleri Üzerine
- 10.00-10.15** Arş. Gör. Aysel AHMEDOVA
Eski Türkçe Çeviri Metinlerinin Özellikleri (Aç Bars Hikayesi Örneğinde)
- 10.15-10.30** Maihefubai AIZIZI
Eski Uygur Hukuk Belgelerinde Görülen “Kuanbu, Kunpu” Sözcüğü ve Dunhuang’da Bulunan Çince Metinlerdeki “Kuanbu” Sözcüğü Hakkında
- 10.30-10.45** Dr. Ümran ERDOĞAN
İslâmî Döneme Ait Uygur Harfli Eserler ve Mansur Bahşı

ONUNCU OTURUM

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Yaşar ÇORUHLU

- 11.00-11.15** Prof. Dr. Yaşar ÇORUHLU
Türk Devri Kaya Resimleri, Dikili Taşlar ve Metal Eserlerinde Kurtların Av - Mücadele Sahneleri

- 11.15-11.30** Prof. Dr. Mustafa GÖKÇE - Eren Fehmi EROĞLU
Muğla-Antalya Sınırlarında Bulunan Kaya Resimlerinin Türk Tarih ve Kültür Açısından Önem
- 11.30-11.45** Doç. Dr. Alpaslan AŞIK
Kırgızistan Arkeolojisinin Tarihçesi
- 11.45-12.00** Doç. Dr. Cengiz BUYAR
Tarihî, Mimarî ve Kültürel Bir Eser Olarak Manas Türbesi
- 12.00-12.15** Dr. Öğr. Üyesi Aygün ÜLGEN
Kırım'da Günümüze Ulaşan Bazı Türk Mimarlık Eserleri
- 12.15-12.30** Dr. Tarana BAKİROVA SHAİK
Lisede Türk Sanat Yapısını İnceleme Deneyi

ON BİRİNCİ OTURUM

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Musa DUMAN

- 11.00-11.15** Prof. Dr. Eyüp SARITAŞ
Türk Sinolojisinin Yapısal Sorunları ve Çözüm Önerileri
- 11.15-11.30** Prof. Dr. Rasim ÖZYÜREK
Türk Dili ve Edebiyatı Öğretiminde Dinleme Öğretiminin Önemi Okullarımızda Dinleme Öğretimi Okul Başarısına Etkisi
- 11.30-11.45** Doç. Dr. Gökçe Yükselen PELER
Kıbrıs Türk Ağız Sözlüklerindeki Birtakım Sorunlar Üzerine
- 11.45-12.00** Prof. Dr. Engin YILMAZ
Güncel Türkçe Sözlük'te Yer Alan/Alması Gereken Edim Bilimi Terimleri Üzerine"
- 12.00-12.15** Dr. Öğr. Üyesi Didem AKYILDIZ AY
+/-mAÇ, -bAÇ, -AmAÇ Yapım Ekleri Ve Kullanımları Üzerine
- 12.15-12.30** Arş. Gör. Mehmet SAVAN
Osmanlı Türkçesindeki Batı Kökenli Alıntı Kelimelerde Söz Ortası ve Söz Sonu Ünlü Daralması

ON İKİNCİ OTURUM

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Ahmet TAŞAĞIL

- 12.45-13.00** Prof. Dr. İbrahim TELLİOĞLU
Hanedanlar Penceresinden Türk Tarihine Bakmak
- 13.00-13.15** Doç. Dr. Nilgün DALKESEN
İslam Öncesi Türk Tarihinde Kadın Söylemine Yeni Yaklaşım ve Öneriler

13.15-13.30 Prof. Dr. İsmail ÖZÇELİK
Türkistan'dan Anadolu'ya Türk Yönetim Sanatının Geleneksel Kodları

13.30-13.45 Dr. Öğr. Üyesi Tuba TOMBULOĞLU
Timurlularda Şehircilik ve Sosyal Hayat

ON ÜÇÜNCÜ OTURUM

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Mehmet SAMSAKÇI

12.45-13.00 Dr. Öğr. Üyesi Ahmet YIKIK
Akın Gazetesinden Kıbrıs Türk Toplumunu ve Edebiyatının İzini Sürmek

13.00-13.15 Dr. Öğr. Üyesi Hanife ÖZER
XX. Yüzyıl Kadın Yazarlarımızdan Cahit Uçuk'un Hatıraları

13.15-13.30 Doç. Dr. Fethi DEMİR - Nahide Ece SÜSLÜ
Küresel Romanın Yükselen Eğilimi Ekoeleştirinin Sür Pulluğunu Ölülerin Kemikleri Üzerinde ve Unutma Bahçesi Örnekleri Üzerinden İncelenmesi

13.30-13.45 Arş. Gör. Ali Sait YAĞAR
Mehmed Âkif Ersoy'un "Bülbül" Şiirinde Gelenek Eleştirisi ve Yahya Saim Ozanoğlu'nun "Bülbül Sesi"

13.45-14.00 Dr. Öğr. Üyesi Dinçer ATAY
Müfide Ferit'in Türk Yurdu'nda "Süyüm Bike" Müstear İsmiyle Neşrettiği Hikâyelerinin Tahlili

14.00-14.15 Dr. Taner GÜÇLÜTÜRK
Mehmet Akif Ersoy'un Eserlerinde Balkan İmgesi

ON DÖRDÜNCÜ OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Sait TÜRKHAN

14.15-14.30 Ferhat ÇİFTÇİ
XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Kunduz Vilayeti

14.30-14.45 Doç. Dr. Cihat AYDOĞMUŞOĞLU
12. Yüzyılda Fars Eyaleti

14.45-15.00 Dr. Öğr. Üyesi İbrahim DUMAN
Ak-Koyunlular Devrine Ait Az Bilinen Bir Kaynak: Govher-Nâme

15.00-15.15 Dr. Öğr. Üyesi Feruza DJUMANIYAZOVA
The Turkic Dynasty in Zabulistan in Early Middle Ages: The Rutbil or Zunbil

15.15-15.30 Sümeyra ÜNAL
Sibirya'daki Özbekler: Sibirya Buharalıları ve Ticari Faaliyetleri

ON BEŞİNCİ OTURUM

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Mücahit KAÇAR

- 14.15-14.30** Dr. Alper GÜNAYDIN
Yunus Emre'nin Kurmaca Ülkesi: Risâletü'n-Nushiyye'de "Ülke" Sembolizmi Bağlamında Çizilen İdeal İnsan Profili
- 14.30-14.45** Dr. Öğr. Üyesi Müslüm YILMAZ
Mehmet Raif Yelkenci'nin Yunus Emre Şiirleri Üzerine Çalışmaları
- 14.45-15.00** Dr. Öğr. Üyesi Bekir BELENKUYU
Varlıktan Geçip Birliğe Kavuşanlar - Yunus Emre'nin "Yağma Olsun" Redifli Şiirine Niyâzî-i Mısırî'nin Naziresi
- 15.00-15.15** Dr. Öğr. Üyesi Handan BELLİ
Yunus Emre ve Şeyhî'nin Şiir Dili Üzerine Art Zamanlı Dil İncelemesi: Her İki Şairde Terkip Kullanımı
- 15.15-15.30** Dr. Öğr. Üyesi Zeynep YILDIRIM – Shahrouz AGHATABAI
Yunus Emre'nin Söz Hazinesinde Türkmen Türkçesinin Yansımaları

ON ALTINCI OTURUM

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Hayati DEVELİ

- 15.45-16.00** Prof. Dr. Üçler BULDUK
Türkistan'ın Türk Ataları ve Dede Korkut
- 16.00-16.15** Dr. Bayram QULİYEV
Kitab-ı Dedem Korkud'da Oğuzlar ve Komşuları
- 16.15-16.30** Dr. Muhammet ATASEVER
Dedem Korkut'taki Uruz Adı Üzerine
- 16.30-16.45** Doç. Dr. Ülviyye İBRAHİMOVA
Azerbaycan Türklerinin Ad Değişimi Süreci
- 16.45-17.00** Fatma HOŞCA
Görüğü Destanı

ON YEDİNCİ OTURUM

Oturum Başkanı: Prof. Dr. M. Fatih KÖKSAL

- 15.45-16.00** Doç. Dr. Muhittin DOĞAN
Yunus Emre ve Kurmaca Metinlerde Yeniden Şekillenen Hayati

- 16.00-16.15** Dr. Necati TONGA
Modern Türk Edebiyatında Bir Şiir Kahramanı Olarak Yunus Emre
- 16.15-16.30** Doç. Dr. Ahmet KOÇAK
Gerçekle Kurgu Arasında: Yunus Emre'yi Nezihe Araz'ın Dertli Dolap ve İskender Pala'nın Od Romanından Okumak
- 16.30-16.45** Dr. Entela MUÇO
Junus Emre, Avrasya Kùltürleri Arasındaki İşbirliğinin Köprüsü (Arnavutluk ve Türkiye)
- 16.45-17.00** Dr. Bagdagul MUSSA
Yunus Emre'nin Şiirlerindeki Atasözleri ve Deyimlerin Kazak Türkçesindeki Karşılıkları

15 Eylül 2021 ÇARŞAMBA

ON SEKİZİNCİ OTURUM

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Ömer KUL

- 09.30-09.45** Doç. Dr. Dinçer KOÇ
Altın Orda'nın Sol Kanadı Orda ve Halefleri
- 09.45-10.00** Doç. Dr. Tekin TUNCER
Doğu Türkistan'da Yaşanan İnsan Hakları İhlalleri Noktasında Uygur Diasporasının Faaliyetleri: Dünya Uygur Kurultayı Örneği
- 10.00-10.15** Doç. Dr. Nazım BERATLI
Kıbrıs'ta Türk Milliyetçiliği Düşüncesinin Düşünsel Zemini
- 10.15-10.30** Doç. Dr. Zekiya MAMUTOVA
İsmail Gasprali'nin «Usul-I Cedid» Metodunun Kültürel Özellikleri
- 10.30-10.45** Dr. Hatice KARIMOV
Buhara Emirliği'nde Rus Siyasi Temsilciliği'nin Kurulması ve Nikolay Valeryeviç Çarikov'un Buhara'daki Faaliyetleri (1886-1890)

ON DOKUZUNCU OTURUM

Oturum Başkanı: Prof. Dr. A. Azmi BİLGİN

- 09.30-09.45** Doç. Dr. Ayfer KARAKAYA STUMP
Ortaçağ Anadolu Tasavvufunda "Mezhebi Muğlaklık" ve Yunus Emre
- 09.45-10.00** Muhammet Mustafa KAYA
Bayram Han'ın Türkçe Divanı'ndaki Dinî ve Tasavvufî Terimler

- 10.00-10.15** Dr. Yücel ÜNLÜ AYDIN
Klasik Türk Şiirinde Aşk, İlim ve Değişimin Mekânı Olarak Tekke
- 10.15-10.30** Dr. Ayhan ÇETİN
İmam Mâtürîdî'den Yunus Emre'ye Dini Hoşgörünün Epistemolojik Temeli
- 10.30-10.45** Orsolya SARAÇ
Babarahîm Meşreb Menakıbnâmesi Işığında Kalenderiyye Zümresinin Sâlik Edinme Âyinleri

YİRMİNCİ OTURUM

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Osman YORULMAZ

- 11.00-11.15** Dr. Öğr. Üyesi Ayhan PALA
Eski Türk Devletlerinde Bir Zafer Kutlama Geleneği
- 11.15-11.30** Doç. Dr. Yahya BAŞKAN
Türk Devletlerinin Kuruluşunda Oğuz Asabiyesi
- 11.30-11.45** Doç. Dr. Gaybullah BABAYAR
İslam Öncesi Orta Asya Sikkelerinde Eski Türkçe "Elteber" Unvanının Görülmesi Üzerine
- 11.45-12.00** Doç. Dr. Kürşat YILDIRIM
Hui Chao'nun Türkistan İntibaları Üzerine Bazı Değerlendirmeler
- 12.00-12.15** Borbala OBRUSANSZKY
Some Questions of the History of Huns in Azerbaijan

YİRMİ BİRİNCİ OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Öğr. Üyesi Fatih TIĞLI

- 11.00-11.15** Doç. Dr. Emrullah YAKUT
Türkçe Şâhnâme Tercümeleri ve Zerdüş'tün Tercümelerde Uğradığı Dönüşüm
- 11.15-11.30** Doç. Dr. Savaşkan Cem BAHADIR
"Elfâz-ı Küfr" Meselesinin Kaynakları ve Risâle-i Sa'âdet Nevâle Örneği
- 11.30-11.45** Doç. Dr. Songül ÇEK
Yeni Tarihselci Yaklaşım ve 16. Yüzyıl Asker Şairlerinin Kullandıkları Sözlü Kalıplaşmalar Üzerine Tespitler
- 11.45-12.00** Prof. Dr. Mücahit KAÇAR
16. Yüzyıldan Bir Manzûm Münşeât: Fânî Mahlaslı Yahyâ Çelebî'nin Hazînetü'l-Beyân ve Sefînetü'l-İrfân'ı
- 12.00-12.15** Dr. Ahmet Zahid DEMİRCİLER
Belâgat Kitaplarında "Teşbih" in Tanımı

YİRMİ İKİNCİ OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Öğr. Üyesi Ayna ASKEROĞLU ARSLAN

- 12.45-13.00** Dr. Cihan ORUÇ
Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşunda Timur İzleri ve Atatürk'ün Timur Sevgisi
- 13.00-13.15** Prof. Dr. Musa Şamil YÜKSEL
Timurlularda Astronomi Çalışmaları ve Dünya Bilim Tarihindeki Yeri
- 13.15-13.30** Arş. Gör. Nebil KARADUMAN
Qing Dönemi İsyanlarında Salar Türkleri
- 13.30-13.45** Zeki TOK
Tuyuhunların Qianglaşma (Tibetlileşme) Meselesi ve Onların Türk Kültürü ile Yakın İlişkisi
- 13.45-14.00** Prof. Dr. Osman YORULMAZ
Bir Topluluk Adı olarak "Kazak" Kavramı

YİRMİ ÜÇÜNCÜ OTURUM

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Reyila KAŞGARLI

- 12.45-13.00** Doç. Dr. Lenura ABLAMİTOVNA KOROGLU
XIX. Asrın Sonu – XX. Asrın Başında Kırım Tatar Dili Üzerinde Yapılan Araştırmalar
- 13.00-13.15** Dr. Emin OBA
Eski Türkçeden Kazakçaya Bitki Adları
- 13.15-13.30** Uldanay JUMABAY - Prof. Dr. Irina NEVSKAYA
Functional Interpretation of The Suffix {-L3I2K2} in Complement Causes in Kazakh in Comparative Perspectives with Uyghur
- 13.30-13.45** Doç. Dr. Gulnara ADCİMAMBETOVA
Kırım Tatarca ve Türkiye Türkçesinde Zarf Kullanımı
- 13.45-14.00** Dr. Oksana TYSHCHENKO MONASTYRSKA
Separate Suffix Writing in Krymchak

YİRMİ DÖRDÜNCÜ OTURUM

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Mahir AYDIN

- 14.15-14.30** Nayoung JANG
Kore'deki Türkoloji Çalışmalarının Tarihine Kısa Bir Bakış
- 14.30-14.45** Dr. Kubassek JANOS
Gyula (Julius) Germanus (1884-1979) Orientalist "Mosaics Of His Life and Works in Turkey" Based on Documents at The Archive of The Hungarian Museum Of Geography, Erd.

- 14.45-15.00** Dr. Piotr NYKIEL
Kazimierz Kuzyk (1892-1963) – Forgotten Photographer of The Ottoman Army and Dynasty
- 15.00-15.15** Baran BAŞAK
Macaristan’da Kuman Tarihi Üzerine Yapılan Çalışmalara Bir Bakış
- 15.15-15.30** Dr. Öğr. Üyesi Yavuz SÖYLEMEZ
Seyyid Mehmed Rıza’nın Tuhfetü’l Han fi Şerhi Nüzhetü’l Ezhan Adlı Eserin Tarihsel Değeri
- 15.30-15.45** Dr. Julianna BARTHA
Alimcan Togan Macaristan’daki ve Türkiye’deki Araştırmaları

YİRMİ BEŞİNCİ OTURUM

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Abdullah KIZILCIK

- 14.15-14.30** Prof. Dr. Arzu HACIYEVA
Mirza Kazım Bey ve Türk Dilleri Araştırmaları Alanındaki Hizmetleri
- 14.30-14.45** Prof. Dr. R. M. VALEEV- R. Z. VALEEVA- A. Sh. MULLAYNOV- V. N. TUGUZHEKOVA
The Manuscript Heritage of N. F. Katanov In The Funds of The Russian Archives: Diaries and Materials of The Period of Travel to Siberia and Xinjiang (1889-1892)
- 14.45-15.00** Öğr. Gör. Najibullah BİGZAD
Mollâ Devlet Geldi Fedâi Külliyyatına Göre 20.Yüzyıl Afganistan Sahası Türkmen Türkçesinde Zıt Anamlı Kelimeler
- 15.00-15.15** Prof. Dr. Lütviyye ASGERZADE
Geçmiş Sovyetler Birliği’nin Sosyo-Politik Ortamında Türkoloji’nin Akıbeti
- 15.15-15.30** Prof. Dr. Lindita Xhanari LATİFİ
Balkan Dillerindeki ve Kültüründe Türkçenin ve Türk Kültürünün Etkisi

YİRMİ ALTINCI OTURUM

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Saadettin Yağmur GÖMEÇ

- 15.45-16.00** Doç. Dr. Nariman SEYİTYAHYA
XIX. Yüzyıla Ait Bir El Yazması Mecmuada Defter-i Çingiznâme ile İlgili Kısa Metinler
- 16.00-16.15** Doç. Dr. Oktay BERBER
Göçebe -Yerleşik İlişkileri Bağlamında Ayuka Han’ın Mektupları Üzerine Bir Değerlendirme
- 16.15-16.30** Dr. Öğr. Üyesi Ali AHMETBEYOĞLU
Patrik Nikephoros ve Tarihî Eseri Breviarium
- 16.30-16.45** Prof. Dr. Kemal ÖZCAN – Ümmü Nur ÇİFTÇİ
Türkistan Tarihi ve Coğrafyasını Öğrenme Açısından Kamusu’l-Alam’ın Önemi
- 16.45-17.00** Dr. Öğr. Üyesi Umut ÜREN
İlk Macar Gestasındaki Hun Bilgileri

YİRMİ YEDİNCİ OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Öğr. Üyesi Ali İLGİN

- 15.45-16.00** Doç. Dr. Reyila KAŞGARLI
Çağdaş Uygur Edebiyatında Edebî Tenkit ve Yalkun Rozi
- 16.00-16.15** Dr. Fikri AYDEMİR - Mehribon RAHİMOVA
Xurshid Davron'ın Şiirlerinde Özbek Halk Kahramanları
- 16.15-16.30** Dr. Fikri AYDEMİR- Munojatkhon ESHONKHUJAYEVA
Sirojiddin Saidov'un Şiirlerinde Vatan Sevgisi
- 16.30-16.45** Prof. Dr. Zilola KHUDAYBERGENOVA
Özbek Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Sözdiziminde Öznenin İncelenmesi ve Yorumu Üzerine
- 16.45-17.00** Öğr. Gör. Shejauddin TASHMURAD
Afganistan'da Konuşulan Türk Lehçelerinin Tehlikede Olma Dereceleri

16 EYLÜL 2021 PERŞEMBE

YİRMİ SEKİZİNCİ OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Öğr. Üyesi Özcan TABAKLAR

- 09.30-09.45** Doç. Dr. Zera SATTAROVA
Kırım Tatar Dilinde Paronimiya ve Paronomaziya Meseleleri
- 09.45-10.00** Dr. Öğr. Üyesi Salih Mehmet ARÇIN
Tuva Müzik Grubu "Hün Hürtü"nün Şarkı Sözleri Üzerine Anlambilimsel Bir Çözümleme
- 10.00-10.15** Dr. Öğr. Üyesi Ali İLGİN
Tıva Türkçesinin Biçimsel-Ses Bilgisi (Morfofonoloji) Üzerine
- 10.15-10.30** Doç. Dr. Elmira MEMMEDOVA KEKEÇ
Türk Yaşname Geleneğinde Karakalpak Şairi Berdak'ın Şiirleri
- 10.30-10.45** Prof. Dr. Salide ŞERİFOVA
Çanakkale Savaşının Azerbaycan Edebiyatındaki Sanatsal Yansıması

YİRMİ DOKUZUNCU OTURUM

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Mehmet TEKİN

- 11.00-11.15** Prof. Dr. Yıldız DEVECİ BOZKUŞ
Tanzimat Döneminde Eğitim ve Ders Kitapları Kaleme Alan Ermeniler: Mihran Apikyan Örneği

- 11.15-11.30** Arş. Gör. Sevim GÜLDÜRMEZ
Saatleri Ayarlama Enstitüsü'nü Faust'la Okumak
- 11.30-11.45** Prof. Dr. S. Dilek YALÇIN ÇELİK
Yazılı Kültürden Sözlü Kültüre Köroğlu Hikâyelerinin Çözümleme Sürecinde Bir Metin Tahlili: Murat Sertoğlu'nun Köroğlu Kitabı
- 11.45-12.00** Prof. Dr. Himmet UÇ
Estetik Eleştirinin Lüzumu, Mikyas, Ölçüt ve Uygulamalar
- 12.00-12.15** Dr. Fatos DİBRA
Sad Berg İçinden Şeş Berg: Yunan Harfli Arnavutça Bir Güfte Mecmuasında Bulunan Altı Yunan ve Arap Harfli Türkçe Şiir/Güfte

OTUZUNCU OTURUM

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Abdulkadir EMEKSİZ

- 12.45-13.00** Arş. Gör. Noorullah SAIFI
Afganistan Özbekleri Arasında Ağaçlarla İlgili İnanışlar
- 13.00-13.15** Elif ŞENDUR
İstanbul Şile İlçesindeki Yer Adlarına Bağlı Anlatıların Folklorik Açından İncelemesi
- 13.15-13.30** Dr. Öğr. Üyesi Zehra HAMARAT
Ermeni Harfli Türkçe Mevsimnameler
- 13.30-13.45** Dr. Öğr. Üyesi Alsu SHAMSUTOVA
A Peculiar National Hero in The Tatar Drama of The 1980-2000-S
- 13.45-14.00** Aynur Mətləb qızı SƏFƏRLİ
Türkmən Şairi Nurməhəmməd Əndəlib Və Onun "Hekayəti Firon" Poeması

OTUZ BİRİNCİ OTURUM

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Mustafa BALCI

- 14.15-14.30** Dr. Öğr. Üyesi Abidin KARASU
XVIII. Yüzyıla Ait Bir Bulgar Katolik (Pavlikan) Metnindeki Türkçe Bağlaçların Kullanımı
- 14.30-14.45** Doç. Dr. Ahmet Şefik ŞENLİK
Tarihî Çerçeve'de 'Çünkü'nün Mana ve Vazifesindeki Değişmeler
- 14.45-15.00** Prof. Dr. Şaban DOĞAN
Bayan Tsokto'da Neler Oluyor? Tonyukuk Anıt Külliyesi ve Çevresi (Temmuz 2021)
- 15.00-15.15** Dr. Öğr. Üyesi Kayrat BELEK
Tanrı Dağlarındaki İlk Türkçe İslamî Kitabeler
- 15.15-15.30** Doç. Dr. Ahmet Naim ÇİÇEKLER - Büşra Yakut KUBAŞ
Çift Kutupluluk ve Gramerleşme Bağlamında Eski Türkçede Derece Zarfı 'arıtı'

OTUZ İKİNCİ OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Öğr. Üyesi Feryal KORKMAZ

- 15.45-16.00** Doç. Dr. Ahmet Naim ÇİÇEKLER
Jacob Christmann (1554-1613) Tarafından Kaleme Alınan Latin Harfli Transkripsiyon Metni Üzerine Mülâhazalar
- 16.00-16.15** Doç. Dr. Mehmet UZMAN
Türkçedeki İyi Dilek İfadelerinin Çoğul Olması Üzerine
- 16.15-16.30** Dr. Ömer GÜVEN
Sivas Ağzındaki Arapça Alıntı Kelimelerde Görülen Ses Olayları
- 16.30-16.45** Doç. Dr. Ulviyya NASIROVA - Samira HASANOVA
Solution of Terminological Problems in The Education of Technical Staff and Creation of Terminology in Turkish
- 16.45-17.00** Dr. Ardian MUHAJ
Place Names of Turkish Origin in Albania in Comparative Perspective

17.00-18.00 Değerlendirme ve Kapanış

İÇİNDEKİLER

Türkçede Arapça Köklerden Türetilen Ancak Arapçada Kullanılmayan Kelimeler <i>Dr. Sawsan ABU HANNOUD</i>	1
Kırım Tatarca ve Türkiye Türkçesinde Zarf Kullanımı <i>Doç. Dr. Adcimambetova GULNARA</i>	2
Eski Türkçe Çeviri Metinlerinin Özellikleri (Aç Bars Hikayesi Örneğinde) <i>Arş. Gör. Aysel AHMEDOVA</i>	3
Oğuz Qrupu Türk Dillərində “Alçaq” Sözü'nün Semantik Diferensiasiyası <i>Ahmedova Eldemir TENZİLE</i>	5
Patrik Nikephoros ve Tarihi Eseri Breviarium'un Türk Tarihi Bakımından Önemi <i>Dr. Öğr. Üyesi Ali AHMETBEYOĞLU</i>	6
A Prosopographical Approach to the First Türk Empire <i>Dr. Agustí ALEMANY</i>	7
Mevahib-i Aliyye'nin Doğu ve Batı Türkçesi Çevirilerindeki Bazı Anlam Kopyalamaları <i>Arş. Gör. Ahmet AKSU</i>	8
Tarihi Süreç İçinde Kumuklarda Beslenme Kültürünün Temelleri <i>Prof. Dr. Mehmet ALPARGU</i>	9
'Depi-' Fiili ve Türevleri Üzerine <i>Dr. Öğr. Üyesi Nesrin ALTUN</i>	10
Tuva Müzik Grubu “Hün Hürtü”nün Şarkı Sözleri Üzerine “Anlambilimsel Bir Çözümleme <i>Dr. Öğr. Üyesi Salih Mehmet ARÇIN</i>	11
Dedem Korkut'taki Uruz Adı Üzerine <i>Dr. Öğr. Gör. Muhammet ATASEVER</i>	12
Müfide Ferit'in Türk Yurdu'nda “Süyüm Bike” Müstear İsmiyle Neşrettiği Hikâyelerinin Tahlili <i>Dr. Öğr. Üyesi Dinçer ATAY</i>	13
Orhan Duru'nun Az Roman'ı Üzerine Bir İnceleme <i>Dr. Emine AYAN</i>	14
Xurshid Davron'ın Şiirlerinde Özbek Halk Kahramanları <i>Dr. Fikri AYDEMİR, Mehribon RAHİMOVA</i>	15
Sirojiddin Saidov'un Şiirlerinde Vatan Sevgisi <i>Dr. Fikri AYDEMİR, Munojatkhon ESHONKHUJAYEVA</i>	16
12. Yüzyılda Fars Eyâleti <i>Doç. Dr. Cihat AYDOĞMUŞOĞLU</i>	17

Eski Uygur Hukuk Belgelerinde Görülen “Kuanbu, Kunpu” Sözcüğü ve Dunhuang’da Bulunan Çince Metinlerdeki “Kuanbu” Sözcüğü Hakkında <i>Maihefubai AIZIZI</i>	18
İslamöncesi Orta Asya Sikkelerinde Eski Türkçe “Elteber” Unvanının Görülmesi Üzerine <i>Doç. Dr. Gaybullah BABAYAR</i>	19
“Elfâz-ı Küfr” Meselesinin Kaynakları ve Risâle-i Sa’âdet Nevâle Örneği <i>Doç. Dr. Savaşkan Cem BAHADIR</i>	20
Lisede Türk Sanat Yapısını İnceleme Deneyi <i>Dr. Tarana Bakirova SHAİK</i>	21
Bir Avar Prenses Tacının Orta Asya İlişkileri – Arkeolojik ve İkonografik İncelemesi <i>Dr. Öğr. Üyesi Csilla BALOGH</i>	22
Alımcan Togan Macaristan’daki ve Türkiye’deki Araştırmaları <i>Dr. Julianna BARTHA</i>	23
“Macaristan’da Kuman Tarihi Üzerine Yapılan Çalışmalara Bir Bakış” <i>Baran BAŞAK</i>	24
Türk Devletlerinin Kuruluşunda Oğuz Asabiyesi <i>Doç. Dr. Yahya BAŞKAN</i>	25
Tanrı Dağlarındaki İlk Türkçe İslamî Kitabeler <i>Yrd. Doç. Dr. Kayrat BELEK</i>	26
Varlıktan Geçip Birliğe Kavuşanlar - Yunus Emre’nin “Yağma Olsun” Redifli Şiirine Niyâzî-i Mısırî’nin Naziresi <i>Dr. Öğr. Üyesi Bekir BELENKUYU</i>	27
Yunus Emre ve Şeyhî’nin Şiir Dili Üzerine Art Zamanlı Dil İncelemesi: Her İki Şairde Terkip Kullanımı <i>Dr. Öğr. Üyesi Handan BELLİ</i>	28
Kıbrıs’ta Türk Milliyetçiliği Düşüncesinin Düşünsel Zemini <i>Doç. Dr. Nazım BERATLI</i>	29
Göçebe-Yerleşik İlişkileri Bağlamında Ayuka Han’ın Mektupları Üzerine Bir Değerlendirme <i>Doç. Dr. Oktay BERBER</i>	30
Mollâ Devlet Geldi Fedâî Külliyyatına Göre 20.Yüzyıl Afganistan Sahası Türkmen Türkçesinde Zıt Anımlı Kelimeler <i>Öğr. Gör. Najibullah BİGZAD</i>	31
Türkistan’ın Türk Ataları ve Dede Korkut <i>Prof. Dr. Üçler BULDUK</i>	32
Tarihî, Mimarî ve Kültürel Bir Eser Olarak Manas Türbesi <i>Doç. Dr. Cengiz BUYAR</i>	33
II. Mustafa’nın Son Seferi Zenta Muharebesi’ne Dair Bir Vakanüvis Notu ve Kaynak Olarak Değeri <i>Dilek Seniha CENEZ ÜLKER</i>	34

Kuzey Kafkasya'da Rus Yayılmasının Osmanlı-Rus İlişkilerine Etkisi <i>Dr. Serdar Oğuzhan ÇAYCIOĞLU</i>	35
Yeni Tarihselci Yaklaşım ve 16. Yüzyıl Asker Şairlerinin Kullandıkları Sözlü Kalıplaşmalar Üzerine Tespitler <i>Doç. Dr. Songül ÇEK</i>	36
Ayfer Tunç'un Osman Romanında Bir Var Olma Biçimi Olarak Tüketim Kültürü <i>Doç. Dr. Sema ÇETİN BAYCANLAR</i>	37
Jacob Christmann (1554-1613) Tarafından Kaleme Alınan Latin Harfli Transkripsiyon Metni Üzerine Mülahazalar <i>Doç. Dr. Ahmet Naim ÇİÇEKLER</i>	38
Çift Kutupluluk ve Gramerleşme Bağlamında Eski Türkçede Derece Zarfı 'arıtı' <i>Doç. Dr. Ahmet Naim ÇİÇEKLER, Büşra YAKUT KUBAŞ</i>	39
XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Kunduz Vilayeti <i>Ferhat ÇİFTÇİ</i>	40
Türk Devri Kaya Resimleri, Dikili Taşlar ve Metal Eserlerinde Kurtların Av - Mücadele Sahneleri <i>Prof. Dr. Yaşar ÇORUHLU</i>	41
Türk Kültürünün Görsel Dili Neden Türk Araştırmalarında Yok? <i>Prof. Dr. Siyavuş DADAŞ</i>	42
"İslam Öncesi Türk Tarihinde kadın" Söylemine Yeni Yaklaşım ve Öneriler <i>Doç. Dr. Nilgün DALKESEN</i>	43
Küresel Romanın Yükselen Eğilimi Ekoeleştiririnin <i>Sür Pulluğunu Ölülerin Kemikleri Üzerinde</i> ve Unutma Bahçesi Örnekleri Üzerinden İncelenmesi <i>Doç. Dr. Fethi DEMİR, Nahide Ece SÜSLÜ</i>	44
Belâgat Kitaplarında "Teşbih" in Tanımı <i>Arş. Gör. Dr. Ahmet Zahid DEMİRCİLER</i>	46
Tanzimat Döneminde Eğitim ve Ders Kitapları Kaleme Alan Ermeniler: Mihran Apikyan Örneği <i>Prof. Dr. Yıldız DEVECİ BOZKUŞ</i>	47
Sad Berg İçinden Şeş Berg: Yunan Harfli Arnavutça Bir Güfte Mecmuasında Bulunan Altı Yunan ve Arap Harfli Türkçe Şiir/Güfte <i>Dr. Fatos DİBRA</i>	48
The Turkic Dynasty in Zabulistan in Early Middle Ages: The Rutbil or Zunbil <i>Ass. Prof. Feruza DJUMANİYAZOVA</i>	49
Yunus Emre ve Kurmaca Metinlerde Yeniden Şekillenen Hayatı <i>Doç. Dr. Muhittin DOĞAN</i>	50
Sarmat Toplumunun Ortaya Çıkışına İlişkin Yeni Bir Görüş: Göç Olgusu <i>Prof. Dr. Orhan DOĞAN, Said Mübin ÇALIŞ</i>	51

Bayan Tsokto'da Neler Oluyor? Tonyukuk Anıt Külliyesi ve Çevresi (Temmuz 2021) <i>Prof. Dr. Şaban DOĞAN</i>	52
Ak-Koyunlular Devrine Ait Az Bilinen Bir Kaynak: Govher-Nâme <i>Dr. Öğr. Üyesi İbrahim DUMAN</i>	53
Türklerde ve Moğollarda Sosyal Yapıyla Alakalı Kelimeler Üzerine <i>Prof. Dr. Konuralp ERCİLASUN</i>	54
İslâmî Döneme Ait Uygur Harfli Eserler ve Mansur Bahşı <i>Arş. Gör. Dr. Ümran ERDOĞAN</i>	55
Mukaddimetü'l-Edeb'in Harezmi Türkçesine Satırlı Çevirili Bilinmeyen Üç Nüshası <i>Dr. Gülser ERSOY</i>	56
Batı Toroslarda Bulunan Kaya Resimlerinin Türk Tarihi ve Kültürü Açısından Önemi <i>Prof. Dr. Mustafa GÖKÇE, Eren Fehmi EROĞLU</i>	57
Uygur Kaganlığındaki Sogd Tesiri <i>Prof. Dr. Saadettin Yağmur GÖMEÇ</i>	58
İravanın Ermenilere Verilmemesine Osmanlı Siyasi Dairelerinde Münasibet (Erivan'ın Ermenilere Verilmesinde Osmanlı Siyasi Çevrelerinde Tutum) <i>Rukhsara GULİYEVA, Ph.D.</i>	59
Mehmet Akif Ersoy'un Eserlerinde Balkan İmgesi <i>Dr. Taner GÜÇLÜTÜRK</i>	60
Saatleri Ayarlama Enstitüsü'nü Faust'la Okumak <i>Arş. Gör. Sevim GÜLDÜRMEZ</i>	61
Baykal Ardı Hun Varlığı: Çeremuhavaya Pad Mezarlık Alanının Genel Özellikleri ve Değerlendirilmesi <i>Hayriye GÜNER</i>	62
Sivas Ağzındaki Arapça Alıntı Kelimelerde Görülen Ses Olayları <i>Arş. Gör. Dr. Ömer GÜVEN</i>	63
Mirza Kazım Bey ve Türk Dilleri Araştırmaları Alanındaki Hizmetleri <i>Prof. Dr. Arzu HACIYEVA</i>	64
Ermeni Harfli Türkçe Mevsimnameler <i>Dr. Öğr. Üyesi Zehra HAMARAT</i>	65
Görüğü Destanı <i>Fatma HOŞCA</i>	66
Azərbaycan Türklərinin Ad Değişimi Süreci <i>Doç. Dr. Ülviyyə İBRAHİMOVA</i>	67
XV. Asrın İkinci Yarısı Osmanlıya Karşı Oluşan Karamanlı-Bayandurlu İttifakı <i>Dr. İslamova Zehra RÜSTEM KIZI</i>	68

Tiva Türkçesinin Biçimsel-Ses Bilgisi (Morfofonoloji) Üzerine <i>Dr. Öğr. Üyesi Ali İLGIN</i>	69
Kore'deki Türkoloji Çalışmalarının Tarihine Kısa Bir Bakış <i>Nayoung JANG</i>	70
Karahanlı Dönemine Ait Kur'ân Tercümesinde (TİEM 73) "Yastık" Anlamında Kullanılan "Bahâlı" Kelimesi Üzerine <i>Dr. İrmak KAÇAR</i>	71
16. Yüzyıldan Bir Manzûm Münşeât: Fânî Mahlaslı Yahyâ Çelebî'nin Hazînetü'l-Beyân ve Sefînetü'l-İrfân'ı <i>Prof. Dr. Mücahit KAÇAR</i>	72
Moğol Hakimiyetindeki Kore'de Uygur Etkisi Üzerine Bir Deneme <i>Hatice Begüm KAHRAMAN</i>	73
Qing Hanedanlığı Dönemi İsyanlarında Çin Salurları <i>Arş. Gör. Nebil KARADUMAN</i>	74
Kitabu Bulgatü'l-Muştak Fi Lugati't-Türk Ve'l-Kıfçak'ın Bilinmeyen Bir Nüshası Üzerine <i>Dr. Öğr. Üyesi Savaş KARAGÖZLÜ</i>	75
Ortaçağ Anadolu Tasavvufunda "Mezhebi Muğlaklık" ve Yunus Emre <i>Doç. Ayfer KARAKAYA-STUMP</i>	76
XVIII. Yüzyıla Ait Bir Bulgar Katolik (Pavlikan) Metnindeki Türkçe Bağlaçların Kullanımı <i>Dr. Öğr. Üyesi Abidin KARASU</i>	77
Buhara Emirliği'nde Rus Siyasi Temsilciliği'nin Kurulması ve Nikolay Valeryeviç Çarıkov'un Buhara'daki Faaliyetleri (1886-1890) <i>Dr. Hatice KARIMOV</i>	78
Çağdaş Uygur Edebiyatında Edebî Tenkit ve Yalkun Rozi <i>Doç. Dr. Reyila KAŞGARLI</i>	79
Bayram Han'ın Türkçe Divanı'ndaki Dinî ve Tasavvufî Terimler <i>Muhammet Mustafa KAYA</i>	80
Özbek Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Sözdiziminde Öznenin İncelenmesi ve Yorumu Üzerine <i>Prof. Dr. Zilola KHUDAYBERGENOVA</i>	81
Gerçekle Kurgu Arasında: Yunus Emre'yi Nezihe Araz'ın Dertli Dolap ve İskender Pala'nın Od Romanından Okumak <i>Doç. Dr. Ahmet KOÇAK</i>	82
Yûnus Emre ve Divan Şiiri <i>Prof. Dr. M. Fatih KÖKSAL</i>	83
XIX. Asrın Sonu-XX. Asrın Başında Kırım Tatar Dili Üzerinde Yapılan Araştırmalar <i>Doç. Dr. Koroglu Lenura ABLAMİTOVNA</i>	84
Eski Oğuz Türkçesi ve Yazı Dili Kavramı <i>Dr. Öğr. Üyesi Onur KURUKAYA</i>	86

Erken Dönem Osmanlı Saray Tarih Yazımında Hanedan Şeceresi Tasarımları: Siyaset İcabı mı, Toplumsal Bütünleşmenin Ürünü mü? <i>Dr. Şevket KÜÇÜKHÜSEYİN</i>	87
İsmail Gaspralının «Usul-i Cedid» Metodunun Kültürel Özellikleri <i>Doç. Dr. Zekiya MAMUTOVA</i>	88
Türk Yaşname Geleneğinde Karakalpak Şairi Berdak`ın Şiirleri <i>Doç. Dr. Elmira MEMMEDOVA-KEKEÇ</i>	89
IV. – VII. Yüzyıllar Arasında Batı Türkistan Hunları`nda Görülen Sosyo-Kültürel ve Dinsel Gelenekler <i>Dr. Öğr. Üyesi Egemen Çağrı MIZRAK</i>	90
Junus Emre, Avrasya Kültürleri Arasındaki İşbirliğinin Köprüsü (Arnavutluk ve Türkiye) <i>Dr. Entela MUÇO</i>	92
Place Names of Turkish Origin in Albania in Comparative Perspective <i>Dr. Ardian MUHAJ</i>	93
Yunus Emre`nin Şiirlerindeki Atasözleri ve Deyimlerin Kazak Türkçesindeki Karşılıkları <i>Dr. Bagdagul MUSSA</i>	94
Solution of Terminological Problems in The Education of Technical Staff and Creation of Terminology in Turkish <i>Asst. Prof. Ulviyya NASİROVA, Samira HASANOVA</i>	95
Functional Interpretation of the Suffix {-L3I2K2} in Complement Clauses in Kazakh in Comparative Perspectives with Uyghur <i>Uldanay JUMABAY, Irina NEVSKAYA</i>	97
Çarlık Rusya`sının Kuzey Kafkasya`da Uyguladığı Dil Siyaseti <i>Dr. Telman NUSRETOĞLU</i>	100
Kazimierz Kuzyk (1892-1963) – Forgotten photographer of the Ottoman Army and Dynasty <i>Piotr NYKIEL, PhD, Assistant Professor</i>	101
Eski Türkçeden Kazakçaya Bitki Adları <i>Dr. Emin OBA</i>	102
Some Questions of the History of Huns in Azerbaijan <i>Borbala OBRUSANSZKY, Ph.D</i>	103
Atatürk`ün Timur Sevgisi ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti`nin İnşasında Timur İzleri <i>Arş. Gör. Dr. Cihan ORUÇ</i>	104
Türkistan Tarihi ve Coğrafya Araştırmaları Açısından Kâmusu`l-Alâm İncelemesi <i>Prof. Dr. Kemal ÖZCAN, Ümmünur ÇİFTÇİ</i>	105
Türk Yönetim Sanatının Geleneksel Kodları <i>Prof. Dr. İsmail ÖZÇELİK</i>	106

Ortaçağ Türk Ordularında Süvarilerin Eğitimi <i>Dr. Öğr. Üyesi Bülent ÖZKUZUGÜDENLİ, Dr. Umut KANSOY</i>	107
Türk Dili ve Edebiyat Öğretiminde Dinleme Öğretiminin Önemi Okullarımızda Dinleme Öğretimi Okul Başarısına Etkisi <i>Prof. Dr. Rasim ÖZYÜREK</i>	109
Eski Türk Devletlerinde Bir Zafer Kutlama Geleneği <i>Dr. Öğr. Üyesi Ayhan PALA</i>	110
Cultural Amalgamation of the Silk Road in Medieval Mongolia: The Case of Pugu Yitu Tomb (678 CE) from the Turk Period <i>Prof. Dr. Ah-Rim PARK</i>	111
Kitabi Dedem Korkut'a Göre Oğuzların Komşuları <i>Dr. Bayram QULİYEV</i>	112
İran'da Rus Ajanlarının 1731 Senesinde Türklerle İlgili Yazmış Oldukları Rapor Belgesinin Değerlendirmesi <i>Mohammad RAZZAGHİ</i>	113
A Peculiar National Hero in The Tatar Drama of The 1980-2000s <i>Alsu SHAMSUTOVA, Ph.D.</i>	114
Tarihî Türk Yazı Dillerinde {-mA} Yapım Ekinin Semantik Gelişimi Üzerine <i>Dr. Öğr. Üyesi Musa SALAN</i>	115
Ara Nesil Döneminden Bir Miraciye: Receb Vahyî ve Minhâcü'l-Mîrâc'ı <i>Doç. Dr. Mehmet SAMSAKCI</i>	116
Babarahîm Meşreb Menakıbnâmesi Işığında Kalenderiyye Zümresinin Sâlik Edinme Âyinleri <i>Orsolya SARAÇ</i>	117
Türk Sinolojisinin Yapısal Sorunları ve Çözüm Önerileri <i>Prof. Dr. Eyüp SARITAŞ</i>	118
Kırım Tatar Dilinde Paronimiya ve Paronomaziya Meseleri <i>Doç. Dr. Zera SATTAROVA</i>	119
Osmanlı Türkçesindeki Batı Kökenli Alıntı Kelimelerde Söz Ortası ve Söz Sonu Ünlü Daralması <i>Arş. Gör. Mehmet SAVAN</i>	120
Türkmen Şair Nurmuhammad Andelip ve Onun " Hikayeti Firon" Poemi <i>Aynur SEFERLİ</i>	121
Seyyid Mehmed Rıza'nın Tuhfetü'l-Hân fi Şerhi Nüzheti'l-Ezhân İsimli Eserinin Tarihi Değeri <i>Dr. Öğr. Üyesi Yavuz SÖYLEMEZ</i>	122
XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Hokand Hanlığı'nda Kaleme Alınan Tarihi Eserler <i>Dr. Hüseyin ŞEN</i>	123

Yunus Emre'nin Şiirlerinde Davranışlara Dayalı Anlatımlar <i>Prof. Dr. Serkan ŞEN</i>	124
İstanbul Şile İlçesinde Yer Adlarına Bağlı Anlatıların İncelenmesi <i>Elif ŞENDUR</i>	125
Tarihî Çerçeve 'Çünkü'nün Mana ve Vazifesindeki Değişmeler <i>Doç. Dr. Ahmet Şefik ŞENLİK</i>	126
Çanakkale Savaşının Azerbaycan Edebiyatındaki Sanatsal Yansıması <i>Prof. Dr. Salide ŞERİFOVA</i>	127
Doğu Türkistan'da Yaşanan İnsan Hakları İhlalleri Noktasında Uygur Diasporasının Faaliyetleri: Dünya Uygur Kurultayı Örneği <i>Doç. Dr. Tekin TUNCER</i>	129
Hanedanlar Penceresinden Türk Tarihine Bakmak <i>Prof. Dr. İbrahim TELLİOĞLU</i>	130
Tuyuhunların Qiang (proto-Tibet)laşma Meselesi ve Onların Türk Kültürü ile Yakın İlişkisi <i>Zeki TOK</i>	131
Timurlularda Şehircilik ve Sosyal Hayat: Semerkant ve Herat Örneği <i>Dr. Öğr. Üyesi Tuba TOMBULOĞLU</i>	132
Modern Türk Edebiyatında Bir Şiir Kahramanı Olarak Yunus Emre <i>Dr. Necati TONGA</i>	133
Separate Suffix Writing in Krymchak <i>Oksana TYSHCHENKO-MONASTYRSKA, PhD</i>	134
Estetik Eleştirinin Lüzumu, Mikyas , Ölçüt ve Uygulamalar <i>Prof. Dr. Himmet UÇ</i>	136
Sakarya Savaşı'nın İki Şahidi: Mustafa Kemal Paşa ve Halide Edip <i>Prof. Dr. Sema UĞURCAN</i>	137
Türkçedeki İyi Dilek İfadelerinin Çoğul Olması Üzerine <i>Doç. Dr. Mehmet UZMAN</i>	138
Kırım'da Günümüze Ulaşan Bazı Türk Mimarlık Eserleri <i>Dr. Öğr. Üyesi Aygün ÜLGEN</i>	139
Sibirya'daki Özbekler: Sibirya Buharalıları ve Ticari Faaliyetleri <i>Sümeyra ÜNAL</i>	140
Klasik Türk Şiirinde Aşk, İlim ve Değişimin Mekânı Olarak Tekke <i>Öğr. Gör. Dr. Yücel ÜNLÜ AYDIN</i>	142
İlk Macar Gestasındaki Hun Bilgileri <i>Dr. Öğr. Üyesi Umut ÜREN</i>	143

Mehmed Âkif Ersoy'un "Bülbül" Şiirinde Gelenek Eleştirisi ve Yahya Saim Ozanoğlu'nun "Bülbül Sesi" <i>Arş. Gör. Ali Sait YAĞAR</i>	144
Türkçe Şahnâme Tercümelere ve Zerdüşt'ün Tercümelere Uğradığı Dönüşüm <i>Doç. Dr. Emrullah YAKUT</i>	145
Yazılı Kültürden Sözlü Kültüre Köroğlu Hikayelerinin Çözümleme Sürecinde Bir Metin Tahlili: Murat Sertoğlu'nun Köroğlu Kitabı <i>Prof. Dr. S. Dilek YALÇIN ÇELİK</i>	146
Historical Metamorphoses of The Ethnonymic Term Türk from Herodotus of Halicarnassus to Atatürk <i>Prof. Nikolay YEGOROV</i>	147
Akın Gazetesinden Kıbrıs Türk Toplumunu ve Edebiyatının İzini Sürmek <i>Dr. Öğr. Üyesi Ahmet YIKIK</i>	148
Ataerkil Ölü Gömme Uygulamaları, Eşli Gömme Uygulaması ve Türklerdeki Yansımaları <i>Doç. Dr. Elvin YILDIRIM</i>	149
Hui Chao'nun Türkistan İntibaları Üzerine Bazı Değerlendirmeler <i>Doç. Dr. Kürşat YILDIRIM</i>	150
Yunus Emre'nin Söz Hazinesinde Türkmen Türkçesinin Yansımaları <i>Dr. Öğr. Üyesi Zeynep YILDIRIM, Araştırmacı Shahrouz AGHATABAI</i>	151
Güncel Türkçe Sözlük'te Yer Alan/Alması Gereken Edim Bilimi Terimleri Üzerine <i>Prof. Dr. Engin YILMAZ</i>	152
Mehmet Raif Yelkenci'nin Yunus Emre Şiirleri Üzerine Çalışmaları <i>Dr. Öğr. Üyesi Müslüm YILMAZ</i>	153
Bir Topluluk Adı Olarak "Kazak" Kavramı Üzerine <i>Prof. Dr. Osman YORULMAZ</i>	154
Timurlularda Astronomi Çalışmaları ve Dünya Bilim Tarihindeki Yeri <i>Prof. Dr. Musa Şamil YÜKSEL</i>	155
Karahanlı Türkçesi Metinlerinde Zaman Ölçüleri/Birimleri <i>Dr. Öğr. Üyesi Aslı ZENGİN</i>	156

Türkçede Arapça Köklerden Türetilen Ancak Arapçada Kullanılmayan Kelimeler

Dr. Sawsan ABU HANNOUD

Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Dil Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezi
Sawsan_abuhanod@hotmail.com

Tarihte Türkler ve Araplar uzun süre etkileşimde bulunmuşlardır. Zamanla Türk toplumlarının İslâmiyet'i kabul etmeleri ve İslam dininin merkezinde yer alan Kur'an dilinin Arapça olması, Türkçe ve Arapça arasındaki etkileşimi derinleştirmiştir. Bazı Türkler Arapçayı iyi derecede öğrenmiştir. Hatta Arapça nice kıymetli eserler yazmışlardır. Türkler Arapçaya karşı ilgileri arttıkça doğal olarak Türkçe konuşurken, Arapça kelimeleri, ifadeleri, bağlaçları vs. kullanmaya başlamışlardır. Böylece Türkçe, zamanla Arapça unsurlarla zenginleşmiştir. Türkler Arapçadan alıntılar almakla yetinmemişlerdir. Ayrıca Arapçayı dil mantığı açısından iyice kavradıktan sonra Arapça köklerden Arapçada kullanılmayan kelimeler ve terimler türetmeye başlamışlardır. Bu durumda dikkat çeken husus ise Türkçede yapılan bu yeni türetmelerin bazılarının sonradan Arapçaya geçip Arapçada benimsenerek kullanılmasıdır. Türkçede türetilen bu tür kelimelerin ve terimlerin çoğu Arapça kurallarına aykırıdır. Çok az olmakla beraber bazıları Arapça kurallarına uygundur. Ancak Araplar arasında yaygın olarak kullanılmamaktadır. Bu çalışmada TDK'nin son baskısı (2019) Türkçe Sözlük 'teki Arapça köklerden türetilen ancak Arapçada kullanılmayan bazı kelimeler incelenecektir. Araştırmada eski Türkçe ve Arapça sözlüklere başvurulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Sözlük, Arapça Kelimeler, Alıntılar

Kırım Tatarca ve Türkiye Türkçesinde Zarf Kullanımı

Doç. Dr. Adcimambetova GULNARA

Kırım Mühendislik ve Pedagoji Üniversitesi, Kırimtatar ve Türk Filoloji Fakültesi
edrudem@mail.ru

Zarfların çeşitli dillerin gramer ve kelime yapımı sistemindeki yeri ve statüsü bu sözcük türlerinin uzun zaman dilimi içinde müstakil sözcük türü sıfatında şekillenmesiyle bağlıdır. Kırım Tatarca, Türkiye Türkçesi ve başka Türk lehçelerindeki zarflar, bazı özel eklerle yapılmış zarflar haricinde, başka sözcük türlerinden çok az farklılaşmıştır. Genellikle, onları morfolojik açıdan bir taraftan sıfatlardan, başka taraftan adın lokatif şekillerinden ve yardımcı sözcük türlerinden ve üçüncü taraftan -zarffillerden ayırt etmek zor.

Türk lehçelerindeki zarfların meselesinin araştırılmasında V.A .Gordlevsky, N. Dmitriev, L. Kharitonov, A.K. Borovkov, A.A .Shcherbak, N.A. Baskakov, A.N.Kononov , A.N. Samoylovich, E.V. Sevortian ve başka bilim adamlarının hizmetleri büyüktür.

Morfolojik açıdan zarflar çekimlenmeyen sözcük türüdür; onlarda başka müstakil sözcük türlerinden farklı olarak gramer kategoriler mevcut değildir. Zarflarda özel kelime yapım eklerinin varlığı, bu tip sözcükler arasında adlardaki eski veya çağdaş durum formlarının izole edilmesi ve katlaşması sonucu şekillenen bir grubun mevcutluğu onların esas niteliklerinden biridir.

Kırım Tatar ve Türkiye Türkçesinde zarflar ile ilgili başka bir durum onların sıfatlardan ve bazen adlardan yeterince farklılaşmamasıdır. Metnin, yani belli bir bağlamın dışında zarflar hem sıfat, hem zarf ve hem de ad sıfatında algılanması mümkündür. Anlam bakımından zarflar sıfata daha yakındır. Onların arasındaki fark sıfatın nesnenin niteliğini, zarf ise hareketin niteliğini hem de niteliğin özelliğini bildirişindedir.

Türkiye Türkçesi		Kırım Tatarca
Yavaş bir işçidir	(sıfat)	Yavaş işçi.
Yavaş koçtu	(zarf)	Yavaş ketti.
Dikkatli bir örgencidir	(sıfat)	Diqqatlı talebe.

Arabayı dikkatli sürdü (zarf) Arabanı diqqatlı yürüzdü.

Zarfların en önemli gramer özelliklerinden biri onların karşılaştırma derecesinden başka çekim türüne sahip olmamasıdır ve onların bu yönü araştırmacıların dikkatini çekmektedir. Zarflardaki mevcut karşılaştırma derecesi yapım ve anlamlarına göre sıfatlardaki karşılaştırma ve yukarı derecesiyle aynıdır. Bu şekiller ancak sentaks bakımından fark ediliyorlar, yani cümle iöinde sıfatlardaki karşılaştırma ve yukarı derece nesnenin niteliklerini, zarf ise eylemin işaretlerini açıklar.

Anahtar Kelimeler: Zarf, Türkiye Türkçesi, Kırım Tatarca

Eski Türkçe Çeviri Metinlerinin Özellikleri (Aç Bars Hikayesi Örneğinde)

Arş. Gör. Aysel AHMEDOVA

Azerbaycan Milli İlimler Akademisi Nesimi Adına Dilcilik Enstitüsü
aysel901120@gmail.com

Eski Türkçe metinlerin önemli bir kısmını Eski Uygur yazmaları teşkil etmektedir. Bunlar arasında çeviri metinler, özellikle de Çince'den yapılmış çeviriler dikkat çeker. Çoğunluğu Şingko Şeli Tutung tarafından yapılmış bu çevirilerden biri Altun Yaruk Sudur ve onun içinde yer alan Aç Bars Hikayesi'dir.

Aç Bars Hikayesi'ni kaynak metinden ayıran özellikler aşağıdaki gibidir:

1. Çince metinde olan cümlelerin kısaltılması. Çince metinde olan 無常 wúcháng “ölüm, yok olma” ifadesi Eski Türkçe metinde geçmez (226-227-ci satırlar). Çince metinde “kuvvetleri tükeninceye kadar” anlamını bildiren ifade de Eski Türkçe metinde yer almaz (517-519-cu satırlar).
2. Çince metinde olan cümlelere eklemeler yapılması. Daha yaygın görülen bu özellik Uygurların metni daha anlaşılabilir ve ifadeli yapmak için kullandığı bir yöntemdir: Bu saviğ eşidip Mahasatve tigin “Bu sözü işitip Mahasatve prens”. Çince metinde yer almayan bu saviğ eşidip ifadesi Türkçe metne eklenmiş ve eklendiği cümleyi kendinden önce gelen cümleye bağlamıştır. Bu ifadenin eklenmesi durumuna birkaç örnekte daha rastlarız. Türkçe metindeki eklemelerin kayda değer bir kısmını sıfatlar oluşturur: Bu muntağ osuğluğ törümüş küçsiremiş alanurmuş aç bars “Bu böylece yaratılmış bitkin zayıf aç kaplan”. Bu da Türkçe metinde özne ve nesnelere daha iyi nitelendirilmesine yardım eder.
3. Çince metindeki cümlelerin bölünmesi. 167-180-ci satırlar arasında gözlemlenen bu özellik çeviri metindeki Türkçe cümle kalıplarını genişlendirir.
4. Çince metindeki cümlenin yerine benzer anlamı başka bir cümlenin kullanılması. 194-196-cı satırlarda görülür. Cümlelerin değişmesi yazarla çevirmenin bakış açılarındaki farkı da ortaya koyar. Örneğin, Eski Türkçe metnin 345-346-cı satırlarında kahramanın iyi karakter özellikleri övülür, Çince metinde ise dış görünüşünün güzelliği vurgulanmıştır.
5. Çince metindeki ikilemelerin korunması, atılması ve ikilemeler eklenmesi. İkilemelerin Çince metinde yaygın kullanılması Türkçe metne de yansımıştır. Çince metindeki 國王 guówáng “hükümdar” ikilemesi Türkçe metne elig han olarak yansımıştır. Çince metindeki 財物 cáiwù “mal-mülk, zenginlik, eşya” ikilemesine karşılık Türkçe metinde ed tavar ikilemesi kullanılmıştır. Ancak Eski Türkçe metindeki alp atım “kahraman” ikilemesi Çince metindeki tek bir söze karşılıktır: 勇 yǒng.

6. Hitap şekillerinde görülen farklar. Çince metinde hitaplardan ziyade üçüncü şahısa yönelik konuşma görülür. Eski Türkçe metinde ise ikinci şahısa yönelik hitaplar yaygın olarak geçer.
7. Saygı bildiren ifadelerin kullanımı: yarlıka-, tegin-, yükün- fiillerinin saygı, nezaket ve alçakgönüllük bildiren yardımcı fiiller olarak kullanımı. Bu özellik Çinceye aittir ve Türkçe metinde kullanımı kaynak metnin etkisi olarak açıklanabilir.

Böylece, Çince'den Eski Türkçeye yapılmış çevirilerde kaynak metne çoklukla bağlı kalındığını, ancak çevirmenin kendi istekleri doğrultusunda farkların da görüldüğünü söyleyebiliriz. Genel olarak Türkçe metinde anlatının, Çince metinde ise dramatzimin güçlü olduğu söylenebilir. Diğer bir özellik de Eski Türkçe metinde sıfat, zarf ve bu gibi eklemelerin yapılması ile metnin daha kolay anlaşılabilir, akıcı ve okunaklı bir metin haline getirilmesidir.

Anahtar Kelimeler: Eski Türkçe, Eski Uygur Yazmaları, Çeviri, Metin, Altun Yaruk

Oğuz Qrupu Türk Dillərində “Alçaq” Sözü'nün Semantik Diferensiasiyası

Ahmedova Eldemir TENZİLE

Bakı Slavyan Universiteti, Doktorant
tenzile.ahmadova@bk.ru

Bu özətdə oğuz qrupu türk dillərində “alçaq” sözü'nün semantik diferensiasiyası araşdırılaraq öyrənilmişdir. Yunan sözü olan “semasia” məna, fikir”, latın mənşəli “differentia” sözü isə “fərq, fərqlənmə, ayrılma” mənasındadır. Deməli, semantik differensiallaşma termini “məna fərqlənməsi” anlayışını bildirir. Semantik diferensiallaşma dilin inkişaf prosesi zamanı sözlərin mənalarında yaranan fərqlənmədir. Qədim dövrdə eyni kökdən olub, eyni mənanı bildirən sözlər tədricən diferensiasiyaya uğrayaraq fərqli mənalara bildirir. “alçaq” sözü qədim türk abidələrindən tutmuş müasir türk dillərində də işlənir. Lakin bəzi türk dillərində və ya dialektlərində alçaq sözü'nün fərqli mənalara rast gəlirik. Yəni “alçaq” sözü'nün semantikasında diferensiasiya gedərək ya əlavə mənalara yaranmış, ya da fərqli mənalarda işlənməyə başlamışdır. Qədim türk abidələrində biz “alçaq” sözü'nü “xoşxasiyyət, səmimi, təvazökar”, ölçü mənalara daha çox rast gəlirik. Müasir türk dillərində isə fərqli mənalara da görülür. Azərbaycan dilində daha çox “ölçü” mənasında və “pis xasiyyətli, rəzil” mənasında işlənir. Dialektlərdə isə “təvazökar” mənasına da rast gəlirik. Müasir türk dilində bütün mənalara görə görürük. Türkmən dilində isə “təvazökar” mənasında işlənilir.

Araşdırmadan belə nəticəyə gəlinir ki, “alçaq” sözü'nün ilkin mənası “xoşxasiyyət, təvazökar” olmuşdur, həm də ölçü mənasında işlənilmişdi, sonradan isə semantikasında diferensiasiya gedərək digər əlavə mənalara yaranmışdır ya da tamamilə fərqli mənalarda işlənməyə başlamışdır

Anahtar Kelimələr: Semantik, Diferensiasiya, Məna, Türk, Fərqlənmə

Patrik Nikephoros ve Tarihi Eseri Breviarium'un Türk Tarihi Bakımından Önemi

Dr. Öğr. Üyesi Ali AHMETBEYOĞLU

İstanbul Üniversitesi, Tarih Bölümü
ahmetbey@istanbul.edu.tr

Patrik Nikephoros 758 yılında İstanbul'da dünyaya geldi. Babası Theodore, döneminin tanınmış ve muteber ailelerinden birine mensup olup, V. Konstantin (741-775) devrinde imparatorluk sekreteri olarak devletin üst kademelerinde görev yaptı. Annesi ise kiliseye bağlılığı ve dindar kişiliği ile tanınan Eudoxia idi. Nikephoros'un babası Theodore ailesinin kökenlerinden dolayı ikonacı bir inanç sistemine sahipti. Öğretimini tamamladıktan sonra babasının yolundan giderek imparatorluk sekretaryasında göreve başladı. Konstantin'in ardından tahta çıkan İmparator IV. Leon (775-780) döneminde de vazifesini sürdürdü. 784 yılında Patriklik makamına getirilen Tarasios'un emri altında çalışmaya başladı. 787 yılında II. İznik Konsülü'nde bulundu. 12 Nisan 806 tarihinde Paskalya yortusunun kutlandığı Pazar günü kutsanarak Patrik ilan edildi. İmparator, Patrik Nikephoros'dan halkın talebi doğrultusunda ikonaların kaldırılmasını istedi. Fakat aile köklerinden dolayı sarsılmaz ve güçlü bir İkonacı inanca sahip olan Nikephoros İmparatorun bu isteğine karşı çıktı. Noel günü İmparator ve Patrik arasında herkesin şahit olduğu aleni bir tartışma yaşandı. Bunun üzerine ertesi yılın başlarında Nikephoros Patriklik görevinden ayrılmak zorunda kaldı. 828 tarihinde vefat etti.

Nikephoros'un matematik, dil ve felsefe üzerine de olmak kaydıyla birçok çalışması bulunmaktadır fakat yazılı eserlerinin çoğunu teolojik eserler oluşturmaktadır. Bu eserlerini 814 ile 820 yılları arasında kalem almıştır. Ayrıca Nikephoros'un başlıca iki tarih kitabı vardır. Bunlar Breviarium (Kısa Tarih) ve Kısa Kroniktir. Türk tarihi açısından önemli eseri Breviarium'u emeklilik günlerinde yazmıştır. Bu eser 602 yılından 769 yılına kadar olan olayları içine alan kısa bir tarihtir. Bu noktada Breviarium Doğu Avrupa Türk tarihi açısından hayli önem kazanmaktadır. Özellikle Avarlar ve Bulgarlar olan ilişkilere ışık tutmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Avarlar, Bulgarlar, Breviarium, Patrik Nikephoros

A Prosopographical Approach to the First Türk Empire

Dr. Agustí ALEMANY

Autonomous University of Barcelona (Spain)
agusti.alemany@uab.cat

Some years ago, we undertook a project with the goal of laying the foundations for a prosopographical work dealing with Eurasian steppe nomads in the Pre-Mongol period. The aforesaid project was thwarted by several circumstances, but some first results from it are available in two papers, covering a series of preliminary guidelines and including data mining tables extracted from Jones-Martindale-Morris' Prosopography of the Later Roman Empire (AD 260-641), in fact a collection of persons related to Alans, Huns, Oghus, Avars, Türks, Khazars and their counterparts among sedentary empires and other neighbouring peoples:

"A Prosopographical Approach to Medieval Eurasian Nomads". *Chronica. Annual of the Institute of History. University of Szeged* 18, 2018 [2019], p. 6-24

<https://ojs.bibl.u-szeged.hu/index.php/chronica/article/view/31998/31509>

"A Prosopographical Approach to Medieval Eurasian Nomads (II)", in Chen Hao (ed.) *Competing Narratives between Nomadic People and their Sedentary Neighbours (Studia Uralo-Altaica 53)*, Szeged 2019, p. 11-35.

<https://ojs.bibl.u-szeged.hu/index.php/stualtaica/article/view/33223/32479>

Our paper for the 9th International Congress of Turcology intends to resume work by applying the same methodology to the First Türk Empire (AD 552-659) and carrying out data mining after Chavannes' and Liu Mau-Tsai's source-books, thus providing at least a useful tool for easy reference. Our main goal is to make the project known to Turkish scholars and to look for eventual collaboration on a larger scale.

Keywords: Prosopography, First Türk Empire, Eurasian Steppe Nomads

Mevahib-i Aliyye'nin Doğu ve Batı Türkçesi Çevirilerindeki Bazı Anlam Kopyalamaları

Arş. Gör. Ahmet AKSU

İstanbul Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
ahmet.aksu@istanbul.edu.tr

Bir dilden başka bir dile yapılan birebir metin çevirilerinde hedef dildeki çeviri eserin kaynak dildeki eserle karşılaştırılması, hedef dildeki çevirinin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olur. Ayrıca yapılan bu karşılaştırma, mütercimmin eseri hedef dile nasıl ve hangi usulle çevirdiği konusunda bilgiler verir. Hüseyin Vaiz-i Kaşifi'nin 15. yüzyılın sonlarında yazdığı Mevahib-i Aliyye adlı Farsça tefsir kitabının Doğu (Çağatay) ve Batı (Osmanlı) Türkçesine çevrilerinin olması böyle bir karşılaştırma yapmamıza imkân vermektedir. Bu sebepten bu üç eseri, birlikte ele alıp karşılaştırmak bize mütercimlerin kaynak dildeki eseri çevirirken nasıl bir yol izlediğini gösterecektir.

Bildiride Mevahib-i Aliyye adlı Farsça tefsir kitabının Doğu ve Batı Türkçelerine yapılan çevirilerindeki anlam kopyalamaları üzerinde kısmî bir karşılaştırma yapılmıştır. Girişte karşılaştırma yapılan nüshalar hakkında bilgi verilmiştir. Ardından anlam kopyalamasının ne olduğu açıklanmış, anlam kopyalamalarının geçtiği cümleler ve bunların üç eserdeki karşılığı gösterilerek gerekli açıklamalar yapılmıştır. Sonuç kısmında Mevahib-i Aliyye'nin Doğu ve Batı Türkçesi çevirileri arasında karşılaştırma yaptığımız kısımlar itibariyle anlam kopyalamaları bakımından ne gibi farklılıklar olduğu açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mevahib-i Aliyye, Farsça, Anlam Kopyalaması, Doğu Türkçesi, Batı Türkçesi

Tarihi Süreç İçinde Kumuklarda Beslenme Kültürünün Temelleri

Prof. Dr. Mehmet ALPARGU

Emekli Öğretim Üyesi
alpargu@sakarya.edu.tr

Tarihsel süreç içinde Kafkasya coğrafyasında diğler topluluklara nazaran yüksek bir nüfusa sahip olan Kumuk Türk topluluğı ait olduğı coğrafya içindeki imkanları kullanarak ticari hayata etkin bir biçimde katılmış, çeşitli beylikler meydana getirerek de bölgenin siyasi arenası içinde kendisine mühim bir yer edinmiştir. Kültürel birikimleri açısından da bölgede Kumukların önemli bir yeri bulunmaktadır.

Bu kültürel ortam içerisinde beslenme kültürü de zengin bir yapı arz etmektedir. Beslenme kültürüne etki eden geçim kaynaklarını gözden geçirdiğimizde Kumuk düzlüğü ya da ovası diye isimlendirdiğimiz bölgeye gelen ya da bilgi sahibi olan S. M. Bronevskiy, A. Olearius . Anton Guldensttat gibi çeşitli seyyah ve görevliler buğday, arpa, yulaf, pirinç, mısır, darı, fasülye gibi bitkiler yetiştirildiğini belirtmektedirler ki, bu bitkisel ürünlerin halkın beslenmesinde mühim yer tuttuğunu görmekteyiz. S.Ş. Gadjiyeva, B.M. Alimova vb araştırmacıların çalışmalarıyla ortaya çıkan hususlara bakacak olursak Kumuk mutfağında da bazı bahçe ve bostan bitkileri kullanıldığı da bilinmektedir. Bunlar arasında: sarımsak, soğan, kişniş, maydanoz, biber, karpuz, kavun, balkabağı, salatalık bulunmaktadır.19. yüzyıldan sonra patates ve domates de Kumuk sofrasına girmiş oldu. Meyve ziraati de oldukça önemliydi. Üzüm bağlarından bir çok yerde söz edilmekle beraber, diğler meyve türleri bakımından verimli bahçelere sahip oldukları söylenebilir.

Kumuklar hayvancılık da yapmaktaydılar. Büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık ile uğraşıyorlardı. Ayrıca kümes hayvanları da yetiştiriyorlardı. Hayvancılık ürünlerinden et, tereyağı, süt ve türevi olan yiyecekler beslenmelerinde önem taşımaktaydı. Çeşitli et türlerinden koyun eti en değerli et olarak kabul edilirken ,ondan sonra dana eti tercih edilmekteydi. Bununla birlikte G.M. Amirov'un 19. Yüzyılda yaptığı gözlemlerde etin tüketiminin çok yüksek olmadığı da anlaşılmaktadır. Zaslak Kumuklarının bir kısmı tarafından tüketilen at etinin geçmişte Kumukların gıda ürünlerinden biri olduğunu ve çeşitli nedenlerle yavaş yavaş kullanım dışı kaldığı düşünülmektedir. Kumukların yaşadıkları bölgede zengin av alanları bulunduğu için avladıkları hayvanları tüketmeyi de severlerdi. Balık, bolluğına ve Kumuk topraklarında balıkçılık faaliyeti yapılmasına rağmen nispeten az tüketilmekteydi. Enderey bölgesinde Evliya Çelebi de kendilerine mükellef sofralar kurulduğunu söylemekte, Adam Oleriaus da böyle bir ziyafeti tasvir ederken Enderey hanının sofrasında kendilerine balık ikram edildiğini ve konukların bu balığı son derece lezzetli bulduklarını söylemektedir. P. Zubova'nın verdiği bilgiler çerçevesinde kısmen arıcılık da yapıldığı anlaşılmaktadır. Birkaç istisna dışında evleri için gereken tüm gıda ürünlerini, Kumuklar kendi topraklarında üretmekteydiler. Beslenme kültüründe erkek ve kadın görev alanı arasında katı bir ayırım vardı. Kumuklarda kadınların, sosyal statüleri ne olursa olsun, iyi yemek yapmayı bildikleri ve bunun için Dağıstan'ın diğler halkları arasında ün kazandıkları bilinmektedir. Özellikle ekmek pişirmede çok ustaydılar ve bu durum Dağıstan'ın hemen her yerinde bilinirdi.

Anahtar Kelimeler: Kumuklar, Bitkisel Ürünler, Hayvansal Ürünler, Ziyafet, Mutfak

‘Depi-’ Fiili ve Türevleri Üzerine

Dr. Öğr. Üyesi Nesrin ALTUN

Kocaeli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
nesrinaltun@kocaeli.edu.tr

Türkoloji araştırmalarında ağırlıklı olarak edebî ürünler üzerinde durulmuş, dolayısıyla da bu tür eserlerin söz varlığı incelenmiştir. Halbuki günlük hayata dair eserler de bizim için çok değerli veriler sunar. Ancak bu türden metinlerin sayısı, - muhtemelen devirlerinde bile yazmaya değer görülmedikleri için- maalesef, fazla değildir. Bu çalışmada, Eski Anadolu Türkçesi döneminde yazılmış yemek kitabı, hekimin olmadığı yerde halkın anlayabilmesi için yazılmış bir tıp kitabı, çamaşır-name gibi günlük hayata dair metinlerden ve ağız sözlüklerinden yola çıkılarak anlamı “kuru-“ olarak tesbit edilmiş olan tepi- > depi- fiili ve türevleri hem köken hem de anlam açısından incelenecek, söz konusu kelime ve türevleriyle ilgili yanlış anlamlandırmalar düzeltilecek ve yeni okuma teklifleri sunulacaktır.

Kökteş kelimeler bir araya getirilip birlikte değerlendirilmediğinde kelimelerin yanlış kökene bağlandığı, hatta alıntı olarak kabul edildiği görülmektedir. İşte bir arada değerlendirilmeyen tepi- fiilin türevlerinin yorumlanmasında da bu türden yanlış kabullere rastlanmakta, tepir biçiminin Ermeniceden alıntı olduğu iddia edilmekte, Türk dünyasında çok yaygın olarak kullanılan bir kelime olan tepsi’nin Farsça veya Çince alıntı olduğu ileri sürülmekte, depser- fiili ise Farsçaya bağlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tepimek, Tepiz, Tepsermek, Yunus Emre, Dîvânu Lugâti’t-Türk

Tuva Müzik Grubu “Hün Hürtü”nün Şarkı Sözleri Üzerine “Anlambilimsel Bir Çözümleme

Dr. Öğr. Üyesi Salih Mehmet ARÇIN

Pamukkale Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
saliharcin@gmail.com

Hün Hürtü (Rusça: Huun-Huur-Tu), kendilerine has müzik tarzları ve yaygın olarak da geleneksel Tuva enstrümanları ile gırtlak müziği icra eden Tuva müzik grubudur. Bu grup, 1992’de önce höömey dörtlüsü Kungurtug adıyla Kaygal-ool Hovalıg, Aleksandr Bapa, Sayan Bapa ve Al’bert Kuvezin tarafından kurulmuştur. Çok geçmeden grup, adını Hün Hürtü olarak değiştirmiştir. Hün Hürtü adı “bozkır üzerinde güneş ışınların ayrılması” anlamına gelmektedir. Söz konusu müzik grubu ilk albümlerini 1993 yılında çıkarmıştır. Grubun üyeleri kurulduğu dönemden itibaren farklılık göstermiştir. Günümüzde grubun üyeleri Kaygal-ool Hovalıg, Sayan Bapa, Radik Tülüş ve Aleksey Sarıglar’dan oluşmaktadır. Söz konusu grup kuruluşundan beri birçok albüm çıkarmanın yanı sıra dünya müzik sektöründe iyi bilinen birçok sanatçı ve grupla da iş birliği yapmıştır. Hün Hürtü grubu, Tuva geleneklerinin derin köklerini dünyaya tanıtmaya büyük bir işlev üstlenmiştir. Özellikle yaşadıkları coğrafyanın panoraması ve sesleri bu grubun yorumladığı Tuva halk şarkılarının odak noktasıdır.

Bu çalışmada, Hün Hürtü’nün ikinci albümü The Orphan’s Lament (1994) [Yetimin Ağıtı]’te yer alan 16 şarkı sözünün sözcüksel ve bağlamsal anlamlarının analizi yapılacaktır. Anlambilimde sözcüksel anlam ve bağlamsal anlam vardır. Sözcüksel anlam, bir sözcüğün, sözlükte görüldüğü şekliyle anlamını ifade eder. Sözcüksel anlam, bağlamsal anlamla çelişir. Sözcüksel ve bağlamsal anlam her edebi eserde bulunduğu için biz bu çalışmada Hün Hürtü grubunun ikinci albümünde yer alan şarkı sözleri üzerinde anlamsal bir çözümleme yapacağız. Çalışmamızın problemleri şunlardır: (1) Hün Hürtü şarkılarına yüklenen sözcüksel anlamlar. (2) Hün Hürtü şarkılarına yüklenen bağlamsal anlamlar.

Çalışmanın sınırı, grubun söz konusu albümünde sözsüz müzikler de yer aldığından bu albümün kapsamından daha da az olacaktır. Hün Hürtü grubunun söz konusu albümünün şarkı sözleri, araştırma nesnesi olarak analiz edilip yorumlanacağından bu çalışmada tanımlayıcı nitel bir yöntem kullanılmıştır.

Çalışmanın sonucunda, Hün Hürtü şarkılarında tespit edilen sözcüksel ve bağlamsal anlamlar açıklanacak, söz konusu grubun şarkılarında sözcüksel ve bağlamsal anlamların hangi türlerinin olduğu ortaya konulacaktır. Bu araştırmanın Hün Hürtü grubunun seçilmiş bir albümünün şarkı sözleri üzerinde, anlambilim hakkında daha fazla bilgi edinmek isteyen araştırmacılar için faydalı olacağını ümit etmekteyiz.

Anahtar Kelimeler: Tuva, Tuva Halk Müziği, Hün Hürtü (Rusça: Huun-Huur-Tu), Sözcüksel Anlam, Bağlamsal Anlam

Dedem Korkut'taki Uruz Adı Üzerine

Dr. Öğr. Gör. Muhammet ATASEVER

Kilis 7 Aralık Üniversitesi
atasevermuhammet@gmail.com

Ad verme yahut ad alma Oğuz'un tefekküründe hususi bir yere sahipti. Doğan her çocuk ekseriyetle adsız olarak veya geçici bir ad ile hayata gözlerini açardı. Gösterdiği kahramanlık ile öz kimliğini ispatlayan ve statüsünün değişmesi gerektiğini boyun ileri gelenlerine teyit ettiren kişi ancak bir ada layık görülürdü. Ad, ferdin marifeti ile ortaya çıktığından ismini bağışlayan birey esasen muhatabına kendisi hakkında ipuçları vermiş olurdu. Ayrıca zikredilen eylem; etrafında oluşan ritüeller, inanmalar ile adı veren-alan, şahit olanların hususiyetleri gibi çok yönlü sosyokültürel bir olgudur.

Dede Korkut Oğuznâmeleri, göçer evli Oğuz boylarının gündelik yaşantısından, dini, sosyal, iktisadi, coğrafi durumlarına ve tarihteki yerlerine kadar geniş bir yelpazede; birey-aile-millet-devlet hakkında kapsamlı bilgiler içeren önemli bir kaynaktır. Yeni tespit edilen üçüncü nüshası ile birlikte Dedem Korkut'un soyladığı on üç boy üzerinde, önemine binaen iki yüzyıldır birçok farklı disiplinde teorik araştırmalar veya uygulama çalışmaları yapılmaktadır. Boylar, döneminin dil özelliklerini yansıtmaları bakımından da önemlidir; zira canlı birer varlık olarak yaşayan, değişen-dönüşen yahut günümüzde kullanımda olmayan kelimeler, Türk kültürünün geçmişteki izleridir. Bu sebepten boylardaki her bir kelime, başta Türkoloji sahasında olmak kaydıyla bilhassa disiplinlerarası açıdan üzerinde durmayı, düşünmeyi, kafa yormayı gerektirmektedir.

Bildiride, hususen Dede Korkut Oğuznâmeleri'nde var olan Uruz adının -yerli ve yabancı kaynaklardan hareketle- etimolojik analizi yapılmaya ve kelimenin Türk kültüründeki yeri belirlenmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Dede Korkut Oğuznâmeleri, Oğuz Boyları, Uruz, Ad verme/Ad alma

Müfide Ferit'in Türk Yurdu'nda "Süyüm Bike" Müstear İsmiyle Neşrettiği Hikâyelerinin Tahlili

Dr. Öğr. Üyesi Dinçer ATAY

Kafkas Üniversitesi
dinceratay@gmail.com

II. Meşrutiyet devri Türk edebiyatının önde gelen kadın yazarlarından olan Müfide Ferit, Aydemir ve Pervaneler romanları ile tanınır. Bununla birlikte Müfide Ferit "Süyüm Bike" müstear ismiyle de yazılar kaleme alır. Türk dünyasının en tanınmış kadınları arasında yer alan Süyüm Bike, Nogay mirzalarından gelen soylu bir kadındır. Han Bike Sultan olarak da tanınan Süyüm Bike, 1549-1551 yılları arasında Kazan hanlığını yönetir. Rusların entrikalarına karşılık yenilgiyi kabul etmeyen mücadelecî tavrıyla Tatar kadınları arasında büyük ruhlu oluşuyla özgürlüğü imler. Tataristan'daki ilk müstakil kadın dergisi onun adını taşımaktadır.

Müfide Ferit'in eserlerinde Yusuf Akçura'nın fikrî tesirlerinin yansımalarından söz edilebilir. Onun "Süyüm Bike" müstear ismini tercih etmesini de hem kadın kimliği hem de Yusuf Akçura tesiri ile birlikte düşünmek gerekir. Müfide Ferit'in "Süyüm Bike" müstear ismiyle Türk Yurdu'nun 1329-1330 yıllarındaki beş farklı sayısında çıkan dört müstakil hikâyelerin hepsi kahraman bakış açısı ile yazılmıştır. Söz konusu hikâyelerin ilki "Hayat Hanım" adını taşır. İdealist bir Türk kadını olan Hayat Hanım, "Ev Hanımı Mektebi"ni kurar ve burada Türk kadınlarının sosyal hayatta daha ön planda olması için sosyo-ekonomik üretimde bir özne olarak yer almalarını tasavvur eder. İki parça hâlinde neşredilen "Edirne'den Bursa'ya" adlı hikâyede, kocası muharebede olan Edirneli bir kadının Bursa'ya göçü esnasındaki gözlemleri trajik bir bağlamda kahraman anlatıcının ağzından kurgulanır. Trablusgarp'ın işgalinin verdiği teessürle kaleme alınan "Gecelerimden" başlıklı hikâyede de Müfide Ferit'in biyografik detayları kendini gösterir. Onun Türk Yurdu'ndaki "Süyüm Bike" müstear isimli son hikâyesinin adı "Mezarlıkta" ismini taşır. Son derece sanatsal tasvirlerin hâkim olduğu bu metinde Türkistan'dan İstanbul'a gelen bir gencin varlığı ölüm izleği etrafında sunulur.

Bu bildiride Müfide Ferit'in Türk Yurdu mecmuasında "Süyüm Bike" müstear ismiyle neşrettiği dört farklı hikâyeye, Mehmet Kaplan'ın "devir, şahsiyet, eser" metodu ekseninde edebiyat sosyolojisinin sunduğu imkânlar çevresinde tahlil edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Meşrutiyet Edebiyatı, Türk Yurdu, Müfide Ferit, Süyüm Bike

Orhan Duru'nun Az Roman'ı Üzerine Bir İnceleme

Dr. Emine AYAN

Çukurova Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
eayan333@gmail.com

Modern Türk edebiyatının öne çıkan yazarlarından biri olan Orhan Duru (1933-2009) kaleme aldığı öyküleri, denemeleri, çeviri ve uyarlamaları, çeşitli konulardaki kitapları ve ölümünden sonra yayımlanan Az Roman'ı ile çok yönlü bir yazınsal kimlik taşır. Üretken bir yazar olduğu anlaşılan Duru, 1950'den sonra yoğunlaşmaya başlayan edebî faaliyeti ile edebiyat dünyasında tez zamanda adını duyuran bir isimdir. Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi'ni bitiren; ancak sonrasında gazetecilikle birlikte öyküye yönelen yazar, 1953'te yayımlanan "Kadın ve İçki" adlı ilk öyküsünden sonra Mavi, Evrim, Yeni Ufuklar, Pazar Postası, Yelken ve Dost dergilerinde yazınsal faaliyetini sürdürür. Leyla Erbil, Demir Özlü, Vüs'at Orhan Bener gibi tanınmış isimlerle birlikte 1950 kuşağı öykücülerinde yerini alan Duru, kaleme aldığı kimi öyküleri ile çeşitli ödüller kazanarak edebiyat dünyasında ses getirir. Yazarın bütün öyküleri Sarmal: Bütün Öyküleri I (2011) ve Boğultu: Bütün Öyküleri II (2011) adlı kitaplarda toplanarak yazın dünyasına sunulur.

Az Roman Orhan Duru'nun sağlığında iken yazmaya başlayıp ölümü ile yarım kalan; ancak asistanı Burak Fidan'ın girişimi ile 2012 yılında edebiyat dünyasına kazandırılan romanıdır. Kurgusu ve içeriği ile deneysel bir nitelik taşıdığı anlaşılan roman anlatı içindeki anlatı formu ile çok katmanlı bir yapı arz eder. Otobiyografik kurmacanın belirgin olarak varlığını hissettirdiği romanda imgesel bir mekân olarak dikkati çeken Kıyak Otel'de geçenler anlatılır. Bu bildiride Orhan Duru'nun söz konusu romanı analiz edilerek yazarın romancı kimliğine ışık tutulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Orhan Duru, Öykü, Roman, Az Roman, Kurgu, İçerik

Xurshid Davron'ın Şiirlerinde Özbek Halk Kahramanları

Dr. Fikri AYDEMİR

Taşkent Devlet Şarkşinaslık Üniversitesi, Türkoloji Fakültesi
fikriaydemir08@gmail.com

Mehribon RAHİMOVA

Taşkent Devlet Şarkşinaslık Üniversitesi, Türkoloji Fakültesi, Yüksek Lisans Öğrencisi

Özbek edebiyatı, Sovyet öncesi dönemde önemli ve meşhur yazar, şairler tarafından temsil ediliyordu. Çolpan, Fitrat, Osman Nasır, Abdullah Kadiri bunlardan bazılarıdır. Sovyetler dönemi ise genel olarak edebiyat sahasındaki değişimin yaşandığı; edebiyat ve sanatın devlet ideolojisinin etkisi altında kaldığı yıllardır. Xurshid Davron 1952 yılında Semarkant vilayetinin Chordara köyünde eğitimli olmayan bir ailede doğmuştur. Üniversitede gazetecilik okurken bir taraftan da inşaat işçisi olarak çalışmıştır. 1974 yılından itibaren 1992 yılına kadar çeşitli yayınevlerinde tercümanlık, editörlük gibi görevlerde bulunmuştur. Davron'ın şairlik yazarlık yanında tercümanlık yönü de önemlidir. Doğu ve batılı şairlerin eserlerinden oluşan "Qırq Bir Oshiq Daftari" ve Japon şairlerinin şiirlerinden oluşan "Dengiz Yaproqlari" seçkilerini Özbekçeye tercüme etmiştir. Edebiyat sahasına şiirle giren Davron'ın ilk şiirleri Taşkent dışında vilayet ve ilçe gazetelerinde yayımlanmıştır. İlk kitapları "Qodrdon Quyosh" ve "Shahardagi Olma Daraxti" 1979 yılında yayımlanmıştır. Sovyet öncesi dönemde Özbek şairlerin eserlerinde kullanılan önemli unsurlardan birisi halk kahramanlarıdır. Emir Timur, Babür, Tomris, Alpomiş, Köroğlu, Celaleddin Harzemşah bu kahramanların en önemlileridir. Xurshid Davron, ilk şiirlerinde daha çok aşk, tabiat, sevgi, özlem gibi temalar etrafında şiirlerini oluştururken sonrasında Özbek halk kahramanlarının şiirindeki görünürlüğü artmaya başlamıştır. Bu çalışma da Xurshid Davron'ın şiirlerinde kullandığı Özbek halk kahramanlarının incelenmesi hakkında olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Özbek Edebiyatı, Şiir, Xurshid Davron, Özbek Halk Kahramanları

Sirojiddin Saidov'un Şiirlerinde Vatan Sevgisi

Dr. Fikri AYDEMİR

Taşkent Devlet Şarkşinaslık Üniversitesi, Türkoloji Fakültesi
fikriaydemir08@gmail.com

Munojatkhon ESHONKHUJAYEVA

Taşkent Devlet Şarkşinaslık Üniversitesi, Türkoloji Fakültesi, Yüksek Lisans Öğrencisi

Sirojiddin Sayyidov 1958 yılında Surhanderya vilayetinin Sariosiyo ilçesinde dünyaya gelmiştir. Taşkent'te gazetecilik eğitimi alması sonrasında "Toshkent Oqshomi"(1980-1989) gazetesi ve "Mushtum" (1990-1991) dergisinde çalışmıştır. Sonrasında Özbekistan Yazarlar Birliği dergisi "Sharq Yulduzi"nın editörü olarak görev yaptı. Eserlerinde Sayyid mahlasını kullanan şair 2018 yılından itibaren Özbekistan Yazarlar Birliği başkanlığını yürütmektedir. Sayyid'in edebiyata ilgisinde annesinin önemli bir payı vardır. Annesinden dinlediği halk hikayeleri, destanlar, masallar edebi zevkinin oluşmasına katkı sağlamıştır. İlk şiirleri daha okul yıllarında yaşadığı ilçenin gazetesinde yayınlanmıştır. Üniversite döneminde ise çeşitli şiir etkinliklerinde yer alarak şiirle iç içe olmuş ve şairlik düşüncesi yavaş yavaş gelişmiştir. Özbek edebiyatını dönemlere ayırırken özellikle modern dönem açısından ülkede yaşanan olayların belirleyici etkisini görmek mümkündür. Türkistan coğrafyasındaki Rus işgali, sonrasında hanlıklar dönemi, Bolşevik devrimi sonrası, Sovyetler dönemi ve Müstakillik devrinin edebiyat sahasına ciddi etkileri olmuştur. Şiir ve sanat bütün bu devirler boyunca yaşananlardan ve yönetim değişikliklerinden birebir etkiye maruz kalmıştır. 1930'lu yıllardaki edebiyatçı ve aydınların yaşadığı trajedi bunun en önemli örneğidir. Bu sebeple Sayyidov da şiirlerinde müstakillik devri sonrasında farklı konulara değinmeye başlamıştır. Şairin elimizde yayımlanmış dokuz şiir kitabı mevcuttur. Şiirleri Rusya, Türkmenistan, Belarus ve Ukrayna'da çevrilerek yayımlanmıştır. Sayyid ilk şiirlerinden itibaren sevgi, aşk, tabiat, tarihi olaylar, kadın meseleleri temaları üzerinde durmuştur. Bununla birlikte Sayyid'in şiirlerinde en önemli temayı vatan sevgisi oluşturur. Bu çalışma, Sayyid'in şiir serüveni için önemli bir yer tutan vatan sevgisi teması üzerine olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Özbek Şiiri, Sirojiddin Sayyidov, Müstakillik Devri, Vatan Sevgisi

12. Yüzyılda Fars Eyâleti

Doç. Dr. Cihat AYDOĞMUŞOĞLU

Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Tarih Bölümü
aydogmusoglu@ankara.edu.tr

Pers ve Sasani dönemlerinde merkezi bir rol oynayan tarihî Fars bölgesi, bugün İran'ın güneyinde olup yönetim merkezi Şiraz kentidir. Bölge bugün birçok arkeolojik alan ve tarihî yapıları barındırdığı için İran'ın kültür başkenti olarak tanınmaktadır. Fars bölgesi gerçek manada 11. asrın ikinci yarısında yerel İranî hanedanlardan ilk defa olarak Selçuklu hâkimiyetine geçmişti. Biz de bu yazımızda, bir Selçuklu eyaleti olarak Fars'ın 12. asırdaki durumunu anlatmaya çalışacağız. Bu bağlamda eldeki veriler ışığında Fars bölgesinin siyasi tarih, ekonomi ve kültürel vaziyeti hakkında bazı tespitlerde bulunmak amacındayız. Bu noktada Fars bölgesindeki tüm şehirleri ayrı ayrı ele almayacağımızı ve aslında genel bir çerçeve çizmeye çalışacağımızı belirtmek istiyorum.

Anahtar Kelimeler: Büveyhîler, Selçuklu İmparatorluğu, Fars Eyâleti, İbnü'l Belhî, Farsnâme

Eski Uygur Hukuk Belgelerinde Görülen “Kuanbu, Kunpu” Sözcüğü ve Dunhuang’da Bulunan Çince Metinlerdeki “Kuanbu” Sözcüğü Hakkında

Maihefubai AIZIZI

İstanbul Üniversitesi, Eski Türk Dili Doktora Öğrencisi
mahbube82@gmail.com

Din dışı konular ele alındığı için genelde sivil belgeler olarak da adlandırılan bu tür hukuk belgeleri araştırmacılara göre XIII. yüzyıl sonu ile XIV. yüzyıl arasında yazıldığı tahmin edilmektedir. Uygur hukuk belgeleri eski Türklerin sosyal, kültürel, iktisadi ve hukuki açıdan hangi seviyede olduğunu göstermesi bakımından son derece önemlidir. Belgelerin bazıları toplum ile devlet arasındaki ilişkileri belgelerken, bazıları toplum içerisindeki ilişkileri belgelemektedir. Tarihlendirilmesi on iki hayvanlı Türk takvimine göre yapılmış olan bu belgelerde, Eski Uygurların ödeme aracı olarak bez, kumaş, hayvan, darı ve para gibi malzemeleri kullandığı görülür.

Sivil belgelerde para birimi olarak kullanılan ve imla tutarlılığı göstermeyen “kuanpu, kunpu, kunpo” (Yamada,2003:277) sözcüğü “böz” sözcüğü gibi sık kullanılmıştır.

Çince’den alıntı olan (官布guan-bu) ve sivil belgelerde ölçü birimi olarak kullanılan bu sözcük Dunhuang’da bulunan Eski Çince metinlerde de sıklıkla rastlanmıştır.

“kuanpu” sözcüğü Çince “hükümet, idare, bürokrasi, idareci, memur” anlamındaki “官guan” sözcüğü ile ‘Pamuk, keten ve ya pamuksu malzemelerle dokunan kumaş’ anlamındaki “布 bu” sözcüğünden oluşmaktadır. “Pamuk veya keten kumaş” anlamındaki sözcük Eski Çince’de yine para birimi olarak da kullanılmıştır. (<http://zidiantong.com/?m=0&q=%B9%D9%B2%BC&y=0&t=1>)

Çince kayıtlarda “kuanpu” sözcüğü vergi tahsilatında kullanılan vergi çeşidi ve hane başına alınan vergi miktarını bildirmektedir. Vergi oranı arazi büyüklüğüne göre hesaplanmıştır. Zamanında bu sebepten ötürü “kuanpu defteri” (官布籍-guan bu ji) de tahsis edilmiştir (Dunhuang Sivil Belgeleri 12.Bölüm).

Bildiride “kuanpu” sözcüğünün Uygur sivil belgelerindeki kullanımı incelenmekle beraber bu sözcüğün Dunhuang bölgesinde bulunan Çince kayıtlardaki kullanımı da incelenerek Uygur metinlerindeki ile karşılaştırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kuanpu, Eski Uygurca Hukuk Belgeleri, Çince, Eski Uygurca

İslamöncesi Orta Asya Sikkelerinde Eski Türkçe “Elteber” Unvanının Görülmesi Üzerine

Doç. Dr. Gaybullah BABAYAR

Özbekistan Bilimler Akademisi, Milli Arkeoloji Merkezi Bölüm Başkanı
gaybullah@mail.ru

Miladî 6.-8. yüzyıllarda Orta Asya’da özellikle Çaç (Taşkent), Ustruşana ve Toharistan’da darbolunan Soğdça yazılı sikkelerde Eski Türkçe “Elteber” unvanı görülmektedir. Bilim adamlarınca farklı okunan ve bugünlere dek tartışmalı görüşlere yol açan birçok sikke çeşidinde “Elteber” unvanının bulunduğunu belirtmemiz sonucunda Köktürk Kağanlığı tarihiyle bağlantılı bazı sorunların çözülmesi sağlanmıştır.

2006 yılında ön tarafında biraz çekik gözlü hükümdar portresi, arka tarafında da Eski Türk damgası ve onu çevreleyen Soğdça yazının tarafımızdan ynk’ ryttpyr c’cynk xwβw pny “Çaç hükümdarı Yanga-Elteber’in sikkesi” biçiminde okunmasıyla Orta Asya sikkelerinin Köktürk Kağanlığıyla ilişkisi üzerine birçok çalışmalar başlatılmış, yakın yıllarda ise tanınmış Japon İraniyatçisi Yutaka Yoshida tarafından Ustruşana sikkelerinde Soğd yazısında [‘str](w)šny-kw MR’Y ‘y(r)tp’y[r] “Ustruşana hükümdarı Elteber” unvanının belirtilmesi konunun bir daha güncellenmesini sağlamıştır. Yakında ise tarihî Toharistan (Güney Özbekistan – Güney Tacikistan – Kuzey Afganistan) bölgesinde 7.-8. yüzyıllarda yürürlükte olan sikke çeşidinde Köktürk yöneticiler tarafından bastırılan kontramark (tekrar baskı) yazılardaki Soğdça yazının tarafımızdan rwtpyr “Elteber” olarak okunması da bu unvanla darbolunan sikkelerin kullanım coğrafyasının epey geniş olduğunu kanıtlamaktadır.

Erken Orta Çağlara ait Sui-shu, T’ang-shu gibi Çin yıllıkları, 8. yüzyılın başlarına ait Muğ Dağı Soğdça belgeleri (Tacikistan) ve Arap-Fars kaynaklarında görülerek Köktürk Kağanlığının unvanlar sistemine dahil olduğu anlaşılan “Elteber” unvanının Kağanlar tarafından vasal yöneticilere takdim olduğu bilinmektedir. Bununla birlikte bu unvana sahip birçok Türk asıllı yöneticilerin Köktürk kağanlığının birer naibi görevini yaptığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Orta Asya, Batı Köktürk Kağanlığı, Sikke, Eski Türkçe, Unvanlar, Elteber, Soğdça

“Elfâz-ı Küfr” Meselesinin Kaynakları ve Risâle-i Sa’âdet Nevâle Örneği

Doç. Dr. Savaşkan Cem BAHADIR

Karadeniz Teknik Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
sacemb@ktu.edu.tr

Elfâz-ı küfr” ifadesi kelime anlamı olarak “Hz. Peygamber’in Allah’tan getirdiği kesin olarak bilinen vahiyleri ve bunlardan zorunlu olarak çıkan dinî hükümleri (zarûrât-ı dîniyye) inkâr etme özelliği taşıyan bütün sözleri kapsamına alır. Elfâz-ı küfr ifadesi Kur’ân-ı Kerîm’de, “kelimete’l-küfr” (inkâr sözü) olarak Tevbe Suresi 74. ayette geçmektedir. İslam âlimleri, dini değerlerin yozlaşmasını engellemek, mukaddes değerleri korumak ve zarûrât-ı dîniyyeyi muhafaza etmek için elfâz-ı küfr konusuna önem vermişler ve bu hususta müstakil risaleler kaleme almışlardır. Kaynaklarda belirtildiğine göre Elfâz-ı küfr konusu Nevâzil(Fetâvâ) kitaplarında, Muhtasar Metinler, şerh ve haşiyelerde en nihayetinde kendine has bir tür olarak risaleler şeklinde literatürde kendine yer bulmuştur. Elfâz-ı küfr bahsinin genellikle Hanefî mezhebine mensup âlimler tarafından telif edildiği de başka bir tarihî realitedir. Elfâz-ı küfr konusunun ilk defa yer aldığı eser Ebü’l-Leys es-Semerkandî’nin (ö. 373/983) Nevâzil’idir. Kadızâdeliler ve Sivâsîlerin de, yazmış oldukları ilmihal veya diğer kitapların sonunda elfâz-ı küfr bahsine yer vermişler, burada hangi davranışların yapılması ve hangilerininin terk edilmesi gerektiği hususunda insanlara tavsiyelerde bulunmuşlardır. Elfâz-ı küfr kitapları genellikle dört ana başlık ve bu başlıkların alt konuları şeklinde düzenlenmişlerdir. Bahsedilen ana başlıklar şunlardır:

1. Kur’ân ve namazla ilgili küfrü gerektiren sözler.
2. İlim ve âlim ile ilgili küfrü gerektiren sözler.
3. Sarîh olarak veya kinâye ile küfrü gerektiren sözler.
4. Hastalık, ölüm ve kıyamet ile ilgili küfrü gerektiren sözler.

Risâle-i Sa’âdet-Nevâle isimli eserde yukarıda bahsedilen “Elfâz-ı küfr” kitaplarına bir örnektir. Çalışmada “Elfâz-ı küfr” literatürü ve Risâle-i Sa’âdet-Nevâle isimli eser hakkında bilgi verilecektir.

Anahtar Kelimeler: “Elfâz-ı küfr”, Risâle-i Sa’âdet-Nevâle, Küfr

Lisede Türk Sanat Yapısını İnceleme Deneyi

Dr. Tarana Bakirova SHAİK

Azerbaycan Mimarlık ve İnşaat Üniversitesi, Tasarım Bölümü, Azerbaycan, Baku

Türk sanatının bilimsel çalışması, mimari, minyatür sanatı, halı, seramik, kaligrafi sanatı gibi çok çeşitli malzemelerin sistematizasyonunu oluşturmuştur. Bu deneyler, hem Türkiye’de hem de Sovyet ve Sovyet sonrası bölge ülkelerinde önemli yayınlarla Türk sanatının uygulanmasını mümkün kılmıştır. Gerçekten yaratılmış eski bir geleneksel dünyanın güzel görsel malzemesi sadece hatırlanmamalı, aynı zamanda yaratıcı gerçeklikte de kullanılmalıdır. Fakat geçmişte Türklerin güçlü ve ifade gücüyle yaratılan geleneksel sanatı inceleme yönteminden modern sanatın sorunlarına nasıl geçebiliriz?

Günümüz sanat çalışmalarının geleneksel eserlerde korunan çalışma ilke ve yöntemlerine dayanması gerektiğini iddia ediyoruz. Yani, sanat eleştirisi, geçmişi şimdiki zaman ve gelecekle bağlayabilecek yapılandırılmış bir gelenek anlayışına ihtiyaç duyan arkasındaki bilginin incelenmesine odaklanmalıdır. Gelenek, ancak iş ve başarı için bir formül olarak ustalaşılır ise yaratıcı etkinliğimize katılabilir. Bu formül sanatın her alanında uygulanabilir. Türk sanatının ilkelerinin incelenmesinin sonuçları hem süs eşyaları, halılar, minyatürler hem de mimari formların oluşturulmasında yararlı olabilir. Üniversitenin tasarım bölümü uzun yıllardır bu deneylerle Türk sanatının anlatım dilini anlamak için modern sanatı geliştiren yöntemleri araştırmaktadır.

Azerbaycan Mimarlık ve İnşaat Üniversitesi Tasarım Bölümü’nde bu deneyime başladık ve planlanan kongrede edindiğimiz tecrübeleri paylaşmak istiyoruz. Osmanlı minyatürünün yapı ilkelerini ilk kez ortaya koyan Ahu Kralı adlı bir Türk öğrencinin yüksek lisans tezini sunuyoruz. Gelenek ilkelerine dayalı olarak öğrenci modern bir tasarım yarattı.

Anahtar Kelimeler: Türk Sanatı, Geleneksel Sanatın İlkeleri

Bir Avar Prenses Tacının Orta Asya İlişkileri – Arkeolojik ve İkonografik İncelemesi

Dr. Öğr. Üyesi Csilla BALOGH

İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Sanat Tarihi Bölümü
csillabal@gmail.com

1937'de Cibakháza'da (Jász-Nagykun-Szolnok Vilayeti, Macaristan) ev inşaatı sırasında tek başına gömülmüş, zengin bir kadın mezarı bulunmuştur. Muhtemelen gizlice gömülen, 40-50 yaşları arasında ölen soylu kadın altın kurdelelerle süslenmiş elbise, altın takılar, altın süslü bıçak ve hançerle gömülmüş. Mezarın buluntuları arasında en dikkat çekici olanı, kafatası üstünde ortaya çıkan ve prensesin tacını süsleyen, avuç içi büyüklüğünde üç altın plakadır. Bugüne kadar yapılan araştırmalar, bu levhaları Bizans ustalarının eseri olarak değerlendirmiş ve Hıristiyan içerikli hayat ağacı ve kuş (güvercin) figürü olarak yorumlamıştır.

Bununla birlikte üç dişli taç tipinin, 7.-8. yy. Türk arkeolojik materyaline, öncelikle tasvirlerle dayanarak bir iktidar sembolü olduğu uzun zamandan beri bilinmektedir. Bu olgu, Avar prenses tacının rekonrüksiyonu için yeterli bir temel sağlar. Bozkır tipi bir taç ile Hıristiyan sembollerle süslenmiş altın levhalar arasındaki çelişkiyi ise bu süslerin motiflerini ve kompozisyonunu inceleyerek çözebiliriz. Önceki bilimsel görüşlerin aksine, süslemelerin üzerindeki kuş figürünün bir güvercin değil, bir anka kuşu olduğunu düşünmekte ve kompozisyonun paralelleri Orta Asya Türk kalıntılarında bulmaktayız.

Bildiride, Avar prensesinin tacıyla ilişkili görünen Orta Asya örnekleri ve taç üzerindeki tasvirlerin paralelleri sunuluyor ve bunlar aracılığıyla Avar Dönemi'ne ait bu müstesna taç yeni bir bağlama yerleştiriliyor.

Anahtar Kelimeler: Avarlar, Eski Türk arkeolojisi, Üç Dişli Taç, Anka Kuşu, Hayat Ağacı

Alimcan Togan Macaristan'daki ve Türkiye'deki Araştırmaları

Dr. Julianna BARTHA Ph.D. Orientalist, ethnograph Ny.Néprajzi

Osztályvezető Damjanich János Múzeum 5000 Szolnok, Kossuth tér 4.
dr.barthajulia@gmail.com

Başkurt kökenli etnograf Alimcan Togan, iki dünya savaşı arasında Macaristan'da yaşadı ve Budapeşte'deki Etnografya Müzesi'nde çalıştığı dönemde halkbilimci (=etnograf) olarak Macaristan'da iyi tanınan bir uzman oldu. Burada iken kendisine iki mükemmel etnograf, Istvan Györffy ve Zsigmond Batky (ikisi Karcaglı) rehberlik etti. Alimcan Togan'ın kariyerinin birçok dönemeçten sonra Macaristan'a göçü ile tamamlandığını söyleyebiliriz. Kendisi, memleketinde Başkurt halkı arasında, birçok seçkin akademisyen ve siyasetçiden birisi olarak kabul edilir. 20. yüzyılın başlarında Başkurt ulusal hareketinin aktif katılımcılarından biri olan Togan, Macar bilim tarihinde tuhaf bir kişi olarak tanınmış, ardından Macaristan'da bütün hayatını etnografyaya adanmıştı. Alimcan Togan, Macar vatandaşlığına sahip bir müzeci, Budapeşte Etnografya Müzesi'nin ve Macar Ulusal Müzesi Etnografya bölümünün yasal selefiydi. 1927-44 yılları arasında Macaristan'da yaşadı. İkinci Dünya Savaşı döneminde, 1944'te Sovyetler birliğinin işgalinden önce Almanya'ya kaçtı.

Togan, ünlü Macar etnograf Istvan Györffy ile 1927 yılında Rus-Tatar araştırmaları yapmaya hazırlandı çünkü bu konuda en önemli bilgileri Alimcan Togan verebilirdi. Györffy, Zsigmond Batky ve Alimcan Togan yakın arkadaşlardı, daha sonraki araştırma gezilerinin organizasyonu da bunu kanıtlanmıştı. Togan, Macaristan'da Györffy'nin talimatlarını takiben, Macarların, özellikle Kumanların ve diğer akrabalarının kültürünü tanımak için araştırmalar yaptı. Bu araştırmalar için Nagykunşag'a , özellikle Macaristan'da yaşayan Kumanların merkezine, Paloclar arasına ve Türkiye'ye gitti. 1939 yılında Toros Dağları'nın güney eteğindeki yerleşim yerleri olan, Güneydoğu Anadolu'da Adana civarında çeşitli araştırma gezileri yaptı. İğdebeli, Üçkapılı, Yağmurlu, Gökbeten, Yeni Yerikler, Sidikli, Küçük Ova, Balkar Dağları, Saimbeyli, Mares (Adana İli), Üçkubbe, Büyük Karaca Üren (Gaziantep), Höketçe (Adana), Arkitça, Gaziantep, Karamanlı, (Adana), Küp (Adana,) Kredsacağı, Menges (Adana), Battal (Maraş), Karatepe'de araştırmalar yaptı. Toplam yirmi bir yerleşim yerini ziyaret etti, etnografya ve halk sanatı konusuyla ilgili fotoğraflar ve notlar hazırladı. Araştırmalarının sonuçları etnografya dergisinde (belirli bir dergi mi, adı belli mi?) yayınlandı. Bin sayfadan fazla olan notları ve nice fotoğrafı Budapeşte'de Etnografya Müzesi'nin Etnografya bölümünde muhafaza edilmektedir.

Alimcan Togan, İkinci Dünya Savaşı sırasında Sovyet birlikleri Macaristan'a yaklaşırken tekrar kaçmak zorunda kaldı. Almanya'ya gitti. 29 Haziran 1948 yılında orada vefat etti. Mezarı Hamburg'dadır.

Anahtar Kelimeler: Alimcan Togan, Mülteci, Macaristan'da Ve Türkiye'de Araştırma Gezileri

“Macaristan’da Kuman Tarihi Üzerine Yapılan Çalışmalara Bir Bakış”

Baran BAŞAK

İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Genel Türk Tarihi Anabilim Dalı
btbasak1@gmail.com

Macar bilim adamları Macar Bilimler Akademisi bünyesinde 1870 yılında kurulan Türkoloji Kürsüsünde Germen ve Slav kültür havzasına sıkışmış Macarlığın Doğudaki kökenlerini aramaya başladılar. XIX. Yüzyılın ulus inşası sürecinde Doğulu kökenlerinin Türklerle olan ilişkisi araştırılmış ve Hunlardan itibaren Macar ovasına göç eden Asyalı kavimlerle yakından ilgilendiler.

Bu göçlerin sonuncusu XIII. Yüzyılda Moğollardan aldıkları yenilgiler sonrası Macar Krallığı’na göç eden Kumanlardır. Askeri hizmetleri karşılığı yerleştirildikleri topraklara dil ve kültürlerini getirerek Macaristan’da derin bir iz ve miras bıraktılar.

Macaristan’daki tarih ve Türkoloji çalışmaları Macar Türkologların köken tartışmalarına dayanan Türk-Ugor Savaşı sonrası Kumanlara yöneldi. Gyárfás István’ın 1870-85 yılları arası dört cilt şeklinde hazırladığı “A jász-kunok története” adlı çalışması sonrası Kuman konusu Macaristan’da kıymetli bir çalışma sahası oldu. Macarcadaki Türkçe kelime varlığının büyük bir kısmının Kumanca kökenli olması başta Rásonyi Laszló’nun attığı temellerle Türkologların bu alanda çalışmaların günümüze kadar yoğun şekilde sürdürülmesine sebep oldu. Günümüzdeki tarih çalışmaları ise Pálóczi Horváth András ve Vásáry István’ın öncülüğünde Kumanların Moğol öncesi köken ve dilleri üzerine ya da Moğol sonrası Macaristan’daki varlıkları üzerine iki ana başlıkta toplanır.

Bildirimizde Kumanlar hakkında Macar bilim adamlarının yaptıkları tarih çalışmaları ve geliştirdikleri görüşler üzerinde durulacak ve Türk tarihçiliğinin bakış açısıyla değerlendirmeler yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kuman, Kıpçak, Kumanya, Kun, Macaristan

Türk Devletlerinin Kuruluşunda Oğuz Asabiyesi

Doç. Dr. Yahya BAŞKAN

İnönü Üniversitesi, Tarih Bölümü
Ybaskan@hotmail.com

Hunlardan başlayarak, Göktürkler, Uygurlar, Türğişler, Bulgarlar, Selçuklular, Osmanlılar, Karamanoğulları, Karakoyunlular ve Akkoyunlularda Tiele, Töles, Üç Oğuzlar, Dokuz Oğuzlar adlarıyla anılan boy birlikleri Çin kaynakları ve Orhun abidelerinde devleti oluşturan boylar arasında adları sık sık zikrolunmaktadır. Gerek devletin teşekkülünde gerekse inkırazında ilgili boylar karşımıza çıkmaktadır.

İslam sonrası devirde Kaşgarlı Mahmud'un isimlerini vermiş olduğu Oğuzlar İlhanlı veziri Reşidüddin ve Osmanlı sahasında kaleme alınan Yazıcızade'nin eserinde geniş yer bulmuştur. Karamanoğlu, Akkoyunlu, ve Karakoyunlular da kendilerinin Oğuzlardan olmakla iftihar etmişlerdir.

İlgili tarihi seyirde Oğuzların Türk devletlerinin kuruluşunda önemli bir meşruiyet kaynağı olduğu gözlemlenmektedir.

Tebliğimizde bu hususu ayrıntılı bir şekilde ele almaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Oğuzlar, Reşidüddin, Boy Birlikleri, Türkler

Tanrı Dağlarındaki İlk Türkçe İslamî Kitabeler

Yrd. Doç. Dr. Kayrat BELEK

Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü
kairat.belek@manas.edu.kg, kayratbek@gmail.com

Türkistan tarihi araştırmalarında ortaçağlara ait Türk-İslam yazıtları Türk topluluklarının ekonomik ve sosyo-kültürel hayat tarzını yansıtmaları bakımından önemli bir yer tutar. Özellikle ortak tarih ile ilgili ortaya konan savlar ve çalışmalar bilim dünyasına yeni bir ruh getireceği elzemdir. Bu bağlamda Türklerin ilk İslamî dönemlerine ait Türk-İslam yazıtlarındaki sosyo-kültürel ve siyasi-ekonomik yaşayış tarzlarını şekillendiren kültür miraslarının araştırılması gerekir.

Türklerin uçsuz bucaksız Merkezî Asya topraklarında ortaya çıkarmış oldukları kültür değerlerinden bir olan Türk-İslam kitabelerindeki aynı kültürü paylaşmaktan doğan benzerlikler dikkati çeker. Çalışmamızda Tanrı Dağları kitabelerindeki eski Türk boyları ve boy damgaları, kişi isimleri, yer adları ve bunun yanı sıra kitabelerde kazılan -aynı kültür bağı altında birleştirmeye yönlendiren- metinlerin Doğu Anadolu kitabelerinde de aynı metin muhtevasını taşıyan bilgiler ile mukayeseli olarak ele alacağız.

Türlere ait yazıbilimi milli kültürümüzün nesiller boyu devam ede gelmiş belgeleridir. Onlar halkın duygu ve düşüncelerinin, sanat zevkinin akisleri olmuştur. Bir milletin varlığını sürdürmesi, onun kimliği olan kültürünün devamı ile mümkündür. Buna istinaden ortaçağlardaki kitabeler yapıldıkları çevrenin ve devrin inançlarının, âdetlerinin, sanat geleneklerinin, iktisadî ve sosyal şartlarının müşterek ürünüdür. Oysaki araştırmakta olduğumuz yazıtlar sadece bir milletin bulunduğu ülkelerdeki kültür birliğini ortaya çıkarmakla kalmayıp, dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşayan aynı kökten gelen milletlerin menşeyini de ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türkistan, Türk-İslam Kültürü, Karahanlılar, Selçuklular, Kitabeler

Varlıktan Geçip Birliğe Kavuşanlar - Yunus Emre'nin "Yağma Olsun" Redifli Şiirine Niyâzî-i Mısırî'nin Naziresi

Dr. Öğr. Üyesi Bekir BELENKUYU

Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
bekirbelenkuyu@anadolu.edu.tr

Yunus Emre tasavvuf edebiyatında mümtaz bir şahsiyet olmakla birlikte kendisinden sonra pek çok büyük isme de ilham kaynağı olmuştur. Dile getirdiği sade fakat çarpıcı hakikatler yaşadığı dönemden itibaren her yüzyılda yankı bulmuştur. Hece vezniyle söylenmiş şiirleri sadece tekkelerde, halkın dilinde kalmamış, aruzla sözlerini tertip eden şairlere de ilham vermiştir. Tasavvufî anlayış itibarıyla her ne kadar farklı yollardan ilerlemiş olsalar da Yunus Emre ve Niyâzî-i Mısırî'nin pek çok kez aynı noktada buluştukları görülür. Bunda Yunus Emre'nin çağlar üstü bir söyleyişle şiirlerini dile getirmesinin büyük bir payı vardır. Yunus'un dilinden dökülen Türkçe ifadelerin 17. yüzyılda bile neredeyse değişmeden Niyâzî-i Mısırî'de karşılık bulunduğu görülür. Yunus Emre'nin hece vezniyle söylediği "Cânlar cânını buldum bu cânım yağmâ olsun" mısraıyla başlayan şiirini Niyâzî-i Mısırî aruz vezniyle kaleme aldığı "Sevdim seni hep varım yağmâdır alan alsın" şeklinde başlayan mısralarla tanzir etmiştir. Bu iki şiirde de tevhid esası dile getirilir. Tevhidin yolu ise ilâhî aşktan geçer. Bu aşka tutulanlar varlık, fikir, can, beden, akıl, isim, şöhret ve benlikten vazgeçmiştir. Çünkü canlar canını bulmuş, ilahî aşka kavuşmuş olanlar için bunların başkaları tarafından yağmalanmasında hiçbir sakınca yoktur. İçeriğini bu şekilde özetleyebileceğimiz şiirleri ifadelerin niteliği bakımından da kıyaslamak mümkündür. Yunus Emre'nin ifadesiyle aynı görünen mısralarda Niyâzî-i Mısırî'nin yaptığı tasarruflar Türk şiir ve tasavvuf dilinin seyri bakımından oldukça ilgi çekicidir. Yunus Emre'nin ifadelerinde bir çekirdek gibi ustaca gizlenen manaların Niyâzî tarafından keşfedilerek dile getirildiği söylenebilir. Bu çalışmada şiirler hakkında genel bilgiler verildikten sonra şiirlerin muhteva ve şekil özellikleri mukayeseli bir şekilde ele alınacaktır. Bu sayede tasavvufî bir esasın farklı yüzyıllarda Türk şiir diliyle nasıl ifade edildiği ortaya koyulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yunus Emre, Niyâzî-i Mısırî, Nazire, Tevhid

Yunus Emre ve Şeyhî'nin Şiir Dili Üzerine Art Zamanlı Dil İncelemesi: Her İki Şairde Terkip Kullanımı

Dr. Öğr. Üyesi Handan BELLİ

İnönü Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi
handan.belli@inonu.edu.tr

Dillerin zamana ve mekâna göre farklılıklar göstermesi onların da insanlar gibi yaşayan gelişen bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Bu yapı dolayısıyla sosyal ve kültürel şartlar göz önüne alınarak dilin art zamanlı ve eş zamanlı olarak değişimleri incelenmelidir. Türkçenin art ve eş zamanlı değişkelerini Osmanlı Devleti'nin hâkimiyeti döneminde oluşan edebiyat faaliyetleri içinde de gözlemlemek dil incelemeleri için elzemdir. XIII. yüzyıl ile XIX. yüzyıllar arasından kullanılan tarihi Türkçenin geçirmiş olduğu değişimleri inceleyerek dilin mekâna, zamana göre nasıl bir gelişim takip ettiğini görebilmek mümkündür. Bu bağlamda Türkçenin art zamanlı değişimini taşra, merkez arasındaki farkları ortaya koymak Osmanlı Türkçesinin mekâna bağlı olarak farklılıklarını da ortaya koyacaktır. Bu amaçla hazırlanacak bildiri XIII. Yüzyılda yaşamış olan Yunus Emre ile XV. yüzyılda yaşamış olan Şeyhî'nin divanlarında kullanmış oldukları terkipler art zamanlı dil incelemesine tabi tutularak dilde ve ifade biçimlerinde mekâna ve zamana bağlı bir değişim olup olmadığı araştırılacaktır. Türk Edebiyatı üzerine yapılan eş zamanlı bu dil çalışmasında özellikle dikkat çeken bulgulardan biri şairlerin buldukları mekân ve edebi topluluğun etkisiyle sahip oldukları kelime hazinesidir. Elde edilen bulgulardan yola çıkılarak bildirinin sonucunda klasik Türk edebiyatında kullanılan saray dili, yüksek zümre dili, klasik dil vb. adlandırmaların geçerliliği tartışılacaktır. Bu çalışma ile XIII yüzyıl ve XV. yüzyılda yüksek zümre dili ve halk dili tanımlarının edebî metinler içerisindeki varlığı araştırılacak ve dilin sosyal değişkeler açısından nasıl bir seyir izlediği gözlemlenecektir.

Anahtar Kelimeler: XIII. yüzyıl, XV. yüzyıl, Yunus Emre, Şeyhî, Halk Dili, Yüksek Zümre Dili, Terkip

Kıbrıs'ta Türk Milliyetçiliği Düşüncesinin Düşünsel Zemini

Doç. Dr. Nazım BERATLI

Kıbrıs İlim Üniversitesi
beratli@yahoo.com

Kıbrıs'ta Türk milliyetçiliği Kıbrıs Sorunu ile birlikte duyulur olmasına karşın, hem tarihi ve hem de düşünsel ön hazırlık felsefi alt yapısı bakımından, adadaki milliyetçi çatışmadan çok daha eski olup, kökü çok daha derindedir. Gerek aydınlar arasında gerekse sıradan halk nezdinde milliyetçi düşüncenin tarihi, imparatorluk günlerinde başlamıştır. İngiliz döneminin başlarında, sömürge yönetiminin de adaya taşıdığı rasyonalist felsefe ve karşıt unsurun kışkırtması ve örnek alınmasıyla, denilebilir ki Kıbrıs, Kazan, Kırım ve Bakü gibi, 1912 öncesi milliyetçilik merkezlerinden birisidir. 1903'te Mısır'da yayınlanan Türk dergisinde, Kıbrıs'tan giden makaleler de yayınlanabiliyordu. Bunun yanında Tiflis'te yayınlanan Hayat ve Bakü'de yayınlanan Füyuzat dergilerinin de Kıbrıslı Türk bir yazarı bulunmaktadır: Ahmet Raik Efendi.

Ada'nın ilk siyasi partisi, İttihat ve Terakki Fırkası'dır. Kıbrıs'ın ilk kuşak siyasi önderleri, İttihat Terakki mensuplarıdır. İkinci kuşak liderliğin en önemli ismi Rauf Denktaş'ın, ortaokul yıllarında yaz tatillerinde çalıştığı Doğru Yol gazetesinin, çıkarken "Yolumuz Kırımlı İsmail'in yoludur" diyen bir başyazı ile yayınlandığı, bu gün unutulmuştur.

Kıbrıslı Türk aydınlar ile Türk milliyetçiliği düşüncesinin öncüleri arasında, bire bir karşılıklı mektuplaşmaların önemi gözlerden kaçmaktadır. İshak Sükûti, Dr. Bahattin Şakir, Dr. Nazım gibi İttihatçı önderler ile kişisel olarak yazışan birçok Kıbrıslı'nın yanında, yukarıda adı geçen Ahmet Raik Efendi'nin doğrudan Ali Bey Hüseyinzade'ye yazdığı mektuplar, Hüseyinzade'nin ölümünden sonra arşivinde meydana çıkmış ve yayınlanmışlardır. Mektuplaşan taraflar, Füyuzat Dergisinde yayınlanacak yazıların konuları hakkında fikir alış verişinde bulunmaktadırlar. Söz konusu yazışmalardan gelişmekte olan Türk milliyetçilik düşüncesine biat etmekten öte nasıl bir düşünsel katkıda bulunulduğu aşikârdır ama pek çalışılmamış bir konu olarak, el atılmayı beklemektedir. Bildirimiz, ulaşılabilen kaynaklar ışığında bu konuyu akademik dikkatlere sunmaya çalışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, Milliyetçilik, Türk Milliyetçiliği, İttihat ve Terakki, Ahmet Raik Efendi, Füyuzat, Ali Bey Hüseyinzade

Göçebe-Yerleşik İlişkileri Bağlamında Ayuka Han'ın Mektupları Üzerine Bir Değerlendirme

Doç. Dr. Oktay BERBER

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
oktayberber@gmail.com

Moğolların batı koluna mensup Kalmuklar, XVII. yüzyılın başlarında büyük bir nüfusla İdil bölgesine gelerek zamanla güçlendiler ve hanlık şeklinde teşkilatlandılar. Zamanla İdil-Ural hattındaki özellikle Türk boy ve kavimlerinin siyasi, sosyal ve iktisadi tarihlerini etkileyen mühim bir unsur konumuna yükseldiler. İdil Kalmuklarının bu şekilde güçlenmesinde ve çevrelerini etkilemelerinde 1669 yılında bölgedeki Kalmukların geçen ve 1724 tarihindeki ölümüne kadar da hanlık makamında oturan Ayuka'nın önemli bir yeri bulunmaktadır. Ayrıca bu dönem İdil Kalmuklarının siyasi ve askerî açıdan zirve dönemi olarak ifade edilmektedir. Ayuka Han, başa geçtikten sonra bir yandan Kalmuklar arasında birliği sağlamaya çalışırken diğer yandan da etrafındaki yerleşik güçlerle siyasi, askerî, iktisadi nedenlerle pek çok defa temas kurmuş, görüşmeler gerçekleştirmiştir. Bu görüşmelerin bir kısmını elçileri vasıtasıyla gerçekleştiren Ayuka Han, görüşmelerin bir kısmında da bizzat yer almıştır. Bugün merkezi Elista olan Kalmuk Özerk Cumhuriyeti'nin Ulusal Arşivi'nde (NARK) saklanan Ayuka Han'ın mektupları, göçebe ve bozkırlı Kalmuklarla yerleşik güçler arasındaki ilişkiyi anlamamızı sağlayan mühim belgeler mahiyetindedir. Ayuka Han'a ait pek çok mektup söz konusu olup tebliğde yalnızca 1714-1724 yılları arasına ait Moğolca mektuplardan bazıları değerlendirilmiştir. Ülkemizde araştırmacıların dikkatini çekmeyen ancak 2003 yılında Rusça çevirileri yayınlanan bu belgelerde Kalmukların büyük devletlerden beklentileri, talepleri, karşılıklı verilen sözler gibi pek çok hususu anlamak mümkündür. Söz konusu mektuplar değerlendirildiğinde bozkırlı ve göçebe olan Kalmukların kendileri gibi olmayan, yerleşik unsurlarla neden ve nasıl temas ettikleri, her iki tarafın gerçekleşen görüşmelere farklı yaklaşımı gibi durumları tespit edebilmekteyiz. Bu nedenle Ayuka Han'ın mektupları bozkırlı göçebelerle yerleşik dünyanın sorunlara farklı yaklaşımını ortaya koymakta, bu da bir bakıma birbirinden beslenen iki tarafın farklı düşünce iklimine sahip olduğunu göstermektedir. Tebliğde mektuplardaki ifadelerden yola çıkılmak suretiyle iki dünya arasındaki bu farklılıklara temas edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: İdil Kalmukları, Çarlık Rusya, Göçebeler, Yerleşikler

Mollâ Devlet Geldi Fedâî Külliyyatına Göre 20.Yüzyıl Afganistan Sahası Türkmen Türkçesinde Zıt Anlamlı Kelimeler

Öğr. Gör. Najibullah BİGZAD

Şehit Prof. Rabbani Eğitim Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
najibullahbegzad99@gmail.com

Her dilde olduğu gibi, Türkçede de eş, yakın veya zıt anlamlı kelimeler bulunmaktadır. Orhon yazıtlardan başlayarak Türk dilinin tarihî dönemlerine ait eserlerde bu özelliğe sahip kelimeleri görmek mümkündür. Çünkü bu kavramlar, bir dilin söz varlığını zenginleştiren kalıplaşmış öğelerdir. Sözlü ve yazılı iletişimde geniş bir kullanım imkanına sahip olan bu sözler, genel olarak anlamı güçlendirmek ve anlatımı özlü ve etkin kılmak amacıyla kullanıldıkları için üzerinde durulması gereken konulardan biri olmuştur. Bugüne kadar yapılan çalışmalarda ikileme kavramı, yapı, köken, anlam, görev, işlev gibi farklı açılardan ele alınmıştır. Bu çalışmada ise, 20. yüzyıl Afganistan sahası Türkmen Türkçesinde geçen ikilemeler anlam bakımından ele alınarak zıt anlamlı kelimeler tespit edilmeye çalışılacaktır. Bu amaçla, Afganistan'ın 20. yüzyılda yetiştirdiği önemli şahsiyetlerden ve sanatı en kuvvetli Türkmen şairlerden biri olan Mollâ Devlet Geldi Fedâî Külliyyâtı incelenerek tespit edilen zıt anlamlı kelimeler örneklerle gösterilmeye çalışılacaktır. Metinden elde edilen zıt anlamlı kelimeler, yapı bakımından basit ve türemiş yapılı sözcükler; köken bakımından Türkçe, Farsça ve Arapça kökenli şeklinde değerlendirilecektir. Zıt anlamlı sözcüklerin geçtiği beyitlerin anlamları günümüz Türkiye Türkçesine aktarılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Fedâî Külliyyâtı, Türkmen Türkçesi, Zıt Anlamlı Kelimeler, Anlam, Yapı, Köken

Türkistan'ın Türk Ataları ve Dede Korkut

Prof. Dr. Üçler BULDUK

Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi, Tarih Bölümü, Öğretim Üyesi
bulduk@ankara.edu.tr, o_ucler@yahoo.com

Karluk, Oğuz ve Kıpçak boyları arasında İslam dininin yayılmasının hızlandığı 10.-12. Yüzyıllarda, özellikle Sirderya boyları ve Üst Yurt denilen coğrafyada, sonradan Türk Şeyhleri ve Türk Atalar diye anılacak olan pek çok efsanevi ve tarihi şahsiyetin yer aldığını biliyoruz. Arslan Baba'dan el alan Ahmet Yesevi Türk toplulukları arasında hızla şöhret sahibi olmuş ve pek çok müridi onun adına bölgede Türk ve Müslüman kimliğin oluşumuna büyük katkı vermiştir. Zengi Ata, Hakim Ata, Seyit Ata, Koçkar Ata, Çolpan Ata gibi bozkırın manevi önderleri etrafında pek çok rivayetler, risaleler okunup yazılmıştır. Baksı, ozan geleneği ile İslami inançları buluşturan bu anlayışın en bilinen karakteri belki de Batı Türklüğünde Dede Korkut, Türkistan coğrafyasında ise Korkut Ata olarak anılan efsanevi- tarihi şahsiyettir. Dede Korkut destanları içerisinde de terennüm edilen Karaçuk, Kazılık, Kazıgurt gibi tabiat ve atalar kültürünün hatıraları da bu "Türk Ata" ve "Türk Şeyhleri" ile bağlantılı olup Ahmet Yesevi'den Korkut Ata'ya uzanan bağları anlamamızda bize yol göstereceklerdir.

Anahtar Kelimeler: Türkistan, Türk Atalar, Ahmet Yesevi, Korkut Ata

Tarihî, Mimarî ve Kültürel Bir Eser Olarak Manas Türbesi

Doç. Dr. Cengiz BUYAR

Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü
cengiz.buyar@manas.edu.kg, cengizbuyar@gmail.com

Manas türbesi veya kümbüzü olarak adlandırılan tarihî, mimarî ve kültürel eser Kırgızistan'ın Talas şehrinin 15 km doğu tarafında, Kenkol ırmağının yanında bulunmaktadır. Türkçe, Arapça ve Farsça kaynaklarda bu mimarî eserin 13.-14. yüzyıla ait olduğu ile ilgili değişik bilgiler verilmektedir. Kırgız halkı arasındaki rivayetlere göre bu yapı Manas'ın türbesi olarak kabul görmekte ve Kanıkey tarafından yaptırıldığına inanılmaktadır. V. V. Bartold, 1893 yılındaki Orta Asya seferi esnasında bu eserin çizimini yapmış, 1895 yılında Taşkent'te düzenlenen arkeolojik çalışma toplantısından sonra da Manas türbesi ile ilgili bilimsel araştırma, inceleme çalışmaları başlamıştır. Türbe, 1923 yılında çıkarılan bir kararla devlet koruması altına alınmıştır. Eserin yapılış tarihi ve üzerindeki kufi yazılarla ilgili ilk bilimsel çalışmaları A. M. Belenitskiy 1938 yılında yapmıştır. Daha sonra M. E. Malov bu yazıları tam olarak okumuştur. 1968 yılında türbe tamamen restore edilmiştir. Fakat daha sonra bölgede cereyan eden depremler esnasında hasar görmüş, Manas'ın 1000. yılı kutlamaları öncesinde 1993-1994 yıllarında tekrar yenileme çalışmaları yapılmıştır. Günümüzde türbe, bilhassa ilkbahardan itibaren bölge halkı tarafından yoğun bir şekilde ziyaret edilmekte olup Kırgızistan'ın bağımsızlığından sonra Manas türbesi yeni bir rol üstlenmiştir. Türbe ve çevresi kültürel ve dinî bir alan haline dönüşmüştür. Bu çalışmada Manas türbesinin incelenmesi ile ilgili süreç ele alınacak, Türk tarihindeki ve mimarisindeki yeri üzerinde durulacaktır. Ayrıca Kırgızistan'ın bağımsızlığı sonrasında dinî ve kültürel bir alan haline dönüşmesi ve halk arasındaki önemi ile ilgili değerlendirmeler yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Manas Türbesi, Talas, Türk, Karahanlı, Kırgızistan, Mimarî

II. Mustafa'nın Son Seferi Zenta Muharebesi'ne Dair Bir Vakanüvis Notu ve Kaynak Olarak Değeri

Dilek Seniha CENEZ ÜLKER

İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı, Doktora Öğrencisi
dileksenihaiut@gmail.com

1683 yılında başlayıp 1699 Karlofça Antlaşması ile biten ve "Büyük Türk Savaşları" olarak adlandırılan bu dönem XVII. Yüzyıl Osmanlı askeri ve siyasi tarihi bakımından öne çıkmaktadır. Bu savaş döneminin son halkası olan 1697 Zenta Muharebesi bir Osmanlı padişahının ordu başında sefere çıktığı son savaş olması hasebiyle Osmanlı tarihinde önemli bir yere sahiptir. Dönemin padişahı II. Mustafa (1695-1703); II. Viyana Kuşatması ardından kaybedilen toprakları geri alımak için 1695 ve 1696 yılında Avusturya ile giriştiği harplerde başarılı olmuş ve dönemin kroniklerinde vurgulanan "Ceddi Kanuni gibi muzaffer bir komutan" olarak anılmak isteğinin yanı sıra şehzadelikten beri edindiği tecrübeler neticesinde askeri faaliyetlere ağırlık vermişti. II. Mustafa bu sebeple, 1695 ve 1696 yıllarında Avusturya üzerine iki sefer düzenlemişti. Bu iki seferin başarı ile sonuçlanmasından dolayı Avusturya'ya son bir darbe daha indirerek siyasi, askeri, ekonomik ve sosyal alanlarda da Osmanlı Devleti'ni öne çıkarmak arzusunda olan II. Mustafa üçüncü sefer için derhal hazırlıklara başlamıştı. Sefer için lojistik hazırlıkların yanında seferin hangi güzergah üzerinden yapılacağı konusu da sefer neticesi için belirleyici unsurlardan biri olacaktır.

Bu çalışmamızda Zenta Sefer güzergahı ile alakalı olarak Osmanlı harp meclisinde yapılan tartışmaları muhteva eden ve Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde Vakanüvislik Kalemli Defterleri fonunda (A.VK.N.d) bulunan bir vakanüvis notu ile ilgili bilgi vermek amaçlanmaktadır. Bu vakanüvis notunun muhtevası Zenta Seferi'nin hangi güzergahтан hareketle gerçekleştirileceği tartışmaları hakkındadır. Ancak bu vakanüvis notunu önemli kılan diğer bir husus ise XVII. yüzyıl çalışmaları için önemli bir kaynak olan Defterdâr Sarı Mehmed Paşa'nın kaleme almış olduğu Zübde-i Vekayiât ile arasındaki benzerliktir. Bu sebeple bildiri de bu benzerlikler konusunda ayrıntılı bilgi verilecektir. Ayrıca Moritz von Angeli'nin 1876 yılında kaleme almış olduğu "Feldzüge gegen die Türken 1697 - 1698 und der Karlowitzer Friede 1699" adlı çalışmasında Osmanlı harp meclisindeki tartışmalar ile ilgili verilen bilgilerden istifade edilerek karşılaştırmalar yapılacaktır. Böylelikle Zenta Sefer güzergahı ile ilgili elde ettiğimiz bilgiler çok yönlü olarak incelenmiş olacak, Zübde-i Vekayiât'ın değeri ve Osmanlı arşiv belgelerinin önemi Zenta Seferi münasebetiyle bir kez daha vurgulanacaktır.

Anahtar Kelimeler: II. Mustafa, Zenta Seferi, Osmanlı Askeri Tarihi, Osmanlı-Avusturya Savaşları, Osmanlı Arşivi, Vakanüvis

Kuzey Kafkasya'da Rus Yayılmasının Osmanlı-Rus İlişkilerine Etkisi

Dr. Serdar Oğuzhan ÇAYCIOĞLU

Marmara Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü
oguzhan0037@gmail.com

Çarlık Rusya, XVI yüzyıl ortalarında Altınordu Devleti'nin bakiyeleri olan Kazan ve Astrahan hanlıklarını ele geçirdikten sonra Kuzey Kafkasya'ya doğru yayılmaya başlamıştır. Terek ve Kuban boylarındaki stratejik yerlere kaleler inşa eden Çarlık Rusya, bu bölgelere Rus Kazaklarını iskan etmiştir. Rusya'nın Kafkasya'ya yayılmasında Kazak kolonizasyonu ve kalelerin inşası önemli rol oynamıştır. Çarlık Rusya'nın bu faaliyetleri aslında Osmanlı İmparatorluğu'nun Kırım Hanlığı aracılığıyla Kuzey Kafkasya ile kurduğu ilişkileri koparmayı amaçlamaktaydı. Çünkü Osmanlılar uzun yıllar boyunca Karadeniz'in doğu kıyılarında yer alan bölgeyi Kırım Hanlığı aracılığıyla yönetmiştir ve bu yüzden Çarlık Rusya'nın bu bölgeye yayılması karşısında sessiz kalmamıştır. Özellikle Terek üzerinde kurulan ve yine bu isimle anılan kalenin inşası iki devlet arasında diplomatik krize neden olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu, 1569 Astrahan Seferi'ne çıkarken Rusların güneye inmelerini engellemeyi ve Hac yollarının güvenliğini sağlamayı da hedeflemişti. Terek adıyla kurulan şehrin yıkılmasının istenmesi de bu amaca yönelik bir adım olarak ortaya çıkmaktadır. XVI. yüzyıldan itibaren Ruslar, Kuzey Kafkasya'da Osmanlı İmparatorluğu aleyhine sınırlarını genişletmeye, kaleler inşa etmeye, başıbozuk Rus Kazaklarını yerleştirmeye ve kuzeyden güneye geçişi sağlayan askeri yol inşası gibi faaliyetlere devam etmiştir. Tüm bu faaliyetler Osmanlı-Rus ilişkilerini etkileyen faktörler arasındadır. Bu çalışmada mümkün olduğunca Rusça kaynaklar esas alınarak, Türkçe eserlerle de karşılaştırma yapmak suretiyle Kafkasya'da Rus yayılmasının Osmanlı-Rus ilişkilerine etkisi incelenmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Rusya, Kafkasya, Terek, Kuban

Yeni Tarihselci Yaklaşım ve 16. Yüzyıl Asker Şairlerinin Kullandıkları Sözlü Kalıplaşmalar Üzerine Tespitler

Doç. Dr. Songül ÇEK

Sinop Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Türk Halk Edebiyatı Anabilim Dalı
songul.cek@sinop.edu.tr, songulcekc@gmail.com

Âşık tarzı şiir geleneğinin, eldeki sınırlı bilgi değerlendirildiğinde, 16. yüzyılda yaşamış olan yeniçeri âşıkları ya da ordu şairleri de diyebileceğimiz asker âşıklarla başlamış olduğu söylenebilir. Tespit edilebilen şair sayısının az olması ve hayatları hakkında da hemen hiç bilgi bulunmaması bu yüzyılın detaylı incelenmesini engellemektedir. Eksiklere rağmen Mağrip ocaklarında ve imparatorluğun diğer sınır boylarında yaşamış asker şairlere ait şiirler, geleneğin ilk örneklerini vermek bakımından önem taşır. Geleneksel tarih bakışı açısından asker şairlerin yetiştikleri sosyo-kültürel ve ekonomik bağlamın yazıya geçirilmemiş olması bu şairlerin ve eserlerinin değerlendirmede sınırlı bir alan sunar. Hatta cönkler ya da yazmalar yoluyla bugüne aktarılma şansı bulan şiirlerin pek çok kişinin elinden, dilinden geçtiği düşünüldüğünde içeriklerinin belli bir dönem ve sosyal yapıyla bağdaştırılması daha da zorlaşmaktadır. Yeni tarihselci yaklaşım, bu açmazı yeniden ele almamıza imkân vermektedir. Bu bakış, edebi metnin gerçekliği ile tarihi metnin gerçekliği arasındaki sınırı kaldırarak edebi metin kadar tarih metninin de kurmaca olduğunu ileri sürmektedir. Bu fikirden hareketle 16. yüzyıl asker şairlerinin şiirleri ve kullandıkları söz kalıpları incelenerek kendine has yaşam biçimleri yeni tarihselci gerçeklik anlayışıyla belirlenebilir.

Şiirlerin söz kadrosunu ve kalıplaşan ifadelerini belirlemek; asker âşıkların ortak dil, din, sosyal yaşam ve tarihi vakalara bakışını da ele almayı kolaylaştırır. Nitekim yeni tarihselci bakışa göre dil, kullanıldığı andan itibaren metnin yaratıcısının gerçeğini ve sosyal, ideolojik, kültürel, dinî, ekonomik yaşamı algılayışını da ortaya koyar, bu gerekçeyle kullanılan söz kalıplarının ele alınması önem taşır.

Yeni tarihselci görüş her ne kadar şiirden çok roman ya da öykü üzerinden biçimlenen bir yaklaşım olsa da asker âşıkların şiirleri olay merkezli destanî bir söyleyişle oluşturulduğundan benzeri bir incelemenin bu ürünlerde de karşılığının olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Yeni Tarihselcilik, Asker Şair, 16. Yüzyıl, Sözlü Kalıplaşmalar, Edebi Metnin Tarihselliği

Ayfer Tunç'un Osman Romanında Bir Var Olma Biçimi Olarak Tüketim Kültürü

Doç .Dr. Sema ÇETİN BAYCANLAR

Çukurova Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
smctnb@gmail.com

Modern toplumun en çok konuşulan ve tartışılan meselelerinden biri de tüketim kültürüdür. Oysaki tüketim, insanoğlu ile var olmuş bir süreçtir. Zaman ve mekân bu durumu farklı bir boyuta taşıdığına yani tüketim; ihtiyaç, istek gibi doğal sebepler haricinde bir “imaja” dönüştüğünde tartışmalı bir noktaya gelir. Haliyle bu durum, tüketim nesnelere ifade ettiği imajlarla düşünüldüğünde modern yaşamın geçmişe göre farklı bir tüketim refleksiyle şekillendiğinin göstergesidir.

Ayfer Tunç'un bir üçlemenin son romanı olarak yayımladığı Osman adlı eseri başkahramanın dünyası, ilişkileri, tercihleri ve bütün bunların sonucu olarak yaşam biçimiyle tüketim kültüründen beslenen pek çok özelliğiyle dikkati çeker. Genel olarak yakın geçmiş, 1990'lı yılların Türkiye'sini anlatan roman, daha çok “elit” bir dünyaya dair yaşam biçimlerini konu edinir. Eserde, Tanzimat döneminden itibaren romanımızda işlenen “baba-oğul” ilişkisi merkeze alınmakla birlikte farklı sebeplerle tüketimin, “marka”nın kahramanın hayatında bir “varoluş” haline dönüşmesi, çekirdek aileden gelen birtakım alışkanlıkların değişip dönüşerek yaşamının uzunca bir süresini sadece tüketerek sürdüren Osman'ı sadece yoksulluğa sürüklemekle kalmaz, iç dünyasında da derin bir çöküşün sebebi olur.

Tüketim kültürü farklı disiplinlerin konusu olmakla birlikte son yıllarda kurmaca türlerin de içerik alanını belirleyen tartışmalardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada da tüketim ve tüketim kültürü kavramlarından yola çıkılarak bir edebi ürünün içeriği ve bir tüketim nesnesi olarak kendisi eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türk Edebiyatı, Roman, Tüketim Kültürü

Jacob Christmann (1554-1613) Tarafından Kaleme Alınan Latin Harfli Transkripsiyon Metni Üzerine Mülâhazalar

Doç. Dr. Ahmet Naim ÇİÇEKLER

İstanbul Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
acicekler@istanbul.edu.tr

Bu tebliğde Groningen Üniversitesi Kütüphanesinde HS. 485 numaralı kayıta yer alan Latin harfli transkripsiyon metni hakkında malumat verilecektir. Eski Anadolu Türkçesi döneminde henüz yerleşmiş bir imlâ geleneğinin bulunmaması, Arap alfabesinin Türkçedeki ünlüleri göstermekteki yetersizliğinden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla, dilimizdeki fonemlerin her birinin yazıda temsil edilememesi bu döneme ait çalışmalar yapan araştırmacıların karşılaştıkları en önemli sorunların başında gelmektedir. Arap alfabesinin kullanıldığı metinler üzerinde çalışmalar yapan araştırmacılar da yukarıda bahsedilen sorunlardan dolayı metinlerin nasıl okunacağı doğrultusunda çeşitli tereddütlere düşmektedir. Osmanlı döneminde gerek ticarî gerekse de siyasî sebeplerle Osmanlı'nın dili olan Türkçeyi öğrenen kişilerin yazdıkları metinlere bahsedildiği üzere Latin harfli transkripsiyon metinleri denilmektedir. Bu eserler sayesinde Türkçenin kalıplaşmış imlâsının gizlediği fonetik hususlar açıklığa kavuşturulmuştur. Örneğin günümüzde dudak uyumuna giren eklerin EAT döneminde uyum dışı oldukları bilinmektedir. XVI. yüzyıldan sonra kalıplaşan imlâ da bu eklerin durumunu gizlemektedir. Bu tebliğin konusu olan yazma Heidelberg Üniversitesinde görevli Alman Jacob Christmann (1554-1613) tarafından 1582 (H. 989) yılında kaleme alınmıştır. Eser beyaz kağıda 50 varaktan müteşekkil olmakla birlikte çoğu sayfası boş bırakılmıştır. En eski tarihli transkripsiyon metinlerinden biri olmanın yanında o dönemin imlâsını göstermesi bakımından büyük önemi hâzdir. Bununla birlikte Latin harfli transkripsiyon metinlerinin kendi içlerinde barındırdıkları sorunlar bu eserde de karşımıza çıkmaktadır. Bu duruma örnek olarak /ı/-/i/ fonemlerinin birbirlerinin yerine kullanılması verilebilir.

Anahtar Kavramlar: İmlâ, Latin Harfli Transkripsiyon Metinleri, Ünlü Uyumları, Sesbilgisi, Jacob Christmann

Çift Kutupluluk ve Gramerleşme Bağlamında Eski Türkçede Derece Zarfı ‘arıtı’

Doç. Dr. Ahmet Naim ÇİÇEKLER

İstanbul Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
acicekler@istanbul.edu.tr

Büşra YAKUT KUBAŞ

Ankara Üniversitesi, Dilbilim Bölümü, Doktora Öğrencisi
busra.yakut@gmail.com

Tarihsel Türk dili alanında *arıtı* sözcüğünün gramerleşme sürecini izlediğimizde, bu sözcüğün tarihsel süreçte hem olumlu hem de olumsuz kutuplanma ögesi olarak işlev gördüğü gözlemlenmiştir. *Arıtı* sözcüğünün bu dağılımı olumsuz kutuplanma ögelerinin gramerleşme sürecine ışık tutmakta, “tümüyle” anlamında yukarıya taşıyan (İng. ‘maximizer’) derece zarfı olarak işlev gören bu sözcüğün zamanla “hiç, asla” anlamında aşağıya taşıyan (İng. ‘minimizer’) olumsuz kutuplanma zarfına dönüşümü, dillerdeki olumsuz kutuplanma ögelerinin sözlük anlam bilimsel doğasını açığa çıkarmakta yol göstericidir (Hoeksema, 2012).

Arıtı sözcüğünün *-t* ettirgen eki ve *-l* zarf-fiil ekinin *arı* fiiline eklenip kalıplaşmasıyla oluştuğu ve asıl anlamının “temizlenerek, temizleterek” olduğu belirtilmiştir (Clouston, 1972; Erdal, 1991). Zamanla asıl anlamı dışında kullanılmaya başlanan *arıtı* zarfı, Budist Türk çevresi metinlerinde olumsuzluk işaretleyicisi bulunan cümlelerde olumsuz kutuplanma ögesi olarak kullanılmıştır. Üretici Dilbilim çerçevesinden baktığımızda olumsuz kutuplanma ögeleri, içinde buldukları cümlede çoğunlukla yüklemde kodlanan olumsuzluk işaretleyicisiyle lisanslanmaktadır. Bu, Türkçede eyleme gelen *-mA* eki ve isim cümlelerine gelen *yok* sözcüğüdür. Bunun yanında *arıtı* zarfı seyrek olarak sıfat yapan yokluk eki *-slz* almış isimlerle de olumsuzluğu pekiştirme işleviyle kullanılmıştır. *Arıtı* sözcüğü Türk Budist çevresinin klasik döneme ait metinlerinde ve 13. ve 14. yüzyıla ait metinlerde “hiç, asla” anlamında olumsuz kutuplanma ögesi olarak gramerleşmiştir (Ağca, 2013). Fakat ilginçtir ki erken Budist metinlerinde seyrek de olsa *arıtı* hiçbir olumsuzluk işaretleyicisi olmayan cümlelerde derece zarfı olarak “tümüyle” anlamında kullanılmaktadır. Bu kullanım o bize hangi dilsel ifadelerin olumsuz kutuplanma ögesi olma adayı olduğu sorusuna, tarihsel süreçte çift kutupluluk (İng. ‘bipolar’) özelliği gösteren *arıtı* gibi sözcükler özelinde bir cevap arama şansı sunmaktadır. Bu makalede, farklı dilleri kapsayan art zamanlı ve eş zamanlı çalışmalardan örnekler sunularak anlam biliminde aşağıya taşıyan ifadelerin yukarıya taşıyan ifadelerden ayırımına değinilecek, *arıtı* sözcüğünün erken dönem Budist metinlerinde yer alan bu birbirine zıt görünen kullanımının bizlere kutuplanma ögelerinin doğası hakkında neler anlatabileceği incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Arıtı, Kutuplanma, Zarf, Eski Uygurca

XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Kunduz Vilayeti

Ferhat ÇİFTÇİ

İÜ Edebiyat Fakültesi, Tarih Anabilim Dalı, Genel Türk Tarihi Bilim Dalı, Doktora Öğrencisi
infoferhatciftci@gmail.com

Hindikuş Dağları üzerinde yer alan Kunduz vilayeti, coğrafi olarak Bedahşan, Toharistan ve Afgan Türkistanı bölgelerine dahil edilmektedir. Kunduz gerek Çin-Hind gerekse Çin-Batı güzergâhında yer alarak tarih boyunca önemini korumuştur. XIX. yüzyılın ilk yarısında da bölgedeki müstakil hanlıkların da etkisiyle bu önemli konumunu koruyan vilayet, sömürgeci güçlerin güç mücadelesine girdiği yerlerden biri olmuş ve bu dönemde siyasi açıdan önem kazanmıştır. Bu çalışmada XIX. yüzyılın ilk yarısındaki Kunduz vilayetinin siyasi, sosyal, kültürel konular başta olmak üzere genel durumu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Afganistan, Afgan Türkistanı, Bedahşan, Kunduz, Toharistan, XIX. Yüzyıl

Türk Devri Kaya Resimleri, Dikili Taşlar ve Metal Eserlerinde Kurtların Av - Mücadele Sahneleri

Prof. Dr. Yaşar ÇORUHLU

Emekli Öğretim Üyesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sanat Tarihi Bölümü
ycoruhlu64@hotmail.com

Türk Sanatı Tarihi'nde "kurtların" özel bir yeri olduğu tartışma götürmez bir gerçektir. Türklerin hayatında ilk yer aldıkları zamandan bu yana kurtlar, temelde iki anlayışa bağlı olarak tasvir edilmiştir: 1. Doğadaki işlev ve faaliyetleri nedeniyle, 2. Ona atfedilen mitsel ve doğa üstü özellikleriyle. Bununla birlikte her iki tür kurt tasvirlerine de birbiri ile bağlantılı sayılabilecek sembolik anlamlar da yüklenmiştir.

Kurt tasvirleri veya kurtlarla ilgili sahnelere sembolik anlamlarını veren temel kavramsal yapı ise "av ve mücadele" kavramlarıdır. Bu bağlamda kurdun birtakım Türk boyları için, "hayvan ata"- "hayvan ana" olarak kabul görmesi, dualist güçlerinin olumlu tarafının temsilcisi olarak kabul edilmesi vs. Proto-Türkler (=Ön-Türkler) 'den Hun ve Göktürk (=Kök-Türk / Türk /Türk Hakanlığı), Uygur gibi bütün erken Türk devirlerine ve hatta Türk-İslam dönemlerine kadar uzanan bir sembolizm ortamının oluşmasına neden olmuştur.

Kurtlarla ilgili ve konumuzla bağlantılı olabilecek bulgular ve tasvirler, İç ve Orta Asya'da, Paleolitik devirden Demir devrine (M.Ö.1000 civarı) kadar olan uzun kronolojik dönemler içinde de yer almakla birlikte, biz burada birbirini kronolojik olarak takip eden ve aynı zamanda biçim ve anlam açılarından da bağları olan, İskit (Saka), Hun (Hsiung-nu/Hsiung-nu), Göktürk ve Uygur devirlerini ön plana alarak konuyu işlemeye çalışacağız.

Bahsedilen bu dönemler içerisinde, dikilitaşlar ve kaya resimlerinde kurt tasvirleri, bazen tek figürler halinde ancak çoğu kere ise başka hayvanların da yer aldığı sahneler içerisinde karşımıza çıkmaktadır. Kurtlar bu sahnelerde yukarıda sözünü ettiğimiz anlamları da yansıtabilecek şekilde ele alınmışlardır. Bununla birlikte temaların aktarımının ortak olmasının yanı sıra her devrin bölge üsluplarının özelliklerine uygun olarak az-çok farklı sanatsal üsluplara göre de tasvir edilmişlerdir.

Belirtilen dönemlerde üretilmiş Türk metal işlerinde de (özellikle madeni levhalar veya kemer tokaları) paralel anlamları içerecek biçimde kurtlar, daha çok "hayvan mücadele sahneleri" içinde yer alacak şekilde ele alınmış veya çeşitli madeni eserler üzerinde tek veya tekrarlanan tek figürler halinde gösterilmişlerdir. Metal işlerinde de taş üzerinde olduğu gibi ilgili dönemlerin üsluplarının yansıdığını görebiliyoruz.

Tabii bütün bu sanat eserlerinde, kurt figürü veya kurtla ilgili sahneleri aktarıran taş ve metal sanatlarında geçerli olan yapım ve süsleme tekniklerinin kullanıldığını da göz ardı etmemek gerekir.

Bidirimizde bu bahsedilen hususlar çerçevesinde, kurtların; kaya resimleri, diğer taş eserler ve metal işleme sanatında, av-mücadele temalarına bağlı olarak ne şekilde ve nasıl tasvir edildiği, sanat eserleri örneklerine veya tasvirlerine dayanılarak açıklanılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kaya Resmi, Dikilitaş, Metal İşleme, Kurt, Türk

Türk Kültürünün Görsel Dili Neden Türk Araştırmalarında Yok?

Prof. Dr. Siyavuş DADAŞ

Azerbeycan Mimarlık ve İnşaat Üniversitesi, Tasarım Bölümü, Bakü, Azerbeycan
Siyavush.dadash@gmail.com

Kültürün dili, modern bilimsel yöntemler kullanılarak dilbilimde incelenmektedir. Bu yöntemler Türk halısının, minyatürün ve mimarinin Türk dili gibi anlaşılmasına izin vermeyen sanatın tanımlayıcı metodolojilerini 100 yıl geride bıraktı. Türkler, kendi geleneklerini sürdürmek için isimlendirilen sanat türlerinin dil teorisine güvenemezler. Aynı nedenle, Türk sanatı da saldırganlığa maruz kalıyor ve Farsça, Arapça ve başka olarak adlandırılmaya devam ediyor. Bunun nedeni, bu sanatların teorisi üzerine yapısal çalışmaların eksik olmasıdır. Raporun yazarı 30 yıldır bu sorun üzerinde çalışıyor, Türk minyatür sanatının teorisini oluşturdu ve Türk halısının dili üzerine bir kitap tamamladı. Kongrede sunulan rapor, Türkolojinin önemli bir parçası olması gereken Türk görsel dilinin çalışma metodolojisine odaklanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türk, Kültür, Dil, Sanat, Metodoloji

“İslam Öncesi Türk Tarihinde kadın” Söylemine Yeni Yaklaşım ve Öneriler

Doç. Dr. Nilgün DALKESEN

dalkesen2014@gmail.com

Ülkemizde İslamiyet'ten önce Orta Asya'da Türk toplumlarında kadın ve erkek arasında eşitliğin olduğuna dair yaygın bir görüş bulunmaktadır. Burada “İslamiyet'ten önce Orta Asya” deyimi ile bin yıldan fazla bir zaman dilimi ve ayrıca coğrafi olarak, Mançurya'dan Doğu Avrupa'ya uzanan, dört farklı iklim kuşağını barındıran bir coğrafya üzerinde yaşayan Türk toplulukları kast edilmektedir. Bu kadar geniş zaman diliminde ve bu kadar geniş coğrafyada, kadın-erkek eşitliğinin olduğu tek düze bir toplum yapısı mümkün olabilir mi? Sorusunu sormak gerekmektedir. Ayrıca, buradaki eşitliğin tanımı nedir? Eşitlik ile ilgili görüşler genel sosyolojik ve antropolojik teorilere dayandırılarak mı geliştirilmiştir? Türk tarihinde kadın-erkek ilişkileri incelerken sosyolojik ve antropolojik teoriler ışığında incelenmesi gerekli mi? Bu sorular ışığında doğrudan “Türk tarihinde kadın” genelde ise disiplinler arası bir alan olan “Türk kültür tarihi” çalışmalarının problemleri dolaylı olarak incelenmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: İslam Öncesi Türk Tarihi, Türk Kadın Tarihi, Türk Destanları ve Kadın

Küresel Romanın Yükselen Eğilimi Ekoeleştiri'nin Sür Pulluğunu Ölülerin Kemikleri Üzerinde ve Unutma Bahçesi Örnekleri Üzerinden İncelenmesi

Doç. Dr. Fethi DEMİR

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
mfethi_demir@yahoo.com

Nahide Ece SÜSLÜ

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Yüksek Lisans Öğrencisi

İçinde yaşadığımız çağa egemen olan modern kültür, küreselleşme ile küreselleşme de kültürel pratiklerle anlaşılabilir. Kültürel pratiklerin en somut örneklerinden biri de edebiyat eserleridir. O hâlde küreselleşmenin neden olduğu sorunları anlamak için edebiyat eserlerini irdelemek ve edebiyat ile küreselleşme arasındaki ilişkiyi saptamak gerekir. Öte yandan küreselleşmenin tetiklediği sorunların başında çevre kirliliği, organik yaşamın deformasyonu, iklim değişiklikleri salgınlar, depremler, seller, taşkınlar gibi ekolojik konular gelmektedir. Nitekim ekolojizm, sanayileşmenin tüm dünyada ivme kazanması sonucunda beliren; iklim değişikliği, türlerin yitimi, çevre kirliliği, genetiği değiştirilmiş gıdalar ve bunların organizmalara olumsuz etkileri gibi konularla 20. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan bir farkındalık hareketidir. Ekolojizmde, çevresel sorunlar bilimsel bir yaklaşımla ele alındığı gibi metinsel-kültürel incelemeye de tâbi tutulur. Yine, fiziksel çevrede yaşanan değişimler/bozulmalar, insanın fiziksel ve ruhsal dünyası üzerinde derin tesirler bırakır ve tüm bunlar bir biçimiyle edebiyata da yansır. İşte, ekoeleştiri bu yansımanın neticesinde gelişmiş, edebî ürünlerin çevre ile olan ilişkisini inceleyen disiplinler arası bir yaklaşımdır. Kronikleşen ekolojik sorunların, insan-doğa ilişkisinin bozulmasının, küresel sonuçlar doğuran salgınların, afetlerin ve felaketlerin izlerini edebiyatta sürmeyi amaçlar. Bu çalışmada, 2018 yılında Nobel'i kazanan Leh yazar Olga Tokarczuk'un Sür Pulluğunu Ölülerin Kemikleri Üzerinde ve Türk edebiyatından Latife Tekin'in Unutma Bahçesi adlı eserleri, ekoeleştiri kuramından hareketle incelenmiştir. Eserlerde derin ekoloji, ekofeminizm, posthümanizm, postmodern-postdenge, yeni maddecilik ile ekoeleştirin felsefi temelleri tartışılmış; insanmerkezcilik Kartezyen, hayvan hakları, ekoahlak, biyobölgecilik, Gaia, siborg, toksik söylemler-bedenler vb. gibi ekoeleştiri oluşturulan temel kavramlara bakılmıştır.

Sonuçta, farklı ülkelerden iki kadın yazar tarafından kaleme alınan Sür Pulluğunu Ölülerin Kemikleri Üzerinde ve Unutma Bahçesi adlı eserler bağlamında, ekoeleştirin küresel bir edebiyat eğilimi hâline geldiği görülmüştür. Nitekim insan-doğa çatışması, doğanın öz benliğine kavuşturulması, dengenin ve uyumun

yeniden yakalanması, bireyin şehir hayatından uzaklaşması, hayvan haklarına riayet edilmesi her iki yazarın da dikkat çektiği başlıca konulardır. Ayrıca ekoeleştirisinin her iki romanda, hem içerik hem de biçim unsurlarına sirayet etmiş olması “çevreci roman” diye bir tür üzerine düşünölmesine de imkân tanımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ekolojizm, Çevreci Roman, Ekoeleştiri, Çevre-Edebiyat İlişkisi, Derin Ekoloji, Ekofeminizm, Posthümanizm, Postmodernizm, Küreselleşme

Belâgat Kitaplarında “Teşbih”in Tanımı

Arş. Gör. Dr. Ahmet Zahid DEMİRCİLER

Kırklareli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı
ahmed.demirciler@gmail.com

Temel ifade şekillerinden olan teşbihin, çeşitli kaynaklarda birbirinden farklı tanımlandığı görülmektedir. Bir tanımdan beklenen, tanımlananın tüm fertlerini kapsaması ve bilhassa benzerleriyle olan sınırını belirgin biçimde çizmesidir. Dolayısıyla teşbihin tanımlanması, hangi örnekleri kapsadığının tesbiti noktasında belirleyicidir.

Teşbihi konu edinen alanlardan biri belâgattir. Belâgat eserleri “teorik yönleri”nden ötürü edebiyat terimlerinin muhkem tanımlarına kaynaklık edebilirler. Bu çalışmada da Belâgat kitaplarındaki teşbih tanımları incelenmiştir. En genel hâliyle ‘teşbih’, ‘ortaklık gösterme (delâlet)’ ve ‘benzetme’ olarak tanımlanmaktadır. Tanımların bazıları benzetmeye konu olan taraflar arasında haddizatında bir ilgi, ortak bir vasıf bulunmasını şart koşmuştur. Yine bazı tanımlara göre bu ortak vasıf tarafların birinde üstün olmalı veya vasfın tarafların birine ilgisi çok olmalıdır.

“Teşbih”in ‘benzetme’ olarak tanımlanması Arapça asıllı kelimenin Türkçe sözlük anlamını vermekten ibarettir. Bu tür bir tanım açıklayıcı olsa da bir tanımdan beklenen faydayı hasil etmez. Teşbih taraflarının arasında haddizatında bir ortaklık bulunmasını şart koşan tanımlar ise bazı teşbih türlerini dışarıda bırakır. Örneğin benzetme yönü tahyîli olan teşbihlerde ortaklık, muhayyilenin yakıştırmasıdır. Ortak vasfın taraflardan birinde üstün olması veya vasfın tarafların birine ilgisinin çok olması şartları da bazı teşbih türlerinde geçerli olmayabilir. Örneğin talep edilen bir şeyi açığa vurma amacıyla yapılan teşbihlerde ortak vasfın tarafların herhangi birinde üstün olması veya baskın olması gibi hususlar dikkate alınmaz.

Tanımlardan bazısında ise teşbih, mutlak olarak iki şeyin bir manada ortaklığını göstermektir. Yalnız bu gösterme, kapalı veya açık istiare ve tecrid türünden olmamalıdır. Bu tanım yukarıdaki diğer tanımlarda mevcut kayıtları içermediği için tüm teşbih türlerini kapsar. İstiareler ve tecridin istisna edilmesiyle de tanıma dahil olabilecek benzer örnekler dışarıda bırakılmıştır. Yukarıda anılan bütün tanımlardan teşbihin çeşitli tür ve yönlerini anlama sadedinde istifade edilebilir. Fakat teşbihin tüm fertlerini kapsayan tanım son verilendir. Yine teşbihi, benzer ifade şekillerinden ayırmaya en elverişli tanım da diğerlerine nazaran budur.

Anahtar Kelimeler: Klâsik Türk Edebiyatı, Belâgat, Teşbih, İfade Şekli

Tanzimat Döneminde Eğitim ve Ders Kitapları Kaleme Alan Ermeniler: Mihran Apikyan Örneği

Prof. Dr. Yıldız DEVECİ BOZKUŞ

Ankara Üniversitesi
yildizdeveci@gmail.com

Bu çalışmada ilk etapta Osmanlı İmparatorluğu'nun modernleşme çabaları kapsamında özellikle de eğitim alanında atmış olduğu adımlar genel hatlarıyla değerlendirilecektir. Daha sonra Osmanlının Batılılaşma serüveninde gayri müslimlerin rolü üzerinde durulacaktır. Özellikle XIX. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nda Ermenilerin Türk dili, grameri, edebiyatı ve filoloji konularında ne tür çalışmalar yürüttükleri de incelenerek bu kapsamda literatürde Mihri mahlasıyla da bilinen Mihran Apikyan'ın Türk dili, dönemin ders kitapları, gramer kitapları ve sözlükler konusunda yapmış olduğu çalışmalar hakkında bilgiler verilecektir. Bu noktada Ermeni bir münevverin Osmanlı Türkçesi ile kaleme almış olduğu bu eserlerin döneme dair sunmuş olduğu ipuçlarının neler olduğu ve nasıl yorumlanması gerektiği üzerinde de durulacaktır. Bu çalışmayla günümüzde pek fazla üzerinde durulmayan Osmanlı İmparatorluğu'nda ders kitaplarının nasıl hazırlandığı, içeriği ve muheteviyatına dair kapsamlı bilgiler verilerek Apikyan'ın eserlerinde Batılılaşma ve modernleşmenin izleri aranmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı İmparatorluğu, Ders Kitapları, Osmanlı Türkçesi, Ermeniler, Mihran Apikyan

Sad Berg İçinden Şeş Berg: Yunan Harfli Arnavutça Bir Gŭfte Mecmuasında Bulunan Altı Yunan ve Arap Harfli Tŭrke Şiir/ Gŭfte

Dr. Fatos DİBRA

(Arnavutluk)
fatosdibra@gmail.com

Arnavutluk Devlet Arşivi Lef Nosi Fonu'nda daha önce araŐtırılmamıŐ başlığı Latin harfli, içeriği ise Yunan harfli Arnavutça "Elbasan Şehri eski Őarkılarından" oluşan yaklaşık 200 sayfalık bir gŭfte mecmuasının son kısmında hem Yunan hem Arap harfleriyle yazılmış altı Tŭrke Şiir/Şarkı metin bulunmaktadır. Yunan harfli metinlerin, Arap harfli metinlerinin transkripsiyonu olduğu bu Şiir/Şarkı rnekleri birçok bakımdan değerlendirme imkanı vermektedir. Bu çalışmada, mecmuadaki Yunan harfli Tŭrke metinlerin "transkripsiyon metinleri" olarak değerlendirmeye imkan verdiği mahalli Tŭrkenin zellikleri irdelenecek, Elbasan Şehrinin Şarkı folklorunda Tŭrke Şarkılarının yeri ile ilgili bir değerlendirme yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Arnavutluk Tŭrkesi, Transkripsiyon Metinleri, Şehir Şarkı Folkloru, Tŭrke Gŭfteler, Seyyar Metinler

The Turkic Dynasty in Zabulistan in Early Middle Ages: The Rutbil or Zunbil

Ass. Prof., Feruza DJUMANIYAZOVA

Academy of Science of republic of Uzbekistan Institute of Oriental Studies
jumaniyazova84@gmail.com

The Turkic dynasties that ruled in the Kabul valley and Zabulistan started to appear in Chinese sources approximately in 640. Obviously, one branch of the dynasty is referred independently in these sources, the Chinese sources name it as T'ê-chin (Tegin) or T'ê-chin Shai (Tegin-shah), while the Arabic sources name it as Kabul-shah or Shahis. This dynasty ruled the Kabul valley. Rulers of the dynasty also governed such lands as Kapisa, Gandhara, Peshavar, Udhabandapur (on the Indus river - Ohind), Udyana (Swat) and Lampaka (Lamgan). Second branch of the Türk-shah or Tegin-shah dynasty, also known as Rutbil or Zunbil, is mentioned in the Arabic sources as rulers of al-Rukhhaj (Arahosia), al-Dawar and Bust. Each of both branches ruled respectively in Ghazni/Zabulistan.

One of the Tegin-shahs branches established by the end of 7th century a local dynasty in Zabulistan, which is referred in the Arabic sources as Rutbil, having a Turkic origin. Some researchers consider Rutbil as an arabized version of the Turkic title eltäbär. They underline that this title is present in the Chinese chronicles in the form of xie-li-fa, and in the coin legends in the Brahmi form of hitivira.

One of the important parts of the Kabul region was Zabulistan. We can learn from the above mentioned Chinese and Muslim sources that local governors of the Kabul region were of Turkic origin. As known from the Chinese chronicles, in Xie-yu (Zabulistan) there were such centers as Ho-xi-na (Ghazni) and He-da-luo-zhi / Ge-da-luo-zhi (Rukkhaj / Arakhosia?) that were ruled by Turkic governors. The Tan-shu chronicle points out that the population of these lands consisted of the Türks, the people of Kapisa and the Tochars. The Chinese pilgrim Hui Chao, who visited Zabulistan in 727 AD, wrote that the ruler and the army of this land were the Türks, while the population consisted of local people. Besides, in 720 in Xi-yu (Zabulistan) there was a ruler Ke-ta-lo-zhi xie-li-fa (*Rukkhaj? eltäbär) that was from the Türks. Researchers consider Zabulistan rulers originated from the Turkic dynasty relevant to Kapisa rulers. According to the Chinese chronicles Zibil, a nephew of Kabul Tegin-shah ruled here in 720-738. His name is present on the coins minted by him. It is written as yypwl - "Jibul".

Keywords: Rukkhaj, Eltäbär, Zabulistan, Xie-li-fa, Hitivira

Yunus Emre ve Kurmaca Metinlerde Yeniden Şekillenen Hayatı

Doç. Dr. Muhittin DOĞAN

Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
dogan.muhittin@hotmail.com

Tarihe yönelme, tarihî figürleri romanın sağladığı geniş anlatı imkanları ile yeniden kurgulama yazarların sıklıkla başvurduğu yöntemlerdendir. Onlar için geçmiş, arkaik bilgiler ve olaylar yığını ölü bir yaşanmışlıktan ziyade; bugün için türlü mesajları içerisinde barındıran canlı, ibret alınacak bir kaynaktır. Gerçekte roman yazarları, tarihe yönelirken tarihsel bilgileri öne çıkarmak, tarihin karanlıkta kalmış yönlerine ışık tutmak gibi düşüncelerin peşinde de pek koşmaz, onların hedefleri daha çok güncelle ve oraya vereceği mesajla ilgili olur. Bu amaçlar ile anlatısını kaleme alan yazar, çağdaşı olduğu okuyucularına vermek istediği düşünceler için kendisine tarih içerisinde kaynaklar bulmaya çalışır veya tarihi gerçekleri, kişilikleri amaçları uğruna yeniden kurgular, bir değişim ve dönüşüme tabi tutarak inşa eder; hatta gerektiğinde tarihî figürleri/karakterleri kendi dünya görüşlerinin, söylevlerinin savunucusu, tebliğcisi haline getirmekten de çekinmez.

Doğal olarak roman yazarı, tarihî olayları ve kahramanları ideolojik tutumlarına, hayatı algılayış biçimlerine göre yeniden yorumlayıp inşa ederken; kurmacanın okuyucuyu kendisine çeken gücünden yararlanarak etki alanının geniş, tesirinin de derin olmasını hedefler ve tarihsel olgulara/gerçeklere bire bir sadık kalmak gibi bir zorunluluklarının olmadığına da inanır. Onun en büyük avantajı tarihsel verilerin boş bıraktığı, netleştiremediği alanları muhayyilesinin/sanatçılığının gücü ile okuyucusunu metne çekecek şekilde doldurabiliyor olmasıdır. Ancak yazar böyle bir işe girişirken cemiyette var olan değer yargılarını/ kabulleri yıpratma, tarihî gerçekleri tahrif etme özgürlüğüne sahip olmadığı gerçeğini de aklından uzak tutmamalıdır.

Bu çalışmada; hayatı, fikirleri büyük ilgi gören, hayatının birçok bölümü menkıbelerle beslenen ve bu özelliği ile de roman yazarları için önemli bir kaynak olması kaçınılmaz olan Yunus Emre'nin kurmaca metinlerde işlenişi üzerinde durulacak, bunu yaparken aynı tarihî malzemeyi bakış açıları doğrultusunda yazarların nasıl farklı yorumladıklarına dikkat çekilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yunus Emre, Tarihî Roman, Kurmaca Anlatı, Gerçeklik

Sarmat Toplumunun Ortaya Çıkışına İlişkin Yeni Bir Görüş: Göç Olgusu

Prof. Dr. Orhan DOĞAN

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
odoganksu@gmail.com

Said Mübin ÇALIŞ

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Doktorant
saidmubincalis@gmail.com

Sarmatlar; MÖ III. yüzyıldan başlayarak Kuzey Karadeniz'deki İskit egemenlik alanını işgal ederek, burada kendi askeri – siyasal gücünü bölgedeki diğer toplumlara kabul ettirmiş ve MÖ II. yüzyılın sonuna gelindiğinde Kuzey Karadeniz'in en güçlü devleti konumuna ulaşmıştır. Bozkır toplumlarından olan Sarmatlar; Kimmerler ile başlatılmış olduğu anlaşılan Kuzey Karadeniz'deki bozkır kültürünün devamlılığını sağlamışlardır.

Sarmat toplumu; Grek yazarları tarafından bozkır toplumu olarak belirtilmiş ve onların Saka toplumu ile akrabalığı bazı Grek yazarları tarafından vurgulanmıştır. Sarmat toplumunun ortaya çıkışı konusu; modern kaynaklarda genel olarak MÖ III. yüzyılda, onların Karadeniz'in kuzeyinde görülmeye başlamasıyla açıklanmaktadır. Ancak İç Asya'daki bozkır toplumlarına ilişkin arkeolojik bulgular incelendiğinde, Kuzey Karadeniz'deki Sarmat arkeolojik bulgularıyla büyük oranda benzeşmiş olması dikkat çekmektedir. Özellikle Baktriya ve Soğdiana Bölgeleri'nde ortaya çıkarılan Yüe-çi – Kuşan arkeolojik bulguları değerlendirildiğinde, Sarmat kültürel öğeleriyle birçok konuda ortaklıklar taşıdığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu durum, Sarmatların ortaya çıkışının daha erken bir tarihte gerçekleştiğini düşündürmektedir.

MÖ IV. – MÖ II. yüzyıllar arası süreçte İç Asya'daki bozkır toplumlarının göç hareketlerinin sıklaşmaya başladığı dikkat çekmektedir. Bu dönemdeki bozkır toplumlari; iklim ve doğa olayları gibi doğal göç nedenlerinin dışında, MÖ IV. yüzyılın ikinci yarısında gerçekleşen İskender'in doğu yönünde başlattığı askeri harekâttan doğrudan etkilenerek çeşitli bölgelere göç etmek zorunda kalmışlardır. İskender'in askeri hareketinden sonra, MÖ III. yüzyılın sonunda başlayan Hun – Yüe-çi askeri mücadeleleri ve Yüe-çi toplumunun batıya doğru göçü nedeniyle bölgede bulunan birçok bozkır toplumu yine olumsuz etkilenerek farklı bölgelere göç etmek zorunda kalmışlardır. İki ayrı ana nedenden dolayı gerçekleşen bu göçler sırasında İç Asya'daki bozkır halkları, birbirine karışarak ortaya yeni toplumların ortaya çıkmasına neden oluşturmuştur. Sarmat toplumunun ortaya çıkışının da bu göç hareketlerinden etkilenmiş olduğu saptanmaktadır. Bu çalışma, MÖ IV – MÖ II. yüzyıllar arasında İç Asya'da gerçekleşen göç hareketleri sonucunda çeşitli bozkır toplumlarının bir araya gelerek Sarmat toplumunu oluşturmasını açıklamaya çalışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sarmatlar, Yüe-çiler, İskender, Baktriya, Kuzey Karadeniz

Bayan Tsokto'da Neler Oluyor? Tonyukuk Anıt Külliyesi ve Çevresi (Temmuz 2021)

Prof. Dr. Şaban DOĞAN

İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
sabandogan@gmail.com

Moğolistan'daki Türk kültür varlıklarından olan Tonyukuk yazıtlarının da bulunduğu anıt külliye yakınlarında son zamanlarda külliye ve çevresini tehdit eden ciddi bir yapılaşma görülmektedir. Bahse konu yapılaşmada 2008 yılında tamamlanarak faaliyete geçen Cengiz Han Heykel kompleksiyle Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA) tarafından yapılan Tonyukuk karayolunun önemli rolü olduğunu düşünüyoruz. Bilindiği gibi TİKA 2014 yılında Moğolistan'ın Töv Vilayeti'ne bağlı Erdene ilçesi sınırlarındaki Ulanbator Öndörhaan karayolunda Arcançivlin Kaplıcası yol ayrımı ile Bilge Tonyukuk anıt külliyesi arasında yaklaşık 11 kilometrelik bir karayolu yaparak Tonyukuk anıt külliyesine ulaşımı kolaylaştırmıştı. Bölgeye ulaşımın kolaylaşması; külliyenin kuş uçuşu 13 km yakınında (Tsonjin Boldog'da Tola Nehri kıyısında) inşa edilen Cengiz Han Heykel kompleksi ve Türkiye'nin Tonyukuk anıt külliyesi bölgesinde modern bir müze inşa etme projesi bölgeyi cazibe merkezi haline getirmiş; kolay ulaşım sebebiyle tarım ve hayvancılık yapmak amacıyla başlayan yerleşmeler yerini turizm amaçlı olduğuna inandığımız bir rant kavgasına bırakmıştır. Türkiye'den bazı bilim insanlarının çeşitli platformlarda dile getirdiği yapılaşmalar bahse konu ikazların ardından da devam etmiştir. Bu bildiri ilgili çalışmalardan sonra gerçekleşen ve artık külliyenin sınırlarına dayanan yapılaşmayı gözler önüne sermek ve Moğolistan mevzuatına aykırı olan son duruma dikkat çekmek amacıyla hazırlanmıştır. Bildiride Temmuz 2021'de bölgede yaptığımız araştırma ve inceleme gezisinde elde edilen veriler ışığında Tonyukuk anıt külliyesinin son durumu ve külliye çevresindeki yapılaşmanın boyutları tespit edilecek; konuyla ilgili olarak Türkiye Cumhuriyeti Ulanbator Büyükelçiliği ile TİKA Ulanbator Ofisinin Moğol makamları nezdindeki girişimleri hakkında bilgi verilip ilgili alanın Moğolistan mevzuatı bakımından durumu ve Moğol makamlarının yükümlülükleriyle ilgili tespit ve değerlendirmeler yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Moğolistan, Bayan Tsokto, Bilge Tonyukuk Anıt Külliyesi

Ak-Koyunlular Devrine Ait Az Bilinen Bir Kaynak: Govher-Nâme

Dr. Öğr. Üyesi İbrahim DUMAN

Yalova Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, Ortaçağ Tarihi Anabilim Dalı
dumanlee41@gmail.com

Ak-Koyunlular (1340-1514) ile ilgili hem yurt içinde hem de yurt dışında birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmaların kahir ekseriyeti siyasî ve askerî gelişmeler ile alakalıdır. Ak-Koyunlular döneminin ekonomik, kültürel ve dinî konularına yoğunlaşan bazı araştırmalar yapılmış olsa da birçok konu açıklığa kavuşmayı beklemektedir. Bu durumun en önemli nedeni, Ak-Koyunlu devrine ait ekonomik, kültürel ve sosyal konular hakkında bilgi veren kaynakların azlığıdır. Çalışmamızın konusunu oluşturan Govher-nâme, Ak-Koyunlu dönemine ait bir cevâhir-nâmedir. Cevâhir-nâmeler doğada bulunan kıymetli madenler ve madenlerin çıkarıldığı yerler, değerli taşlar, bitkiler, geçmişte üretilen demir ve çelik türleri, bazı hayvansal ürünler, dönemin ölçü birimleri, yer adları, madenlerin yöresel isimleri, silahlar ve silahların üretim merkezleri gibi birçok konuyu barındıran kaynak türleridir. Bu eser türünden birisi olan Govher-nâme, XV. yüzyılda yaşayan ve Ak-Koyunlu hükümdarı Uzun Hasan'ın (1452-1478) çağdaşı olan Muhammed b. Mansûr-i Deştékî tarafından telif edilmiştir. O eserini Uzun Hasan adına yazmıştır. Eserinde Uzun Hasan'ın oğlu olan ve kısa bir süre Ak-Koyunlu tahtına çıkan Sultan Halil'den de (1478) bahsedilmektedir. Bu eser, 1957 yılında İran'ın büyük yazma uzmanı ve mütebahhirlerinden olan Menûçehr Sutûde tarafından bir dergide neşredilmiştir. Mezkûr kaynak, tespit edebildiğimiz kadarıyla yurt içi ve yurt dışındaki Ak-Koyunlu çalışmalarında neredeyse hiç kullanılmamıştır. Bu çalışma münasebetiyle adeta bir derginin içinde sıkışıp kalan ve unutulmuş bu eseri, detaylı bir şekilde bilim dünyasına tanıtmak istiyoruz.

Anahtar Kelimeler: Ak-Koyunlular, Uzun Hasan, Cevâhir-nâme, Govher-nâme, Muhammed b. Mansûr-i Deştékî

Türklerde ve Moğollarda Sosyal Yapıyla Alakalı Kelimeler Üzerine

Prof. Dr. Konuralp ERCİLASUN

Hacı Bayram Veli Üniversitesi
konercilasun@gmail.com

Asya Bozkır Kuşağındaki coğrafya ve iklim şartları, nehir medeniyetlerinde görülenlerden farklı bir sosyal yapılanma ortaya çıkarmıştır. Bu yapılanma farklı olduğundan dolayı ilk başlarda anlaşılammış ve birçok farklı değerlendirmenin konusu olmuştur. Fakat 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren yapılan araştırmalar, giderek daha fazla bu yapılanmayı ortaya çıkarıyor. Buna göre burada yaşayanlar belli bir bölge dâhilinde hareket etmeleri sonucu oluşan bir sosyal yapılanmayla örgütlenmişlerdir.

Bozkır kuşağındaki yapılanmanın ana temsilcisi olarak tarihî çağlarda karşımıza Türkler ve Moğollar çıkıyor. Tarihî kaynaklar incelendiğinde Türk ve Moğollarda oba, oğuş, boy, bodun, ulus, otok gibi kelimelerin kullanıldığı görülüyor. Bu yapı her iki halkta da günümüze kadar etkileri olan temel bir sosyal organizasyondur. Güney batıya göçle bozkır coğrafyasının dışına çıkan Oğuz Türklerinde dahi bu yapı uzun bir süre muhafaza edildi.

Diğer yandan sosyal yapıyla ilgili kelimeler farklı zamanlarda farklı kapsamlara ulaştığı gibi zaman ve yer değişikçe farklı kelimelerin de kullanıldığı görülüyor. Mesela Anadolu coğrafyasına gelindiğinde Beylikler ve Osmanlı kuruluş dönemi araştırmalarında aşiret kelimesi de yoğun olarak kullanılıyor. Bunun gibi bozkırın doğusundaki Moğollarda da sosyal katmanları ifade için yeni kelimeler ortaya çıkıyor.

Bildiride tarih boyunca meydana gelen gelişmeler dikkate alınarak her iki halktaki sosyal yapı kelimeleri incelenecektir. Bu kelimelerin kendi içindeki değişimleri ve birbirleriyle karşılaştırılması üzerinde durulacaktır. Orhun anıtları, Moğolların Gizli Tarihi gibi ana kaynakların yanında günümüz araştırmalarından da faydalanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Konargöçerlik, Bozkır, Sosyal Yapı, Boy, Ulus

İslâmî Döneme Ait Uygur Harfli Eserler ve Mansur Bahşı

Arş. Gör. Dr. Ümran ERDOĞAN

İstanbul Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
umran.erdogan@istanbul.edu.tr

Uygur alfabesi, çok geniş bir sahada kültürel birikimin taşıyıcısı olarak yüzyıllar boyunca kullanılmıştır. Eski Türkçenin Göktürkçeden sonraki devresi kabul edilen Eski Uygur Türkçesinin dil yapısını ve söz varlığını ortaya koyabilecek eserler günümüze ulaşmıştır. Bunun yanında İslâmiyet'in kabulünün ardından Uygur harfleri uzun süre kullanılmaya devam edilmiştir. Bu alfabe ile metin yazma geleneği Timur döneminde, klasik öncesi Çağatay Türkçesi devresinde de varlığını sürdürmüştür. Özellikle Herat ve Yezd şehirlerinde bulunan bahşılar, günümüze ulaşan birçok kıymetli eserin yazıcılığını yapmışlardır. Bunlardan biri ve belki de en çok bilineni Mansur Bahşı'dır. Sirâcü'l-Kulûb, Mes'ele Kitabı, Bahtiyârname, Muhabbetname, Rahâtü'l-Kulûb, Rızvan Şah ve Ruh-Efzâ Hikâyesi, Seyfü'l-Mülûk gibi, sözü edilen dönemi ve coğrafyayı yansıtan birçok eser, onun elinden yazıya geçirilmiştir.

Dönemin özelliklerinin göstergesi olan bu eserler acaba dil ve imlâ bakımından ayrılıklar taşımakta mıdır? Aynı dönemde kaleme alınan diğer eserlerde farklı kullanımlar var mıdır? Eğer var ise bunlar "bahşılar"ın ağız/şive özellikleri gibi kişisel unsurlara mı dayanmaktadır? Müstensihler orijinal metinlere ne derece bağlı kalmıştır? Çalışmamızın amacı Mansur Bahşı'nın eserlerini temel alarak bu soruların cevaplarına ulaşmak için metinlerden yola çıkarak birtakım ipuçları ortaya koymaktır. Metinlerin imlâsında dikkat çeken çeşitlenmeler, mevcut literatür ve metinler aracılığı ile belirlenecektir. Söz varlığında kullanım sıklığı fazla olan bazı unsurlar karşılaştırılarak farklılıklar ve bu farklılıkların muhtemel nedenleri değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Uygur Alfabesi, İslâmî Dönem Uygur Harfli Eserler, Çağatay Türkçesi, Mansur Bahşı

Mukaddimetü'l-Edeb'in Harezmi Türkçesine Satırlı Çevirili Bilinmeyen Üç Nüshası

Dr. Gülser ERSOY

Kütahya Germiyan Meslekî ve Teknik Anadolu Lisesi
gulserersoy@hotmail.com

Mukaddimetü'l-Edeb, Zemahşerî diye şöhret bulmuş olan Ebu'l-Kasım Mahmud b. Ömer b. Muhammed el-Harezmi (ö. 1144) tarafından yazılan Harezmişahlar padişahı Atsız'a Arapça öğretmek için yazılmış olan bir eserdir. Mukaddimetü'l-Edeb, beş bölümden meydana gelecek biçimde hazırlanmıştır. Aksam adı verilen bu beş bölüm şunlardır: isimler, fiiller, harfler, isim çekimi ve fiil çekimi. Adı geçen eser çok başarılı bulunmuş olmalı ki Farsça, eski bir İran dili olan Harezmi, Harezmi Türkçesi, Moğolca, Çağatayca, Eski Anadolu Türkçesi, Klasik Osmanlı Türkçesi'ne çevirileri mevcuttur. Yapılan tercüme göz önüne alındığında daha çok ilk iki kısmın çeviriye tabi tutulduğu anlaşılmaktadır. Bu çalışmada Mukaddimetü'l-Edeb'in Harezmi Türkçesi ile ilgili çevirilerinden bahseden ve daha önceki çalışmalarda zikredilmeyen üç nüshası tanıtılacaktır. Adı geçen nüshalar Londra, Paris ve Tahran'da bulunup konu ile alakalı çalışmalarda muhakkak göz önünde bulundurulması gereken kopyalardır. Çünkü satır altı çevirilerin çoğu tam olmayıp kendine has karakteristikleri ihtiva etmektedir. Bunun da ötesinde her nüsha, diğerlerine göre pek çok farklılık arz etmektedir. Tanıtacağımız nüshalar ise bu bakımdan pek çok eksikliği giderecek niteliktedir. Londra ve Tahran nüshaları isim ve fiiller kısmının çevirisini ihtiva ederken Paris nüshası sadece fiiller kısmını içermektedir. Her üç nüsha da Harezmi Türkçesi sözcük kadrosu bakımından zengin bir içeriğe sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Mukaddimetü'l-Edeb, Zemahşerî, Harezmi Türkçesi, Satırlı Çeviri, Cambridge, Paris, Tahran

Batı Toroslarda Bulunan Kaya Resimlerinin Türk Tarihi ve Kültürü Açısından Önemi

Prof. Dr. Mustafa GÖKÇE

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Eren Fehmi EROĞLU

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Doktora Öğrencisi
Gokce17@gmail.com

Tarihin erken devirlerinden itibaren var olan ve insanlığın en eski sanat eserlerinden biri olan kaya resimleri, dünyanın birçok bölgesinde görülmektedir. Tarih araştırmalarında çoğunlukla yazılı kaynaklar esas alınarak içerik oluşturulduğundan, bu tarz kültürel eserler son dönemlere kadar çalışmalarda göz ardı edilmiştir. Oysa insanlığın kendini ilk ifade etme çabalarından birisi mağara ve kayalara çizilen bu resimler olmuştur. Bu sanat eserlerinde insanlar, doğayla olan mücadelelerine, göksel sembollere, yabani hayvanlara, dini inançlarına ve hâkimiyet sembollerine yer vermiştir. Yaygın görüşlere göre eski insanların yaşantıları ve kültürleri hakkında önemli ipuçları taşıyan kaya resimleri, tarihsel süreçte tamga ve motiflere evrilerek alfabenin temelini oluşturmuştur. Kazıma, dövme, çizme veya boyama tekniğiyle yapılmış bu sanat eserlerine, Türkistan'dan Orta Avrupa'ya kadar Türklerin gittikleri her coğrafyada rastlamak mümkündür. Çalışmanın konusunu da bu örneklerden biri olan, Batı Toroslarda, Burdur, Antalya, Muğla illeri arasında yer alan Türk kaya resimleri oluşturmaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın 14.04.2020 tarih ve E305058 sayılı izni çerçevesinde yapılan saha çalışmalarında tespit edilen eserlerin, Türk tarihi ve kültürünün Anadolu evresi için önemli bir kaynak olması muhtemeldir. Ortalama 1000-1500 metre yükseltideki Torosların yaylalarında bulunan kaya resimleri üslup ve şekil açısından Avrasya'nın farklı bölgelerinde bulunan eserlerle benzerlik göstermektedir. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda Batı Toroslarda bulunan kaya resimleri Türkistan'dan Anadolu'ya taşınan bir kültürün önemli bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Çalışmada bu kaya resimleri ve çevresindeki kurganların tanıtımı yapılarak tarafımızca tespit edilen özelliklerinin bilim dünyasında tartışmaya açılması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türk Kültürü, Toroslar, Anadolu, Damga, Petroglif

Uygur Kaganlığındaki Sogd Tesiri

Prof. Dr. Saadettin Yağmur GÖMEÇ

Ankara Üniversitesi, Tarih Bölümü
sgomec@yahoo.com

Çok eskiden beri Türklerin hâkimiyeti altında bulunan Sogd bölgesi ahalisinden hem tüccarlık faaliyetleri, hem de elçilik işlerinde faydalanılıyordu. Bu sebepten devlet ve kültürel hayatında birtakım farklılıklar görülen Uygur Türk Kaganlığının içinde en dikkati çeken topluluklardan birisi Sogdlar olmuştur. Ancak Sogdlar için ticaret herşeyden daha önemliydi. Türkistan ve Asya coğrafyasının pekçok yerinde işleri icabı koloniler teşkil ettiler. Ayrıca bu halkın paraya, müziğe, eğlenceye çok düşkün oldukları söylenmektedir. Uygurlar çağında ise Sogdlu tüccar, din adamı ve danışmanlar fazlasıyla etkili oldular. Fakat devlet meselelerine doğrudan müdahale etmeye kalkıştıklarında dersleri verildi.

Anahtar Kelimeler: Türkistan, Eski Türk Çağı, Sogdlar, Uygur

İrəvanın Ermənilərə Verilməsinə Osmanlı Siyasi Dairələrində Münasibət (Erivan'ın Ermenilere Verilmesinde Osmanlı Siyasi Çevrelerinde Tutum)

Rukhsara GULİYEVA, Ph.D.

Hazar Üniversitesi

ruharaguliyeva@gmail.com, rukhsare.guliyeva@khazar.org

1877-1878 yılında olmuş Rusya-Türkiye Savaşı San-Stefano barış anlaşması ile sona erdi. Bu anlaşma şimdiki "Ermeni sorunu" ne uluslararası statü verdi. Ermeni sorunu ilk defa uluslararası diplomatlar tarafından tartışmaya koyuldu. San Stefano anlaşmasının şartlarına katılmayan Avrupa ülkeleri, Berlin kongresinde toplandı. Barış Anlaşması'nın Ermenilerle ilgili maddesi yeniden oluşturdu ve "Ermeni sorununun" çözümünde Ermenileri tam olarak tatmin edecek bir belge ile sona erdi. Bununla da, "Ermeni meselesi" XIX-XX yüzyıllarda büyük devletlerin elinde bir araç olmuş ve sadece Osmanlı Türkiye'sine karşı dönüşmemiş, hatta bazı uluslararası güçler arasında giden Güney Kafkasya siyasetinde dikkat merkezinde olmuştur.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Güney Kafkasya'da "Ermeni meselesi" gündeme geldi. Trabzon Konferansı'nda (14 Mart-13 Nisan 1918), Transkafkasya delegasyonu, Doğu Anadolu'da Türk devletinin arazisinde Ermeniler için kendi kaderini tayin hakkı temelinde özerklik kazanmaya çalıştı. Batum'daki konferans (11 Mayıs, 4 Haziran 1918) 11 Mayıs 1918'de, Trabzon Konferansı'nın sonuçsuz bitmesinden sonra Osmanlı İmparatorluğu ve Transkafkasya Seymu arasındaki barış müzakerelerinin ikinci aşaması olarak açıldı. Bu kez Azerbaycan topraklarında Ermeniler için bir devlet kurma sorunu müzakerelere dönüştü.

1918'de Azerbaycan'ın mevcut tarihi durumu, Transkafkasya Seym'inin Azerbaycan tarafının temsilcilerini, Ermenilere bir devlet yaratmak için ne tür bir arazi verildiğini belirlemek amacıyla, Türkiye'nin arabuluculuk yoluyla, Ermeni tarafıyla müzakere etmeye zorladı. Çünkü, oluşmuş tarihi koşulları bunu dikte ediyordu. Öyleki, Azerbaycan tarafının, hem büyük devletlerin baskılarına, hem de ülkenin tüm bölgelerinde soykırımları gerçekleştiren Taşnak-Ermeni silahlı birleşmelerine ve onların arkasında duran devletlerle silahlı direnme gücü yoktu. Bu nedenle görüşmelere gitmek gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu görüşmelerin sonucu olarak Erivan bölgesi Ermenilere verildi.

Ancak belirtelim ki, Güney Kafkasya'da Ermenistan devletinin kurulmasına ve tarihsel Azerbaycan arazilerinin bir kısmını devlet olabilmek için Ermenilere verilmesinde Osmanlı siyasi çevrelerin görüşleri aynı değildi. Sadrazam Talat paşa ve Harbiye Nazırı Enver Paşa Güney Kafkasya'da Ermeni devletinin kurulmasını uygun bulmuyordular. Batum görüşmelerinde Türkiye'yi temsil eden Halil Bey ve Vehib paşa ise tarihsel Azerbaycan'a ait bazı bölgelerin Ermenilere verilmesini kaçınılmaz olduğunu düşünüyorlardı.

Anahtar Kelimeler: Erivan, Azerbaycan Halk Cumhuriyeti, Osmanlı İmparatorluğu, Batum Toplantısı, " Ermeni sorunu"

Mehmet Akif Ersoy'un Eserlerinde Balkan İmgesi

Dr. Taner GÜÇLÜTÜRK

Prizren Yunus Emre Enstitüsü
tanergucluturk@gmail.com

Mehmed Ragıf – Mehmet Akif Ersoy, 23 Aralık 1873 yılında İstanbul'un Fatih ilçesinde dünyaya geldi. Babası Tahir Efendi, Kosova'nın İpek şehrine yakın bulunan İstog kasabasının Suşiça (Sushitca) köyünde doğdu. Ailesi, Tahir Efendiyi dini eğitimi alması için İstanbul'a gönderir. Gördüğü medrese tahsilinde başarı kaydeden Tahir Efendi, tahsili ardından İstanbul'da kalmaya karar verir. Tahir Efendi'nin İstanbul'da aile kurduğu yuvada dünyaya gözlerini açan Mehmet Akif, aldığı tahsil, yürüttüğü çalışmalar, yarattığı eserlerle Türk Edebiyatı'nın önde gelen isimlerinden biri olur. "Sessiz yaşadım, beni nerden bileceksiniz..." diyecek bir hayat süren büyük üstada yaşam unutulmaz eserler yazdırdığı gibi Türkiye Cumhuriyeti "İstiklâl Marşı" yazarı şerefini de nail eyler. Ömrü boyunca tarihi geçmişe duyduğu sadakatle birlikte, yaşadığı dönemin olaylarına kaygısız kalmayan Akif'in eserlerinde diğer hususiyetler olduğu gibi Balkanlar'daki durum da yansır. Eserlerinde diğerleri arasında baba memleketi Rumeli'nin (Balkanlar'ın) durumu, Balkan savaşları, Rumeli'nin bir günde elimizden nasıl çıktığı acı ve isyankâr bir terennümle işlenir. Bugüne kadar yapılan araştırmalarda Akif ve eserleri değişik yönleriyle irdelenmiş, lâkin yaptığımız taramalar sonucunda özellikle "Mehmet Akif Ersoy'un Eserlerinde Balkanlar" konusunun irdelenmediği tespit edilmiştir. Bilim dünyasında ilk defa bu konunun ele alınacağı tebliğimizde, Mehmet Akif'in eserlerinden ve anılarından yola çıkarak Balkanlar'a bakışı incelikleriyle ele alınacak, o günün Rumeli'sinin hali ahvaline büyük şairin duygu, düşünce, tespit ve yaklaşımı incelenecektir. Bu verilerden yola çıkarak Akif'in eserlerinde aynı zamanda Balkan tahayyülünün ne şekilde yansıdığı analiz edilecektir. Tebliğimizde edebi tarih, edebi tahlil ve metin analizi metodolojisiyle ele alınacak hususa yakın mercek tutularak, konu değişik yönleriyle incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Akif Ersoy, Safahat, Balkanlar

Saatleri Ayarlama Enstitüsü'nü Faust'la Okumak

Arş. Gör. Sevim GÜLDÜRMEZ

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
sevinguldurmez@istanbul.edu.tr

Faust efsanesi şimdiye kadar sanatın pek çok dalına kaynaklık etmekle birlikte bilhassa edebî eserlere ilham verme yahut etkileme konusunda temel metinler arasında yerini almıştır. Goethe de Faust'unu yazarak kendisinden önceki Faust'lara farklı bir yorum getirmiş ve kendisinden sonraki eserlere de metinlerarası ilgilerle bağlanmanın yolunu bulmuştur. Ünu dünyaya yayılan ve fazla sayıda okurla buluşan Goethe'nin Ahmet Hamdi Tanpınar tarafından da tercümelerinden okunduğu bizzat kendi aktarımıyla bilgilerimiz dahilindedir. Bu bağlamda Tanpınar'ın bazı romanları -özellikle Saatleri Ayarlama Enstitüsü- Faust'la birlikte okunmaya kapı aralamaktadır. Zira teori ve pratik hakkındaki düşünceler, hakikatin ya da gerçek dünyanın dışına çıkıp simyaya sığınma, karnaval unsurları, yeni ve güzel olanın daima şaşırtıcılığını muhafaza ettiği fikri, canlı hayatın, yaşayan, devam eden şeylerin peşinde olma düşüncesi, bilmekten çok eyleme geçmenin, yapmanın makbullüğüne dair durumlar, nesnelerin hâkimiyeti, insanın değişim karşısındaki duruşu, Mephistofeles ve Faust karakterlerinin romanda kendilerine neredeyse bir karşılık bulmaları, yer yer "... bu Şark Faust'unun modern hayatımızda yeni baştan görünüşünden başka bir şey değildi." şeklinde benzetmelerinin olduğu cümlelerle Faust ve bütünde köklerini geçmişe dayandırarak anı meşrulaştırma fikri ile onun yazarı Goethe romanda bize göz kırpar. Bu çalışmada Saatleri Ayarlama Enstitüsü ve Faust paralel bir okumaya tâbi tutularak iki eser arasındaki benzerlikler ve metinlerarası ilgiler tespit edilecek, böylelikle romanı anlama ve anlamlandırma noktasında farklı bir perspektif sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ahmet Hamdi Tanpınar, Saatleri Ayarlama Enstitüsü, Faust, Modernizm, Metinlerarasılık

Baykal Ardı Hun Varlığı: Çeremuhavaya Pad Mezarlık Alanının Genel Özellikleri ve Değerlendirilmesi

Hayriye GÜNER

İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Genel Türk Tarihi Doktora Programı Öğrencisi
hayriyegnr7@gmail.com

M. Ö. III. Yüzyıl itibarıyla adı kaynaklarda net bir şekilde yer alan ve bir boylar konfederasyonu halinde şekillenen Asya Hunları oldukça geniş bir coğrafya üzerinde varlıklarını hissettirmişlerdir. Asya Hunlarının varlıklarını hissettirdiği bölgelerden biri de Baykal ardı (Transbaykal, Zabaykal) bölgesidir. Bu bölgede Asya Hunlarının konfederasyonuna dâhil olan merkezden uzakta bir veya birkaç boy grubu veya şeflikler yaşamlarını sürdürmekteydiler. Hunların bölgedeki varlıkları hakkında yazılı kaynakların yanı sıra arkeolojik kaynaklarda bize önemli bilgiler sağlamaktadır. Bundan dolayıdır ki Hunların geride bıraktığı özellikle mezarlık alanları gibi yerlerin incelemesi onların, sosyal, siyasi, kültürel pek çok yönü hakkında detaylı bilgiler elde etmemizi sağlamakta ve yazılı kaynakların da yardımıyla bilinmeyen yönlerini ortaya çıkarmamızı sağlamaktadır. Bu yazıda Hunların Baykal ardı bölgesinde bıraktıkları küçük bir mezarlık alanı olan Çeremuhavaya Pad mezarlığı genel özellikleriyle ele alınmaya çalışılacaktır. Rusya Federasyonu'na bağlı Buryatya Cumhuriyeti toprakları sınırları içerisinde yer alan mezarlık ilk kez 1950 yılında keşfedilmiştir. Alanda ilk çalışmaların 1957 yılında başladığı mezarlık, 1965-1966 yıllarında incelenmeye devam etmiştir. Bu tarihten sonra uzun bir süre incelenmeyen mezarlık alanının kazıları 2015 yılında tekrar başlamıştır. Bölgede çalışmalar günümüzde hala devam ettirilmektedir. Yazımızda bugün hala kazıları devam eden bu Hun mezarlığının yapısı, özellikleri ve buluntuları bir bütün halinde değerlendirilmeye çalışılacaktır. Bunu yaparken de mezarlık alanının kazılarını gerçekleştiren araştırmacıların raporları ve yapmış oldukları çalışmalar yani arkeolojik veriler ana kaynaklarımızı oluşturacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mezarlık, Asya Hunları, Arkeoloji, Baykal Ardı, Kurgan

Sivas Ağzındaki Arapça Alıntı Kelimelerde Görülen Ses Olayları

Arş. Gör. Dr. Ömer GÜVEN

Amasya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
omer.guven@amasya.edu.tr

Türkler tarih boyunca çeşitli sebeplerle birçok milletle ilişki kurmuşlardır. Türklerin en çok ilişki kurduğu milletlerin başında Araplar gelmektedir. Özellikle 751 Talas savaşından sonra Türklerin İslamiyet'i kabul etmeye başlamaları kurulan ilişkileri oldukça geliştirmiştir. Her alanda yoğun olarak gelişme gösteren bu ilişkilerin yansıdığı alanlardan biri de Türk dili olmuştur. Bu ilişkilerin gelişmesine paralel olarak Arapçadan da Türkçeye sayısız kelime girmiştir. Türkçeye giren bu alıntı kelimeler, Türkçede kimi zaman asli şekilleri ile kullanılırken kimi zaman da Türkçenin ses yapısına uydurularak kullanılmıştır. Türkiye Türkçesi ağızlarında ise Arapça alıntı kelimelerin uğramış olduğu fonetik değişiklikler standart Türkçeden daha çok çeşitlilik gösterir. Bu sebeple Türkiye Türkçesi ağızlarında görülen bu alıntı kelimelerdeki fonetik özelliklerin tespiti ve incelenmesi önem arz etmektedir.

Bu çalışmada Sivas ili ağızlarında kullanılan Arapça alıntı kelimelerdeki ses olayları incelenecektir. Çalışmada ilk olarak Sivas ili ağızları ile ilgili yapılmış bilimsel çalışmalar taranacak ve bu eserlerdeki Arapça alıntı kelimeler tespit edilecektir. Bu çalışmanın ardından taranan bu eserlere ilave olarak tarafımızca yapılan derlemeler ve soruşturmalar sonucunda elde edilen veriler de çalışmaya dâhil edilecektir. Toplanan bu dil verileri "Ünlülerle İlgili Ses Olayları" ve "Ünsüzlerle İlgili Ses Olayları" başlıkları altında iki bölümde ele alınacaktır. Bu kısa çalışmadaki temel amacımız Sivas ili ağızlarındaki Arapça alıntı kelimelerin kullanımlarını göstermek ve bu alıntı kelimelerdeki başıca ses olaylarını belirlemektir.

Anahtar Kelimeler:Türkiye Türkçesi Ağızları, Sivas İli Ağızları, Arapça Alıntı Kelimeler, Dil İlişkisi, Ses Bilgisi

Mirza Kazım Bey ve Türk Dilleri Araştırmaları Alanındaki Hizmetleri

Prof. Dr. Arzu HACIYEVA

Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi, Felsefe ve Sosyoloji Enstitüsü, “Azerbaycan Felsefe Tarihi” Bölümü Müdürü
arzuahaciyeva@mail.ru

Ünlü oryantalist, dilbilimci, filolog, tarihçi, bilim adamı ve düşünür Mirza Kazım Bey — Muhammed Ali Kazımbey (1802-1870), XIX. yüzyıl doğu biliminin en parlak temsilcilerinden biridir. St.Petersburg’daki İmparatorluk Bilimler Akademisi’nin, Kraliyet Asya Topluluğu’nun tam üyesi, Londra’daki Büyük Britanya ve İrlanda Kraliyet Cemiyeti, Kopenhag’daki Kraliyet Kuzey Antika Derneği ve diğer dünyanın meşhur bilim kurumlarının onursal üyesi olan Azerbaycan asıllı, Türk kökenli bu olağanüstü bilim adamı Rus şarkiyat çalışmalarının kurucularından biri olarak kabul edilir. Türkolojinin Rusya’da bağımsız bir konu haline gelmesi, adıyla da bağlantılıdır. Mirza Kazım Bey, “Türk-Tatar dilinin genel grameri” adlı eseriyle dünyada ilk kez Türk dillerinin karşılaştırmalı çalışmasının temellerini attı. Demidov Ödülü’ne layık görülen bu eser iki kez (1841, 1846) neşredilmiş ve 1848’de T. Zenker’in Almanca’ya çevirisinin yayımlanmasıyla birlikte Avrupa’da tanınmaya başladı. Eserin 2017 yılında Bakü’de dilbilimci İdris Abbasov’un çeviri, araştırma ve yorumunda yayınlanması, Azerbaycan şark araştırmalarında önemli bir bilimsel olay olarak selamlandı. Bu tesadüf değıldir. “Türk-Tatar dilinin genel grameri”, Azerbaycan dilinin bilimsel gramerinin temel ilkelerini belirleyen ilk eserdir. İlk kez bu çalışmada “Azerbaycan dili” terimi (“aderbidjanskiy” şeklinde) bilimsel olarak doğrulanmış ve uygulanmıştır.

Bildiride Mirza Kazım Bey’in “Genel gramer”, hem de farklı yıllarda yazılmış, “İmparatorluk İlimler Akademisi Haberleri”nde yayınlanan “Profesör M. Kazımbay’ın Notu”, “Rus İmparatorluk Coğrafya Kurumu Haberler”inde yayınlanan “Rusya’daki yerel Türk lehçeleri tarafından benimsenen Rusça kelimelerin etnografik incelenmesi üzerine”, Çuvaş dili hakkında ““Sovremennik”in Editörüne Mektup” ve diğer eserleri gözden geçirilecek, ayrıca bilim adamının dilin doğasına ilişkin felsefi görüşleri yorumlanarak Türkolojiye katkısına ışık tutulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkoloji, Türk Dilleri, Azerbaycan Dili, Dilbilim, Karşılaştırmalı Gramer, Şarkiyat Çalışmaları, Felsefe

Ermeni Harfli Türkçe Mevsimnameler

Dr. Öğr. Üyesi Zehra HAMARAT

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi
zehra.hamarat@istanbul.edu.tr

Toplumların uzun tecrübeleri sonucunda doğayı gözlemleyerek edindikleri takvimsel bilgilere dair kaynaklar ortak coğrafyada üretilen kültürleri ve bu kültürlerin etkileşimini anlamak adına önemlidir. Ortak coğrafyada benzer doğal şartlar ve iklim özellikleri etkisinde yaşamının getirisi olarak üretilen bu takvimsel inanç ve uygulamalarda birtakım benzerlikler bulunmaktadır. Halk takvimine dair bilgiler içeren dört adet Ermeni harfli Türkçe mevsimname bu bildiride tanıtılacak, bu eserlerde yer alan inanç ve uygulamalar Türk halk takviminde yer alan inanç ve uygulamalarla mukayese edilecektir. Bu şekilde aynı coğrafyada yaşayan toplumların benzer ve ortak yaratımlarına, kültürel zenginliklerine dikkat çekilecektir. Ermeni harfleriyle Türkçe yazılmış olan bu eserlerden ilki 1858 yılına ait olan Gazamia adlı eserdir ve İtalyancadan Türkçeye çevrilmiştir. 36 sayfa olan bu eser aylara göre başlıklandırılmıştır, İstanbul'da Rupen Kürkcian Matbaasında basılmıştır. Aynı türe dahil edebileceğimiz diğer bir eser de 1859 yılına ait olup Ruzname adını taşımaktadır. 84 sayfa olan bu eserde resimler de bulunmaktadır, İstanbul'da Rupen Kürkcian Matbaasında basılmıştır. 1882 yılına ait olan Mevsimname adlı eserin ise yazarı belli değildir, 40 sayfadır ve İstanbul'da H. Papazyan Matbaasında basılmıştır. Zaren Torosyan'ın Mevsimname adlı eseri ise 1887 yılına aittir ve 71 sayfadır, Galata'da Monitör Oriental Matbaasında basılmıştır. Ait oldukları yılların sayılı günlerini, dini kutlamalarını, önemli anma günlerini de bu eserlerde bulmak mümkündür. Ancak bu çalışmada daha çok mevsimnamelerin halk kültürü açısından önemi üzerinde durulacak ve bu dört eser ayrıntılı olarak tanıtılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Halkbilimi, Halk İnanışları, Mevsimname, Halk Takvimi

Göruğlu Destanı

Fatma HOŞCA

Ardahan Üniversitesi, Doktora Öğrencisi
fhosca@hotmail.com

Günümüzde, Van ili Erciş ilçesi Ulupamir Köyü'nde ikamet etmekte olan Pamir Kırgızlarının Göruğlu Destanı bugüne kadar üç kez derlenmiştir. Destan ilk olarak 1 Temmuz 1973'te Afganistan Pamiri'ndeki Sarı Mukur Köyünde Fransız Türkolog Remi Dor tarafından Aşim Afez'den derlemiştir. Remi Dor destanın ilk üç yüz on bir mısraını yazıya geçirmiştir. Destan üzerine ikinci derleme çalışması Kırgız Türkolog Sulayman Kayıpov tarafından yapılmıştır. Kayıpov, 2000 yılında Van'da Haşim Adıgüzel'in ağzından destanı derlemiştir. Kayıpov'un derlediği transkripsiyonlu metin 2015 yılında yayımlanmıştır. Bu metin bin beş yüz yirmi mısradan oluşmaktadır. Metnin sonunda kısa nesir kısımlar da bulunmaktadır. Destan'ın son derlemesi Baktygul Kulamshaeve ve Ayşe Nur Kırgız tarafından yapılmıştır. Bu derleme de Van'ın Ulupamir Köyünde Haşim Adıgüzel'in ağzından yapılmıştır. Bu derleme altı yüz doksan mısradan oluşmaktadır. Destan Ölçünlü Kırgızca ve Pamir Kırgızları Ağzında bulunmayan bazı ses, şekil ve söz varlığı özellikleri taşımaktadır. Özellikle Türkmençe ve Özbekçeye ait bazı ses, şekil ve söz varlığı özellikleri dikkat çekmektedir. Destan bu özelliği ile karışık dilli bir eser görünümü vermektedir. Yazıda Kayıpov'ın derlediği metin tanıtılacak, dikkat çeken bazı ses, şekil ve söz varlığı özellikleri üzerinde durulacaktır. Çalışmada dil etkenlerin rolü de dikkate alınacaktır. Böyle bir çalışmanın gerek sözlü edebiyat ürünlerinin dilinin incelenmesi, gerek Türkçenin kolları arasındaki karma ilişkilerle ilgili bazı meselelerin çözümü açısından yararlı olacağı kanaatindeyim.

Anahtar Kelimeler: Göruğlu Destanı, Kırgız, Pamir

Azərbaycan Türklərinin Ad Değişimi Süreci

Doç. Dr. Ülviyyə İBRAHİMOVA

Bakü Devlet Universitesi, Azərbaycanın Qədim və Orta Çağ Tarixi Kafedrası
ulviya_ajdar@mail.ru

Azərbaycan alimlərinin ali məktəblərdə mühazirə söyləyənlərinin əksəriyyəti yaxın keçmişə qədər tələbə auditoriyalarında mübahisəyə səbəb olan əsas suallardan biri kimi “Biz kimik – türk, azəri, yoxsa azərbaycanlı?” sualının olduğunu söyləyə bilər. Azərbaycanda yaşayan qeyri-türk xalqlarının hər biri bu sualın cavabını çox yaxşı bilir- ləzgi də, talış da, avar da, saxur da hər biri, yalnız türk olanlar “biz türkmüyük, ya azərbaycanlıyıq?” sualı ilə üz-üzə qalır. Nədən bizim türk olduğumuzu özümüzə sübut etməyə ehtiyacımız var? Bu sualların cavabını Azərbaycanın ikiye parçalanması, Quzey Azərbaycanın Rusiya tərəfindən ələ keçirilməsi və bu ərazidə o zamandan, yəni XIX yüzillikdən başlayaraq XX yüzilliyin 90-cı illərinədək davam edən və Azərbaycan türklərinə tətbiq edilən kökünü unudurma siyasətinin, müsəlman, həm də türk olanlara qorxulu düşmən kimi davranmanın nəticələrində axtarmaq lazımdır. Azərbaycan türklərinin ad dəyişməyə məruz qalma prosesini bir neçə tarixi mərhələyə bölmək olar: 1) 1828-1917-ci illər Quzey Azərbaycan torpaqlarının Çar Rusiyasının hakimiyyəti altında olduğu dövr ; 2) 1920-1991-ci illər Quzey Azərbaycanın bolşevik-kommunist rejimində olduğu dövr. Cavad xana birinci məktubunda çar generalı Sisianov qeyd edir ki, “...Rus imperiyasının güc və ləyaqəti ilə Gürcüstanın qəniməti və bir parçası olan Gəncənin yadların əlində qalması bir yerə sığışa bilməz” (AKAK, II c.). Rusiya Qafqazda apardığı işğallarda məhz bu tipli əsassız iddialarla türkləri öz vətənlərində sıxışdırmış, öz ana yurdlarında özlərini “yad” olaraq hiss etmələrinə çalışmışdır. Orta çağ Gürcü salnaməçilərinin əksəriyyəti Tiflisdə müsəlman sufilərinin olmasını təsdiq edir. “...Davidin dövründə paytaxt şəhəri Tiflisdə də çoxlu yeni kilsələr, saraylar tikildi, yollar salındı, müsəlman sufilərinin və alimlərinin sarayları ilə yanaşı, gürcü alim və filosofları üçün saraylar ucaldıldı.” (Ağayev Əjdər, s.ə. II c. s.12) Aydındır ki, sufilər Azərbaycanda və Anadoluda yaşayan türk tayfalarının əsas elm və irfan sahibləri idi və bu bölgədə yaşayan türklərin həyat tərzini məhs onların ideologiyasının təsiri ilə formalaşmağa başlamışdı. Dolayısı ilə gürcü qaynaqlarında müsəlman adlandırılan əhali məhz türklərdir. İllər uzununu yalnız Türkiyədə yaşayanlara türk, Güney Azərbaycanda yaşayanlara iranlı, özümüzə isə azərbaycanlı dediyimiz üçün tələbələr müxtəlif ölkələrdə yaşayan türklərin əslində bizlərdən biri olduqlarını qəbul edə bilmirdilər. Əsasən onomastik dəlillərə aslanaraq əks nəzəriyyənin tərəfdarı olanlara həm güneydə, həm quzeydə Azərbaycan ərazisində yaşayanların türk olmasını S.Əliyarlının tədqiqatları kifayət qədər əsaslı surətdə sübut edir. Professor haqlı olaraq qeyd edir ki, “hər bir dil min illər boyunca dəyişikliyə uğrayır. Ancaq türkoloji elmində “Klouson konstantası” deyilən bir anlayış var. 1000 il ərzində bir qrup dünya dillərinin təməl söz fondu 18-20% dəyişmişsə, türk dillərində bu dəyişmə bir faizdən də azdır, yəni bu dillər heyramiz leksik sabitliyə malikdir” (Əliyarlı Süleyman, Tariximiz açıqlanmamış mövzuları ilə, s.153).

Anahtar Kelimələr: Türk, Tatar, Qafqaz, Azərbaycan, Borçalı, Qarayazı, Gürcüstan

XV. Asrın İkinci Yarısı Osmanlıya Karşı Oluşan Karamanlı-Bayandurlu İttifakı

Dr. İslamova Zehra RÜSTEM KIZI

Bakü Devlet Üniversitesi, Öğretim Üyesi
zahraislamova@bsu.edu.az

Orta Doğu'nun en güçlü devletlerinden biri olarak kabul edilen Karamanlı Beyliği 1250-1487 yıllarında varlığını sürdürmüştür. Karamanoğulları, Oğuzların Avşar boyuna mensup olmuş ve Anadolu'nun en güçlü ailesi ve boyu olarak kabul ediliyorlardı. 13. yüzyılın sonunda Osmanlı beyliği kurulduğunda Karamanlı'dan kaçarak mücadeleye girememişler. Osmanlılar, Karamanlı ailesinin ileride sorun yaratmaması için Karamanoğlu ailesini yeni fethedilen Balkan topraklarına, oradan da Tuna ve Kıbrıs'ta Bulgaristan'a sürgün etti. Karamanoğulları, Osmanlılara karşı mücadelede Bayandurlularla ittifak kurmuş, uzun süre boyun eğmeyi redd etmiş ve Osmanlılara çeşitli yönlerden saldırı bilmişlerdir. Araştırmada Osmanlılara karşı verilen mücadelede Bayandurlu-Karamanlı ittifakının oluşumu, ortak çıkarları ve sonuçları birincil kaynaklar temelinde analiz edilmiştir. Araştırmada Atsız'ın "Aşıkpaşaoğlu Tarihi", Tufan Gündüz'ün "Josaphat Barbaro. Anadolu ve İran Yolculuğu", "Doğu'daki Venedik Büyükelçileri" ile diğer birincil kaynak ve kaynaklardan yararlanılmıştır.

Çalışma, 15. yüzyılda Orta Doğu'daki ekonomik çıkarları ve Kral Hassan'ın Avrupa'ya erişim mücadelesinde Osmanlılara karşı ittifakını araştırdı. Akdeniz'e giriş mücadelesinde, Karamanoğulları'nın şiddetli mücadele ve çarpışmaları sırasında Osmanlılarla ilişkilerin daha da gerginleşmesinin nedenleri araştırıldı. Azerbaycan tarihçiliğinde Karamanlı beyliği konusu ayrı bir inceleme konusu olmamakla birlikte, ünlü Azerbaycan tarihçileri Yakub Mahmudlu ve Tofiq Necefov, Bayandurlu-Osmanlı ilişkileri doğrultusunda bir takım araştırmalar yapmışlardır. Bu konunun araştırılması sırasında araştırma sonuçları da dikkate alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: XV asr, Karamanlı, Bayandurlu, Osmanlı, İshak Bey, Hasan Padşah

Tıva Türkçesinin Biçimsel-Ses Bilgisi (Morfonoloji) Üzerine

Dr. Öğr. Üyesi Ali ILGIN

İstanbul Üniversitesi
ali.ilgin@istanbul.edu.tr

Genel bir tanımla biçimsel-ses bilgisi (morfonoloji), bağımlı bir biçim birimin kelime kök ya da gövdelerine eklenmesiyle ortaya çıkan farklı görünümün yapısını, değişken biçimlerin eklenme sırasındaki seçimi ile kelime ve biçimbirimin ses birleşiminin belirlenmesindeki tercihini ses bilgisi ve biçim bilgisi bakımından inceleyen alandır.

Biçimsel-ses bilgisi ile ilgili müstakil çalışmalar N. S. Trubetskoy'un öne sürdüğü teori ile başlamıştır. Trubetskoy'a göre biçimsel-ses bilgisi teorisi üç başlıktan oluşur:

1. Biçim birimlerin ses kuruluşu teorisi,
2. Biçim birim birleşmelerinde ayrı ayrı düzenleyici ses değişmeleri kuramı,
3. Biçimlik görev taşıyan ses değişmeleri teorisi.

Bugün Türkoloji çalışmalarında biçimsel-ses bilgisine dönük çalışmalar maalesef sınırlı ölçekte dir. Tıva Türkçesi ile ilgili dil bilgisi çalışmalarında ise bu konuya hiç değinilmemiştir. Bu bildiride biçim birimsel işlem esnasında kelime tabanları ile eklerde görülen biçimsel-ses bilgisi oluşumlar Tıva Türkçesi üzerinde genel hatlarıyla ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tıva Türkçesi, Biçimsel-Ses Bilgisi, Biçim Birimi, Ses Bilgisi, Allomorf

Kore'deki Türkoloji Çalışmalarının Tarihine Kısa Bir Bakış

Nayoung JANG

İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Genel Türk Tarihi Ana Bilim Dalı, Doktora Öğrencisi
nayoungjang1988@gmail.com

Kore'de Türkoloji'nin resmi başlangıcının temel olarak Hankuk Yabancı Araştırmalar Üniversitesi'nde Türkçe Bölümü'nün kurulmasından sonra olduğu söylenebilir. 1972 yılında Kore ile Türkiye arasında "Kültürel İşbirliği" anlaşması imzalanmıştır. Aynı yıl Hankuk Yabancı Araştırmalar Üniversitesi'nde Türkçe bölümü kuruldu. Bölüm Şubat 1977'de ilk mezunlarını vermiştir. Bölümde Türkiye'ye dair haberlerin bulunduğu bir gazete çıkarma, milli Türk oyunlarının sergilenmesi ve Türk film festivali gibi çeşitli etkinlikleri yürütülmüştür. İlerleyen zamanda Türk halklarının beşerî bilimler çalışmaları yürütülmüştür. 1990'ların başında Sovyet dağıldıktan sonra Türk halkları üzerine Kore'de aktif şekilde araştırmalar yapılmaya başlanmıştır. Elbette, üniversitenin Türkçe Bölümü' dışında da Türkiye ve Türk tarihi üzerine çalışmalar yürütenler bulunmaktadır. Örneğin, Asya Tarihi ve Rus Edebiyatı bölümünde eğitim gören kişiler

Asya tarihi, daha sonra Türkiye ve Türkistan ile ilgili çalışmıştır. Genelde çalışmaları, Kore ile yakından ilgili olan Moğol bölgesinde (Ön Türklerden beri birçok Türk kavminin yaşaması ile bağlantılı olarak) başlamaktadır. Kore'de XX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Türk Araştırmaları, Orta Asya Araştırmaları, Avrasya ve Türk Araştırmaları Enstitüleri kurulmuştur. Bildirimizde bu enstitülerde yetişmiş, Türkiyat biliminin temelini kuran, kayda değer çalışmalar kaleme almış kişilerin kısa biyografisinden ve eserlerinden söz edeceğiz. Bildirimizin muhtevasının anlaşılması açısından bu akademisyenler birkaçının adını zikretmekte fayda görmekteyiz:

Woosuk Üniversitesi'nde tarih eğitimi profesörü olan ve Kore Antik Tarih Derneği'nin araştırma direktörlüğünü yürüten, aynı zamanda Goguryeo Balhae Derneği'nin başkan yardımcısı olarak görev yapan Bob-Jong Jo, Kore'nin önemli Türkologlarından. Eun-kyung Oh ise Türk halklarının destanlarını, özellikle Özbek destanlarını, kadın hakları ve sorunlarını anlatan eserler kaleme alan ünlü bir tarihçi ve gazetecidir. Kore'nin köklü ailelerinden olan Oh, profesör unvanına sahiptir. Halen Seul'daki Dongduk Kadınlar Üniversitesi'nin (Dongduk Women's University) profesör olarak görev yapmaktadır. Türkçe yayınlanmış, "Türk Edebiyatında Kore Savaşı" "XX. Yüzyıl Türk ve Kore Romanında Kadın" adlı iki eseri vardır. Sadece Türk eserlerini değil, Türk halklarının ve Korelilerin eserlerini, iki ülkenin düşünsel ve kültürel farklarını göz önüne alarak çalışmaktadır. Ayrıca Profesör Eunkyung Oh tarafından Yaşar Kemal'in eserlerinin birçoğunun tercümesi yapılmıştır. Oh; Kore'de Türkoloji alanında bilim adamları yetiştirmeye çalışan önemli isimleri tanıtmaya çalışan bir isimdir. Bu iki adamlarında dışında Kore'de Türkoloji üzerinde hayret edenlerini daha tanıtacağız.

Bildiri metninde yukarıda kısaca bahsettiğimiz noktaları geniş biçimde ele alacağız. Kore'de tüm Türk soylu halkların tarihine dair yapılan çalışmaların başlangıç noktasından günümüze hangi aşamaya geldiğini, önemli Koreli Türkologları ve eserlerini Türk akademisyenler başta olmak üzere tüm Türkoloji ilgililerine sunacağız.

Anahtar Kelimeler: Türkoloji, Kore, Türkistan Tarihi, Eunkyung Oh, Bobjong Jo

Karahanlı Dönemine Ait Kur'ân Tercümesinde (TİEM 73) “Yastık” Anlamında Kullanılan “Bahâlî” Kelimesi Üzerine

Dr. Irmak KAÇAR

Amasya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
irmakkacar@gmail.com

Türk dilinin tarihi metinlerinde karşımıza çıkan bazı kelimeler, bizlere o kelimenin geçmişte, bugün hiç kullanılmayan başka anlamlara da sahip oldukları hakkında fikir verirler. Bu metinler arasında Kur'an tercümeleleri özel bir yer tutar. Genellikle satırarası yapılan bu tercümeleler Arapça kelimelerin Türkçe anlamlarını vermesi bakımından bize karşılaştırma ve anlamları rahatça farkedebilme imkanı sunar. Çünkü İslamiyeti kabul eden Türklerin bu dinle gelen kavram ve terimleri nasıl algıladıkları ve anlamlandırdıkları bakımından bize veri sunan önemli eserlerdir. Bu bildiriye konu edineceğimiz “bahâlî” ve “yastık” kelimeleri de bir Kur'an tercümesinde bu kapsamda değerlendirilebilecek dikkat çekici bir kullanımla karşımıza çıkmaktadır. Kur'an-ı Kerim'in 88. Suresi olan Gâşîye suresinin 15. âyeti وَمَنَارِقُ مَصْفُوفَةٌ olup anlamı da “sıra sıra dizilmiş yastıklar” demektir. Bu âyette geçen “نَمَارِقُ/nemârik” kelimesi “yastıklar” anlamında olup ilk dönem Kur'an tercümelelerinden günümüze kadar hep “yastıklar” olarak tercüme edilmiştir. Ancak Karahanlı dönemine ait satırarası bir Kur'an tercümesi olan ve Türk ve İslam Eserleri Müzesi numara 73'te (TİEM 73) korunan tercümede bahsi geçen ifade “yastıklar” anlamında “bahâlîler tizakmışıklık” yani “dizilmiş bahâlîler” şeklinde tercüme edilmiştir. Buradaki “bahâlîler”ın “yastıklar” anlamındaki “نَمَارِقُ/nemârik” kelimesinin tercümesi olduğu görülmektedir. Yaptığımız araştırmalarda “bahâlî” kelimesinin yastık anlamına rastlamadık. Ancak Uygur sivil belgelerinde yastık kelimesinin “para birimi; 50 gümüşe denk gelen para birimi” anlamı bulunmaktadır. Bu bildiriye “bahâlî” kelimesinin Türkçede yastık anlamında kullanılıp kullanılmadığı, mütercim bu kelimeyi tercih etmesinin arka planında “yastık” kelimesinin yukarıda bahsettiğimiz anlamının etkisinin olup olmadığı ve mütercim bu kelimeyi tercih etmesinin muhtemel diğer sebepleri üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Karahanlı Türkçesi, Kur'an Tercümesi, Bahâlî, Yastık

16. Yüzyıldan Bir Manzûm Münşeât: Fânî Mahlaslı Yahyâ Çelebî'nin Hazînetü'l-Beyân ve Sefînetü'l-İrfân'ı

Prof. Dr. Mücahit KAÇAR

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
mukac80@gmail.com

Türk edebiyatında her ne kadar “mektup” denildiğinde akla ilk olarak mensûr örnekler gelse de aslında hem müstakil olarak hem de özellikle mesnevilerde kaleme alınmış manzum mektuplara da rastlanmaktadır. Aynı şekilde “ortaya çıkarmak, icat ve ihdas etmek, yaratmak” anlamlarına gelen “inşâ” kelimesinden türeyen münşeâtler de her ne kadar mensûr metinlere hasredilmişlerse de aslında güzel ve beğenilen bir metin yazmak için dikkat edilmesi gereken kuralları ve örnekleri içeren eserlerdir.

Bu çalışmada, mektupların nasıl yazılması gerektiğini, mektuplarda kullanılacak ifadeleri, yazım tarzlarını ve alıntılanacak şiiirleri ele alan ve bütün bu hususları manzum olarak ifade eden, bu sebeple “manzum münşeât” olarak adlandırabileceğimiz sıra dışı bir metin tanıtılacaktır. Bu eser, 892/1487 tarihinde İstanbul'da doğan ve “Eminzade” veya “Emin Kösesi” olarak meşhur olup Fânî mahlasını kullanan Yahya Çelebi'ye aittir. Şu ana kadar hakkında herhangi bir çalışma bulunmayan bu eserin şimdilik Princeton Üniversitesi Kütüphanesi'nde ve Beyazıt Devlet Kütüphanesinde tespit ettiğimiz iki nüshası bulunmaktadır. Metinde tespit ettiğimiz beyitlerde bu eserin Nisan 1556'da Kanuni Sultan Süleymân adına yazıldığı ve tam adının da *Hazînetü'l-Beyân ve Sefînetü'l-İrfân Fî Mühimmâti'l-İnsân* olduğu görülmektedir.

Çalışmamızda, Fânî mahlasını kullanan Yahyâ Çelebi'nin hayatı ve eserleri hakkında bilgi verildikten sonra kendisinin de

Gelmemiş misli âleme hergiz

Vermemiş destin âdeme hergiz

Kimse görmüş değil misâlin anun

Hem işitmiş değil makâlin anun

beyitleriyle ifade ettiği gibi sıradışı bir özellik gösteren bu eserde yer alan manzûm mektup örneklerinden hareketle eserin değerine işaret edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Manzum Mektup, Münşeât, Hazînetü'l-Beyân ve Sefînetü'l-İrfân

Moğol Hakimiyetindeki Kore’de Uygur Etkisi Üzerine Bir Deneme

Hatice Begüm KAHRAMAN

İstanbul Üniversitesi, Genel Türk Tarihi Anabilim Dalı, Doktora Öğrencisi

13.-14. yy.larda Moğol İmparatorluğu Kore yarımadasını işgal etmişti ve Kore kralları, Moğol hükümdarının bir valisi gibi ülkelerini yönetmekteydi. Bu dönemde Kore’de Moğollarla birlikte ülkeye en çok etki edenler Uygur Türkleri olmuştur. Bu dönemde ülkeye yeni yiyecek-içecek çeşitleri girmiştir. Giyim-kuşam başta olmak üzere ülkeye pek çok kültürel unsur da Uygurlar (ve Moğollar) ile giriş yapmıştır. Ülkedeki sanat da bu durumdan etkilenmiştir.

Uygurların, Uzak Asya’da bu denli etkili oldukları pek bilinmeyen bir gerçektir. Ancak Koreliler ve diğer yabancı araştırmacılar bu konu üzerinde yıllardır çalışmalar yapmaktadırlar.

Bu çalışmamızda Uygurların dönemin Kore’sine etkilerini anlatmaya çalıştık. Bu konularda yazılmış yerli-yabancı eserler incelemeye alınmıştır.

Bu çalışmanın amacı Türk kültürünün Asya’nın uzak noktalarına nasıl tesir ettiğini bir nebze olsun gösterebilmektir. Uygurların Kore sahasına taşıdıkları kültür öğeleri bugün dahi varlığını yoğun bir şekilde sürdürmektedir. Amacımız bu etkileşimi aydınlatmaya çalışmaktır.

Anahtar Kelimeler: Uygurlar, Moğollar, Koreliler, Türk Kültürü

Qing Hanedanlığı Dönemi İsyanlarında Çin Salurları

Arş. Gör. Nebil KARADUMAN

Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü
Enkaraduman@erciyes.edu.tr

Bugün Çin Halk Cumhuriyetinde resmi olarak tanınan 56 etnik gruptan biri olan ve Çince Salazu 撒拉族 adıyla bilinen Türk topluluğu literatürümüzde genellikle Çin Türkmenleri yahut Çin Salurları olarak geçmektedir. Tarihi Çin-Tibet sınırında, Çinkay ve Kansu eyaletlerini birbirinden ayıran Sarı Irmak'ın hemen kıyısında kurulmuş olan Xunhua Özerk İlçesi'nde (Salur Türkçesinde "Yisar") yaşayan Salurların, kısıtlı kaynaklar ve rivayetlere göre Yuan Hanedanlığı döneminde bölgeye göç ettikleri düşünülmektedir. Çin Salurları'nın bu ilk dönemine dair bilgiler kıt olmakla beraber Moğollardan sonra Çin'i idare eden Ming ve Çing dönemi kayıtlarında Salur adı daha sık karşımıza çıkar. Özellikle Çing hanedanlığı dönemine Salurlara dair bilgiler daha derli topludur. Çin Salurları tarihinin bildirmize konu olan kısmı, Ming hanedanlığından sonra kurulan Çing hanedanlığına karşı giriştikleri isyanlar dönemidir. Salurların imparatorluk karşıtı olarak edindikleri şöhret Çing Hanedanlığı döneminde, özellikle kuzeybatı Çin'de "Çing Karşıtı İsyân (fan Çing çiyi 反青起义)" olarak adlandırılan ayaklanmalardaki rollerinden kaynaklanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çin Salurları, Çing, Hui, Dungan, İsyân

Kitabu Bulgatü'l-Muštak Fi Lugati't-Türk Ve'l-Kıfçak'ın Bilinmeyen Bir Nüshası Üzerine

Dr. Öğr. Üyesi Savaş KARAGÖZLÜ

Bartın Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü
skaragozlu @bartin.edu.tr

Bilindiği üzere Kaşgarlı Mahmud'un XI. yüzyılda kaleme aldığı Divanu Lugâti't-Türk adlı eser Araplara Türkçe öğretmek amacıyla hazırlanan ilk eserdir. Bu tarihten sonra aynı amaç için birçok eser yazılmıştır. Bu önemli eserlerden biri de Memluk Kıpçak sahasında yazılmış olan Kitâbu Bulgatü'l-Muštâk Fi Lugati't-Türk ve'l-Kıfçak'tır. Bu eser Cemalu'd-dinu't-Türkî tarafından kaleme alınmıştır. Eserin günümüze kadar bilinen tek nüshası olup Paris Bibliothèque Nationale Türkçe yazmalar bölümünde kayıtlıdır. Geçtiğimiz aylarda eserin herhangi bir yerde kayıtlı olmayan yeni bir nüshası elimize geçmiştir. Elimizdeki eser, şekil ve içerik bakımından Paris nüshasından farklıdır. Mesela, Paris nüshası gibi zikzaklı ve baklavalı şekilde tanzim edilmeyip klasik biçimde hazırlanmıştır. Nüshanın en önemli özelliklerinden biri Paris nüshasında eksik olan bazı sayfaların bu nüshada bulunması ve birkaç yerde bazı sözcüklerin eş anlamlılarına yer verilmesidir. Paris nüshasında eksik olan örnek sözcükler şunlardır: İsimler bölümünde, (Ar. الكُعَالُ) çağaldalak “kuzunun kuyruğuna yapışmış olan dışkı”, (Ar. العَلْيُقُ) börlükün “böğürtlen”, (Ar. العِمَامَةُ) sarban, d(ğ)astar, çalma “sarık”, (Ar. الفِرْو) ÷on, yiçmek “kürk”, (Ar. السِرَاوِيلُ) im, işdon “iç çamaşır, don” vb.; Fiiller bölümünde, (Ar. ثَقَب) ötür-, del- “delmek”, (Ar. دَعَا عَلَيْهِ) kırğa- “beddua etmek”, (Ar. دَعَا لَهُ) algış et- “dua etmek”, (Ar. سَمَى الْوَلَدَ وَشَبِيهَهُ) ad ur- “ad vermek” vb.. Ayrıca tarihî Kıpçak metinlerinde geçmeyen bazı sözcüklere rastlanmıştır. Bu çalışmada, yeni bulunan nüsha tanıtılacak, nüshanın hakkında bilgiler verilecek, iki nüshanın arasındaki benzerlikler ve farklıklar üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türk Dili, Kitâbu Bulgatü'l-Muštâk Fi Lugati't-Türk ve'l-Kıfçak, Cemalu'd-dinu't-Türkî, Memluk Kıpçak Türkçesi, Tarihî Kıpçak Türkçesi

Ortaçağ Anadolu Tasavvufunda “Mezhebi Muğlaklık” ve Yunus Emre

Doç. Ayfer KARAKAYA-STUMP

William & Mary Üniversitesi, Virginia - ABD
akstump@wm.edu

Ortaçağ Anadolu'sunda Sufi ve derviş dindarlığının en belirgin özelliklerinden biri içinde barındırdığı mezhepler üstü “Alici” damar ve güçlü batınî eğilimdir. Bazı araştırmacılarca “mezhebi muğlaklık” (İngilizce “confessional ambiguity”) olarak adlandırılan bu dindarlık şekli, Yunus Emre'nin şiirlerinde de karşımıza çıkmaktadır. Klasik manada (özellikle Osmanlı-Safevi rekabeti sonrası ortaya çıktığı şekliyle) Sünnilik veya Alevilik çerçevesinde anlaşılması güç bu dindarlık şeklini belli bir tarihi dönemde ortaya çıkmış ve yaygınlaşmış, kendine özgü bir dinsel tavır olarak anlamak gerekir. Biz bu tebliğimizde, Yunus Emre'nin şiirlerinde bu özgün dindarlığını izlerini sürmenin yanı sıra, bu dindarlık şeklinin Sufi ve dervişler aracılığıyla Anadolu'ya taşınmasının ve burada kök salmasının tarihi geçmişine dair tespitlerde bulunacağız. Ayrıca Osmanlı-Safevi rekabeti sonrası keskinleşen mezhebi kutuplaşmanın, araştırmacıların geç Ortaçağ Anadolu Sufiliğine bakışını nasıl etkilediği ve tarihdışı bir takım tartışmalara yol açtığına da altı çizilecek.

Anahtar Kelimeler: Yunus Emre, Tasavvuf, Mezhebi Muğlaklık, Türk Tarihi

XVIII. Yüzyıla Ait Bir Bulgar Katolik (Pavlikan) Metnindeki Türkçe Bağlaçların Kullanımı

Dr. Öğr. Üyesi Abidin KARASU

İstanbul Medeniyet Üniversitesi
abidinkarasu@hotmail.com

Petar Kovachev Tsarski (Petar Fabri Imperiali) tarafından 1773 tarihinde İtalyancadan Bulgarcaya çevrilen ve Latin harflerinin kullanıldığı el yazması dini eser, Bulgar Katolik Edebiyatının (Pavlikan) en eski metinlerinden biridir.

İki ana bölümden oluşan eserin birinci bölüm Katolik öğretileri ve dualarından oluşmakta olup ikinci bölümünde İncil hakkında yorumlara yer verilmiştir. Eserin en dikkat çeken yönü, Türkçe unsurların yoğun şekilde kullanılmasıdır.

Yalın bir dil kullanan yazar, Bulgar Katolik cemaatine daha yakın hitap etmek için Türkçe sözcüklerden istifade etmiştir. Bu durum, XVIII. Yüzyılda Türkçenin Bulgaristan topraklarındaki varlığını ve işlevselliğini ortaya koymada önemli ipuçları vermektedir.

Özellikle el yazmasının ikinci bölümünde Hz. İsa'nın hayatını anlatan yazar bu konunun daha iyi anlaşılması için Türkçe sözcüklere ağırlık vermiştir. Asırlarca Bulgar halk dilinde yer edinmiş binlerce Türkçe sözcüğün varlığını ve gücünü bilen Tsarski, daha geniş kitlelere ulaşabilmek ve anlaşılır olabilmek için Türkçe sözcükleri bilinçli tercih etmiştir. Ayrıca Bulgarca sözcükleri açıklarken Türkçe sözcüklerden istifade etmiştir. Türkçe sözcüklerin yanında farklı Türkçe gramatikal yapılar da görülmektedir. Bunların içinde Türkçe bağlaçların kullanımı dikkat çekicidir. Özellikle “ama”, “çünkü”, “hem...hem”, “ya...ya”, “sanki” bağlaçları metinde sıklıkla kullanılmıştır. Örnek : Zasto tvaratse hem ses tolkova svoj greove hem sas ciuxdi greove (Hem kendi günahları hem(de) başkalarının günahlarını niye sırtlanıyorlar?)

Bildirimizde Bulgar Katolik (Pavlikan) metinlerinde geçen Türkçe bağlaçların kullanımı örnekler verilerek gösterilecektir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Bağlaçlar, Bulgar Katolikler, Pavlikanlar, Türkçenin Etkisi, Bulgarca, Bulgaristan

Buhara Emirliği'nde Rus Siyasi Temsilciliği'nin Kurulması ve Nikolay Valeryeviç Çarıkov'un Buhara'daki Faaliyetleri (1886-1890)

Dr. Hatice KARIMOV

İstanbul Ayvansaray Üniversitesi, Öğretim Görevlisi
esenbikem@hotmail.com

Rusya'nın Türkistan'daki ilerleyişinin askeri aşamasının sona ermesiyle, Rus Dışışleri Bakanlığı 1886 senesinde Buhara Emirliği'nde daimi bir siyasi temsilcilik kurmaya karar verdi. İlk siyasi temsilci 1883-1886 yılları arasında Türkistan Genel Valisinin diplomasi memurluğu görevini üstlenen Nikolay Valeryeviç Çarıkov'du. Çarıkov'un bu göreve tayin edilmesi, Buhara Emirinin posta ağının kurulmasına karşı çıkmaya başladığı gerçeğiyle ilgiliydi. Diğer güçlerin bu meseleyi Türkistan'daki Rus siyasetine müdahale etmek için bir bahane olarak kullanmasından korkan Dışışleri Bakanı N. K. Girs, Çarıkov'a Buhara Emiri ile müzakere etmek için özel bir görev verdi. Çünkü diplomat aynı zamanda 1884 senesinde Merv'in işgalinde de aktif rol oynamıştı. 1 Ocak 1886 tarihinde resmen göreve tayin edilen Çarıkov'un Buhara'daki faaliyetleri neticesinde 1886 senesinde Çarçuy'a varan Hazar Ötesi demiryolu, 1888 yılının Mayıs ayında Semerkant'a ulaştı. Çarıkov demiryolu meselesinden hallinden sonra Buhara'da köleliğin kaldırılması ve zindanların kapatılması konusunda Buhara Emiri ile müzakerelerde bulundu. Ayrıca doğrudan demiryolu inşaatını ilgilendiren Semerkant bölgesinden Buhara'ya kömür ihracatı sorununu da ele aldı. Rus siyasi temsilcisi, Buhara'da Rus hakimiyetini pekiştirmek için en küçük fırsatı değerlendirdi ve temsilcilik yavaş yavaş emirlik ile ilgili olarak sadece kolonizasyon kurallarını uygulayan bir kuruma dönüştü. Tüm bu hususları sebebiyle bildiride öncelikle Buhara Emirliği'nde Rus Siyasi Temsilciğinin kurulma meselesi devamında da ilk siyasi temsilci Çarıkov'un Buhara'daki faaliyetleri ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Rus İmparatorluğu, Buhara Emirliği, Nikolay Valeryeviç Çarıkov, Hazar Ötesi Demiryolu, Kölelik

Çağdaş Uygur Edebiyatında Edebî Tenkit ve Yalkun Rozi

Doç. Dr. Reyila KAŞGARLI

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü
reyila.kasgarli@istanbul.edu.tr

Köklü bir edebî geleneğe dayanan Çağdaş Uygur Edebiyatı, 1910'lu yıllarda şekillenmeye başlar. İlk zamanlarda, Abdukadir Damolla'nın "Ammiğa Nesihet" gibi eserleri, tenkidin örnekleri olarak karşımıza çıkar. Ceditçi aydınların kaleminde hayat bulan edebî tenkit, Rus edebiyatına ve Sovyet Türk edebiyatına ait eserlerin yoğun olarak Doğu Türkistan'a girmesiyle birlikte, gelişmeye başlar. 1949 yılına kadar Lutfullah Mutellip, Ehmet Ziyai, Abdurehim Ötkür, Abdulla Rozi, Teyipcan Eliyev gibi aydınların yazdığı yazılarla gelişmesini sürdürür. 1949-1978 yılları arasında edebî eserlerde olduğu gibi toplumsal gerçekçilik akımının kısılcasına hapsolür. Bu yıllarda edebiyat ve sanat siyasi rejimin oturtulması için görevlendirilirken edebî tenkit, aydınların siyasi düşünce yönünden eleştirilmesini sağlayarak cezalandırılması ve sürgüne gönderilmesi için bahane üreten mekanizma haline gelir. 1980 sonrası batının edebî tenkit kuramları, yöntemleri ve çeşitleri gibi konular, Uygur aydınlarınca tanıtılır ve denemesi yapılmaya başlar. Muhemmet Polat, Muhemmed Zunun, Kavsilkan Kamican, Abdukerim Rahman, Perhat Heyt, Kerimcan Abdurehim gibi adınlar edebî tenkit yazıları ve edebî tenkit ile ilgili araştırmalarıyla edebî tenkide ivme kazandırır.

Yalkun Rozi (1966-) tenkit yazılarıyla edebî tenkide yeni bir soluk getiren ve tenkit yazarlığı konusunda Uygur toplumunda ustalığı kabul görülmüş bir aydındır. Rozi tenkit yazılarında incelediği eseri devir-şahsiyet-eser üçlemesinde kaleme alır. Kimi yazılarında Uygur toplumunu küçümseyen ve ötekileştiren eserleri eleştirirken, eserin nasıl bir psikolojinin ürünü olduğunu açıkça ortaya koyar. Birçok eleştiri yazısında eserin; toplumun aydınlanması ve kimlik bilincinin oluşturulmasına faydalı olup olmadığı yönündeki görüşlerini çekinmeden dile getirir. Rozi'nin eleştiri yazıları; Uygur toplumunun içinde bulunduğu mevcut koşullar göz önüne alınarak değerlendirildiğinde, realist bir yaklaşımla ve topluma yararları gözetilerek kaleme alınmıştır denilebilir.

Bu yazıda Doğu Türkistan'da gelişen edebî tenkit ve örnek bir yazar, nitel araştırma yöntemine göre incelenecek, yazarın eleştiri yazılarından örnekler paylaşılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Edebî Tenkit, Çağdaş Uygur Edebiyatı, Yalkun Rozi

Bayram Han'ın Türkçe Divanı'ndaki Dinî ve Tasavvufî Terimler

Muhammet Mustafa KAYA

Kocaeli Üniversitesi, Doktora Öğrencisi
m.moustaphaqaia@gmail.com

Ali Şir Navâî'den sonra Çağatay Türk edebiyatının şiir sahasında önemli bir ismi olan Bayram Han'ın 1504 yılında Badeşan'da doğduğu kabul edilir. Dönemin hükümdarı olan Babur Şah'ın dikkatini çeken Bayram Han, aldığı iyi eğitim sonucunda sarayda devlet kademelerinde yer almıştır. Kısa zamanda Babur Şah'ın en güvendiği beylerden biri olmuştur. Siyasette etkin rolü olan Bayram Han, Babur Şah'ın büyük oğlu ve varisi Humayun'un hizmetinde bulunarak iyi bir idareci olmasında yardımcı olmuştur. Verdiği destekle Humayun 1545-1554 yıllarında Kandehar'ı yönetmiştir. Bayram Han, yazdığı Türkçe ve Farsça divanlarla kendisinin bu konuda ne kadar mahir olduğunu göstererek edebi kişiliği üst seviye bir şair konumunda yer aldığını hissettirmektedir. Şiirlerini sade ve anlaşılır bir şekilde kaleme almıştır. Babur Şah'ın sarayında bulunan entelektüel sanat camiasının yanında yetişmiştir. Çağatayca şiir yazma geleneğinde Hindistan'da önemli bir temsilci olarak bu alanda katkılarda bulunmuştur. Bayram Han'ın Türkçe ve Farsça dilinde yazılmış her iki eser hakkında ilk çalışmayı Sir Edward Denison Ross 1910 yılında The Persian and Turki Diwans of Bayram Khan-ı Khanan adında yayımlamıştır. 2007 yılında Münevver Tekcan tarafından tenkitli metin olarak Türkçe yazılmış divanı Bayram Han'ın Türkçe Divanı adında yayımlanmıştır.

Bayram Han'ın Türkçe Divanı'nda dinî ve tasavvufî terimler incelenecektir. Bu terimlerin hangi dil kaynaklı olduğu tespit edilip analizleri yapılacaktır. Türkçe kökenli dinî ve tasavvufî kelimelerin varlığı da araştırılıp Karahanlı Türkçesi ile dönemin dili olan Çağatay Türkçesi arasında karşılaştırma yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bayram Han, Türkçe Divan, Çağatayca, Dinî Terimler, Tasavvufî Terimler

Özbek Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Sözdiziminde Öznenin İncelenmesi ve Yorumu Üzerine

Prof. Dr. Zilola KHUDAYBERGENOVA

Bartın Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, Öğretim Üyesi
aloliz74@mail.ru, zkhudaybergenova@bartin.edu.tr

Özbek Türkçesi ve Türkiye Türkçesinin karşılaştırmalı incelenmesine ait birkaç araştırma mevcuttur. Ancak bu çalışmalar genel olarak karşılaştırılan dillerin leksik ve morfolojik özelliklerinin incelenmesini barındırır. Özbek Türkçesi ve Türkiye Türkçesinin sözdizimsel özellikleri, bilhassa, öznenin Özbek Türkçesi ve Türkiye Türkçesinin dilbiliminde yorumlanması ve incelenmesi, ifade malzemeleri karşılaştırılarak araştırılmamıştır. Zaten Özbek Türkçesi ve Türkiye Türkçesinin dşlbşşmşnde öznenin yorumlanmasında ve sınıflandırılmasında farklı yaklaşımlar gözlemlenir. Özbek Türkçesi dilbiliminin etkisinde, Türkiye Türkçesi dilbiliminin Batı dilbilimi, genelde Fransız ve Alman dilbilimine etkisinde gelişmiş olduğu sonucunda, özne dâhil cümlenin tüm öğelerinin yorumlanması ve incelenmesine farklı yönlerden yaklaşıldığı göze çarpar. Türkiye Türkçesi dilbiliminde özne görevinde kullanılan kelimeler ve kelime öbeklerinin anlam özellikleri, cümlenin sözdizimsel bağlamı, yüklem özelliği de dikkata alınır. Özbek Türkçesi sözdiziminde özne görevinde kullanılan kelimeler ve kelmeler öbekleri çoğunlukla cümleden ayırtdilmiş şekilde incelenir. Aynı zamanda Özbek Türkçesi dilbiliminde özenin yapısı bakımından sınıflandırılması da yapılmıştır. Bu makalede Özbek Türkçesi ve Türkiye Türkçesi dilbiliminde öznenin yorumlanması, öznenin görevinde kullanılan birimler karşılaştırılarak incelenir, onların arasındaki ortak ve farklı özellikler belirtilir. Özbek Türkçesi dilbiliminde kullanılan yöntemlerden yola çıkarak karşılaştırılmakta olunan dillerdeki özne, öznenin yapı bakımından çeşitleri, özne yerinde kullanılan birimlerin özellikleri araştırılır. Öznenin ifade malzemelerini karşılaştırma sürecinde bu görevi üstlenen kelime türlerinin gramer özellikleri betimlenir.

Anahtar kelimeler: Özbek Türkçesi, Türkiye Türkçesi, Sözdizimi, Özne, Öznenin Sınıflandırılması

Gerçekle Kurgu Arasında: Yunun Emre'yi Nezihe Araz'ın Dertli Dolap ve İskender Pala'nın Od Romanından Okumak

Doç. Dr. Ahmet KOÇAK

İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
kocakahmet70@hotmail.com

Toplumları ayakta tutan, millet ve insanlık ruhu veren kimi yazarlar, sanatçılar vardır ki ortaya koydukları eserleriyle yaşadıkları dönemi aşp, çağlar ötesine seslenmekle kalmazlar, eserleriyle beraber bir bilincin teşekkülünde hayati rol oynarlar. Onlar bir ruhu temsil ederler. O ruhtur ki, asırlar boyu toplumun sinesinde yaşar ve o toplumun belli değerleri etrafında şekillenmesini sağlar. Bu da şüphesiz “âbide şahsiyet” olarak ifade edilen, zaman geçtikçe değerine yeni değerler ekleyen, kıymeti zaman içinde çoğalarak anlaşılan, kısaca eskimeyen, her gün yeniden doğan isimler sayesinde gerçekleşir. Bu isimlerden birisi Yunus Emre'dir. On üç, on dördüncü yüzyıldaki sesi çağları aşp daha yeni söylenmiş gibi her daim tazelenir ve ruhlari diri tutmaya devam eder. Onu dile getirdiği meseleler insanlığın ortak değerlerine vurgudur ve her geçen gün bu değerlere daha çok ihtiyaç duyulmaktadır. Edebi türler içerisinde kurguya dayanan roman, bir şahsiyeti, bir konuyu ya da gerçekleşme ihtimali olsun ya da olmasın bir hayali en etkili ve farklı şekillerde anlatma imkânı veren bir türdür. Yunus Emre de esrarlı hayatı ve her okunduğunda yeni ufuklar açan şiirleriyle romanlara konu olmuştur. Ancak Yunus Emre gibi Türk edebiyatının büyük bir ismi üzerine yazılan romanların sayısı, bir elin parmaklarını geçmediği gibi, yazılma tarihleri de on, on beş yıldan geriye gidememektedir. Bu makale Anadolu'daki yaygın ifadesiyle, Derviş Yunus, Âşık Yunus lakaplarıyla anılan Yunus Emre'nin hayatını ve düşüncesini konu alan Nezihe Araz'ın Dertli Dolap ve İskender Pala'nın Bir Yunus Romanı Od romanları üzerinde durulacak, anlatı türü içerisinde Yunus Emre'nin nasıl ele alındığı ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yunus Emre, Nezihe Araz'ın Dertli Dolap, Od, Öncü İsim

Yûnus Emre ve Divan Şiiri

Prof. Dr. M. Fatih KÖKSAL

İstanbul Kültür Üniversitesi
mfkoksal@gmail.com

Türk edebiyatının üzerine en çok söz söylenen, araştırma yapılan, en çok tanınan, tarihin her döneminde diriliğini korumuş şairi şüphesiz Yûnus Emre'dir (1240-1320). Hakkında yapılan araştırmalar, özellikle Cumhuriyet'le birlikte ivme kazanan Yûnus Emre, harf inkılabı (1928) öncesi de dâhil olmak üzere edebiyat ve yayın tarihimizde divanı en çok basılan, eseri üzerine en çok çalışma yapılan büyük bir şairdir. Yûnus Emre şiirleri üzerine yapılan çalışmaların özellikle 1980'li yıllardan itibaren çok yaygınlaştığı ve çeşitlendiği dikkat çekmektedir. Ancak onun kayda değer bir tarafının bugüne değin yapılan araştırmalarda ihmal edildiğini, dikkatlerden kaçtığı dikkat çekmektedir ki bu tebliğin konusu da o yönü olacaktır.

Yûnus'u keskin kategorizelerin sınırlarına hapsedmek gerçekten güçtür. O, şiirlerini, ilahilerini gezerek "söylemesi", bu yönüyle de sözlü/şifahi kültürün bir parçası olması hasebiyle Türk halk şiiri; şiirlerinin konusu ve muhtevası itibarıyla Türk tasavvuf şiiri yahut tekke şiiri; çoğu şiirinde kullandığı vezin, manzumelerinin kahir ekseriyetinin beyit esasına göre olması ve bu çalışmanın konusu olacak kimi özellikleri bakımından da divan şiiri veya klasik Türk şiiri araştırmalarının ilgi alanına girer ve araştırmacılara zengin malzemeler sunar.

Bu bildiriye, -vezin ve nazım şekli gibi bahisler dışarıda tutulmak kaydıyla- Yûnus Emre Divanı'nda yer yer görülen bariz klasik Türk edebiyatı izleri gösterilmeye çalışılacak, özellikle de bir şiirinden hareketle divan şiiri ile olan münasebeti üzerinde durulacaktır. Böylece onun, birçok özelliğinin yanı sıra "divan şiirinin Türk edebiyatındaki ilk öncülerinden" olma gibi bir vasfının da bulunup bulunmadığı meselesi tartışmaya açılacaktır.

Anahtar kelimeler: Yûnus Emre, Divan Şiiri, Klasik Türk Şiirinin Öncüleri, Yûnus Emre Divanı

XIX. Asrın Sonu – XX. Asrın Başında Kırım Tatar Dili Üzerinde Yapılan Araştırmalar

Doç. Dr. Koroglu Lenura ABLAMİTOVNA

Fevzi Yakubov Adına Kırım Mühendislik ve Pedagoji Üniversitesi
lenura@mail.ru

Kırım'ın Rusiye tarafından 1973 tarihinde zapt edilmesinden sonra ilim ve kültür alanlarından yaşanan durgunluğa 1883 tarihinde "Terciman" gazetesinin neşiri ile son verilmişti. Bundan sonra Kırım'da başlayan maarif devri bir çok ilim ve sanat dalının canlanmasına sebep olmuştur.

Kırım'da açılan ilk matbaa, gazete dışında çok sayıda eserin neşirini yapmış, ve Kırım Tatar ilminin her bir dalı için kaynak hazırlamıştı. Bu günde ise anılan neşirler öğrenilen devrin durumunu, dilini, edebiyatını, kültürünü öğrenmek için zemin oluşturur. Söz konusu yayınlar arasında: İ.Gapıralı tarafından açılan ilk mekteb-i cedidler için hazırlanan kitaplar ve elifber; Kırım Tatar gazeteciliğinin temelini oluşturan ilk kısa süreli yayınlar; Kırım Tatar edebiyatını zenginleştiren ilk hikaye, tiyatro oyunları, romanlar v.s. yer alır.

Devrin temel konuşma aracı kabul edilen ve cenüp ağzının özelliklerini taşıyan Kırım Tatar dili de Kırım'ın içinde ve dışında bir çok araştırmacının dikkatini çekerek araştırma nesnesi olur. Ancak geleneksel yazılı Kırım dili halk dilinden farklı olduğu için geniş okuyucu kitlesine anlaşılmadığından dolayı sadeleştirilmeye mecbur kalır.

Kırım Tatar dilinin sadeleştirilme tarihçesinin önemli tarihleri arasından 1883, 1905, 1917 seneleri görürterilir. Ayrıca bu süreçte XX asrın 20.-30. senelerinde yapılan dil ve imla konfaranları da önemli yer alır. 1883 tarihinde, yukarıda anıldığı gibi yeni mektepler açılır ve ilk gazete neşir edilir. 1905 tarinden itibaren söz serbestliği ile sansürün kalkması sonunda farklı neşirler ortaya çıkar, Rusiye toplaklarında yaşayan bir çok türki halklar öz şivelerinde çeşitli kaynaklar yayınlamaya başlar. Kırım'da bu devirden itibaren neşir edilmeye başlayan yayılar arasında: "Millet" ve "Vetan hadimi" gazeteleri, "Alem-i nisvan", "Alem-i subyan", "Ha-ha-ha" dergileri gösterilebilir. Kısa süreli yayıların dili geniş hedef kitleyi kapsamak için sade ve anlaşılır olmasını gerektirdiği için 1900 senelerinden itibaren "Orta yolakçılar" cemiyetinin çabaları ile Kırım'da yazı dilini konuşma diline yakınlartırma hareketi başlanır. XX asrın 20-30. Senelerinde yapılan dil ve imla konferansları ile bu süreç tamamlanır ve Kırım'ın yazılı dili osmanlı dilinin özelliklerini kaybedip, Kırım'ın resmi dili olarak orta yolak ağzı kabul edilir, arap alfabesi latin alfabesine değişir, arapça ve farsa terim ve tamlamalar türkçeleştirilir, gramerde ise oğuz dilinin özellikleri kıpçakça karşılıkları ile yer değiştirir. O devirde şekillenerek oratay çıkan resmi dil, hala Kırım Tatarları tarafından kullanılan resmi dil olarak hüküm sürer.

Yukarıda anılan önemli tarihi değişimler, devirde faaliyet gösteren yazarların eserlerinde iz bırakmıştır. Bular arasında: İ. Gapıralı, B. Çoban-zade, Ş. Bektöre, A. Odabaş, A.S. Ayyazov, O. Acı-Asan, O. Sami, Y. N. Bayburtlı,

O. Akçokraklı, M. Nedim, K. Cemaleddinov, C. Seydamet, U. İpçi, A. Latif-zade ve diğçerleri anılır. Bu zamana kadar yazılı mirası sonuna kadar öğrenilmeyen şahıslar arasında Tefvik Mehmet, Yakub Kemal, Vehbi Şeyh-zade gösterilebilir. Kırım Tatar dili ve edebiyatının durumu yukarında adı anılan neşirlerden başka “Oku işleri”, “İleri”, “Yaş kuvvet”, “Yeni dünya” gibi gazete ve dergilerin sayfalarında kaleme alınır.

İş bu bildiride sözü geçen devirde kullanılan Kırım Tatar dilinin özellikleri sıralanır, dilde sadeleştirmenin neden ve neticeleri öğrenilir, çağdaş Kırım Tatar dilinin oratay çıkması uğrunda faaliyet gösteren şahıslar ve eserleri araştırılır, kısa süreli yayıların bu süreçteki rolü değerlendirilir.

Anahtar Kelimeler: Kırım Tatar Dili, Dilde Sadeleştirme, Orta Yolak Ağzı, Yazı Dili, Halk Dili, Dil ve İmla Konferansları, Arap Alfabeti, Latin Alfabeti

Eski Oğuz Türkçesi ve Yazı Dili Kavramı

Dr. Öğr. Üyesi Onur KURUKAYA

Kafkas Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü
(Azerbaycan Türkçesi ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı)
onurkurukaya@gmail.com

Diller görünümüne göre çeşitli türlere ayrılırlar: Konuşma dili, yazı dili, lingua franca (ortak iletişim dili), birinci ve ikinci dil gibi. Bu görünüm türleri dillerin ne kadar yayıldığına ve ne kadar kişi tarafından konuşulduğuna, yazıyla olan bağlantısına göre belirlenmiştir. Bazı diller yazı dili olma seviyesine çıkıp bulunduğu coğrafyada etkin dil konumuna gelirler. Yazı dili sözlü dili kayıt altına almak için ortaya çıkmıştır. Türkler, Anadolu'ya geldiklerinde siyasi ve kültürel açıdan karmaşık bir durumda bulunan bu coğrafya, zamanla Türkçenin tek bir dil olduğu alana dönüşmüştür. Öncelikle Türkçenin konuşma dili olmasıyla başlayan bu süreç zamanla yazı dili olmaya doğru gitmiştir. Bir dilin yazı dili olması için birçok şarta sahip olması gerekir. Bu şartları temelde ikiye ayırabiliriz. Dil bilimsel ve toplumsal şartlar. Yazı dili oluş sürecine dilbilimsel açıdan bakıldığında bütün bölgelerde standart bir ses ve şekil bilgisi birliği sağlanması en başta gelmektedir. Sonrasında ise bu birliğin yazıya yansımaları bu süreç daha da hızlanır. En sonunda ise yazı dili dediğimiz kavram oluşur. Toplumsal açıdan düşünüldüğünde ise yönetim biçimi, kültürel, dinî ve etnik ögeler gibi kavramlar başta gelmektedir. Türkçe, Anadolu'da yazı dili olurken bu şartlardan hangilerine sahipti? Anadolu'daki karmaşık kültürel ve dilsel durum, Türkçenin yazı dili olmasına nasıl imkân verdi? Bu sorulara elimizdeki yazılı metin ve ikincil kaynaklara göre cevap bulmaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Eski Oğuz Türkçesi, Yazı Dili, Sözlü Dil, Dil Bilim, Toplum Bilim

Erken Dönem Osmanlı Saray Tarih Yazımında Hanedan Şeceresi Tasarımları: Siyaset İcabi mı, Toplumsal Bütünleşmenin Ürünü mü?

Dr. Şevket KÜÇÜKHÜSEYİN

University of Konstanz, Chair of the History of Religions
sevket.kuecuekhueseyin@uni-konstanz.de

Osmanlı hanedanının neseb meselesi, Osmanlı tarih yazımının başlangıcından 16. yüzyıla kadar farklı siyasi gerekçeler karşısında değişik şekillerde ele alınmıştır. Hanedanın soy ağacı zamanla zenginleştirildiği gibi, farklı devir ve metinlerde değişik şecerele geliştirilmiş, bunlara farklı tarihsel ve/veya sözde tarihsel bilgiler işlenmiştir. Sunu, Ahmed'in Osmanlı tarihinden Neşri'nin Cihannümasına kadar Osmanlı saray tarih yazımında hanedanın şecere meselesi bağlamında görülen gelişmeleri ele alıp, bunların toplumsal bütünleşme sürecindeki işlevselliklerine değinecektir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Şecerele, Tarih Yazımı, Tarih Algısı

İsmail Gaspralı'nın «Usul-i Cedid» Metodunun Kültürel Özellikleri

Doç. Dr. Zekiya MAMUTOVA

Fevzi Yakubov Adına Kırım Mühendislik-Pedagoji Üniversitesi, Kırım Tatar ve Türk Dilşinaslık Bölümü
z.celalova@gmail.com

Qırımtatar halqınıñ miliy tasil sistemasınıñ inkişafı İsmail Bey Gaspralınıñ devrinden başlay. Milliy pedagogika ve edebiyatımızniñ tarihinde bu zaman “uyanuv” devri dep adlandırıldı. XIX asırniñ 1883 senesine qadar ana yurtumuzda faaliyet köstergen “usul-i qadim” mektepler sholastik yani diniy mündericeli edi. İsmail Bey Gaspralınıñ “yañı usul” yaki “usul-i cedid” mektepleri ilk olaraq ana tilimizde tasil berip başladılar.

İsmail Bey Gaspralı 1884 senesi Ocak ayında Qırımda ilk oquv yurtunu açtı. Bu ceryan tek Qırımda degil de, umumen, türk dünyasında darqaldı. Kırımın Bağçasaray şehrindeki “Terciman” gazetasınıñ basmahanesinde milliy mektepler için yüzlernen derslikler bastırıldı. Olarnıñ arasında İsmail beyniñ “Hoca-i subyan” (1902s.), “Sarf türkiy”(1897s.), “Qrayet türkiy”(1894), “Atlaslı coğrafiya”(1901), ocalar için cadidizm printsipleriniñ öğretüv esaslarinen tanış etken “Rehber muallimin yaki muallimler yoldaşı”(1898s.) adlı usuliy qullanma ve diger derslikler. Qazandan ketirilgen ve ana tilimizge tercime etilip bastırılğan esap, coğrafiya ve diniy kitaplar kene de “Terciman”da neşir etildi.

Qırımtatarlarnıñ ana tilinde tasilini ilmiy-usuliy ceetten teminlev meselelerinen Qırım ASSR Maarif Halq komissarlığınıñ Qırım İlimiy-tedqiqat İnstitutı oğraştı, Qırım ükümetiniñ eñ müim meselelerinden biri yaş qırımtatar mütehasıslarını işnen teminlev edi. 1924 senesi arap urufatında 3-nci sınıf talebeleri için “Oquv kitabı” - müellifleri Odabaş A., Acı-Asan, 1925 senesi - “Tatar elifbesi” - Şevqiy Bektore, 1926 senesi – “Elifbe” - Ya.Bayburtlı ve diger müelliflerniñ derslikleri neşir etile.

Anahtar Kelimiler: Tasil Sistemi, Ana Tili, Gazeta, “Yañı Usul”, Milliy Mektepler

Türk Yaşname Geleneğinde Karakalpak Şairi Berdak`ın Şiirleri

Doç. Dr. Elmira MEMMEDOVA-KEKEÇ

Bakü Avrasya Üniversitesi
mamedovaelmira4@gmail.com

Yaşname, Türk sözlü ve yazılı edebiyatına özgü bir türdür ve Ahmed Yesevi`nin “Divan-ı Hikmet” ve “Fakrname” eserlerinde, aynı zamanda Yusuf Has Hacib`in “Kutadgu Bilig” mesnevisinde ilk yazılı örneklerine rastlanılır. Genelde insan ömrünü yaşlar üzre anlatan bu tür eserler daha sonraki dönemlerde hem şiir, hem de nesir şeklinde verilir. Bütün Türk Dünyası coğrafyasında karşımıza çıkan bu metinler yazılı edebiyattan aşık şiirlerine de aktarılır ve Azerbaycan, Anadolu, Özbekistan, Türkmenistan, Kazakistan, Kırgızistan saz şairlerinin ele aldıkları önemli metinlerden birine dönüşür. Bu bağlamda Karakalpak şair ve ozanı Berdak`ın (Berdimurat Ğarğabay Ulı) da şiirleri sırasında yaşnamelere yer verilir. Karakalpak edebiyatının kurucularından olan Berdak`ın yaşnameleri Türk yaşname geleneğine dayanmaktadır. Sovyet döneminde yazmaları eski yazıda olduğu için islami nedenlerle şiirleri yok edilen Berdak`ın halk hafızasından derlenerek 1987 yılında yayınlanmış eserlerinden olan “Tanlamalı şığarmaları” kitabında bulunan “Ömirim” ve “Yespim Menin” şiirleri ünlü ozanın yaşamı üzerine anlatılmış şiirleridir. İki şiir birbirinin devamı niteliğindedir. “Berdimurat benim özüm / İşitin halkım, aytkan sözüm / Sarardı gaflette yüzüm / Öttü ermanda ömrüm” söyleyen ozan, fani dünyada ömür sürmesini geleneksel yaşname kalıplarıyla anlatmaktadır. Yaşnamede Türküstan coğrafyasında ünlü olan bir kalıp da kullanılmıştır. Bu kalıp “Köroğlu” destanının Doğu varyantlarında karşımıza çıkan yaşnamelere ve ünlü Türkmen şairi Mahtumkulu Feraki`nin bilinen bir yaşnamesine özgü “Günlerim” redifidir. 19. yüzyıl şairi Berdak da Türküstan geleneğine bağlı bir ozan olarak bir yaşından yetmiş üç yaşına kadarki ömrünü betimlerken ona kadar belli olan metinleri bir kaynak olarak kullanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yaşname, Berdak, Karakalpak, Türk Edebiyatı, İnsan Ömrü

IV. – VII. Yüzyıllar Arasında Batı Türkistan Hunları'nda Görülen Sosyo-Kültürel ve Dinsel Gelenekler

Dr. Öğr. Üyesi Egemen Çağrı MIZRAK

Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü
ecmizrak@nku.edu.tr

Modu'nun iktidara geldiği M.Ö. 209'dan Şanyü Jünchen'in son dönemlerine kadar Hunlar İç Asya bozkırlarının tek hakimi olarak Çin'in kuzeyini tahakküm altında tutmayı başarmışlardı. Han hanedanının meşhur imparatoru Wudi'nin Hun tehdidine karşı başlattığı kuzey ve batı yönündeki geniş-çaplı hücum stratejisi, Hunların ciddi kayıplar verdiği ağır yenilgilerle sonuçlanmış ve Çin üzerindeki Hun hakimiyeti kesin bir şekilde kalkmıştı (M.Ö. 129-119). Hunlar Kansu'yu kaybetmekle kalmamış Ordos – Gobi'nin güneyindeki pay-i taht merkezlerini de yukarı Moğolistan'a taşımışlardı. M.Ö. 60'da I. Hun İç Savaşı patlak vermiş M.Ö. 53'de Zhizhi iktidara gelmişti. Sürdüğü kardeşi Huhanye, “vasal Şanyü” olarak Çin'in desteğiyle bir süre sonra Kuzey'e dönerek tahta geçmiş, askeri üstünlüğüyle bilinen Zhizhi ise Batı'ya hareket etmişti. Balkaş Gölü – Taraz/Talas hattına kadar topraklarını genişleten ve Kangjü'leri (Soğdiyana) kendine bağlayan Zhizhi, M.Ö. 36'da Çin ordusu tarafından kuşatılarak öldürüldü. Huhanye'den itibaren Çin'in “vasalı” konumunda kalan Hunlar, özellikle Şanyü Huduershi döneminde tekrar eski gücüne kavuşmuş ve Çin'e (Sonraki Han: M.S. 25-206) karşı vasal statüsünü kaldırarak büyük bir tehtide dönüşmüştü. Lakin, M.S. 46-48 arasında veraset sırasından kaynaklanan yeni bir İç Savaş yaşanmış; karizmatik lider Punu Hun Şanyüsü olurken, esasında verasette daha önde gelen Bi güneye inerek taraftarlarının da desteğiyle kendini Şanyü ilan ederek “tam vasal” statüsüyle Han'a bağlanmıştı. Bu dönemden itibaren Çin'in organizasyonu ile Kuzey Hunlarına karşı Doğu'da Xianbei (Siyenpi) ve Wuhuan'lar, Kuzey'de akraba Dingling'ler, Güney'de “kardeş” Güney Hunları, Tibetli Qiang'lar ve hatta kısa bir zaman önce vasalları olan Batı'daki Türkistan'ın vaha devletleri de dahil olmak üzere devasa bir ittifak oluşturuldu. M. S. 87'de Şanyü Youliu Siyenpi'ler tarafından öldürülerek derisinin yüzülmesi hadisesi, İç Asya Hun tarihi için bir dönüm noktası ve yeni bir dönemin habercisi olacaktır. Bilhassa M. S. 89-91 senelerinde Doğu Tanrı Dağları, Moğolistan ve Altaylar'ın güney eteklerinde alınan ağır yenilgilerden sonra mağlup Kuzey Hun boyları 200.000'den fazla bir nüfus ile İli Vadisi, Yedi-su ve Doğu Kazakistan'a göç ederken boşalan Hun topraklarına ise Siyenpiler yerleşti. Kaynaklara göre Dou Xian'ın hibrid-ittifak ordularından kaçan Hunlar Kangjü, Sir-derya ve Aral Gölü taraflarına giderek geleneklerine göre “Yabgu” unvanlı bir devlet kurmuşlardır (Yueban). M. S. 120-150 tarihleri arasında Hunlar yeni yurtlarından Doğu Türkistan'a Tarım Havzası'ndaki vaha kentlerine akınlar düzenlemiş, fakat sonunda Siyenpilerin efsanevi lideri Tanshihuai, M. S. 155 civarında Hunları çok ağır bir yenilgeye uğratmıştı. Böylece Hunlar'ın Tarbagatay-Hazar civarı bozkırlardaki yayılma dönemi başlamıştır. M.S. IV. yüzyılın ortalarında (M.S. 350-370) işte bu Hunların torunlarının önderliğinde farklı yönlerde (Kuzey-

batı ve Güney-batı) hareket eden aynı damara mensup iki grup; Avrupa, Batı Türkistan–Toharistan, İran ve Kuzey Hindistan’da tarihe yön verecek bir akışın baş aktörleri olacaklardır. Konumuzu oluşturan Batı Türkistan Hunları, muhtelif kaynaklarda farklı dönemlerde (M.S. IV-VIII yüzyıllar arasında) Chunni, Chionitae, Hunni, Kermichion/Hermichion/Karmir Hyon, Hûna/Huna, Alhon, Sveta Huna, Hyaona, Hyôn (Xiyon), Hûn/Hun, Hon-k’ – Kuşank, Kidarita, Hua-Yeda; Leükoy Hunnoy, Abdel/Avdel, Ephthalita, Tedal, hep’t’hal, ēftāl, Hephtal – Hēvtāl, ebodalo, Haytal/Hetal/Hayetel/Heyâtelit – Türk gibi isimlerle gözükmüşlerdir. Sosyo-kültürel ve dinsel gelenekleri hususunda Roma, Doğu Roma, İran, Çin ve Hint kaynaklarından gelen sınırlı ve kısmen çelişkili bilgiler; onların kendi Hun-Türk bozkır geleneklerini net birşekilde taşımakla beraber hakim oldukları bölgelerin Soğdlular ve Hintliler gibi köklü yerleşik halkları ile Küçük Yüezhi’ler – Kuzey Tibetliler (Qiang) gibi diğer İç Asyalı göçebelerin sosyo-kültürel ve dinsel yapılarını bünyelerinde barındırdıklarını göstermektedir. Dolayısıyla egemen oldukları coğrafyaların kadim tarihsel ve kültürel gücüyle doğrudan ilişkili olarak kendilerini de mirasçıları olarak addettikleri bozkır kökenli Kuşanlar gibi kurdukları idarelerde senkretik yani farklı ırk, inanç-öğreti ve geleneklere mensup kavimlerin kaynaştığı çok kültürlü bir yapının varlığı dikkatleri çekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hun, Chionit/Hion, Ak Hun, Eftalit, Kültür, Din

Junus Emre, Avrasya Kùltürleri Arasındaki İşbirliğinin Köprüsü (Arnavutluk ve Türkiye)

Dr. Entela MUÇO

Dostluk, Bilimsel, Kültürel Arnavutluk-Azerbaycan Derneği
entelatirana@yahoo.com

Jonuz Emre, halkların Orta Asya'dan Kafkasya ve Küçük Asya'ya hareketinin istikrara kavuştuğu dönemde yaşadı. Ortaya çıkan mitlerin ve efsanelerin zamanı, artıları ve eksileri ile gerçek dünyaya yerini bırakıyordu. İslam inancı, Küçük Asya-Anadolu'dan başlayarak hemen hemen tüm Doğu ÷lkelerine yayılmıştır. Halk arasındaki desteği ve desteği, bu inancın o topraklarda meydana gelen şer ve haksızlığa karşı zaferiydi.

Jonuz Emre, tüm dünyanın görüşünü harekete geçirecek olaylara karşı yargısı ve takdiri ile bu dünyanın bir parçası oldu. Olaylara ve olgulara kendi içlerinde ve ayrıntılara objektiflikle bakmak, düşünce derinliği, analiz ve muhakeme gücü Junus Emre'nin haklı ve güçlü karakterini belirleyen unsurlardır.

Jonuz Emre'nin dünyası, sözü ve muhakeme gücü, tüm yanlışları yapmış olan ayrımı yapmamaktan zengin, fakir adaletin önüne koydu, onun halk nezdinde ve hükümetteki yüksek makamlarda takdirine ağırlık vermiştir.

Yunus Emre'nin ustalığı, yaptığı konuşmayla Türk edebiyatında yeni bir gelenek yaratmış, Türk edebiyat sanatını ilerletmiş olmasıdır. Konuşmasının yankısı yüzyıllar boyunca geçecek ve ÷lkeler iki ÷lke ve iki kültür arasında barış ve işbirliği mesajı olarak Arnavutluk'a ulaşacaktır.

Anahtar Kelimeler: Junus Emre, Kültür, Arnavutluk Türkiye

Place Names of Turkish Origin in Albania in Comparative Perspective

Dr. Ardian MUHAJ

Institute of History, Academy of Albanian Studies, Tirana
ardian.muhaaj@asa.edu.al

The place names are a very important tool of research, not simply for linguists, but also for historians, anthropologists etc. In this paper we aim to give an overview of the dispersion and spatial concentration of the place names of Turkish origin in Albania. First of all we will try to conceptualize a distribution map of these place names and analyze the findings. A general distinction between urban and rural place names will be made in order to understand the link between societal change and place names. Secondly, it will be of interest to follow the dynamics of the process of de-turkization of place names in Albania after during the 20th century, or after the formation of the Albanian state.

The Ottoman period lasted in Albania for about five centuries and the impact of the Turkish language in the place names in Albania will be weighted in also in a comparative perspective. Where do the place names of Turkish origin stands compared to the place names of Slavic, and Latin origin. This comparative perspective will enable us to posit questions and reach preliminary conclusions about the distribution and density map of the place names of Turkish origin in the territory of the Republic of Albania.

Keywords: Place names, Turkish, Albania, Comparative perspective, Distribution Analysis

Yunus Emre'nin Şiirlerindeki Atasözleri ve Deyimlerin Kazak Türkçesindeki Karşılıkları

Dr. Bagdagul MUSSA

Ürdün Üniversitesi, Yabancı Diller Fakültesi, Asya Dilleri Türkçe-İngilizce Bölümü, Ürdün
b.musa@ju.edu.jo, bagdagulmussa@gmail.com

Aynı kökten gelen Kazak Türkçesi ile Türkiye Türkçesinin ortak mirasa sahip olması kadar tabii bir şey yoktur. Ortak kültürel mirasımızın başında hiç şüphesiz ortak atasözlerimiz ve deyimlerimiz gelmektedir. Türkçenin, halkın ortak bilgeliğini ve tecrübesini mecaz anlamda, öz ve kısa bir şekilde dile getiren atasözleri ve deyimler bakımından çok zengin dillerden biri olduğunu söylemek mümkündür. Atalarımızdan kalan bu ortak kültürel mirası en iyi şekilde kullananların yazarlar ve şarileri olduğu göz önünde bulundurulursa Yunus Emre gibi büyük Türk şairi elbette ki gözardı edilemez.

Söz konusu bildiride, Yunus Emre'den seçilmiş bazı şiirlerde geçen atasözleri ve deyimlerin Kazak Türkçesindeki karşılıklarıyla mukayesesi söz konusu olacaktır. Bildiride, Yunus Emre'nin şiirleri için Mustafa Tatçı'nın "Divan-ı İlahiyat" kitabı esas alınacaktır. Ayrıca Türkiye Türkçesi ile Kazak Türkçesinin Atasözleri ve Deyimler sözlüklerine, her iki lehçeye ait diğer sözlüklere de başvurulacaktır.

Karşılaştırma neticesinde her iki lehçede aynen kullanılan atasözleri ve deyimlerin yanı sıra her iki lehçeye ortak olmakla beraber farklılık arz eden atasözleri ve deyimler tespit edilmeye çalışılacaktır. Bildirinin, lehçeler arası aktarma çalışmalarında yararlı bir çaba olacağı ümit edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Atasözleri, Deyimler, Kazak Türkçesi, Türkiye Türkçesi, Lehçeler Arası Çeviri/ Aktarma

Solution of Terminological Problems in The Education of Technical Staff and Creation of Terminology in Turkish

Asst. Prof. Ulviyya NASİROVA, Samira HASANOVA

Odlar Yurdu University, Chair of Languages, Baku, Azerbaijan
samira.farajova@mail.ru

In modern times, technical culture plays an important role. It is important to know the meaning of terminology to become a true computer expert at present. Most of the students studying in the technical field have technical terminology problems in their field. At the same time, technical faculty students can learn a foreign language and discuss questions about terminology due to their expertise. For instance, Odlar Yurdu University students studying computer engineering are taught foreign languages in our university's technology park, which enables our university students to advance in their areas of expertise and develop their knowledge as computer technicians. It can be added that there are technical problems related to technical terminology and that experts from various fields solve them together with the teachers and that a Turkish terminology should be created in the future. Technical experts with knowledge of foreign languages are required and these skills are taken into account in personnel selection. Learning a foreign language at non-language faculties of universities is part of the training for future specialists. This means that encyclopedic knowledge is not important, and the ability to apply knowledge, abilities and skills to solve assigned tasks becomes primary. In addition, information technology and internet networks allow technical universities to receive professionally important information for their students in a foreign language. Thus, the requirements for graduates of technical universities are high, but justified, because they allow them to be competitive in the labor market. A foreign language has enormous educational and training potential, and its successful acquisition contributes to the development of competent, mobile, competitive professionals capable of working at world-class level. Studies conducted to determine language education in technical universities show that most of the graduates of a technical university do not speak a sufficient level of foreign language necessary for professional written and oral communication. Modern education involves the use of a systematic approach to teaching foreign languages to students of technical universities. It should also be noted that there are problems with terminology and experts from different fields solve this problem together with language teachers and there is a need for future Turkish terminology.

The next stage of integration was the integration among the Turkish people. Therefore, a balanced discussion and adoption of emerging new terms is required. A joint solution to this problem will help bring the Turkic peoples closer. The Soviet era did great harm to the languages of the Turkic peoples, especially to science, with the use of Russian terms. As a result, scientific communication requires translation, although communication

was fully understood thousands of years ago. Odlar Yurdu University has some experience in integration. Odlar Yurdu University is the first Azerbaijan university recognized by YÖK. Our teachers, who participate in various programs, attach special importance to exchanges with Turkish universities. Many of our experiences, such as Bingol and Mugla, give us a strong sense of the benefits of exchange. The close contact between Turkish and Azerbaijani universities contributes to the convergence between languages.

Keywords: Turkish Terminology, Information, Language Education, Information Technology, Communication

Functional Interpretation of the Suffix {-L³I²K²} in Complement Clauses in Kazakh in Comparative Perspectives with Uyghur

Uldanay JUMABAY

Goethe University Frankfurt, Germany
jumabai.uldabay@gmail.com

Irina NEVSKAYA

Institute of Philology, Siberian Branch of Russian Academy of Sciences, Russia
Goethe University Frankfurt, Germany
nevs kaya@em.uni-frankfurt.de

In most Turkic languages, especially in the Kipchak and Karluk groups, the suffix {-L³I²K²} has two different functions. Firstly, it is a derivational suffix that can be added after adjectives to yield nouns, or vice versa. For instance, it forms abstract nouns from adjective stems, *jaqsı* 'good' ← *jaqsılık* 'goodness', *suluw* 'beautiful' ← *suluwlık* 'beauty'; it yields adjectives from noun stems, *mezgil* 'season' ← *mezgildik* 'seasonal', *wakit* 'time' ← *wakittik* 'temporary'. Secondly, the suffix {-L³I²K²} can be employed in non-finite predicates of complement clauses, both as a part of nominal predicates and as a part of verbal ones. Among constructions with the dependent verbal predicate, the suffix {-L³I²K²} follows the action nominals {-G⁴A²n} and {-A²tl²n// -yt²n}. In such cases, the appearance of {-L³I²K²} is optional.

Regarding its occurrence after the action nominals, there are controversial arguments among Turcologists. Some of them state that the usage of {-L³I²K²} truly affects the semantics of the complement clauses, emphasizing the propositions described in the complement clauses (Karakoç 2017; Tohti 2012; Abish & Jumabay 2019). Others, however, claim that the complement clauses with or without the suffix {-L³I²K²} receive identical meanings and thus it does not influence the semantics at all (De Jong 2002; Tömür 2003; Zhang 2004). This can be explained by following example from Kazakh, where the use of {-L³I²K²} slightly affects the interpretation of the sentence.

<i>Sen-iŋ</i>	<i>daxue-ge</i>	<i>öt-e</i>	<i>aŋ-atın-(düy)-iŋ-a</i>
you-gen	university-dat	pass-a.conv	take.postv-atin.an-lik-poss2sg-dat
<i>sen-e-miŋ.</i>			
trust-a.pres-1sg			

'I believe that you (really) will be able to pass the entrance examination to a university.'

It should be pointed out that the suffix {-L³I²K²} in the Kipchak and Karluk groups should not be confused with the participle marker {-DIK} in Turkish.

In complement clauses with nominal predicates, {-L³I²K²} can be attached to the nominal stems, such as nouns, adjectives, pronouns, modal lexical items, as well as *bar* ‘existing’ and *yok* ‘non-existing’. In such functions, encoding nominal predicates with {-L³I²K²} is different in Kazakh and in Uyghur. Specifically, in the majority of environments, usually encountered in colloquial languages, the appearance of {-L³I²K²} after nouns or adjectives is not compulsory in Kazakh. However, in Uyghur, the nominal predicates of the complement clauses must be marked by the suffix {-L³I²K²}, otherwise the sentences are ungrammatical. Therefore, the usage of {-L³I²K²} in Uyghur is relatively more active than it is in Kazakh. See:

Kazakh:

<i>Üy-de</i>	<i>kim-niñ</i>	<i>bar-in</i>	<i>bil-me-y-min.</i>
house-loc	who-neg	existent-poss3.acc	know-neg-pres-1sg

‘I do not know who is at home.’

Uyghur:

<i>Zhungo-niñ</i>	<i>yuqum</i>	<i>üst-i-din</i>	<i>tez</i>	<i>yälibä qil-iş</i>
China-gen	epidemic	above-poss3-abl	quick	succeed-iş.vn
<i>ıktidar-i-niñ</i>	<i>bar-liq-i-ya</i>		<i>işin-i-du.</i> (CNR Uyghur: 04.03.2020)	
ability-poss3-gen	existing-lik-poss3-dat		trust-pres-3	

‘X believes that China has the ability to quickly overcome the pandemic.’

Furthermore, in both Kazakh and Uyghur, nominal predicates in CCs can get non-finite copular verbs *˚ekendik-/ikänlik-* or *bol-* ‘to be, to become’ instead of {-L³I²K²}. Here, the static copular marker *˚ekendik-* carries the possessive and case morphology. The copular marker *˚ekendik-* <e.cop-gan.an-lik> per se does not have any semantic content; its function is to ensure that the independent nominal clause could act as a core argument of the predicate in the main clause. Again, the use of suffix {-L³I²K²} in the copular *˚ekendik* is optional in Kazakh, but in the Uyghur correspondence *ikänlik* it is compulsory.

In verbal complement predicates, the suffix {-L³I²K²} is optional after the subordinators {-G⁴A²n} and {-A²t¹2n//yt¹2n}. However, it cannot occur in the subject control relations, where the subordinate and matrix clauses share the same first actant. The suffix {-L³I²K²}, however, appears as a part of the complement predicate after the subordinator {-G⁴A²n}, if the subordinate and matrix clauses do not share their first actants. This can be seen in the following examples:

<i>Men</i>	<i>kitap</i>	<i>˚okı-yan-dı</i>	<i>şaksı kör-e-min.</i>
I	book	read-gan.an-acc	like-a.pres-1sg

‘I like reading books.’

*Men kitap ^wokı-yan-dik-ti ğaksi kör-e-min.
I book read-gan.an-dik-acc like-a.pres-1sg

‘Intended meaning: I like reading books.’

Men ^wonıñ kitap ^wokı-yan-(dıy)-in ğaksi kör-e-min.
I him.gen book read-gan.an-dik-poss3.acc like-a.pres-1sg

‘I like [the fact] that he has read the book.’

Keywords: The Suffix {-L³l²K²}, Complement Clauses, Nominal Subordinate Predicates, Functions, Control Relations, Kazakh, Uyghur

Çarlık Rusya'sının Kuzey Kafkasya'da Uyguladığı Dil Siyaseti

Dr. Telman NUSRETOĞLU

Azerbaycan Hazar Üniversitesi, Tarih ve Arkeoloji Bölümü Başkanı
t.nusretoglu@mail.ru

Bolşeviklerin lideri Lenin'in de ifade ettiği gibi Çarlık Rusyası özellikle XIX -XX asrlarda uyguladığı müstemlekeci politikalarla adeta bir milletler hapishanesi haline gelmiştir. Rusya imparatorluğunun siyasetine hakim olan ortodoks slavyanizm paradigması ülkeyi büyük Rus milleti (velikorus) ve diğerleri gibi iki ayrı kampa ayırmıştır. Bu siyasetin yansımaları Arap coğrafyaçıların Cebel'ül-Elsan (diller dağı) adlandırdıkları çokmilletli Kafkasya coğrafyasının işgal edilmesinden sonra orada gerçekleştirilen dil ve din siyasetinin ayrıntılarında daha açık gözlemlemek mümkündür. Çarlık rejimi Türk lisanının Kafkasya'nın Müslüman halkları arasında eğitim ve iletişim dili olmasını engellemek, Rusca'nı yaygınlaştırmak için bir dizi tedbirler uygulamış, kararlar almış, bu yönde istediği başarıyı elde edemeyince de orada yaşayan halkların ana dillerinde eğitim almalarını ön plana çıkaran bir siyaset izlemiştir. Özellikle Kafkas dilleri uzmanlarını bölgeye göndererek nüfus sayısı bir köyle sınırlanan kavimlerin dillerini bile tetkik ettirmiş, telafuzu zor olan bazı kelimeleri gramofonlara yazdırıp her millet için ayrıca alfabe oluşturarak dil bağlamında da parçalanmayı derinleştirmiş, az sayılı halklar arasında ana dili milliyetçiliğini teşvik etmiştir. XIX asrın sonu XX asrın evvellerinde özellikle Dağıstan'da lisan husunda üç farklı cereyan mevcut olmuştur; Azerbaycan Türkçesi, Arapça veya ana dilde eğitimden yana olanlar. Her üç cereyan temsilcilerinin esas argümanları, faaliyetleri, Çarlık idaresinin bu cereyanlarla ilgili yaklaşımları analiz edilmeye çalışılmıştır. Bildirinin hazırlanmasında Çarlık Rusya'sının bölgedeki kolonyal siyasetinin esas istikametlerini ortaya koyan yayınlanmış resmi belgelerden, esas kaynak niteliyindeki dönemin matbu neşrlerinden, Sovyet dönemi çarlık rejiminin milletler siyasetini eleştirel bir yaklaşımla ele alan araştırma eserlerden ve Osmanlı Devleti'nin Bakü başta olmakla bölgede görev yapmış Şehbenderlerinin konuyla ilgili İstanbul'a gönderdikleri raporlarından istifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ruslaştırma, Kafkasya ve Kolonyal Siyaset, Kafkas Dilleri

Kazimierz Kuzyk (1892-1963) – Forgotten photographer of the Ottoman Army and Dynasty

Piotr NYKIEL, PhD, Assistant Professor

Jagiellonian University in Cracow Institute of Oriental Studies, Chair in Turkish Studies
piotr.nykiel@uj.edu.pl

Most pictures showing officers and soldiers of the Ottoman XV Corps during its expedition to the East Galicia in 1916-1917 were taken by anonymous photographers from Austria-Hungarian or German units with which they fought shoulder to shoulder. However, personal details of one of them have been recently determined. His name was Kazimierz Kuzyk. He was born in 1892 in Krakow, Poland, to a Ruthenian (Greek Catholic) father and Austrian (Roman Catholic) mother. Orphaned at 7 he was transferred from one orphanage to another and finally, as a teenager went to the spa town of Zakopane (southern Poland) where was apprenticed to a gardener, a house painter, then a confectioner in, before joining the valiant Henryk Schabenbeck in his famous photographic studio. In 1914, Kuzyk enlisted in the Austro-Hungarian army as a photographer in the Field Balloon Unit. His oldest known war pictures date from early January 1917, when his unit joined the Ottoman XV Corps in East Galicia. Since he spent most of his time in the village of Kurzany, where the HQ of the Ottoman 19th Division was, he photographed mainly officers and soldiers of this unit. However the most precious pictures he left to the future generations were those of Princes Ömer Faruk and Abdürrahim Hayri, taken during their short visits to Galicia. Two of those pictures were published in “Harb Mecmuası”. Besides these, we owe Kuzyk a well-known photograph of the Ottoman war cemetery in Podwysokie and a set of unique pictures of Gen. Cevad (Çobanlı) – the then commander of the XV Corps. Kuzyk’s pictures of the Army Group commander Gen. Eduard von Böhm-Ermolli visiting the Ottoman 19th Division in January 1917 are the only so far known photographs of this event. Unlike so many of the jaunty men and officers in his pictures, Kuzyk survived both the war in Galicia and on the Italian Front, where he was transferred to, shortly before the end of WW1. He worked with his camera until his death in 1963 and was buried on the cemetery of the Carmelite Monastery in Czerna where he lived for over 20 years working for the Carmelite publishing house. Personal documents related to Kuzyk’s life are being kept in the Archive of the Cracow Province of the Discalced Carmelites Order. His photographs of Turks in Galicia are in the above mentioned archive, as well as in Irena and Mieczysław Mazaraki Museum in Chrzanów, Poland, in the Austrian National Library and in private collections.

Keywords: Kazimierz Kuzyk, Galician Front, WW1, Ottoman XV Corps, Cevat Pasha, Prince Ömer Faruk, Prince Abdürrahim Hayri, Harb Mecmuası

Eski Türkçeden Kazakçaya Bitki Adları

Dr. Emin OBA

Al-Farabi Kazakh National University
eminoba@hotmail.com

Türk lehçeleri içerisinde Kuzey-Batı (Kıpçak) grubunda yer alan Kazakça, konuşulduğu coğrafyanın büyüklüğü, sözcük hazinesi, anlatım imkânlarının zenginliği ve tarihî macerasıyla her zaman araştırmacıların ilgi odağı olmuştur. Kazakçanın bugünkü söz varlığını oluşturan kelime kadrosu esas olarak Türkçe kökenli kelimeler ve bu kelimelerden türemiş sözcüklerden oluşmaktadır. Bu çalışmada Eski Türkçeden itibaren Türkçenin Tarihî dönemlerinin tümünü kapsayacak şekilde sözcük hazineleri taranmış ve bu sözcük hazinelerindeki bitki adlarını içeren kelimeler tespit edilmiştir. Bu bitki adları ile ilgili tespit edilen kelimelerin bugünkü Kazakçanın söz varlığına yansımaları üzerine durulmuştur. Kelimeler verilirken hangi kaynaktan, hangi tarihî dönemde ve hangi anlamda geçtiği ayrıntılı bir şekilde verilmiştir. Çalışmada a harfinden k harfine kadar geçen bitki adları verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eski Türkçe, Kazakça, Bitki Adları

Some Questions of the History of Huns in Azerbaijan

Borbala OBRUSANSZKY, Ph.D

Historian-Mongolian Studies-Ethnographer, Karoli Gaspar University, Budapest, Hungary
borbala.obrusanszky@gmail.com

The Huns played a decisive role in the ethnogenesis of many peoples living in the Eurasian steppe region, especially the Hungarians and the Turks. At the end of the 1st century they started to Europe via Central Asia and according to the latest research they reached the Caucasus at the end of the 1st century AD. The Huns left behind many artefacts and are also mentioned in contemporary historical sources. I did research in both Georgia and Azerbaijan in order to uncover their traces. Memories of the Huns appeared in Georgia, especially along the Darial Pass, where typical Hun polychrome-style gold objects as well as distorted skull nobles draw the path of the Huns. They lived in that region between the 2-3rd centuries AD. The northern and western regions of Azerbaijan were the main settlements of the Huns, however, archaeological excavations also revealed that Huns also lived in the central part of the country, the so-called Mughan Steppe. Based on contemporary descriptions, it is probable that many Huns settled in the territory of modern Azerbaijan, and are referred to as Huns, Massages, and Sabirs. Particularly they may have settled in the northern part of the country, where some geographic names have preserved their tribal names (Sabirs, Khachmaz, etc.) The traces of the Hun culture can be found in some places as well.

Keywords: Huns, Migration Age, Sabirs, Caucasian Albania, Turkic ethnogenesis

Atatürk'ün Timur Sevgisi ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin İnşasında Timur İzleri

Arş. Gör. Dr. Cihan ORUÇ

Artvin Çoruh Üniversitesi
coruc@artvin.edu.tr

1402 yılında Osmanlılarla Timurlular arasında gerçekleşen Ankara Savaşı'ndan sonra Timur'a karşı olumsuz bir bakış zahir etmişti. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla birlikte bu bakış açısı tersine dönmüştü. Timur hakkındaki değer yargılarının değişmesinde genç Türkiye'nin kurucusu M. Kemal Atatürk'ün ona duyduğu sevginin oldukça etkili olduğu görülmektedir. Bu sevgi, genç Türkiye'nin siyasi, sosyal ve kültürel kurumlarının inşasında Timur'a dair olumlu referanslara sıkça başvurulmasına neden olmuştur. Buna ilaveten ulus devletin inşası sürecinde Timur'un Türklüğü ve onun yüksek vasıfları "Türk Tarih Tezi" yaratma çalışmalarında özellikle vurgulanmaktaydı. Timur'un olumlu vasıfları ön plana çıkarılırken, bu iddiayı güçlendirmek için de onun hayatından örnekler verilmişti. Bu çalışmada, Atatürk'ün Timur sevgisi, bu sevginin sebepleri, Timur'un Türk-Ulus devletinin inşasındaki yeri, "Türk Tarih Tezi" yazma sürecinde Timur imajı ve bu imajın okul kitaplarına yansımaları üzerinde durulacaktır. Ayrıca ulus devlet inşasında Timur'un ve onun mirasının izleri ortaya konmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Atatürk, Timur, Tarih Yazımı, Ulusdevlet

Türkistan Tarihi ve Coğrafya Araştırmaları Açısından Kâmûsu'l-Alâm İncelemesi

Prof. Dr. Kemal ÖZCAN

Necmettin Erbakan Üniversitesi
kozcan50@gmail.com

Ümmünur ÇİFTÇİ

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Yüksek Lisans Öğrencisi
ummunurciftci@gmail.com

Kâmûsu'l-Alâm, umumi bir tarih, coğrafya ve meşhur adamlar ansiklopedisi olup bilhassa İslam ve doğuya ait çok sayıda madde içerir. Eser, Fransız araştırmacı Bouillet'in "Dictionna universel d'histoire et de geographie" adlı eseri örnek alınarak hazırlanmıştır. Kaynakları arasında pek çok batı eseri de bulunmakla birlikte yazar, İslam sahası dışındaki çoğu maddeleri satır satır tercüme ve iktibas ile Bouillet'in eserinden nakleder. Fakat Şemseddin Sami'nin eserinin alalade bir nakilden ibaret olmadığı Bouillet'in eserine nazaran oldukça büyük hacimli olmasından (6 cilt 4830 s.) anlaşılabilir.

Burada bir yandan Türk okuyucusunu alakadar etmeyecek maddeleri atarak diğer yandan bazı maddeleri genişletmiştir. Mesela 9 satır olan "Anadolu" maddesini 11 satırdan 4 sayfaya çıkarmış, hiç bulunmayan "Turâniye" maddesini ilave etmiştir. 1889 ile 1898 yılları arasında İstanbul'da yayımlanan, altı cilt ve toplam 4830 sayfalık bu dev eser ilk Türk ansiklopedisi sayılmaktadır. Avrupalı bilim ölçütlerine dayanarak derlenmenin amaçlandığı belli olan bu eser, yalnız 19. yüzyılın bilgi durumunu yansıtmakla kalmaz, tarihî, coğrafik ve kültürel veriler yönünden de son derecede zengindir. Eserde Osmanlı İmparatorluğu, şark coğrafyası ve Balkan Yarımadası'na özellikle önem verilmekte, ama Avrupa'nın ve dünyanın öbür bölgeleri de dikkat çekici maddeler ve bilgilerle temsil edilmektedir. Çağın Osmanlı aydınının dünya görüşü, tarih anlayışı ve zihniyeti üzerine bilgi edinmek için bu eser kıymetli bir kaynak niteliğindedir.

Kâmûsu'l-Alâm'ın hazırlanması sırasında tam olarak hangi kaynaklardan faydalandığı belli değildir. Sami Bey önsözünde genel olarak Arap kaynaklarının sözünü ederken önemli tarih kaynakları arasında Hatib-i Bağdadî'nin Bağdat Tarihi ve İbn-i Asakir'in Dimaşk Tarihini, coğrafya yazarları arasında İstahrî, İbn-i Havkal, Mukaddesî, Bekrî, Bîrûnî, İdrîsî ve Ebülfidâ isimlerini anar.

II. Abdülhamit Han döneminde Osmanlı Türkçesi ile yazılan ve maalesef hala günümüz Türkçesine aktarılmayan bu değerli eserde Türkistan tarihi ve coğrafyasına dair oldukça kıymetli ve ilginç bilgileri sunmayı amaçlıyoruz.

Anahtar Kelimeler: Kâmûsu'l-Alâm, Şemseddin Sami, Türkistan, Türkistan şehirleri, Türkistanlı devlet adamları, Türkistanlı Alimler

Türk Yönetim Sanatının Geleneksel Kodları

Prof. Dr. İsmail ÖZÇELİK

İstanbul Aydın Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü
iozcelik@aydin.edu.tr

Türk yönetim sanatının geleneksel kodlarına bakıldığında öncelikle aile ve boy düzenin devlet yönetimi ile yakın bir ilişkisi olduğu görülür. Aile ve boy düzeni devletin küçük bir şekli gibidir. Hâkimiyet bağlamında baba ve devlet başkanını karizmatik bir yapıda olduğu görülür. Bu nedenle Türk devlet anlayışında karizmatik hakimiyet ve lider anlayışı söz konusudur. Ayrıca cihanşümul (Universal) bir anlayışla Türk Devletlerinin hükümdarları bütün aleme yön veren liderler olarak görülmüşlerdir. Bunula beraber Türk devletlerinde din adamları ve rahipler her ne kadar ülke siyasetinde etkili olmuşlarsa da devlet başkanı olarak ülkeyi yönetememişlerdir. Tahta geçiş anlayışında ekberiyet değil, yetenek esas olmuştur. Bu bağlamda hükümdar olana halkın temayül ve teveccühü esastır. Ayrıca yönetim esasında hükümdar ortak kabul etmez. “Beyler Daim Bey Olur Anlayışı” ile hükümdar ve beylerin belli bir soydan gelmesi gerekir. Bu bağlamda devleti sıradan biri yönetmez ve yöneticide seçkin bir aileye mensubiyet şartı aranır. Adalet ve hakkaniyetle idare eden beylerin hükümdarlığı benimsenmiş ve hep anılmıştır. Nihayet devleti temsil eden hükümdar ve beylerin sofrasının ve elinin açık olması temel ilkedir. Bey olmanın vasıfları ve gerekliliği de alplık ve bilgeliklidir. Bu nedenle şehzadelerin eğitimine özel bir önem verilmiş ve Atabeyler ile Lalalar tarafından eğitime tabi tutulmuşlardır.

Türk devlet yönetimi anlayışında her devirde en başta yukarıda sayılan ilke ve kodlar devlet temel ilkeler olarak benimsenmiş ve uygulanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Hakimiyet, Hükümdar, Devlet, Yönetim, Beylik

Ortaçağ Türk Ordularında Süvarilerin Eğitimi

Dr. Öğr. Üyesi Bülent ÖZKUZUGÜDENLİ

Milli Savunma Üniversitesi Deniz Harp Okulu, Beşeri ve Sosyal Bilimler Bölümü, Harp Tarihi Ana Bilim Dalı
bozkuzu@gmail.com

Dr. Umut KANSOY

İstanbul Ataşehir TEB Anadolu Lisesi
umut.kansoy1@gamil.com

Ortaçağ Türk devletlerinde ordunun çok büyük kısmı süvari birliklerinden oluştuğu için süvarilerin eğitimi büyük önem arz etmekteydi. Süvarilerin eğitimlerinin başında at bakımıyla ilgili eğitimler gelmekteydi. Zira atna bakamayan bir süvari işlevsiz hale gelmekteydi. Bir süvari atının koşum takımları zarar gördüğünde onarabilmeli, eyerini ve dizginini çözüp yeniden takabilmeliydi. Atların damarlarını açmayı, cerahatini akıtmayı, göz ve burnundan nâhone almayı, burun halkası takmayı, hacemat yapmayı, atları dağlamayı ve iğdiş etmeyi bilmeliydi.

Ortaçağ Türk ordularında süvariler, at üzerinde çeşitli silahları en iyi şekilde kullanmayı öğrenmeliydiler. Bu amaçla talimler yapılmakta ve çeşitli oyunlar oynanmaktaydı. Süvariler, nişan tahtaları, avlar ve kabak oyunu ile okçuluk kabiliyetlerini geliştirmektedirler. Büyük bir süratle giderken “kemend” atarak düşmanın atını yere yıkmayı ve süvarisini üzerinden kapıp almayı öğrenmekteydiler. Süvariler, bir filin sırtından omurlarını midesine dökebilecek kadar kuvvetlenmek için gürz ile sıkı talimler yapmaktaydılar. Mızrağı ıskaladan kullanabilmek için, hedef tahtaları üzerinde sıkı talimler yapmakta ve halka kapma oyunu ve süvari oyunu oynamaktaydılar. Ayrıca süvariler, bütün silahlarından aciz kalırsa, atı yaralanır veya kullanılamaz hale gelirse, düşmanını bertaraf edebilmek için güreşmeyi de öğrenmeliydiler. Yine süvariler, at üzerinde kılıç ve diğer silahları en iyi şekilde kullanabilmek için çevgân ve halka kapma oyunları oynamaktaydılar. Belli zamanlarda düzenlenen süre avları ve kabak oyunları sayesinde, Ortaçağ Türk ordularında süvariler, Turan savaş taktiğini başarıyla uygulamayı öğrenmekteydiler.

Tebliğde, Ortaçağ Türk ordularında süvarilerin “okçuluk eğitimi”, “kılıç eğitimi”, “mızrak eğitimi”, “gürz eğitimi”, “kemend eğitimi”, “güreş eğitimi” ve bu eğitimleri destekleyici türde yapılan “süre avı”, “çevgân oyunu” ve “kabak oyunu” gibi faaliyetler, ana kaynaklara ve araştırmalara dayanılarak incelenecektir.

Çalışmada, el-Câhız'ın Fezâ'ilü'l-etrâk, Fahr-i Müdebbir'in Âdâbu'l-harb ve's-ş-şecâ'a, Cuzcânî'nin Tabakât-i Nâsirî, el-Ömerî'nin Mesâlikü'l-epsâr, İbn Bîbî'nin el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye, Hâce Nizâmu'd-dîn Ahmed'in Tabakât-i-Ekberî, Tâcu'd-dîn Debîr'in Besâtînu'l-uns, Muhammed b. Ya'kûb b. Huzâm'ın Kitâbu'l-mahzûn, Tarâbulusî'nin Kitâbu'l-mahzun li erbâbi'l-funûn, Tâcu'd-dîn es-Subkî'nin Mu'îdu'n-ni'am, Tâcu'd-dîn Hasan-i Nizâmî'nin

Tâcu'l-me'âsir, Zahîru'd-dîn-i Nîşâbûrî'nin Selçûk-nâme, Reşîdu'd-dîn'in Câmî'u't-tevârih, Muhammed b. Hindûşâh-i Nahcevânî'nin Destûru'l-kâtib, Kalkaşendî'nin Subhu'l-a'sâ, Ziyâu'd-dîn Berenî'nin Târîh-i Fîrûz-şâhî, Fiore dei Liberi'nin Fior di Battaglia'sı ile Münyetu'l-guzât ve Kitâb fî 'ilm en-nuşşâb başta olmak üzere, devrin ana kaynaklarına ve modern araştırmalara dayanılarak Türk askerî tarihi açısından büyük önem taşıyan tebliğ konusu ile ilgili yeni, bilimsel ve orijinal bilgiler ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türk Askerî Tarihi, Türk Arkerî Kültürü, Ortaçağ Türk Devletlerinde Ordu, Türk Ordusu, Askerî Eğitim, Türk Süvarisi, Süvari

Türk Dili ve Edebiyat Öğretiminde Dinleme Öğretiminin Önemi Okullarımızda Dinleme Öğretimi Okul Başarısına Etkisi

Prof. Dr. Rasim ÖZYÜREK

İhsan Doğramacı Erbil Vakfı Eğitim Programı Koordinatörü
rasim@bilkent.edu.tr

Üniversitelerimizin Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerinde edebiyat, Türkçe öğretimi programlarında, dört temel beceriden dinleme öğretiminin insanoğlunun öğrenim dönemlerindeki yaşamlarında ne kadar çok önemi olduğunu, okullarımızda, üniversitelerimizde öğrencilerin bir konuyu öğrenebilmeleri konusunda dinlemenin ne kadar önemli olduğunu burada vurguluyoruz.

Öğrenmenin gerçekleşebilmesi için bütün okullarımızda, üniversitelerimizde, bütün halkımızın iyi birer dinleyici olmaları, bunun için ne gibi çalışmaların yapılması konusunun önem arz ettiğini dile getiriyoruz. Dinleme öğretimi de okullarımızda okuma ve konuşma kadar önemlidir. Dinleme öğretiminde gerek okullarımızda, üniversitelerimizde öğrencilerimiz alıcı durumdadır. Bireyler arasında alıcı ile verici (okullarımızdaki üniversitelerimizde öğrenci ve öğretim elemanları öğretmenler) arasında ortak bir dilin, ortak bir kültürün, ortak bir yaşamın olması gerekmektedir.

Okullarımızda, üniversitelerimizde dinleme yeteneği gelişmemiş öğrencilerde dinleme yeteneği geliştirilmelidir. Öğrencilerin okullarda başarılı olmaları dinleme yeteneğine bağlı olduğunu burada vurguluyoruz. Dinlemede belli kuralların olduğu bu kurallara uyulduğu zaman dinleme öğretiminde amaca ulaşılır. İnsanoğlu kimi zaman karşısında konuşulana, okunana, anlayabilmek için dinler. Bu konuda çalışan öğretmenler, öğretim elemanları öğrencilerine dinleme yeteneğini iyi kazandırmalıdır. Dinleyiciler her zaman görgü kuralları içinde karşısındaki insanları dinlemeliler. Dinleyiciler konuşan bir kişiyi can kulağıyla dinleyerek, konuşulan konu üzerinde dikkatini çekmeliler.

Dinleyiciler karşılıklı konuşmalarda, tartışmalı toplantılarda, konferanslarda, okunan bir metni dinlemede dinleme durumlarının çok değişik olduğu öğretmenler ve öğretim elemanlarınca öğrenciler bilgilendirilmelidir. Öğrencilerin dinleme yetenekleri geliştirilmelidir.

Okullarımızda, üniversitelerimizde bir konuyu karşısında dile getirilen konuyu istekli yada isteksiz, amaçlı, eleştirel, eleştirel olmayan, yalın veya ayırıcı, rastgele, amaçlı, güdülemeye dayalı, bilgi edinmek için sempati veya antipati ile dinleyebilirler.

Öğretmen olarak öğrencilerimizde dinleme yeteneği geliştirilmelidir. Öğrencilerimizi öğrenim yaşamında dinlemenin çok önemli bir yerinin olduğu akıllarımızdan dinleme öğretimi ve önemi öğretim elemanlarımızca, öğretmenlerimizce çıkarmamaları gerektiğini vurguluyoruz.

Anahtar Kelimeler: Edebiyat Eğitimi, Öğretim, İletişim, Dinleme, Dinleme Öğretimi, Ortak Dil, Ortak Kültür, Ortak Yaşam

Eski Türk Devletlerinde Bir Zafer Kutlama Geleneği

Dr. Öğr. Üyesi Ayhan PALA

Gazi Üniversitesi
ayhanpala2003@yahoo.com

Eski Türk kavimlerinde düşmanına karşı zafer kazanan hükümdarın bu zaferi çeşitli sembollerle kutladığı bilinmektedir. Bu törenlerin muhtemel düşmanlara karşı bir güç gösterisi mahiyeti de söz konusu olmalıdır. Zira elçi kabulünde de bu maksatla bazı adetlerin tekrarlandığı görülmektedir. Hükümdarların düşmanlarına kendisini güçlü göstermek için çeşitli yollara başvurduğu bilinmektedir. Bu yollardan biri de tanınmış bir düşmanını yenerek öldüren hükümdarın gücünü göstermek için düşmanın kafatasından şarap içmesidir. Kaynağını binlerce yıl öncesi kültürlerden alan bu adetin Türklerdeki en eski örneğine dair bilgiyi Çin kaynaklarında buluyoruz. Bu kaynaklara göre M. Ö. I. asırda Çin elçileri ile Hun hakani Huhanye arasında böyle bir tören yapılmıştır. Bu törende Hun hakani ve Çin elçileri bir dağa çıkarak beyaz bir at kurban etmişler, kılıçlarını daha önce Hunlar tarafından öldürülmüş bulunan Yüeci hanının kafatasından yapılmış, içi şarapla dolu kadehe batırarak ant içmişlerdir. Tebliğimizde düşman kafatasından şarap içme geleneğinin kökleri ve Türk kavimlerindeki uygulamaları değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Türk Tarihi, Zafer Kutlama, Kafatasından Şarap, Ant İçme, Elçi Kabulü

Cultural Amalgamation of the Silk Road in Medieval Mongolia: The Case of Pugu Yitu Tomb (678 CE) from the Turk Period

Prof. Dr. Ah-Rim PARK

Sookmyung Women's University, Seoul, South Korea
apark@sookmyung.ac.kr

The Bayannuur Tomb in Bulgan Aimag in Mongolia which was the first Turk period mural tomb excavated in Mongolia in 2011 provides us with the rare case to investigate the ancient Turk period art from Mongolia. Pugu Yitu Tomb (678) at Zaamar Soum, Tov Aimag in Mongolia whose tomb occupant belonged to the Tiele people identified by the tomb epitaph is another Turk period tomb excavated in 2009. It shows the similar tomb structure and tomb figurines to those of the Bayannuur tomb.

In the paper, the Pugu Yitu Tomb will be analyzed as an example of wide artistic exchanges among the Turks, the Chinese, and the Sogdians in Medieval Mongolia. The paper will try to find answers for the manufacture and the provenance of funerary objects found in the Pugu Yitu Tomb, especially the tomb figurines and the textiles. Tomb figurines and the textiles exhibit the exchanges with Chinese funerary art of the Northern dynasties and the Sui-Tang dynasties of China as well as the Sogdians in Central Asia. As the tomb occupant belongs to the Tiele people who were subjugated under the Turks and had a connection with the Uyghurs, the paper will present an interesting case study of the Northern people including the Turks and the Tiele in the second half of the seventh century as the cultural amalgamation of the Silk Road in Medieval Mongolia.

Keywords: Turk Art, Funerary Art, Pugu Yitu, Shoroon Bumbagar

Kitabi Dedem Korkut'a Göre Oğuzların Komşuları

Dr. Bayram QULİYEV

Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi, İlim Tarihi Enstitüsü
bayramqulusoy@yahoo.com

“Kitabi Dedem Korkut” Türk dünyasının eşsiz edebi ve tarihi yapıtı, dünyanın en değerli eserlerinden biridir. Bu tarihi kaynaktaki bahsi geçen Oğuzlar Azerbaycan`da ve Anadolu`nun büyük bir kısmında yaşamaktadır. Bu nedenle de burada Oğuzların komşuları ile ilgili bilgiler sadece Oğuzların yaşadıkları bölgelerin bir kısmını kapsamaktadır. Bu bildiri makalesinde temel kaynak olarak “Kitabi Dedem Korkut” ele alınmış ve kaynaktaki ismi geçen Gürcüler ve Abhazlar, Kıpçaklar, Bizans olarak tanımlanabilecek Bayburt, Düzmürt ve Trabzon ile Oğuzlar arasındaki ilişkiler gösterilmiştir. Bu zaman Selçukluların Anadolu`ya gelişinden önceki ve sonraki durumlar ayrıca incelenmiştir. Bildiride abidenin yeni bulunan el yazma nüshası olan “Türkmen-Sahra” nüshası kullanılmış ve bu zaman farklı sonuçlar ile karşılaşılmıştır ki, bunun esas nedeni “Kitabi Dedem Korkut”un el yazma nüshalarının farklı zamanlarda kaleme alınmasındadır. “Kitabi Dedem Korkut”ta Oğuzların güney komşuları hakkında direk söz edilmemektedir. Ancak biz Farslar ve Araplar hakkında bilgiler vermekle de genel bakış açısı yararmak istedik. Bildiri makalesine Türk dilli kaynakların yanı sıra Selçuk-nameler, Gürcü dilli ve Arap dilli kaynaklar, aynı zamanda bu konu üzerine gerçekleştirilmiş bazı araştırmaları dahil ettik. Oğuzların komşuları ile ilişkisi oldukça çelişkili şekildedir. Bazı komşularla (Kıpçaklar, Trabzon) onlarla savaş halindeyken, bazı komşular (Gürcüler, Abhazlar) onların idaresi altında ve onlara vergi ödemektedir. Bildiri makalesinde ilk defa olarak eserin her üç nüshasında yer alan bilgiler kıyaslanmış ve bahsi geçen konu aydınlatılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dedem Korkut, Oğuzlar, Düzmürt, Bayburt, Trabzon, Kıpçak, Gürcüler ve Abhazlar, İran

İran'da Rus Ajanlarının 1731 Senesinde Türklerle İlgili Yazmış Oldukları Rapor Belgesinin Değerlendirmesi

Mohammad RAZZAGHİ

İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Genel Türk Tarihi Ana Bilim Dalı, Doktora Öğrencisi
ozan.zanganli@gmail.com

Kadim ve çok kültürlü bir tarihe malik olan İran çeşitli ülkelerle ilişki kurmuştur. Devletler arası kurulan ilişkiler nizami, siyasi, kültürel alanlarda karşılıklı devam eder. Moğollardan sonra Safevî dönemi İran için altın dönem sayılır. Rusya ve İran arasındaki diplomatik ilişkiler, 1521 yılında Şah İsmail'in Rusya Çarı III. Vasiliy'e elçi göndermesiyle başlamıştır. 1586 yılına gelindiğinde, İran ve Rusya arasında sürekli diplomatik ilişkiler kurulmuştur. İki devlet arasındaki yazılan mektuplar ve fermanlar o dönemin siyasi durum ve tefekkürünü anlamak açısından çok faydalı olacaktır. 1815 senesi Viyana Kongresinden sonra İran'ın dış politika ve ilişkilerinde de değişiklikler yapılmıştır. "Defterhaneyi Umur-ı Garp: Batı İşler Defterhanesi" isimli bir teşkilat kurularak dış ilişkilerin düzenlemeleriyle yükümlü olur. Bu teşkilatın kuruluşundan 6 sene sonra yani 1821 yılında Dışişleri Bakanlığı kurulur.

Bildirimizde, İran Dış İşler Bakanlık Arşivi'nin kuruluş süreci, günümüzde ihtiva ettiği evrakların sayısı ve arşiv bölümleri anlatılmıştır. Bakanlık tarafından İran ve Rusya ilişkilerine dair evraklar 3 ciltlik kitap halinde yayımlanmıştır. "Safeviye'den Kaçarlara kadar İran ve Rusya İlişkilerine Dair Belgeler" isimli kitap, Dışişleri Bakanlığının ilk kitabıdır. Bu kitap Rahim ve Behruz Mosalmaniyan Kobadiyani'nin ortak çevirisi olarak İran Dışişleri Bakanlığı tarafından 2008 yılında yayımlanmıştır. 615 sayfadan oluşan kitapta 121 evrakın Rusça kopyası ve Farsça çevirisi mevcuttur.

Bildiride İran Dış İşler Bakanlık Arşivi'nde 32 sayılı "Rus Casuslarının Raporu" isimli tarihi belgenin Farsça'dan Türkçe'ye çevirisi sunulacak ve belgenin iç-dış tenkidi yapılacaktır. Bu belge İran, Osmanlı ve Rus münasebetleri açısından önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Rus Casus Belgeleri, İran, Safevi, XVII. Yüzyıl

A Peculiar National Hero in The Tatar Drama of The 1980-2000s

Alsu SHAMSUTOVA, Ph.D.

Senior Researcher at the Institute of Language, Literature and Art of the Academy of Sciences of the Republic of Tatarstan, Member of the Union of Writers of the Republic of Tatarstan, Osmaniye Korkutata Üniversitesi, Dr. Öğr. Üyesi
aatlas1@mail.ru

Modern Tatar drama develops both richly and thematically and in the field of problems. New titles and works are being added to the drama even today. The academic professor Azat Akhmadullin wrote that “during the passage of dramatic events in the country, the genre of drama also tries to find its place and overtake the theater stage with modern works” (Akhmadullin, 2002: 8).

When we talk about the Tatar drama and the national heroes who existed there in the 1980s and 2000s, we need to note two things. First, it is necessary to study national images and, secondly, to take into account other elements of the structure of the play that helped to create them and reveal the idea that they brought (Shamsutova, 2002: 84). All the national heroes that were created during this period can be divided into several characters. The first character is a Tatar young generation, who becomes a “zombie”. They are spiritually dead people (like zombies) without spiritual values and without spiritual qualities like “iman”. Modern drama has been writing about such things since the 1980s. An example of this is the work of Rizwan Khamid. He made several interesting discoveries and innovations that presents a gallery of unique heroes to the Tatar verbal art. In his work the trend of ‘mankortlık’ is reflected. This term was first introduced and used by the famous novelist writer Chingiz Aitmatov and means the loss of national self-identification and the rejection of the native language, the rejection of the nation. This quality can be seen in the image of Gerey who does not recognize his roots and calls himself “Harry”. There is another ideological heroine Näukhabar who personifies the guardian of the nation and the Tatar people.

It is necessary to note the dramas of Ildar Yuzev from the point of view of showing the current state of the Tatar people. His works include a group of characters that were not used to seeing in Tatar drama before. They are also valuable in terms of their views on revealing the essence of the nation through them.

As a result, we can say that the Tatar drama of the 1980- 2000s focuses on the real aspects of life. It reveals how “marginal heroes” think and experience or continue to live in their society with worries about the future of their nation. As a result of the pursuit of money and luxury people forget about the existence of such “bright souls”

Anahtar Kelimeler: Modern Tatar Drama, a Peculiar National Hero, “Marginal Heroes”

Tarihî Türk Yazı Dillerinde {-mA} Yapım Ekinin Semantik Gelişimi Üzerine

Dr. Öğr. Üyesi Musa SALAN

Bartın Üniversitesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü
msalan@bartin.edu.tr

Türk dilleri sondan eklemeli dillerden oluşan bir dil ailesi olarak yeni sözcük yapımında en eski yazılı kaynaklardan bu yana gözlemlendiği şekilde doğal olarak yapım eklerine başvurmuş ve başvurmaya da devam etmektedir. Buna mukabil sözcük yapımı konusu da hem tarihî hem de çağdaş Türk yazı dillerinde teveccüh görmüş bir konu olmayı sürdürür. Sözcük yapım çalışmalarının odaklandığı en önemli nokta ele alınan türemiş sözcüklerde kök/gövde ve türetimi gerçekleştiren yapım eklerinin birbiriyle tutarlılığı olagelmıştır. Bununla birlikte bir ekle türetilmiş sözcüklerin semantik olarak tasnif edilmeleri ikincil önemde bir konu olarak düşünülmüş olsa gerek ki semantik boyut ya çok kabaca (ör. soyut-somut, ad-sıfat) verilmiş ya da verilen semantik nitelikler çok dağınık şekilde bir arada sunulmuştur. Aynı durum ele alınacak {-mA} fiilden isim yapım eki için de geçerlidir. Bu bildiride {-mA} eki özelinde tarihî Türk yazı dillerinde (Eski ve Orta Türkçe) söz konusu ekin öncelikle semantik boyutunun gelişimi, en eski örneklerde hiç görülmeyen “eylem, iş veya hareket adı” olma niteliğinin Orta Türkçeden itibaren ortaya çıkması ve ad-fil olma yönü haricinde günümüz Kıpçak dillerinde de belirgin şekilde mevcut oluşu, {-mA} ve {-mAk} eklerinin tarihî Türk yazı dillerinde “alet ismi” olma yönündeki paralelliği ele alınacak olup son olarak tarihî Türk yazı dilleri örnekleri çerçevesinde daha kapsayıcı bir semantik tasnif teklifinde bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Fiilden İsim Yapımı, Fiilden İsim Yapım Ekleri, -mA Eki, Sözcük Yapımı, Ek Semantiği

Ara Nesil Döneminden Bir Miraciye: Receb Vahyî ve Minhâcü'l-Mîrâc'ı

Doç. Dr. Mehmet SAMSAKÇI

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı,
samsakci@istanbul.edu.tr

Allah inancı ve Peygamber muhabbetinin oluşturduğu edebî türlerden birisi olan Miraciyeler, asırlar boyunca Türk-İslâm şairin kullandığı formlardan birisi olmuş, Hz. Muhammed'in, âyetle sabit olan kudsî yolculuğu, klâsik şairlerimize büyük ilhamlar vermiştir.

Avrupaî içerik ve formların revaç kazandığı Tanzimat Sonrası Türk şiirinde ise diğer, dinî muhtevalı türler gibi Miraciyeler de görülmemeye başlar. Bununla beraber, modern dönemde mevlidler, Kaside-i Bürde tercümeleleri gibi Miraciyenin de tamamen terk edildiğini iddia etmek imkânsızdır.

Asker şairlerden olan fakat şiire, hisse, mânâyâ olan meyli, belki de fitrat ve tabiatı dolayısıyla kendisine “erkân-ı harp” değil, “erkân-ı sulh olmak için yaratılmış bir fitratta” olduğunu söyleyen Receb Vahyî, Ara Nesle mensup şairlerdendir. Şiir dili genellikle Ara Nesil ve Servet-i Fünun özellikleri taşısa da Receb Vahyî'nin seçtiği temler ve formlar gelenekle çok bağlantılıdır.

Neslinin diğer şair ve aydınlarının aksine İslâmî hassasiyete sahip olan Receb Vahyî'nin Minhâcü'l-Mîrâc'ı şüphesiz böylesi bir motivasyonun, itikat sağlamlığının, nihayet Peygamber muhabbetinin eseridir.

Bildiride Vahyî'nin Miraciyesinin tahlil, tetkik ve tenkidi yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Miraciye, Ara Nesil, Receb Vahyî, Minhâcü'l-Mîrâc

Babarahîm Meşreb Menakıbnâmesi Işığında Kalenderiyye Zümresinin Sâlik Edinme Âyinleri

Orsolya SARAÇ

Doktorant, Eötvös Lorand Üniversitesi, Budapeşte (Macaristan)
orsa.sarac@gmail.com

Çağatay şairi Babarahîm Meşreb'in (tah. 1640-1711) menkıbelerini içeren hagiografik eseri sadece şiirlerini değil, mensubu olduğu Kalenderiyye tasavvufî zümrenin ilke ve anlayışlarını da kapsamaktadır. Bir Nakşibendî-Kâsânî velî olan Hidâyetullah Âfâk Hoca'nın Kaşgar'daki hangâhında eğitim gören ancak yıllar geçtikçe pîrinin hizmetinde bulunmaktan hoşnutsuz olan Babarahîm Meşreb, hocası tarafından hangâhdan sürgüne gönderilmesi için doğrudan günah işlemesinin ardından kendisine ün kazandırdığı Kalenderî yoluna girmiştir.

13. yüzyılda Cemâleddîn Sâvî (ö. 630/1232) ile tarikat hâlini alan Kalenderiyye, sonraki yüzyıllarda Orta Doğu, Anadolu, İran, Orta Asya ve Hindistan gibi geniş bir coğrafyaya yayılmıştır. Bu tarikata mensup olanlar, fakr ve tecerrüd umdeleriyle ve çehâr-dârb (saç, sakal, bıyık ve kaşları kesme) uygulamalarıyla dinî ve toplumsal kurallara bir baş kaldırı niteliği taşıyarak dünyayı önemsemediklerini vurguladılar. Kalenderlerin; özel mülkiyete karşı çıkmaları, evlenmemeleri, itlerle dolaşmaları ve dilenci hayatı sürmeleri ile mevcut toplum düzenine karşı bir isyân hareketi vasfı taşımaktaydı.

Kaşgar şehrinden ayrılan ve 18 yıl boyunca bir Kalender olarak Orta Asya'yı gezen Babarahîm Meşreb'in Kalenderî inanç ve anlayışları, hem yaşam tarzında hem de şiirlerinde ortaya çıkan önemli bir unsur olarak gözlemlenebilir. Menâkıbnâmesi'nde kendisini bir 'dîvâne kalender' olarak nitelendiren Babarahîm Meşreb, sergilemiş olduğu İslâmî toplum yapısının kültür ve ahlakına muğâyir olan davranışları halk tarafından şaşkınlıkla karşılanmıştır. İşlemiş olduğu eylemlere örnek olarak, kutsal mekânlara ihtiram göstermemesi, yarı çıplak bir vaziyette itlerle dolaşması, esrâr içmesi, hem manevî hem dünyevî liderlere münasip olmayan davranışlarda bulunması gösterilebilir.

Araştırmamızda Babarahîm Meşreb'in çağdaşları ve sâlikleri tarafından derlenen, kendisine ait şiirler ve menkıbelerin bir araya getirildiği menâkıbnâmesini kaynak olarak kullandık. Macar Bilimler Akademisi Kütüphanesi'nin Doğu Koleksiyonu'nda bulunan 216 varaktan oluşan Török O. 384 kayıt numaralı Dîvâne Meşreb ile 118 varaktan oluşan Török O. 244. kayıt numaralı Hâzret-i Şâh-meşreb adlı el yazmalarını ele alıp inceledik.

Araştırma bu iki eseri temel alarak, 18. yüzyılda yaşamış bir Kalenderî derviş olan Babarahîm Meşreb'in sâlik edinme âyinleri üzerine odaklanmaktadır. Babarahîm Meşreb ve seyahatlerinde ona eşlik eden sâlikleri arasında zuhur eden Kalenderî umdeleri de Menâkıbnâmesi'nde kayıt altına alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çağatay Edebiyatı, Tasavvuf, Kalenderiyye

Türk Sinolojisinin Yapısal Sorunları ve Çözüm Önerileri

Prof. Dr. Eyüp SARITAŞ

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çin Dili ve Edebiyatı
eyup.saritas@istanbul.edu.tr, eyupsaritas1991@hotmail.com

Atatürk'ün çabalarıyla, 1935 yılında kurulan Sinoloji bölümünde görev yapması için ülkemize davet edilen Alman Sinolog Wolfram Eberhard (1919-1989) ülkemize gelerek 1937-1948 yılları arasında, ağırlıklı olarak Sinoloji'nin Türk Tarihi ve Kültürü ile ilgili yönlerini temel almış ve böylece Türk Sinolojisi'ne büyük emekler vermiştir. 1935 yılında DTCF bünyesinde Sinoloji bölümünün kuruluş amacı, Türk Tarihi ve kültürüne dair Çince kaynakların bilimsel metotlarla Türk Sinologları tarafından dilimize tercüme edilerek değerlendirmeleriydi.

Ne var ki eski dönemlerden itibaren eski Türk kültürüne ilişkin kayıtlar içeren Çin kaynaklarındaki kısımların Türkçe'ye tercüme edilip değerlendirilmesi projesine TTK'nın girişimleriyle başlatılarak, 2000'li yılların başında Shi Ji, Han Shu ve Jiu Tang Shu gibi kaynaklarda Hunlar ve Göktürklerle ilgili bölümler, oluşturulan bir ekip tarafından dilimize çevrilmiş fakat çok geçmeden bu uzun soluklu projeden vazgeçilmiştir. Eberhard'ın da bir çalışmasında belirttiği gibi Sinoloji Türkler için milli bir bilim alanı olması gerekir. Bu düşünce ile hareket eden Eberhard 1946 yılında "Sinolojiye Giriş" adlı bir kitap yazarak dikkatleri bu yöne dikkat çekmek istemiştir.

Maalesefgünümüzde ülkemizde Türk kültürüne hizmet edecek mahiyette Sinolojik materyalleri değerlendirecek herhangi bir eser yayınlanmamıştır. Biz bu kısa incelememizde ülkemizde Sinoloji ilminin ülkemizdeki mevcut durumu göz önüne alınarak, Sinoloji alanında yetişmiş insan gücü yetiştirme sorunu, Türkiye'de yayınlanan araştırma eserlerinin Sinoloji ilmi bakımından değerlendirilmesi ve Sinolojinin ülkemizde neden bir türlü gelişemediğinin sebepleri üzerinde durarak, bu kronik sorunlarla dair bir değerlendirme yaparak bazı çözüm önerilerimizi sunmaya gayret edeceğiz.

Anahtar Kelimeler: Atatürk, Sinoloji, Wolfram Eberhard, Türk Kültürü

Kırım Tatar Dilinde Paronimiya ve Paronomaziya Meseleri

Doç. Dr. Zera SATTAROVA

Fevzi Yakubov Adına Kırım Mühendislik ve Pedagoji Üniversitesi
sattarova.zera@mail.ru

Bildiride Kırım Tatar dilinde paronimi (paronymy) ve paronomazy (paronomasia) meseleleri öğrenilir. Paronimi ve paronomazy terimleri açıklanır. Terimler arasındaki benzerlik ve farklılıklar kaydedilir. Paronimi ve paronomazy dilin ayrı olayları olup, birbirinden farklıdır. Paronimi çeşitli söz yapma usulları ile farklı olan, adları ise yakın olan ve aynı kökten gelen sözcüklere denir. Paronomazy aynı kökten gelmeyen, fakat adları yakın olan sözcüklerin yazıda ve telaffuzda tesadüfen birbirine yakın olmasında denir.

Paronomazy edebi metinlerde sözcük oyunu, ya da espiri olaylarını tasvirlemek için kullanılır. Paronomazy yardımıyla yazarın fikrine ifadelilik, söylediklerine ise estetik üslup eklenir. Paronomazy (yunancada paronomasia: para – yanında: onymazo – ad veriyorum) – ahenkdeş sözcüklerin mahsus yapılan yakınlaşmasının stilistik usuludur. Mesela: adamnı küldürgen de til – küydürgen de.

Paronimiye göre, paronomazyada, sözcüklerin her çeşit benzeşmesi göze alınır ve tabi, tertipli hadise olmadığı kaydedilir. Dilde fonetik benzerliği olan sözcüklerin sayısı çok olsa da, onların leksik çiftler şeklinde kullanılması yazarın şahsi isteğinin (bemimsenmenin) sonucu olur. Bazı yazarlar yakar – yıkar (Şiirler – ateşler yakar, padişah tahtını yıkar) çiftinde, diğeri ise yakar – akar (Yansa – tütünü çıkmaz, sönse – külü kalmaz. Yemek pişirse, sobalar yakar, truba içinde suvday akar). (Doğal gaz) (bulmaca) çiftinde ahenkdeşlik görülür.

Paronimi dil hadisesi, paronomazy ise nutuk hadisesi olarak kabul edilir. Paronomazy bir cümle içinde kullanılır, cümleye ifadelilik ekler. Paronomazyadaki iki kelime birbirine ahendeş olsa da etimolojiye göre farklı olur.

Paronimlere göre, paronomazyada kullanılan sözcüklerin açık-aydın nesneviy nisbetleşmesi görülmektedir. Söylediğimiz gibi, paronimler de ekler yardımı ile yapılır, paronomazy ise contamination sonucunda ortaya çıkar.

Paronomazyanın nutukta yanlış kullanılması bazı üslup hatalarının çıkmasına neden olur. Bu hatalar ise sözcüklerin anlamlarının yeterli kadar öğrenilmemesinden kaydağınır.

Bildiri konumuz ayrıntılı olarak V.P. Grigoryeva, L.P. Tkaçenko, N.A. Yanko-Trinitskaya, Z.K. İşkildina, V.N. Yartseva gibi araştırmacıların işlerinde öğrenilmektedir. Bildiride kullanılan terim de ifadeler anılan kitap ve sözcüklerden derlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kırım Tatar Dili, Paronimi, Paronomazy, Kelime Bilgisi, Adları Yakın Sözcükler, Aynı Kökten Gelen Sözcükler

Osmanlı Türkçesindeki Batı Kökenli Alıntı Kelimelerde Söz Ortası ve Söz Sonu Ünlü Daralması

Arş. Gör. Mehmet SAVAN

İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
mehmetsavan@gmail.com

Osmanlı Türkçesinin tarihî süreç içerisinde Fransızca, İtalyanca, Almanca, Macarca ve Yunanca gibi Batı dillerinden alıntılanmış kelimeler, çeşitli yerileştirme süreçlerinden geçerek dile mal edilmiştir. Bunlardan biri de, bu kelimelerin söz ortası ya da söz sonu geniş-yuvarlak ünlülerinin daralarak dar-yuvarlak ünlülere dönüşümüdür. Türkçenin Batı dilleriyle temasının erken dönemlerinden itibaren görülen bu hadisenin modern dönemde de devam ettiği, eğitimli kitlelerden tabana sirayet ettikçe yaygınlaştığı ve nihai olarak Harf İnkılabıyla birlikte standart hale getirildiği gözlemlenmektedir.

Zikredilen olguyu göstermek amacıyla bu çalışma, bu kategoriye dâhil olan ve 16. yüzyıl ilâ 20. yüzyıl arasında alıntılanmış Batı kökenli beş alıntı kelimenin gelişim seyrini inceleyecek; bu ünlü daralmalarının nasıl meydana geldiğini ortaya koymaya çalışacaktır. İkinci olarak, benzer alıntı kelimelerdeki değişimleri kıyaslamak suretiyle, bu hadiselerin Orta Osmanlıca devresinde mükemmelleşen düzlük-yuvarlaklık uyumuyla ne derecede örtüştüğü, yani düzenli ses değişimleri olup olmadığı tespit edilecektir. Son olarak bu değişimlerin muhtemel sebepleri izah edilmeye çalışılacak; bu bağlamda aracı dil etkisi, fonolojik uyarılma ve imlanın telaffuza baskın gelme süreci gibi farklı âmillerin etkisi ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Türkçesi, Batı Kökenli Alıntı Kelimeler, Ünlü Daralması, Yerileştirme

Türkmen Şair Nurmuhammad Andelib ve Onun “ Hikayeti Firon” Poemi

Aynur SEFERLİ

Bakü Devlet Üniversitesi, Türkoloji Bölüm, Doktora Öğrencisi
seferli_1988@bk.ru

Çalışma, “Türkmen” etnoniminin kökeni hakkında fikirler içermektedir. Sözcük kimilerine göre “Türk+manend” (Biruni, Raşidettin), kimilerine göre “Türk+İman” (İbn Kesir, Mehmet Neşri), kimilerine göre de “Türk+man” kökünden türemiştir. “Ben Türküm”, “Türkün özüyüm” anlamı en doğru şekli olarak kabul edilmiştir. Nurmuhammad Andelib, zamanının eğitilmiş bir adamıydı. Arapça ve Farsça biliyordu. Farsça şiirler bile yazmıştı. Andelib’in çalışmaları, Doğu’nun ünlü şairleri - Navai, Fuzulî’den güçlü bir şekilde etkilenmiştir. Şair onların gazellerine tahmisler yazmıştır. Şair zengin bir edebi mirasa sahiptir. Andelib, XVII-XVIII yüzyıl şairleri arasında en verimli esere sahiptir. Günümüzde şairin lirik şiirlerinin yanı sıra çeşitli destan ve poemleri de bilinmektedir. Birçok bilimsel makale de şairin tercümanlıkla uğraştığını göstermektedir. Nurmuhammad Andelib’in hayatındaki tartışmalı anlar da makalede incelenmiştir. Şairin doğum ve ölüm tarihleri ve mahlaslarıyla ilgili ihtilafli görüşler okuyucuya sunulmuştur. Şairin yaratıcılığı tartışılmış. Andelib’in poema yaratıcılığından da bahs edilmiştir. Andelib’in Türkmen edebiyatı bilimi tarafından bilinen dört poemi, Doğu edebiyatında olduğu gibi “destan”, “name”, “hikaye”, “risale” gibi çeşitli edebi terimlerle anılmaktadır. “Oğuzname”yi “name”, “Firavun Hikâyesi”ni “hikaye” ve “Nesimi” makamını “risale” olarak adlandırmıştır. Şiirlerini yazarken selefi şair Ahmed’in geleneklerini, halkın tarihi ve sosyal hayatını, geleceğe ilişkin konu ve olayları devam ettirmiştir. Nesimi’ye ithafen yazdığı şiirinde Türkmen destanlarının geleneklerini eserin muhtevasına uygun olarak kullanabilmiştir. Şairin “Sağdı Vaggas” ve “Hekayeti Firavun” şiirleri geleneksel temalar geliştirmesine rağmen, bu şiirler görüntü ve yazım tarzı açısından anadilin doğasına ve kurallarına göre hece ağırlığında yazılmıştır. Bu, poemlerin dilini diğer türlerde yazılanlardan daha basit, daha net, daha popüler ve daha karakteristik hale getirmiştir. İncil’deki anlatıların tarihsel kökenlerini inceleyen Polonyalı bilim adamı ve yazar Z. Kosidevsky’nin gözlemlerine göre, Andelib’in “Hikayeti Firon” adlı poemde bahsedilen anlatı tarihte bağlantılıdır. Andelib, kendisinden önceki Arap-Fars ve Türk edebiyatında pek de önemli olmayan bu rivayetin ana muhtevasını Türkmen masal geleneklerine göre çalışmıştır. Masallardaki temalar (bir hükümdarın müstakbel bir düşman hayali kurması, onu öldürmeye çalışması ama başka birinin o hükümdarı öldürmesi ve tahta çıkması ve ülkeyi iyi yönetmesi gibi) Türkmen masallarının tipik bir örneğidir. Mağrubî’nin “Yusif ve Ahmed” destanı bile bu konuda yazılmıştır. Andelib de bu poemde aynı üslubu kullanmıştır. Poemde olaylar tarihteki gibi anlatılır. Bu ayetin merkezinde mitler ve efsaneler vardır. Yazar, Firavun’un taht için yaptığı vahşeti gözler önüne seriyor. Ayetin mayasını, iyiliğe odaklanma, kötülüğün eleştirilmesi teşkil ediyor.

Anahtar Kelimeler: Türkmenistan, Andelib, Makam, Hikaye, “Firavun Hikayesi”

Seyyid Mehmed Rıza'nın Tuhfetü'l-Hân fî Şerhi Nüzheti'l-Ezhân İsimli Eserinin Tarihi Değeri

Dr. Öğr. Üyesi Yavuz SÖYLEMEZ

Kırklareli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Genel Türk Tarihi Anabilim Dalı
yavuzsoylemez16@hotmail.com

Seyyid Mehmed Rıza'nın Tuhfetü'l-Hân fî Şerhi Nüzheti'l-Ezhân adlı eserinin ismi ilim camiasında bilinmekle beraber şu ana kadar eser hakkında herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Bursalı Mehmed Tahir Bey'in kaleme aldığı Osmanlı Müellifleri isimli eseri ve Bağdadlı İsmail Paşa'nın Keşfü'z-Zunûn adlı esere yazmış olduğu Îzâhu'l-Meknûn fî'z-Zeyli alâ Keşfi'z-Zunûn isimli zeyli sayesinde Seyyid Mehmed Rıza'nın zikri geçen eserinden haberdar olabiliyoruz. Bu iki mühim bibliyografik eserde Tuhfetü'l-Hân fî Şerhi Nüzheti'l-Ezhân'a ilişkin yer alan kısa bilgiler günümüzde dahi yerli ve yabancı araştırmacılar tarafından referans alınmaktadır. Muhtelif ilimlerden bahsettiği söylenen bu eser hakkında daha önceden yazılanların ve söylenenlerin doğruluğunun tespiti ancak eserin orijinalinin bulunup incelenmesiyle sağlanabilir. Hal böyleyken öncelikli gayem eserin müellifinin elinden çıkan yazma nüshasını bulmak idi. Lakin bunu gerçekleştirmek mümkün olmasa da eserin istinsah edilmiş bir yazma kopyasına ulaşma imkanına nail oldum. Eseri incelediğimde daha önce eser hakkında sunulmuş olan bilgilerin düzeltilmeye muhtaç olduğunun farkına vardım. Bu tebliğde ilk olarak yazma eser hakkında yazılmış bilgilere temas edilecek ve akabinde ise eserin elimdeki yazma nüshasına istinaden tarafımdan gerçekleştirilen tetkiki neticesinde edindiğim bilgiler sunulacaktır. Bununla birlikte eserin, muhtevası itibarıyla tarih bilimine sağlayacağı katkılara yönelik olarak kıymetine ilişkin bazı değerlendirmelerde bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Seyyid Mehmed Rıza, Tuhfetü'l-Hân fî Şerhi Nüzheti'l-Ezhân, Bursalı Mehmed Tahir Bey, Osmanlı Müellifleri, Bağdadlı İsmail Paşa

XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Hokand Hanlığı'nda Kaleme Alınan Tarihi Eserler

Dr. Hüseyin ŞEN

Sen.huseyin.1990@gmail.com

1709 yılında Buhara Hanlığı'ndan ayrılarak Özbeklerin Ming boyu önderliğinde Fergana Vadisi merkezli kurulan Hokand Hanlığı, 1876 yılında Rus işgali ile tarih sahnesinden çekilmiştir. Hokand Hanlığı, 163 yılı aşkın bir süre zarfında Türkistan'da siyasi, ekonomik ve kültürel olaylarda önemli roller oynamıştır. Fergana Vadisi ve Kazak bozkırlarının bir bölümünde bir buçuk asırdan fazla hüküm süren Hokand Hanlığı'nın tarihinin aydınlatılmasında yerli kaynaklar büyük önem arz etmektedir. Hokand Hanlığı'nda tarih yazım geleneği XIX. asrın ilk yarısında şekillenmeye başlamıştır. Bu dönemde yazılan tarihi kaynaklar hükümdarların özel istekleri üzerine kaleme alınmıştır. Dönemin kaynakları arasında yer alan Müntahabü't-Tevarih ise Muhammed Hakimhan Töre'nin kendi gayretiyle yazılmıştır. Bildirimizde işleyeceğimiz XIX. asrın ilk yarısındaki tarihi kaynaklardan ilki Emirnâme isimli eserdir ve Alim Han (1799-1809) devrinde kaleme alınmıştır. Alim Han'a darbe yaparak tahta geçen kardeşi Ömer Han (1809-1822) döneminde ise tarih yazımı hız kazanmıştır. Ömer Han'ın özel teşebbüsleriyle Hanlığın başkenti Hokand şehri bir edebiyat ve kültür merkezi haline getirildiği gibi kendisi de bir şair olan Ömer Han'ın gayretleriyle oluşturulan edebî ortamda edebiyat eserlerinin yanı sıra tarihi eserlerde kaleme alınmıştır. Edebiyatı ve tarihi meşruiyetini tasdiklemek için kullanan Ömer Han, kendi devrini anlatan Ömernâme ve Şahnâme-i Nüsret Pâyâm isimli tarih kitaplarını yazdırtmıştır. Ömer Han'dan sonra tahta geçen oğlu Muhammed Ali Han (1822-1842)'in dönemini anlatmak için mürebbiyesi Cihan Atın (Üveysi) tarafından yazılmaya başlayan Vakayat-ı Muhammed Ali Han isimli eser ise müellifinin ölmesi sebebiyle tamamlanamamıştır. Alim Han ve Ömer Han'ın yeğeni olan ve Doğu Türkistan Hocalar ailesine mensup Hakimhan Töre'nin kaleme aldığı Müntahabü't-Tevarih, Alim Han, Ömer Han, Muhammed Ali Han ve Şir Ali Han (1842-1845) dönemlerini anlatan ana kaynaklardan birisidir. Muhammed Ali Han'ın 1842 yılında Buhara Emiri Nasrullah tarafından katledilmesi ve devamında gelişen olayları anlatan Şahnâme-i Divane Mutrib, Hokand tarih yazıcılığında yeni bir destan örneği olarak ortaya çıkmıştır. Şahnâme-i Divane Mutrib'de anlatılan olayların devamı niteliğinde olan ve aynı tarzda kaleme alınan Şahnâme-i Divane Andalib, Şir Ali Han'ın kahramanlıklarını ve Hokand Hanlığı'nı Buhara Emirliği'nin esaretinden kurtarmasını anlatmaktadır. Bu eserlerin yanı sıra XIX. asrın başlarında dünyaya gelen ve yetmişli yıllarda vefat eden Muhammed Attar Hukandî'nin kaleme aldığı Tarih-i Cihânumâi ve Tuhfatut-Tevârihi Hanî de dönemin önemli kaynaklarından.

Anahtar Kelimeler: Hokand Hanlığı, Ömer Han, Emirnâme, Ömernâme, Şahnâme-i Nüsret Pâyâm, Müntahabü't-Tevarih

Yunus Emre'nin Şiirlerinde Davranışlara Dayalı Anlatımlar

Prof. Dr. Serkan ŞEN

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
serkansen55@hotmail.com

Sözsüz iletişiminin en temel unsuru olan insan davranışları, kaynaklarda genellikle beden dili başlığı altında incelenmiştir. Bildirim içeren davranışlar yirminci yüzyılın ortalarından itibaren genellikle Kinezik çalışmaları etrafında ele alınmıştır. Grekçe kînēsis “hareket” sözüne dayanan Kinezik terimi, dilin tam ve doğru anlaşılabilmesi için vücut hareketlerinin ihmal edilmemesi görüşünü savunur. Buna göre iletişim esnasında insan durumunda meydana gelen değişimler, en azından bir îmanın yansımasıdır. Davranışlara yüklenen anlam sözün tesirini artırma ya da onun yerini alma amacı taşıyabileceği gibi istendiğinde sözle verilen mesajı tam tersine çevirebilir. Sözsüz iletişimin en önemli işlevi ise ifadeye kattığı farklılık yoluyla iletinin tesirini güçlendirebilmesidir. Bunda, algılama sürecinde göz hafızasını devreye sokabilmesinin payı vardır. Jest ve mimiklerin yanında beden dilinin tamamlayıcı bir başka unsuru, özel anlamlar taşıyan hareketlerdir. Sembolik ya da simgesel davranışlar başlığı altında incelenen bu hareketlerin iki önemli özelliği bulunmaktadır. Birincisi toplumların kültürel süreçleriyle doğrudan ilgili oluşlarıdır. İkincisi ise belli durumlara has kalıplaşmış anlamlar içermeleridir. Şu bir gerçektir ki her kültür kendine özgü beden dilini üretir. Sembolik davranışların bazıları insan doğasına kodlanmış olup evrensellik arz etse de yapılan araştırmalar pek çoğunun kültürel kodlarla açıklanabileceğini göstermiştir. Toplumların farklı sembolik davranışları benimsemelerine yol açan temel etken ise yaşam biçimleridir. Bedenin dile gelmesi, bizzat kendi üzerinden gerçekleşebileceği gibi belli nesnelere aracı kılmak suretiyle de gerçekleşebilir. Böylesi durumlarda kullanılan nesnelere de toplumun kültürel hayatında ayrıcalıklı yere sahip sembolik varlıklardan seçilir.

Türkçenin söz cephesine dair pek çok çalışma gerçekleştirilmiş olsa da sözsüz iletişim ya da beden dili bağlamındaki görünümü yeterince incelenmemiştir. Özellikle tarihî Türkçe cephesinde bu tür çalışmalar yok denecek kadar azdır. Oysa Eski Türkçe metinlerde davranış kaynaklı pek çok sembolik anlatıma rastlanır. Bildirimizde Yunus Emre'nin Risaletü'n Nushiyye ve Dîvân adlı eserleri taranarak simgesel hareketlere dayalı aktarımlar tespit edilecek, erişilen bulgular art ve eş zamanlı incelemelere tabi tutulacaktır. Bu maksatla Eski Türkçeden Türkiye Türkçesine uzayan çizgide Türk'ün sembolik davranışlarında gözlenen devamlılık, dönüşüm ve değişim olguları, Yunus Emre'nin şiirlerindeki veriler uyarınca izah edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yunus Emre, Beden Dili, Sözsüz İletişim

İstanbul Şile İlçesinde Yer Adlarına Bağlı Anlatıların İncelenmesi

Elif ŞENDUR

İstanbul Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı, Doktora Öğrencisi
elifsendur7@gmail.com

İstanbul, tarihi ve kültürel zenginlikleriyle dikkate değer şehirlerden biridir. İstanbul'un ilçelerinden her birinin kendine has tarihi ve kültürü mevcuttur. Şile'ye bakıldığında İstanbul'dan etkilenmiş hem de onu etkilemiş tarihi ve kültürel yapının olduğu görülmektedir. İlçe, yüzyıllar boyunca çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Bu durum ilçeyi tarihî ve kültürel anlamda sürekli beslemiştir. İstanbul'un fethinden önce Türk askerlerinin ve dervişlerinin yerleştirilmesiyle birlikte Şile'de Türk kültürünün tohumları atılmıştır. İstanbul'un fethiyle beraber bu tohumlar yeşermiş 93 Harbi sonrasında Ahıska Türkleri, Boşnak ve Çerkezlerin yerleştirilmesi kültürel çeşitliliği arttırmıştır. İlçenin kültürel zenginliği folkloruna da yansımıştır. Bölge folkloru, halk ekonomisinin önemli bir kaynağı olan Şile bezinin yanı sıra gelenek görenekleri, Hıdırellez kutlamaları, halk anlatıları bakımından da önemli bir yere sahiptir. Yörenin folklorik zenginliği yer adlarına bağlı oluşan anlatılarda da karşımıza çıkmaktadır. Yer adları, bölgenin çeşitli özellikleri nedeniyle belirlenen coğrafyaya verilir ve zaman içerisinde buna bağlı anlatıların oluştuğu görülür. Çalışmada Şile ilçesine bağlı köylerin adlarına bağlı anlatılar incelenmiştir. Bu anlatılar tarih içerisinde değişerek bugüne değin anlatılmaktadır. Köy adlarına bağlı anlatıların yanında mağara, ada, kaya, göl adlarına bağlı anlatıların da incelenmesine yer verilmiştir. Bu anlatılara sözlü kaynaklarla yapılan görüşmeler neticesinde erişilmiştir. Elliden fazla köyü bulunan ilçenin, kırktan fazla yer adı ve buna bağlı anlatısı incelenmiştir. Anlatılardan hareketle yörenin sözlü tarihi, coğrafi özellikleri, tarihî-dinî şahsiyetleri, halk ekonomisi, halk mimarisi, halk inanışları vb. konular hakkında bilgi edinmek mümkündür. Çalışmanın sonuç kısmında yer adlarına bağlı anlatılara hangi yaş grubunun hâkim olduğunun tespitine çalışılmıştır. Çalışmada, köklü bir tarihe sahip olan ilçenin yer anlatılarına bağlı oluşan anlatılarından hareketle yöredeki Türk dili ve kültürünün zenginliğinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İstanbul, Şile, Folklor, Yer Adları, Halk Anlatısı

Tarihî Çerçeve de ‘Çünkü’nün Mana ve Vazifesindeki Değişmeler

Doç. Dr. Ahmet Şefik ŞENLİK

İstanbul Medeniyet Üniversitesi
as.senlik@gmail.com

Eski Uygurcadan itibaren İran dillerinin Türkçe üzerindeki tesiri, Türk dili ile uğraşan herkesin yakından bildiği bir hakikattir. Anadolu sahasını bahis mevzuu edecek olursak Türkçeyi 20. asra kadar kesif bir surette tesir altında bırakan İranî dilin Farsça olduğunu söylemek gerekir. Anadolu’da yazılan/konuşulan Türkçe, başlangıcından beri bu tesiri bariz bir surette göstermektedir. Söz konusu tesirin sadece kelime alınmasıyla sınırlı kaldığını söylemek mümkün değildir; sentaks sahası da bu tesirden payını almıştır.

Tebliğ’in mevzuu olan Farsça menşeli ‘çünkü’ (çünkü/çünkü), Yunus Emre’nin ve yaşadığı devrin dilinden itibaren günümüze kadar Türkçede cümle bağlayıcı vazifesi ile sıkça kullanılagelmiş bir kelimedir. İlk bakışta kelimenin ‘çün’ (çon) ve ki/kim’den müteşekkil olduğu bariz bir şekilde görülmektedir. Fakat kelimenin ortaya çıkışı, mana ve vazife bakımından geçirdiği değişiklikler bizatihi Farsçada dikkate şayandır.

Yazı dilinde henüz (en azından yaygın olarak) görülme de günümüz konuşma dilinde ‘çünkü neden’ gibi bir gramer birimi şekline bürünebilen bağlayıcı, menşe dildekine ek olarak tarihî süreç içinde Türkçede de bir takım esaslı değişmelere maruz kalmıştır. Bu değişmeler kendisini ses, morfolojik teşekkül, sentaktik vazife, konum yeri ve manada gösterebilmektedir. Kelime, geçirdiği değişiklikler konusunda bilgi sahibi olmayan dilin tarihi katmanlarıyla uğraşan araştırmacıları kimi zaman yanlış yorumlara sevk edebilmektedir. Tebliğde kelimenin menşe dil Farsçada ve Yunus Emre’den itibaren Anadolu Türkçesinde uğradığı değişiklikler muhtelif cepheleriyle mütalaa edilecek.

Anahtar Kelimeler: Çünkü, Farsça Tesiri, Sentaks, Semantik, Vazife ve Mana Değişmeleri

Çanakkale Savaşının Azerbaycan Edebiyatındaki Sanatsal Yansıması

Prof. Dr. Salide ŞERİFOVA

Azerbaycan Ulusal Bilimler Akademisi, Nizami Genjavi Edebiyat Enstitüsü, Azerbaycan Edebiyatı Bağımsızlık Dönemi Anabilim Dalı Baş Araştırmacısı. Azerbaycan Yazarlar Birliği Üyesi
salidasharifova@yahoo.com, sharifovalida@rambler.ru

1915-1916 yıllarında Osmanlı İmparatorluğu ile Antanta Devletleri arasındaki Çanakkale Savaşı, literatürdeki en önemli konulardan biri haline geldi. Çanakkale Savaşı'nın Azerbaycan edebiyatındaki sanatsal yansıması, Sovyetler Birliği'nin çöküşünü takiben 20. yüzyılın sonlarında geçerli hale geldi. O zamana kadar Çanakkale Savaşı yazılı edebiyatta değil, insanların anılarında yaşadı. Örneğin, bu gerçek Prof.Dr. Nizami Muradoğlu'nun "Nahçıvan Çanakkale Efsanesi" isimli çalışmasında büyükbabasını anılarının tanımlamasına dayanmaktadır. Yazar Çanakkale Savaşında ciddi şekilde yaralanmış ve tedavi edildikten sonra Türk askeri birliklerinin bir parçası olarak Nahçıvana gelen Hasanın Çavuşun imajını yarattı ve Sovyet Azerbaycan edebiyatında yasaklanmış Çanakkale savaşının anılarda yaşadığını doğrulayabildi.

Azerbaycan edebiyatında Çanakkale Savaşı'nın açıklamaları sırasında Karabağ savaşı ile paralellikler yapılmış, Türk halkının tarihine kızıl kalemlerle yazılmış Çanakkale savaşından ders almalarına seslenmiştir. Azerbaycan edebiyatında M.K. Atatürk'ün "Ben size taarruz emretmiyorum, ölmeyi emrediyorum" görüşleri ana çağrı olarak kabul edildi. Mesela Enver Mete ve Nadir Emedovun ortak yazar oldukları "İblis Hasletli Ermeni" kitabında, Cığatel İsakızının "Ne mutlu, Türküm diyene" şiirinde M.K. Atatürk'ün "Ben size taarruz emretmiyorum, ölmeyi emrediyorum" görüşlerinin kullanılması halkı Çanakkale savaşlarına katılmış insanların kahramanlıklarını tekrarlamaya,vatan uğruna canlarından geçmelerine bir çağrı olarak seslenmiştir.

Azerbaycan edebiyatındaki ilginç noktalardan biri, Çanakkale Savaşının şehitlerinden Seyit Çavuşun savaşı tek mermiyle bitirmesinin sunulmasıdır. Seyit Çavuş'un kahramanlığının yansıması, Çanakkale Savaşı'nda şehit düşmüş diğer Osmanlı askerlerinin kahramanlığına zarar veremez veya ihtişamlarını gölgeleyemez. Aksine Seyit Çavuş'un edebiyata sunulması Çanakkale Savaşına katılan Osmanlı askerlerinin, aynı zamanda şehit düşmüş askerlerin yenilmez olduğunu yansıtmıştır. Azerbaycan sanatsal edebiyatında Yusuf Neğmekarın "Çanakkale" poeminde de Seyit Çavuş karakterinin yansıması dikkatten kaçmıyor. Seyit Çavuş'un cesareti, tüm Çanakkale kahramanlarının kahramanca eylemlerinin yüceltilmesidir. Azerbaycan edebiyatında Seyit Çavuş'un imajı modern zamanların kahramanları ile karşılaştırılmış ve sanatsal paralelliklerle sunulmuştur.

Azerbaycanlıların Çanakkale Savaşı'na da katılması bir edebiyat konusu oldu. Zor zamanlar boyunca Türk halkının onurlu mücadelesi Azerbaycana yansıdı ve Azerbaycan'ın Osmanlı Türkiyesine kardeş yardımının tanımı hem nesir hem de şiire yansıdı. Çanakkale Savaşçılarının yardım için gidenlerin sadece erkekler değil,

aynı zamanda kadınlar olduğu gerçeği bile anlatılmıştır. Örneğin, Yusuf Neğmekarın “Çanakkale” poeminin “Gülçöhre” isimli kısmında Azerbaycandan yardıma giden insanların genel karakteri Abşerondan olan Esed ve Gülçöhrenin karakterleri ile gösterilmiştir. Azerbaycanlıların Çanakkale Savaşına da katılması bir edebiyat konusu oldu. Zor zamanlar boyunca Türk halkının onurlu mücadelesi Azerbaycana yansadı ve Azerbaycan’ın Osmanlı Türkiyesine kardeş yardımının tanımı hem nesir hem de şiire yansadı. Çanakkale Savaşçılarının yardım için gidenlerin sadece erkekler değil, aynı zamanda kadınlar olduğu gerçeği bile anlatılmıştır. Örneğin, Yusuf Neğmekarın “Çanakkale” poeminin “Gülçöhre” isimli kısmında Azerbaycandan yardıma giden insanların genel karakteri Abşerondan olan Esed ve Gülçöhrenin karakterleri ile gösterilmiştir.

Etibar Etibarlıının “Dan yüzü ağarırken” şiiri de, Çanakkale Savaşının ortak tarihimizde görkemli bir sayfa olduğunu, Çanakkale Savaşının sıkıntılarını ve acılarını ortaya koyuyor. Ayrıca Çanakkale Savaşında şehit olan kadınların ve kızların genel bir görüntüsü Etibar Etibarlıının “Dan yüzü ağarırken” şiirinde gösterildi.

Azerbaycan edebiyatında Çanakkale Savaşı’nın bir zafer sembolü olarak sunulduğu özellikle belirtilmelidir. Mesela, Eli Atayurd’un “Çanakkale”, Rafik Odayın “Çanakkale Zaferi”, Akif Ahmedgilin “Çanakkale, üzgünüm, şuşa’dan geldim”, Oktay Rzanın “Çanakkale” ve diğerleri şiirlerde Çanakkale’nin zaferinin zafer olarak kabul edildiğini görüyoruz. Azerbaycan edebiyatı, Çanakkale savaşından öğrenememenin sonuçlarının başarısızlıkla sonuçlandığını göstermiştir. Örneğin, Ramiz Gusarçayının “Gecikmeli Mektup” adlı şiiri, yalnızca tarihten öğrenmeyenlerin kaderini değil, aynı zamanda Çanakkale Savaşı’nın kahramanca bir eğitim tarihi olduğu gerçeğini de açıklar, anlamayanların da yenilgiye mahkum olmasını sanatsal dille anlatır.

Anahtar Kelimeler: Çanakkale Savaşı, Literatür, Çanakkale Savaşı Azerbaycan Edebiyatında, Çanakkale Çavuşunun İmajı, Çanakkale Şehitinin İmajı, Kardeş Yardımının Tanımı

Doğu Türkistan'da Yaşanan İnsan Hakları İhlalleri Noktasında Uygur Diasporasının Faaliyetleri: Dünya Uygur Kurultayı Örneği

Doç. Dr. Tekin TUNCER

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü
tekintuncer@nevsehir.edu.tr

Doğu Türkistan toprakları Mançu Hanedanlığının Doğu Türkistan'ı işgale başladığı 1760 yılından sonra Çin hâkimiyetine girmek zorunda kalmıştır. Çinlilerin Doğu Türkistan sahasına gelişiyle beraber bu sahada yüz yıllardır yaşayan Uygur Türkleri üzerindeki baskılar artmıştır. Bu baskının en fazla hissedildiği dönemler ise 1911'de Qing Hanedanlığının yıkılması sonrası iktidarı ellerine geçiren Umumî Valiler dönemi ile 1949 yılından sonra ise Komünist Çin yönetimi döneminde olmuştur. Çin'in Doğu Türkistan coğrafyasına sistematik bir şekilde Çinli göçmenleri yerleştirmeye başlaması ile beraber azınlık hakları noktasında ihlaller başlamış ve bunun sonucunda Çin yönetimine karşı büyüklü küçüklü birçok ayaklanma meydana gelmiştir. Ayaklanmaların artması, Çin yönetiminin Doğu Türkistanlılar üzerindeki baskılarını ve kontrolleri de arttırmıştır. Artan baskılar ve 1949 yılında Komünist Çin'in iktidarı ele geçirmesi sonrasında birçok Uygur Türk'ü anavatanlarını terk ederek göç etmek zorunda kalmıştır. Uzun ve bir o kadar meşakkatli göçlerinin sonucunda Türkiye'ye veya başka ülkelere göç etmek zorunda kalan Uygur Türkleri, Çin'de yaşanan insan hakları ihlallerini tüm dünyaya duyurabilmek için birçok sivil toplum kuruluşu kurmuş, basın yayın faaliyetleri yürütmüş ve toplantılar yapmıştır. Uygur diasporasının en önemli faaliyetlerini yürüten sivil toplum kuruluşlarının başında Dünya Uygur Kurultayı (DUK) gelmektedir. 2004 yılında İsa Yusuf Alptekin'in oğlu Erkin Alptekin'in gayretleri ile kurulan DUK'un temel amacı Doğu Türkistan'da yaşanan insan hakları ihlallerini dünya kamuoyuna duyurmak ve kamuoyu oluşturmak vasıtası ile Doğu Türkistan meselesi gündemde tutarak Çin üzerinde baskı oluşturmaktır. Bu bildiride DUK'un 2004 sonrası faaliyetleri ve Doğu Türkistan meselesine olan katkıları hakkında bilgi verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Doğu Türkistan, İnsan Hakları, Dünya Uygur Kurultayı, Diaspora

Hanedanlar Penceresinden Türk Tarihine Bakmak

Prof. Dr. İbrahim TELLİOĞLU

Ondokuz Mayıs Üniversitesi
telliogluibrahim@gmail.com

Türkler tarih boyunca farklı coğrafyalarda kurdukları devletlerle tarihte farklılık kazanmış bir millettir. Çin sınırından Avrupa içlerine, Sibiryâ düzlüklerinden Hindistan'ın kuzeyine kadar uzanan geniş sahada Türklerin kurduğu devletler iki bin yıldan fazla bir zamandır tarihçilerin eserlerine konu olmuştur.

Türk tarihinin ele alınmasındaki en önemli meselelerden birisi Türk devletlerini hanedanlar üzerinden ele almaktır. Bazı tarihçiler çalıştıkları zaman dilimi açısından meselelere bakarken ele aldıkları coğrafyanın Türk tarihi içerisindeki bütünlüğünü derinliğine ele alamayabilir. Mesela bir Yeni Çağ tarihçisi Akkoyunlu Devletini İran'da hâkimiyet kurmuş bir devlet olarak algılayıp Bayındırıye boyunun geçmişteki faaliyetlerini takip etmezse meseleyi eksik kavrayabilir. Bir Ortaçağ tarihçisi eğer iyi bir ilk çağ alt yapısına sahip değilse Anadolu ya da Azerbaycan'daki Türk varlığını Selçuklularla birlikte başlatabilir. Aynı şekilde belirli bir coğrafi alanda uzmanlaşan araştırmacılar o bölgedeki hanedanın başka yerlerdeki uzantılarını göremeyebilir. Yine Anadolu'dan göç eden Türkmenlerin katkılarını takip edemeyen bazı araştırmacıların Safevileri İran menşeli bir devlet olarak kabul etmesi eksikliklerdir.

Türk tarih yazıcılığının bir başka meselesi hanedanları esas alan çalışmalarda bir başka Türk hanedanının düşman olarak algılanabilmesidir. Çeşitli kaynaklarda siyasi rekabetten dolayı Osmanlılar, Timurlular, Safeviler, Akkoyunlular, Memlûkler gibi Türk devletleri hakkında kullanılan ötekileştirici ifadeler Türk tarihine bir bütün olarak bakma açısından sıkıntılıdır. Bir Orta Çağ ya da Yeni Çağ tarihçisinin bunu yapması o zamanki tarih yazma tekniği açısından mazur görülebilse de çağdaş Türk tarihi yazımında bu tür yaklaşımlardan uzak durmak en sağlıklı yoldur. Türkiye'de Umumi Türk tarihinin öncülerinden birisi olan Zeki Velidi Togan'ın Türk tarihinin kaynaklarını tasnif ederken yaptığı değerlendirme, bu bakımdan oldukça kıymetlidir.

Anahtar Kelimeler: Türkler, Tarih, Hanedanlar, Tarih Yazımı, Ötekileştirme

Tuyuhunların Qiang (proto-Tibet)laşma Meselesi ve Onların Türk Kültürü ile Yakın İlişkisi

Zeki TOK

İstanbul Üniversitesi, Genel Türk Tarihi Anabilim Dalı, Doktora Öğrencisi
Zekitok.1907@gmail.com

Türklüğü veya Moğolluğu tartışmalı olan Tuyuhunlar Türk tarihi için çok önemli bir dönemi ifade etmektedir. Yaklaşık 350 yıl yaşattıkları (tahminen M.S. 329-663) devletleri, Gansu ve Kök Nur (Qinghai) merkezli olarak etrafa genişlemiştir. Hakim oldukları bazı bölgelerde nüfusun çoğunluğunu Qiangların oluşturması sebebiyle kimi çevrelerce Tuyuhunların Qianglaştığı yani kültürel değişime uğradıkları öne sürülmüştür. Biz bu çalışmamızda Çin kaynaklarına dayanarak Tuyuhun ve Tibet kültürünün özelliklerini tetkik edip, Tuyuhunların; Türk kültürü ile yakın ilişkisini ortaya koyacağız.

Anahtar Kelimeler: Tuyuhun, Qiang (proto-Tibet), Türk, Moğol, Çin kaynakları, Kültür

Timurlularda Şehircilik ve Sosyal Hayat: Semerkant ve Herat Örneği

Dr. Öğr. Üyesi Tuba TOMBULOĞLU

Mersin Üniversitesi
tubatombuloglu@hotmail.com

Timur, 1370-1507 Maverâünnehir bölgesinde Çağatay Hanlığı topraklarına hâkim olarak Semerkant'ta tahta oturmuş ve başkent olarak burayı seçmiştir. Semerkant, Timur'un kurduğu devletin vitrini olmanın yanı sıra çağın ilim merkezi, binlerce zanaatkârın yaşadığı bir Rönesans şehrine dönüşmüştür. Aynı şekilde Mirza Şahrüh dönemi Timurlu ülkesinin ikinci başkenti olan Herat'da Horasan'ın incisi, dönemin en büyük kentlerinden birisi olmuştur. Her iki şehir de güçlü tarihsel geçmişin ardından Timurlulara başkent olmuş ve siyasal anlamda güçlü olan bir siyasal yapının kültürel ve sosyal alanda yansımalarıdır. Timurlu toplumu şehirde yaşayan yerleşik nüfus ve kırsal kesimde yaşayan konargöçer bozkırlı nüfustan oluşmaktaydı. Dolayısıyla ekonomik ve sosyal hayat her iki yaşam tarzına göre de şekil almıştı. Bu bağlamda Semerkant ve Herat şehri Timur'un kurduğu devletin tarihsel, siyasal ve toplumsal yapısının vitrini olmuştur. Her iki başkenti iyi anlamak Timurlu kültür ve medeniyetini anlamak demektir. Semerkant ve Herat Timurlu Devletinin bulunduğu çağa damgasını vurduğu toplumsal yapıları yansıttığı gibi kültürel izleri de bünyesinde barındırmıştır. Siyasal yapının merkezi olan bu şehirleri incelemek ekonomik ve sosyal hayatın en yoğun olduğu mekânlar olduğu için toplum hakkında bilgi edinmek için de en doğru çıkış noktasıdır. Çalışmada Timurlu Devletine ait iki Başkent'ten yola çıkarak bu coğrafyada yaşayan toplumun sosyal hayatı hakkında incelemeler yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Semerkant, Herat, Timurlu Devleti, Şehircilik, Sosyal Hayat

Modern Türk Edebiyatında Bir Şiir Kahramanı Olarak Yunus Emre

Dr. Necati TONGA

Kırıkkale Millî Eğitim Müdürlüğü
necati.tonga@gmail.com

Yunus Emre, şüphesiz ki Türkçenin ve Türk edebiyatının en önemli şairlerinden biridir. Başta Divan'ındaki ilahilerle oldukça geniş bir okur kütlesi tarafından asırlardır benimsenen, çok sevilen ve şiirleri toplumsal hafızaya kazınan Yunus Emre, modern Türk edebiyatında pek çok roman, tiyatro ve hikâyede kimi zaman tarihî bir figür kimi zaman da hayalî bir kişilik olarak ele alıp işlenmiştir. Benzer şekilde modern Türk edebiyatında pek çok şairin Yunus Emre'yi bir şiir kahramanı olarak şiirlerinde ele aldıkları ve değerlendirdikleri görülür. Necip Fazıl'ın "Yunus Emre", Fazıl Hüsnü Dağlarca "Yunus Emre'de Olmak", Cemal Süreya "Yunus ki Sütdişleriyle Türkçenin" adlı şiirinde olduğu gibi bazı şairlerin şiirlerinin başlıklarından başlamak üzere bütün yalnızca Yunus Emre'yi merkeze alan metinler kaleme aldıkları, bazı şairlerinse çeşitli şiir parçalarında Yunus Emre'ye çeşitli bakış açılarıyla atıflar yaptıkları görülür. Sunacağımız bildiride Yunus Emre'nin modern Türk şiirinde bir şiir kahramanı olarak nasıl ele alınıp işlendiği bir bütün halinde değerlendirilmeye, neticede Yunus Emre'nin modern Türk şairlerince nasıl algılandığı ile ilgili bir sonuca ulaşılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yunus Emre, Modern Türk Şiiri, Şiir Kahramanı

Separate Suffix Writing in Krymchak

Oksana TYSHCHENKO-MONASTYRSKA, PhD

O. Potebnia Institute of Linguistics, National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv 01001, Hrushevsky 4, room 717
tyshchenko.monastyraska@gmail.com

I based my analysis on the data found in Krymchak jonk (early XX c.), which is kept in Crimean Ethnographic Museum. Written mostly in Hebrew script, this manuscript contains 261 pages of folklore texts in Crimean Turkish, Crimean Tatar, Krymchak, narrative and folk poetry, diary notes in Russian and Krymchak, prayers in Hebrew translated into Krymchak, Old Testament stories in Krymchak, composed by Yosif Gabai in Feodosia during 1908-1920. Although manuscript represents different dialects, genres and texts surely copied from different sources, what the whole collection has in common is a tendency to separate suffix writing.

Scholars recognize separate suffix writing as one of the features of the early Turkic texts [Erdal 2004:41], such specific orthography was detected in Old Uygur [Zieme 1991], Chagatay [Prokosch 2009:61,84], several Old Ottoman texts. Thus, it was interesting to find these reflects of old writing tradition preserved in Northwestern Turkic written languages, using non-Arabic script, in the texts of Armeno-Kypchak, and much later in the texts of Western Karaims [Nemeth 2011:126], Crimean Karaims [Jankowski 2009:23; 1997:5], and Krymchaks [Erdal&Ianbay 2000:42]. In attempt to describe the question in scholarly literature authors stated nonsystematic nature of the item. However, no special investigations have been done. Here I want to check this statement on Krymchak data.

Krymchak material, however, shows some systematic features. As many other orthographic alternations reflected phonetic, morphological features, joined/separate writing is a special feature of pre-reform writing reflected writing tradition, which was common before prescriptive regulation. Scholars, who paid attention to the question, shared the idea, that separate suffix writing most often appears in noun declension with possessive and plural suffixes [Erdal&Ianbay 2000:42; Jankowski 2009:23; 1997:5; Nemeth 2011:126; Prokosch 2009:61,84]. It seems, that Krymchak developed old feature in its own special way. Krymchak jonk demonstrates separate suffix writing in noun declension with all declension suffixes, plural forms, possessive, but also in verb conjugation, copula markers, non-finite markers, derivative suffixes, reduplicated stems etc.:

1. noun declension (babel niŋ “Babel | GEN.”, agzım nı “mouth.POSS | ACC.”, han ga “king | DAT.”, kiŋi den “man | ABL.”)
2. plural forms til ler “language | PL.”, aslan lar “lion | PL.”
3. possessive forms çarŋı sı “bazaar | 3Sing”, âbodah zarah leri “idol | 3Pl”
4. copula markers kun dur “day | COP”, korunmez lerdir “seem.NEG.AOR. | 3Pl.COP”, bēŋzir sin “similar.AOR. | 2Sing”, sin sin “you | 2Sing”

5. finite markers, verb conjugation kulme dim “smile.NEG. | PAST.1Sing”, işit ti “hear | PAST”, çilan dı “cover | PAST”, çıq tılar “leave | PAST.3PL”, quvânır bız “to be happy.AOR | 1PL”, aldan mâz “to be mistaken | NEG.AOR”

6. non-finite markers dârwân gan dan “hurry | PART. | ABL.”, qon dugu “sit | PART”, degiştir mege “change | INF.DAT”

7. Some derivative suffixes also being separated: noun karan lıh “darkness”, vādēsineh çâz “term.POSS.DAT | until”, verb nişân lānācâqsın “engage | V.FUT.2Sing”, numeral uçun cu “third”

8. Reduplicated stem bul bul “nightingale”

Separation is possible for suffixes starting in consonant only. Loanwords also influenced by separation prâh nıñ “pharaoh | GEN.” çiuñ ga “Zion | DAT.”, pol dān “floor | ABL.”.

Keywords: Krymchak, Morphology, Orthography, Separate Suffixation

Estetik Eleştirinin Lüzumu, Mikyas , Ölçüt ve Uygulamalar

Prof. Dr. Himmet UÇ

İğdır Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Son yüz elli yıl şiirimiz üzerinde yapılan estetik değerlendirmeler umumiyetle belli bir estetik kurama dayanmayan sadece güzel, çok güzel, harika, benzersiz ve benzeri kelimelerle yapılmaktadır. Halbuki şiir eleştirisinin sanat ve resim gibi elştirilerin belli kuralları vardır, bu batı dünyasında büyük sanat eleştirmenleri ve sanat üzerine konuşan filozoflar belli esaslara göre güzel denebileceğini söylüyorlar ve örnekliyorlar. Yahya Kemal'in şiiri üzerinde yapılan estetik eleştirilerin klasik değerlendirmelerden öteye geçmeyes hayranlıktan öteye yansımayan eleştirilerdir. Tanpınar Kaplan ve diğerleri de yine bir kurama dayanmayan eleştiriler yapmışlardır, bunlar örneklerle anlatılabilir, ben bu yüzden estetik eleştiri diye beşyüz sahifeyi aşkın bir kitap hazırladım estetik eleştiriye bir kurama ve uygulamalar zincirine bağlamak için, alanında tek olduğu için henüz irbaşlalngıtır. Çalışmamda Hegel ve Kant ve Schellingi ve diğer batılı estetikçilerin bakış açılarından uygulamalarından örnekler verilmiştir, tamamen nesnel değerlendirmeler topluluğudur. Bakış açısı uygulamalar herhangi bir ideolojik ve grup felsefelerine dayanmayan tamamen orjinal ve objektiftir.

Anahtar Kelimeler: Estetik Eleştiri, Güzel, Neden Güzel , Yerindelik, Yerli Yerindelik, Uyum

Sakarya Savaşı'nın İki Şahidi: Mustafa Kemal Paşa ve Halide Edip

Prof. Dr. Sema UĞURCAN

Marmara Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi
sugurcan@marmara.edu.tr

Mustafa Kemal Paşa Sakarya Savaşı kazanıldıktan sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne hitaben bu savaş hakkında bir nutuk verir (19 Eylül 1921). Halide Edib, Ateşten Gömlek romanında ve Dağa Çıkan Kurt kitabında yer alan hikâyelerinde, Türkün Ateşle İmtihani hatırasında Sakarya Savaşı'nı tasvir eder. Mustafa Kemal Paşa askerî ve kat'i bir vuzuh ile bu yirmi bir günlük "melhame-i kübra"yı anlatır. Ordunun oluşmasını, orduların bu savaşa hazırlanmalarını, mevzilenme hareketlerini, stratejik mevkillerde ilerleyiş ve gerileyişlerini gün gün rapor eder. Bu savaşın, zabitler savaşı olduğunu söyler. Halide Edib, 1918-1921 tarihî olaylarını Ateşten Gömlek'te sanat yönünden canlandırır. Milli Mücadele'yi gören Halide Edip, tanıdığı erleri, subayları, hemşireleri tiplerleştirir. Destansı eser Sakarya Savaşı'ndan kısa süre önce humma halinde yazılmış gibidir. Olaylarla birlikte Sakarya'nın son safhalarından Karadağ Savaşı'nı anlatan şahıs, hummalar içindeki bir gazidir. Askerleri yakan ateşten gömleğin ferdî yönleri de söz konusudur. Dağa Çıkan Kurt'ta yer alan "Duatepe" ve "Kırmızıtepe" metinlerinde Sakarya Savaşı'nın canlı şahidinin gözlemleri, duygu ve heyecanları hissedilir. Bu metinler Halide Edip'in Türk savaş edebiyatına bir hediyesi gibidir. Halide Edip, Milli Mücadele günlerinde notlar almış ve altı yıl sonra da hatıralarını kitap olarak yayınlamıştır. Rapor, duygu, tasvir, hikâye, hatıra, diyalog, portre galerisi, telkin vasıtalarının hepsi Türkün Ateşle İmtihani kitabında görülür. Bu kitapta, Sakarya Savaşı'nın büyük mimarlarının cesaretinin kendisine güven verdiğini anlatır. Hatıra, harp tarihlerine ve edebî eserlere kaynak olmuştur.

13 Eylül 2021'de tam da Sakarya Savaşı'nın yüzüncü yılını idrak edeceğiz. Bildiride savaşı idare eden Mustafa Kemal Paşa ile savaşta bizzat bulunan yazar Halide Edip'in söyledikleri, askerî üslup ile edebî üslup karşılaştırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mustafa Kemal Paşa, Halide Edip, Sakarya Savaşı, Meclis Hitabesi, Edebî Eser

Türkçedeki İyi Dilek İfadelerinin Çoğul Olması Üzerine

Doç. Dr. Mehmet UZMAN

mehmet@nccu.edu.tr

Türkçe, iyi dilek ifadeleri yönünde oldukça zengin bir dildir. Bu husus Türkçeyi diğer pek çok dilden ayırır. Türkçeyi bu konuda diğer dillerden ayıran başka bir husus da sıfat tamlamalı iyi dilek ifadelerinin hemen hemen hepsinin çoğul olarak söyleniyor olmasıdır. Mesela “iyi günler”, “mutlu yıllar”, “hayırlı işler” gibi ifadeler pek çok dilde (belki bütün dillerde) tekil olarak söylenmesine rağmen (yani “good day”, “bon jour”, “добрый день (dobryy den)” gibi) Türkçede çoğul şekilde ifade edilir. Bu kuralın dışına çıkan “bol şans” ise Fransızca “bonne chance” ifadesinden gelmektedir. Aslında bu tür ifadelerdeki çoğulluk diğer örneklerde de görülmektedir. Mesela “yazıklar olsun”, “sıhatler olsun”, “saygılarımla” gibi.

Kanaatimizce Türkçenin bu özelliğinin mühim bir sebebi Türkçedeki çoğul eki “-lar/-ler”in sonuna geldiği kelimelere bir müphemlik, muğlaklık kazandırmasından kaynaklanmaktadır. Zira “iyi gün” dediğimizde belirli bir gün kastediliyormuş gibi bir anlam çıkıyor. Öte yandan çoğul eksiz ifadeler sanki bir önerme/yargı niteliği taşıyor. Bu tebliğde Türkçedeki bu hususa dikkat çekilecek ve çeşitli örneklerle öne sürülecek savlar ispatlanmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe, İyi Dilek İfadeleri, Çoğul Eki

Kırım'da Günümüze Ulaşan Bazı Türk Mimarlık Eserleri

Dr. Öğr. Üyesi Aygün ÜLGEN

İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi
aygunulgen@gmail.com

Karadeniz'in kuzeyinde tarihi bir yarımada olan Kırım, tarih boyunca Türklerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerden biri olmuştur. Türklerin Orta Asya'dan batıya göç ettiği dönemlerde Alanlar, Hazarlar, Peçenekler, Kıpçaklar, Tatarlar vd. Türk topluluklarının yurt edinmeye çalıştıkları bir yer olan Kırım ve civarı, 374 yılında Hunların hakimiyeti altına girmiştir. Kırım'da Türk varlığının asıl kendisini hissettirmeye başlaması, burada güçlü bir devlet kuran Hazar Türkleri döneminde gerçekleşmiştir. 13. yüzyılın ilk yarısında Kırım'a giren Altın Orda Türkleri burasını baştan-başa bir Türk ülkesi haline getirmişlerdir. Kırım'da 1475'te başlayan ve 1783'e kadar süren Osmanlı hâkimiyetinde, Kırım hanları tarafından idare edilen Kırım yarımadası, bu tarihte Rusya tarafından ilhak edilmiştir. 1991'de Sovyetlerin dağılması üzerine Kırım artık bağımsız bir devlet olan Ukrayna'ya bağlı özerk bir cumhuriyet haline gelmiş, ancak 2014 yılında Kırım'da yapılan referandum sonucunda Kırım yarımadası tekrar Rusların yönetimine geçmiştir.

Tarihi eserler açısından zengin olan Kırım'daki önemli mimarlık eserleri arasında Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı etkisinde inşa edilen cami, saray, tekke, han, medrese, türbe, çeşme gibi yapılar yer almaktadır. Anadolu'da aynı dönemlerde yapılan yapılarla plan bakımından olduğu kadar cephe düzeni ve süsleme özellikleri bakımından da benzerlik gösteren bu yapıların çoğu, gerek Çarlık, gerekse Sovyetler Birliği dönemlerinde, özellikle de 1944'de Kırım Tatar Türklerinin Kırım'dan sürgün edilmesi ile başlayan süreçte ne yazık ki büyük bir yıkıma uğramıştır.

Bu bildiride, söz konusu yıkımdan kurtulabilen ve günümüze ulaşabilen Altın Orda, Kırım Hanlığı ve Osmanlı dönemlerine ait Kırım'daki Türk mimarlık eserlerinden bazılarının mevcut durumu tespit edilerek, bu yapıların Türk mimarîsindeki yeri üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kırım, Türk Mimarlık Eserleri, Eski Kırım, Bahçesaray, Gözleve, Kefe

Sibirya'daki Özbekler: Sibirya Buharalıları ve Ticari Faaliyetleri

Sümeyra ÜNAL

İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Genel Türk Tarihi Ana Bilim Dalı, Doktora Öğrencisi
sumeyraunal1992@gmail.com

XIV. yüzyılın sonunda Şeybani Han'ın 1700 askeri ile birlikte yola çıkan 366 şeyh Türkistan'dan İrtiş kıyılarına gelmişti. Bunlar Sibirya'daki ilk Buharalılardı. Amaçları İslam'ı ve İslam kültürünü Sibir Tatarları arasında yaymaktı. XVIII. Yüzyılda 10 yıllığına Sibirya topraklarına gitmiş ve zengin bir veri koleksiyonuyla ve eşsiz bir arşiv ile geri dönen ünlü tarihçi G.F. Miller, "Sibir Hanlığı'nın Tasviri" adlı eserinde Sibirya Buharalılardan söz etmektedir. 150 yıl sonra değerli Türkolog Nikolay Katanov, "Şeyh Bahaddin'in Müridlerinin Batı Sibirya Gayriruslarına Karşı Verdiği Dini Mücadelede Hakkında" adlı elyazmasının (Tobolsk'ta) "Kazan Üniversitesi Ders Notları" adıyla tercümesini yayınlamıştır. Şeyhlerin ve askerin çoğu yerli halkla savaşırken ölmüştür ancak kalan 3 kişi, yerli nüfusa İslam'ı ve ibadetlerini öğretmeyi başlamıştır. Böylelikle Sibirya Tatarları arasında İslam, XV. Yüzyılda başlamıştır denebilir. Türkistan'dan Sibirya topraklarına gelen bu yerleşimciler aynı zamanda Türkistan'dan bu sahaya gelen "ilk" göçmenlerdir. Ancak Yermak'ın birlikleri gelmeden önce yani XV. Yüzyılın ikinci yarısından XVI. Yüzyıl başlarına kadar olan dönemde Sibirya'daki Tümen Hanlığı, Özbek ülkesinin bir parçası olarak kabul ediliyordu ve Buharalılar burada Sibirya Tatarları ile birlikte yaşamaktadırlar. Buharalıların Sibirya'ya ikinci göçü Sibir Hanlığı zamanında Küçüm Han'ın iktidara gelmesi ile 1563'te başlamıştır. Bu kişiler Sibirya'dan kürk alıp, yerine doğu ürünleri satmaktadırlar. Böylelikle Türkistan ile Sibirya arasında bir ticaret ağı kurmuşlardır. Ayrıca Buhara'dan ve Ürgenç'ten gelen okuryazar kişiler Küçüm Han'ın hizmetindedir, Küçüm Han'ın kızı Leyla da Sibirya'ya İslam'ı tebliğ için gelip kalan Buharalı bir şeyhle evlidir. Bu siyasi güç, İslam'ın Sibirya sahasında yayılmasında Türkistanlı şeyhlere yardımcı olduğu kadar, Buharalıların sahada yerleşmesine ve Türkistan'dan yeni göçlerin başlamasına yol açmıştır.

Sibirya, Rusya Devleti bünyesine girdikten sonra Buharalılar burada yaşamaya ve ticari faaliyetlerine devam etmişlerdir. XIX. yüzyılın sonuna kadar Türkistan'dan Sibirya'ya göçler devam etmiştir. Çarlık hükümeti, doğrudan ticari ilişkisi bulunmayan Çinle yakınlaşmak istemektedir, bu nedenle Türkistanlı tüccarlara çeşitli ayrıcalıklar verilmiş, malları koruma altına alınmış ve mümkün olan tüm kolaylıklar sağlanmıştır. 1596'da çarlık hükümeti, Buhara halkının gümrüksüz ticaret yapmasına izin vermiştir. XVIII. Yüzyılın başlarında Tümen ve Tara, Buharalıların en yoğun bulunduğu bölgelerdir. Ayrıca Tomsk ve Kuznetsk'te de Buharalıların bulunduğu görülmektedir. Rus ticaretinin gelişmesiyle Buharalıların imtiyazları yavaş yavaş elinden alınmıştır. 1698 tarihli Sibirya Gümrük Tüzüğü ile mallara vergi konulmuştur. XVII. Yüzyıl boyunca Buhara kervanları düzenli olarak Tobolsk, Tümen, Tara, Tomsk, Krasnoyarsk ve İrkutsk'a gidip gelmiştir, böylelikle küçük gruplar halinde mezkur şehirlerdeki kasaba ve köylere yerleşimler olmuştur. Başta kumaş ve baharatlar olma üzere Çin tabakçanıkları, kuru meyveler ihraç edip kürk ve deri ithal etmekteydiler. Ticarete ek olarak Sibirya Buharalıları halı

dokumacılığı ve el sanatlarıyla uğraşıyordu. Tarımla da ilgilenmekteydiler çünkü yerli halkın düşünemeyeceği haklara sahiptiler. Örneğin yabancı tüccarları ve elçileri topraklarında misafir etmeme özgürlüğüne (ki bu mecburi vatani görevlerdendir) sahiptiler, ayrıca ağır “odun görevini” (bu da gelen askeri ve diplomatik görevlilerin ısınması için gerekli odunu sağlama görevidir) de yapmak zorunda değildiler. 1724 tarihli kararname ile Buharalılar zorunlu askerlikten muaf tutulmuşlardır ve 1741 yılında tüm Rus şehirlerine ücretsiz giriş hakkına sahip olmuşlardır. II. Katerina zamanında Buharalılar fahri bir tüccar sınıfı olarak tanınmıştır. Zamanla Rus köylüleriyle aynı görevlerden sorumlu olmalarına rağmen belirli ayrıcalıklara sahip olmuşlardır. XIX. yüzyılın ortasında Buharalılar, Sibiry topraklarına kitlesel göçü kesmiştir.

Anahtar Kelimeler: Buharalılar, Tatarlar, Sibiry, Çin, Ticaret, İmtiyazlar

Klasik Türk Şiirinde Aşk, İlim ve Değişimin Mekânı Olarak Tekke

Öğr. Gör. Dr. Yücel ÜNLÜ AYDIN

Orta Doğu Teknik Üniversitesi
yunlu@metu.edu.tr

Klasik Türk Şiiri, İslami kültürü nazari ve estetik esaslarıyla yansıtır. Tekke, Osmanlı Devleti'nde İslam medeniyetinin temel kurumlarından olan cami ve medreselerle birlikte sosyal yaşamın merkezinde önemli bir mekândır. Osmanlı döneminde tekke adı yaygın kullanılmakla birlikte aynı tarikata bağlı kişilerin bir araya geldiği mimari kuruluşlar için çeşitli adlandırmalar bulunmaktadır. Bunlar dergâh, zaviye, ribat, hankâh, asitane, ve hane sözcükleridir. Bu adlandırmalar tekkelerin mimari yapısı ve işlevleriyle ilişkilidir. Tekkelerin ilim tahsiliyle birlikte sosyal yardımlaşma, spor, ahilik teşkilatı, güzel sanatlar ve fetih politikası imkânlarını zenginleştirdiği bilinmektedir. Tekkelerde değişim sürecini başlatan olaylar 1812'de tekke vakıflarının Evkaf-ı Hümayun'a bağlanması, 1826'da Yeniçerilerle birlikte Bektaşilik tarikatının yasaklanması, 1866'da Meclis-i Meşayih'in kurulmasıdır.

Bildirimizde tekke ve tekke yerine kullanılan diğer adlandırmaların (dergâh, zaviye, ribat, hankâh, asitane, hane) soyut ve somut anlamları, başta tekke-yi aşk olmak üzere benzetme ve diğer söz sanatlarında kullanımları, Evliya Çelebi'nin Seyahatname'de verdiği bilgiler ve Kara (1980)'nin yaptığı sınıflandırma esas alınarak tekkelerin işlevleri, Gündüz (1984)'ün eserinden yararlanılarak devlet-tekke irtibatı, Osmanlı padişahlarının derviş ve şeyhlerle ilişkisi, şair sultanların şiirlerinde tekke kavramı, şiir mecmuaları ve divanlardan seçilen beyit örnekleriyle izah edilecektir. Güzel (1992)'in çalışmasından yararlanılarak 18. yy.'dan itibaren Osmanlı'da her alanda etkisi hissedilen değişimin Klasik Türk şiirinde tekke kavramına ve işlevlerine yansıması şiir örnekleriyle açıklanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tekke, Dergâh, Hankâh, İslam, Divan

İlk Macar Gestasındaki Hun Bilgileri

Dr. Öğr. Üyesi Umut ÜREN

Kırklareli Üniversitesi, Tarih Bölümü, Genel Türk Tarihi Anabilim Dalı
umuturen@gmail.com

Doğu Avrupa’da literatürde yaygın bilinen hali ile “Kavimler Göçü” olarak tesmiye edilen hareketlerin sebebi olarak gösterilen Batı Hunları, bölgede çok uzun süreli bir hakimiyet tesis etmemiş olmalarına rağmen, son derece kalıcı izler bırakarak, kendilerinden sonraki bozkır menşeli topluluklara etnik ve kültürel bir zemin hazırlamışlardır. Avrupa’da yeni kimliklerin filizlenme dönemlerinde pek çok etnik grubun Hunlarla ilişkileri bağlamında bir süreç yaşadıklarını söylemek abartı olmayacaktır. Etnik süreçlere dahiliyetleri haricinde, kültürel alanda özellikle halkların millî hafızalarının inşasında başat rol oynayan destan vb anlatılar çeşitli Hun imgeleri ile bezenerek, farklı Hun tasvirleri batılı zihinlerde yer bulmuştur. Hunların görüldüğü hemen her yerde türetilen çeşitli efsane ve halk söylencelerinin bölgedeki tarih yazıcılığına tesiri kaçınılmaz olmuştur. Bunlar arasında yine bozkır menşeli bir topluluk olarak gördüğümüz Macarların, ilk tarih yazıcılığı denemeleri olarak nitelendirebileceğimiz Gesta’lar, efsanelerle bezeli bir tarih anlatısını ortaya koyduğu gibi Macar millî hafızasının Hunlara bakış açısını da göstermektedir. Kral III. Béla’nın (1172-1196) saray kâatibi olduğu düşünülen ve eserinin başında kendisini P. dictus magister (Üstad P.) olarak tanıtan bir kimse tarafından 1200’lerde kaleme alınmış olan ilk Macar Gestası, “Gesta Ungarorum”, Hun ve Macarların menşei birliğini dile getiren ilk Macar tarihidir ve kendinden sonra kaleme alınan diğer Macar Gestalarına kaynak ödevi görmektedir. Buradaki incelememizde söz konusu ilk Macar Gestasındaki Hun bilgilerini değerlendirmeye ve diğer kaynaklar ile karşılaştırmaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Batı Hunları, Attila, Macarlar, Gesta Ungarorum

Mehmed Âkif Ersoy'un "Bülbül" Şiirinde Gelenek Eleştirisi ve Yahya Saim Ozanoğlu'nun "Bülbül Sesi"

Arş. Gör. Ali Sait YAĞAR

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
alisaityagar@gmail.com

Safahat'ın son kitabını teşkil eden Gölgelede yer alan, ilk defa Sebilürreşad'ın 7 Mayıs 1921 tarihli sayısında yayımlanan "Bülbül" şiiri genellikle Vatan sevgisi ve Bursa'nın Yunan işgali altına girmesi etrafında okunmaktadır. Mehmed Âkif gerek şiirin altına düştüğü notta gerekse Hasan Basri Çantay gibi yakınında bulunan kişilerle sohbetlerinde şiirin yazılma hikâyesinin arkasında Bursa'dan gelen "elim" haberlerin tesiri olduğundan bahseder. Ancak bu, metnin başka manaları ihtiva etmediği anlamına gelmemektedir; nitekim şiir, yapısı itibarıyla edebî türler içerisinde yoruma en müsait olanıdır. Bildirinin çıkış noktası, "Bülbül"de yer alan eleştirel bakış açısına ışık tutmaktır. Şiirde yer alan ifadeler metnin bir "gelenek" ya da "klâsik şiir" eleştirisi olarak okunmasına imkân verir; ayrıca Âkif'in klâsik şiir hakkındaki görüşleri bu bakış açısını desteklemektedir. Bildiride Âkif'in Ankara Tâceddin Dergâhı'nda kaleme aldığı "Bülbül"ün yazılış hikâyesinden kısaca bahsedildikten sonra sözü edilen eleştirel tutumun yorumlanması hedeflenmektedir. Bildirinin ikinci basamağı ise edebiyat tarihlerinde adı pek sık geçmeyen Yahya Saim Ozanoğlu'nun "Bülbül Sesi" şiirinin Âkif'in "Bülbül"ü ile taşıdığı benzerliklerin ortaya konulmasıdır. Yahya Saim'in "Bülbül Sesi", Âkif'in şiirinden birkaç sene sonra Mahşerde Sabah (1925) adlı şiir kitabında yayımlanır. Söyleyiş ve muhteva itibarıyla iki şiir birbirine çok benzer. Yahya Saim'in "Bülbül Sesi"ni Mehmed Âkif tesirinde kaleme aldığı âşikârdır.

Anahtar Kelimeler: Mehmed Âkif Ersoy, Bülbül, Gelenek, Eleştiri, Yahya Saim Ozanoğlu

Türkçe Şâhnâme Tercümeleri ve Zerdüşt'ün Tercümelerde Uğradığı Dönüşüm

Doç. Dr. Emrullah YAKUT

Mardin Artuklu Üniversitesi
emrullahyakut@gmail.com

Tercüme faaliyetinde hedef ve kaynak metin arasında, kültür farklılığı ve iki dilin sahip olduğu imkân ve özellikler sebebiyle değişiklikler olması kaçınılmazdır. Buna ilaveten yazarın bakış açısı, tercümenin hedef kitlesi, tercümenin amacı veya dönemin şartlarının getirdiği bazı zaruretler de tercümenin üslubuna ve muhtevasına etki edebilir. Başta Şerîfî'nin manzum tercümesi olmak üzere Şâhnâme tercümelerinde Zerdüşt karakterinin uğradığı dönüşüm bu duruma örnek teşkil etmektedir. İslam ve İran tarihi açısından farklı anlamlar ifade eden Zerdüşt, kaynak metin olan Şâhnâme'de olumlu bir şahsiyet olarak sunulurken bazı Türkçe tercümelerde olumsuz bir karakter olarak karşımıza çıkar.

Bu çalışmada; Şâhnâme ile tercümelerde Zerdüşt karakterinin nasıl bir şahsiyet olarak takdim edildiğinin tespiti yapılarak farklılıklar ortaya konacak, mütercimlerin bu konudaki çeviri kararlarında etkili olan âmiller tetkik edilecektir. Bunun yanı sıra Şâhnâme tercümeleri ve nüshalarıyla ilgili bazı bilgiler tashih edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Şâhnâme, Şerîfî-i Âmidî, Medhî, Zerdüşt, Tercüme, Çeviribilim

Yazılı Kültürden Sözlü Kültüre Köroğlu Hikayelerinin Çözömlenme Sürecinde Bir Metin Tahlili: Murat Sertoğlu'nun Köroğlu Kitabı

Prof. Dr. S. Dilek YALÇIN ÇELİK

Hacettepe Üniversitesi
sdilek@hacettepe.edu.tr

Köroğlu Destanı / Hikâyeleri tüm Türk dünyasının ortak mirası olan temel metinlerden birisidir. Doğu Türklerinde Köroğlu, destani özellikleri taşıırken Azerbaycan ve Anadolu coğrafyası ile Batı Türk kültüründe hikâye hüviyetine bürünen anlatı sözlü kültür içerisinde yüzyıllardır söylenegelen bir değer olma özelliği taşımaktadır. Türkiye'de XIX. yüzyılla birlikte Köroğlu anlatıları bir taraftan sözlü kültür içerisinde varlığını sürdürürken bir yandan da yazılı kültür içerisinde de yer almaya başlamıştır.

İşte Meşhur Halk Kahramanı Köroğlu isimli kitap, popüler kültür içerisinde yer alan Köroğlu anlatmalarından birisidir. Kitap, Murat Sertoğlu tarafından 1966 yılında yayınlanmıştır. Dönemin edebiyat anlayışı çerçevesinde bir halk kitabı olarak tasarlanan çalışma bu bildiri kapsamında metinlerarasılık ilkesine göre tekrar ele alınarak değerlendirilecek, metinlerarasılık kavramı içerisinde de yeniden yazma ve edebî dönüştürüm kavramları öne çıkartılacaktır.

Burada yeniden yazma kavramı ile yapılmak istenen, daha önce mevcut olan ve sözlü gelenekte yaşayan Köroğlu anlatılarının (veya daha geniş ifadeyle göstergelerin) günün şart ve gereklerine göre yeni bir bakış açısıyla, tekrar kaleme alınması sonucu ortaya çıkan yazılı kültür ürününü incelemektir. Bilindiği üzere, “yeniden yazma kavramı, hangi türden olursa olsun, önceki bir metnin, onu taklit eden, dönüştüren, açık veya kapalı bir şekilde ona gönderen bir başka metinde tekrar edilmesi” (Aktulum 2004) sürecini kapsamaktadır. Bu süreç 1960'lı yıllar içerisindeki Türk edebiyatında nasıl gelişmiştir sorusunun cevabı Köroğlu anlatıları bağlamında ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Köroğlu, Murat Sertoğlu, Yazılı Kültür, Sözlü Kültür, Yeniden Yazma, Metinlerarasılık

Historical Metamorphoses of The Ethnonymic Term Türk from Herodotus of Halicarnassus to Atatürk

Prof. Nikolay YEGOROV

Education Institute of Chuvash Republic
emigulay@mail.ru

The report will consider the issues of phonetic and semantic development of the ethnonymic term turk. The author is of the opinion that the term turk in ancient and Middle Eastern medieval sources hides the East Iranian tribes of the Scythian-Saka circle - the descendants of the Avestan “tours with fast horses”.

Keywords: Tours, Turks, Sakas, East Iranian Tribes

Akın Gazetesinden Kıbrıs Türk Toplumunu ve Edebiyatının İzini Sürmek

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet YIKIK

University of Cyprus, Faculty of Humanities, Department of Turkish and Middle Eastern Studies
yikik.ahmet@ucy.ac.cy

Kıbrıs, yaklaşık üç yüz yıllık Osmanlı hâkimiyetinden sonra 1878’de İngilizler’e devredilir. Böylelikle günümüze değin çözüme kavuşamayan Kıbrıs meselesi yeşermeye başlar. Adalı Rumlar, gönüllerinde yatana dile getirmekte tereddüt etmezler: Başlıca arzuları Yunanistan’la birleşmektir. Biricik hayallerini gerçekleştirmek dört bir koldan çalışmaya başlarlar. Basının gerek yurt içinde gerek yurt dışında propaganda yürütmekteki gücünün bilincinde hareket ederler. Hızla ve art arda birçok Yunanca gazete yayımlarlar. Onlara karşı koymak için Türkler de adada Türkçe gazeteler çıkarmakta gecikmezler. Kıbrıs’ta yayımlanan ve nüshalarına ulaşılabilen en eski Türkçe gazete olan Zaman’ın (1891-1900) ana başlığının altında “Siyaset, edebiyat ve fûnûndan bahseder” yazısı yer alır. Gazetenin içeriğini özetleyen bu üç kelimedenden birinin edebiyat olması, en başından itibaren, Kıbrıs Türk edebiyatının sözlü kültürden yazılı kültüre taşınmasında ve modernleşmesinde gazetelerin oynadığı muazzam role işaret etmektedir. 1925’te Birleşik Krallık’a bağlı bir Taç Koloni olan Kıbrıs’ta siyasi ve toplumsal çalkantıların dozu gitgide artar. Bunlardan kaynaklı toplumsal çatışmalar meydana gelir. Adalı Rumlar Yunanistan’a bağlanmak anlamına gelen ‘Enosis’i; Türklere, adanın iki toplum arasında paylaşılması ve ayrı yönetimler kurulması siyasetini ifade eden ‘Taksim’i savunurlar. Tüm bunlara karşın, uluslararası toplumun araya girmesiyle, 1960’ta, Kıbrıs Cumhuriyeti çatısı altında iki toplum birleştirilir. Gelgelelim bu gönülsüz birleşmeden kısa bir süre sonra yeniden çatışmalar patlak verir. Betimlenen koşullarda yayımlanmaya başlayan Akın gazetesi (1962-1969), o dönemde adada yaşanan gelişmeleri içten bir bakışla ayrıntılı bir şekilde yansıtmaktadır. Bu çalışmada, önce, gazetenin sayfalarına yansıyan siyasi ve toplumsal gelişmeler üzerinde durulacak ve söz konusu dönemde Kıbrıs Türk toplumunu meşgul eden başlıca meselelere ışık tutulacaktır. Bu zemin üzerinden, adadaki Türkçe edebiyat üretimine odaklanılacaktır. Kıbrıs Türklerinin edebiyat üretimlerine de alan açan Akın gazetesinde okurlarla buluşan edebi ürünlerin yapısal ve içerik özellikleri analitik bir biçimde değerlendirilecektir. Bu şekilde, 1960’lı yıllardaki Kıbrıs Türk toplumu ve edebiyatının panoraması sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, Türkçe Basın, Akın Gazetesi, Kıbrıs Türk Toplumunu, Kıbrıs Türk Edebiyatı

Ataerkil Ölü Gömme Uygulamaları, Eşli Gömme Uygulaması ve Türklerdeki Yansımaları

Doç. Dr. Elvin YILDIRIM

İstanbul Aydın Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü
elvinyildirim@aydin.edu.tr

Mezar gelenekleri milletlerin erken tarihlerini aydınlatma hususunda en önemli kaynaklar durumundadırlar. Bu bakımdan Orta Asya Arkeolojisi Türklerin en erken dönemlerinin bağlantılı olduğu düşünülen ve Avrupa'nın doğusundan Moğolistan'a kadar olan geniş coğrafyada Neolitik, Eneolitik, Tunç Çağı ve Erken Demir Çağında yaşamış birbirleri ile akrabalık geçmişi olabileceği ya da söz konusu coğrafyada temas kurmuş olabilecekleri düşünülen kültür dönemleri ve bu dönemleri ortaya koyan topluluklar ile ilgilenmektedir. Bu bakımdan onların tarihi izlerini takip eden tarihçiler tarafından geldikleri noktalar ve Çin kaynaklarında adları zikredilen Türk boylarının onların torunları oldukları ifade edilmektedir. Söz konusu kültür dönemleri üzerinde yaptığımız incelemeler sonucunda Afanasyevo, Andronovo vb. eş zamanlı ve ardıl kültür dönemlerinde uygulanan mezar gömü usullerinde ataerkil aileyi simgelediği düşünülen aile mezar örnekleri bulunmaktadır. Bu mezarlarda bazen karı koca, bazen karı koca ve çocuk ile gömme usulünün izlendiği görülmektedir. Bu bakımdan söz konusu çalışmamızda erken kültür dönemlerinde uygulanan ölü gömme uygulamalarının özellikle karı-koca gömme uygulamasının Türklerde devam edip etmediğini veya hangi nispette devam ettirildiğini açıklamaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Mezar Gelenekleri, Türklerde Ölü Gömme, Orta Asya Arkeolojisi

Hui Chao'nun Türkistan İntibaları Üzerine Bazı Değerlendirmeler

Doç. Dr. Kürşat YILDIRIM

İstanbul Üniversitesi, Tarih Bölümü
kursat.yildirim@istanbul.edu.tr

Budacı keşif Hui Chao'nun Buda klasiklerini ve kültürünü öğrenmek üzere 723 yılında Çin payitahtından yola çıkıp Hindistan'a giderken geçtiği yerlerdeki intibalarına dayanan kayıtları, Türkistan tarihinin ana kaynaklarından. Bir din adamı olması sebebiyle diğer Budacılar gibi daha çok gittiği yerlerdeki Budacılık hakkında konuşmayı tercih eden seyyah, VIII. yüzyılın başındaki bazı Türkistan şehirlerindeki günlük hayatı, dinî durumu güzel bir şekilde tasvir etmektedir. Seyahatname, Türkistan'ın ve Asya'nın bilhassa kültürel hayatı bakımından çok önemlidir. Üzerinde çok az çalışılmış olan seyahatnamede verilen bazı bilgilere başka ana kaynaklarda nadiren rastlanmaktadır. Bildirimizde bilhassa bu bilgiler üzerinde durulacak ve bunlar seyyahın dönemine ait diğer kaynaklardaki bilgilerle karşılaştırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hui Chao, Türkistan Tarihi, Seyahatname, Eski Türk Tarihi

Yunus Emre'nin Söz Hazinesinde Türkmen Türkçesinin Yansımaları

Dr. Öğr. Üyesi Zeynep YILDIRIM

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
zyildirim@mu.edu.tr

Araştırmacı Shahrouz AGHATABAI

Ankara Üniversitesi
Oatabay0@gmail.com

Yunus Emre'nin yaşadığı döneme tekabül eden XIII. yüzyılın ikinci yarısını kapsayan dönem, yazı dili olarak Oğuzcanın kendi benliğini bulabilmesi için bir yandan resmi dil olan Arapça ve Fasçanın hâkimiyetine karşı koyması bir yandan da bu geçiş döneminin ikili karışık dil yapısından sıyrılması mücadelesinin yoğun bir devresini teşkil eder (Korkmaz 1973: 17). Bu devrede gelişmekte olan yazı dilinde görülen Orta Asya Türkçesiyle münasebetini gösteren yazılış, ses, şekil ve kelime hazinesi bakımından benzer özellikler, Oğuzca serbest bir yazı dili haline gelinceye kadar varlıklarını devam ettirmiş, XIII. yüzyılın sonlarından itibaren bu özellikler azalmaya, Oğuzca özellikler ise artmaya başlamıştır (Özkan 2011:29). Yunus Emre'nin şiirlerindeki dil, bu açıdan bakıldığında Türk dünyası ortak dil zenginliğinin izlerini Anadolu Türklüğünün duygu ve düşünce dünyasının kültür süzgecinden geçen söz varlığı ile harmanlamıştır.

Yunus Emre'nin dili ile ilgili bugüne değin Anadolu ağızları ve tarihi Türk lehçeleri ile karşılaştırmalı çalışmalar ortaya konulmasına karşın Türk lehçeleri ile ilgili karşılaştırmalar yeterli düzeyde yapılmamıştır. Özellikle Güney-Batı (Oğuz) Türk lehçelerinin önemli bir kolunu teşkil eden Türkmen Türkçesi ile Yunus Emre'nin dilinin karşılaştırılması Oğuz Türkçesinin tarihi bağlantısı çerçevesinde Anadolu'daki Türkçe ve Orta Asya arasındaki bağlantının karşılıklı tespiti için önem arz etmektedir.

Bu bildiride Yunus Emre'nin şiirlerinin söz hazinesi Türkmen Türkçesi söz varlığı ile ses bilgisi, şekil bilgisi ve anlam bilim açılarından karşılaştırılmaktadır. Bu karşılaştırma sonucunda tespit edilen Oğuzcanın ortak söz varlığından ileri gelen benzerlikler dışında kalan Türkmen Türkçesinde yaygın kullanımlar dikkat çekicidir. Yunus Emre'nin şiirlerinin bugünkü Türkiye Türkçesine aktarımında sadece Anadolu ağızlarından istifade edilerek ortaya konulan yaklaşım bu nedenle okuma yanlışlarına veya anlamın anlaşılmasına neden olmaktadır. Burada ayrıca bu hususlara da işaret edilerek düzeltmeler verilmeye çalışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yunus Emre, Oğuzca, Türkmen Türkçesi

Güncel Türkçe Sözlük'te Yer Alan/Alması Gereken Edim Bilimi Terimleri Üzerine

Prof. Dr. Engin YILMAZ

Sakarya Üniversitesi
eyilmaz@sakarya.edu.tr

Edim bilimi (pragmatics), Latince "pragma" kökünden türemiş "iş, fiil" anlamlarına gelen "pragmaticus" kelimesine dayanmaktadır. 1960'lı yıllardan sonra özellikle Ross, Lakoff, Austin, Searle ve Grice'in çalışmalarıyla ivme kazanan edim bilimi çalışmaları dilbilimcilerin, felsefecilerin ve göstergebilimcilerin ortak çabalarıyla gelişmiştir. Edim biliminin bağımsız bir dil bilimi disiplini hâline gelmesi, 1970'lerde başlamış, 1980'lerde ise kurulum tamamlanmıştır (Chapman, 2011:44). Son yıllarda "antropoloji, bilişsel psikoloji, dil felsefesi, iletişim, kültürel etnografi, mantık, sosyoloji" vb. farklı bilimsel alanlarla ilke, yöntem ve terminoloji paylaşımında bulunulması, edim biliminin öneminin daha da artmasını sağlamıştır (Levinson, 2003:18-19). Türkiye'de de Neslihan Kansu-Yetkiner (Çeviribilim Edimbilim İlişkisi Üzerine, İzmir Ekonomi Üniv. Yay., 2009), Engin Yılmaz (Edim Bilimine Giriş, Pegem Akademi Yay., Ankara, 2020) ve Özen Yaylagül Üstünel (Edim Bilimi Bakış Açısıyla Kutadgu Bilig, TDK Yay., Ankara, 2020) konu ile ilgili kitap düzeyindeki incelemelerini yakın zamanda yayımlamışlardır.

Bilindiği üzere Edim bilimi terminolojisinin yaygınlaşması ve doğru kullanılması için genel sözlükler önem taşımaktadır. Araştırmada, TDK tarafından genel ağ (internet) ortamında yayımlanan Güncel Türkçe Sözlük'te yer alan/alması gereken başlıca edim bilimi terimleri olan bağıntı, bağlam, dinleyici, edim, edim bilimi, edimsöz, gösterim, kabalık, konuşucu, nezaket, nicelik, nitelik, niyet, önvarsayım/önvarsayıltı/önsayıltı, sezdirim/ima, sözce, söz-eylem, tarz ve yerindelik ilgili literatür ışığında incelenmiş, sözlük hazırlayıcısı kurumlara ve kişilere sözlüksel tanım önerilerinde bulunulmuştur. Betimleyici bir çalışma olan araştırmanın temel amacı, kuramsal edim bilimi çalışmalarına katkı sunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Edim Bilimi, Bağlam, Nezaket, Sözlüksel Tanım, Söz-Eylem

Mehmet Raif Yelkenci'nin Yunus Emre Şiirleri Üzerine Çalışmaları

Dr. Öğr. Üyesi Müslüm YILMAZ

İstanbul Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü
muslum.yilmaz@istanbul.edu.tr

Osmanlı'dan Cumhuriyete geçişte toplumun maruz kaldığı serbest ve mecburi kültür değişimlerinin bizzat içinde bulunan Mehmet Raif Yelkenci (1894-1974), çevresindeki bir grup münevverle birlikte bir köprü vazifesi görerek akademik dünyaya destek veren bir kişidir. İlimi hayattan ziyade eski sahaflik geleneklerini sürdüren Yelkenci'nin dükkânı yerli ve yabancı bilim adamlarının, kitap meraklılarının bir toplantı ve sohbet yeri olmuştur. Türkoloji sahasında çalışan akademisyenlere sağladığı yazma eserler ile birlikte şahsi merakı gereği Yunus Emre üzerine çalışmalarda bulunan Yelkenci, en eski Yunus Emre Divan'ı nüshasını da elinde bulundurması açısından Yunus Emre Divanı üzerine yapılan çalışmalarda isminden söz edilmektedir. Elindeki bu yazmayı ve Yunus Emre ile alakalı dokümanları ilim âlemi ile paylaşan Yelkenci, bu paylaşım sonrasında Yunus ile alakalı neşirlerdeki yorum hataları üzerine Yunus şiirlerini derlemeye başlamıştır. Özellikle Abdülbaki Gölpınarlı'nın Yunus Emre Divan'ı neşrine eleştiri makaleleri yazan Yelkenci, Yunus Emre'nin şahsiyeti hakkında da farklı fikirler ortaya atmıştır. Kendisine verilen ilmi cevaplar üzerine Yunus Emre Divanı üzerine çalışmaya başlamış; fakat ömrü vefa etmediği için bu yaptığı çalışma şahsi arşivinde kalmıştır.

Bu tebliğde Mehmet Raif Yelkenci'nin Abdülbaki Gölpınarlı ile girdiği Yunus Emre'nin şahsiyeti hakkında tartışmalar hakkında bilgi verildikten sonra şahsi arşivinde yer alan Yunus Emre şiirleri üzerine olan çalışması tanıtılacaktır.

Anahtar Kelimeler: M. Raif Yelkenci, Yunus Emre, Şiir, El Yazması

Bir Topluluk Adı Olarak “Kazak” Kavramı Üzerine

Prof. Dr. Osman YORULMAZ

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Öğretim Üyesi

Altın Orda Devleti'nin dağılma aşamasında, Cuci'nin oğulları Şeyban/Şiban ve Tokay Timur nesilleri arasındaki mücadelelere bağlı olarak Doğu Deşt-i Kıpçak'ta Özbek Ulusu içerisinde yaşayan bazı boy ve uruglar, XV. yüzyılın ortalarından itibaren Kazak adı altında yeni bir siyasî kimlikle tarih sahnesine çıktılar. İlk Kazak devleti olan Kazak Hanlığı'nın temelleri, Urus Han'ın torunları Canıbek ve Kerey'in 1459/1460 yılında bazı boy ve uruglarla Özbek Ulusu hükümdarı Şeybanî Ebu'l-Hayr Han (1428-1468)'dan ayrılarak Doğu Çağatay hanlarından Esen Buğa'nın himayesinde Yedisu bölgesine yerleşmeleriyle atılır. Ebu'l-Hayr'ın ölümünden sonra bozkıra dönerek Özbek Ulusunda hâkimiyeti ele geçiren Kazak adı altındaki bu grupların, Doğu Deşt-i Kıpçak'ta hakimiyetlerini genişletmelerine bağlı olarak Kazak ismi yayılmış, hem halkın hem de coğrafyanın yeni ismi haline gelmiştir.

Canıbek ve Kerey idaresinde Ebu'l-Hayr Han'dan ayrılanları nitelemek için kullanılan ve daha sonra yaygınlaşan *Kazak* ifadesi, bir topluluk adı olarak ilk defa burada karşımıza çıkmaktadır ve daha öncesinde Kazak adıyla bir topluluğun varlığına dair herhangi bir kayda tesadüf edilmemiştir.

Kazak ifadesi üzerine pekçok etimoloji denemeleri yapılmış, bir taraftan ifade anlamlandırılmaya çalışılırken diğer taraftan da çok eski devirlere kadar gidilerek Kazak adını taşıyan bir topluluk aranmaya çalışılmıştır.

Bir topluluk isimi olarak Kazak kavramı üzerinde durulacak olan bu bildiriye, tarihi süreç ve kayıtlara bağlı olarak Kazak ifadesi anlamlandırılmaya çalışılacak, neden böyle bir ifadenin kullanıldığı, zaman içerisinde kazandığı anlamlar ve Kazakların kim olduğu gibi hususlara açıklık getirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kazak Adı, Özbek Ulusu, Altın Orda Devleti, Kazak Kavramı

Timurlularda Astronomi Çalışmaları ve Dünya Bilim Tarihindeki Yeri

Prof. Dr. Musa Şamil YÜKSEL

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü
musasamilyuksel@gmail.com

İlme olan düşkünlüğü ve âlimlere gösterdiği saygı ile meşhur olan Emir Timur, ele geçirdiği ülke ve şehirlerdeki meşhur âlimleri, bilim adamlarını ve sanatkârları başkent Semerkand'a götürür ve mesleklerini orada icra etmeleri için kendilerine her türlü imkânı sağlardı. Sonrasında da himaye ettiği bu kimselerin çalışmaları sonucunda Semerkand, kısa bir süre içerisinde dönemin en ihtişamlı şehirlerinden birisi olmuş ve önemli bir ilim, kültür ve sanat merkezi haline gelmişti.

Emir Timur'un halefleri döneminde de devam ettirilen verilen âlimleri, şairleri ve sanatkârları himaye politikası sonucunda Timurlu devleti bünyesinde birçok değerli eserler, ilmi çalışmalar ve kültürel gelişmeler meydana gelmiştir. Emir Timur'un halefleri sadece himaye politikası ile yetinmemişler, içerisinde yetiştikleri bu ortamdan etkilenerek kendileri de bizzat ilim, sanat, edebiyatla uğraşmışlar ve değerli birçok eser ortaya koymuşlardır. Dünyadaki sayılı âlim-hükümdarlardan olup Astronomi ve Matematik alanında dünya medeniyetine büyük katkıları olan Uluğ Bey bunun en güzel örneğidir.

Uluğ Bey'in inşa ettirdiği Rasathane ve bizzat kendisinin başında bulunduğu Semerkand Matematik-Astronomi Okulu'nda yapılan çalışmalar dünya bilim tarihine büyük katkılar sağlamıştır. Örneğin bu okulda ortaya konan *Zîc-i Uluğ Bey* ile diğer birçok matematik ve astronomi eseri Çin ve Avrupa gibi farklı coğrafyalarda da yüzyıllar boyunca kullanılmış ve bu bölgelerde yapılan ilmi çalışmalar üzerinde de büyük etkiye sahip olmuştur.

Bu bildiride Uluğ Bey ve Semerkant'ta inşa ettirdiği Rasathane ile Semerkand Matematik-Astronomi Okulu'nda yapılan ilmi çalışmalar ele alınacak ve bu çalışmaların dünya bilim tarihine olan etkileri üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Timurlular, Uluğ Bey, Semerkand, Rasathane, Astronomi

Karahanlı Türkçesi Metinlerinde Zaman Ölçüleri/Birimleri

Dr. Öğr. Üyesi Aslı ZENGİN

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
asluygun@istanbul.edu.tr

Toplumların hafızası olan dil yadigârları, kültürel yapı değişimlerinin dile yansımalarını gösteren kaynaklardır. Farklı medeniyet daireleriyle temas eden milletler, tanıştıkları yeni varlık ve kavramların adlarını doğrudan kendi dillerine aldıkları gibi konuştukları dilin kurallarına uygun biçimde bunlara yeni karşılıklar da bulabilirler. Bununla birlikte kültürel temaslar neticesinde zaman zaman önceden beri bildikleri varlık ve kavramları karşılayan kelimelerde değişiklik yoluna da gidebilmektedirler.

Karahanlı Türkçesi dönemi, yeni bir kültür ve medeniyet dairesine girişin yaşandığı, önemli dönüm noktalarından biridir. Dolayısıyla sözü edilen değişikliklerin dilde yoğun biçimde yaşandığı bir zaman aralığı olduğu söylenebilir. Belirli bir kavram alanını temsil eden kelimelerin incelenmesi, bu değişim ve dönüşümün yönü ve yapısı hakkında fikir verebilmektedir. Bu noktadan hareketle, bildirimizde Karahanlı Türkçesi dil yadigârlarından Kutadgu Bilig, Dîvânu Lugâti't-Türk, Atebetü'l-Hakâyık ve Kur'an Tercümelerinde geçen genel zaman adları ele alınmaktadır. Yıl, ay, gün, günün vakitleri, vb. kavramları karşılayan adlar belli bir tasnif çerçevesinde mukayese edilmeye çalışılacaktır. Elde edilen veriler ışığında Türklerin bu dönemde kullandıkları zaman ifadelerinin hangi dil ve kültür çevresine ait oldukları belirlenecektir. Kelimelerden ve ifadelerden hareketle dönemin zamanı algılayış biçimi üzerine de bazı dikkatler ortaya konulacaktır. Ayrıca Karahanlı Türkçesi dil devresine ait olan bu eserler, tespit edilen kelimeler çerçevesinde diyalektolojik bakımdan bir mukayeseye tâbi tutulacaktır. Bu şekilde aynı döneme ait eserler arasında zamanın adlandırılışıyla ilgili tercihler nedenleriyle belirlenmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kutadgu Bilig, Dîvânu Lugâti't-Türk, Atebetü'l-Hakâyık, Kur'an Tercümeleri, Genel Zaman Adları

KATILIMCI LİSTESİ

Prof. Dr. Ah-Rim PARK	GÜNEY KORE
Prof. Dr. Arzu HACIYEVA	AZERBAYCAN
Prof. Dr. Engin YILMAZ	TÜRKİYE
Prof. Dr. Eyüp SARITAŞ	TÜRKİYE
Prof. Dr. Himmet UÇ	TÜRKİYE
Prof. Dr. Irina NEVSKAYA	ALMANYA
Prof. Dr. İbrahim TELLİOĞLU	TÜRKİYE
Prof. Dr. İsmail ÖZÇELİK	TÜRKİYE
Prof. Dr. Kemal ÖZCAN	TÜRKİYE
Prof. Dr. Konuralp ERCİLASUN	TÜRKİYE
Prof. Dr. Lindita Xhanari LATİFİ	ARNAVUTLUK
Prof. Dr. Lütviyye ASGERZADE	AZERBAYCAN
Prof. Dr. M. Fatih KÖKSAL	TÜRKİYE
Prof. Dr. Mehmet ALPARGU	TÜRKİYE
Prof. Dr. Musa Şamil YÜKSEL	TÜRKİYE
Prof. Dr. Mustafa GÖKÇE	TÜRKİYE
Prof. Dr. Mücahit KAÇAR	TÜRKİYE
Prof. Dr. Nikolay YEGEROV	RUSYA
Prof. Dr. Orhan DOĞAN	TÜRKİYE
Prof. Dr. Osman YORULMAZ	TÜRKİYE
Prof. Dr. Rasim ÖZYÜREK	TÜRKİYE
Prof. Dr. S. Dilek YALÇIN ÇELİK	TÜRKİYE
Prof. Dr. Saadettin Yağmur GÖMEÇ	TÜRKİYE
Prof. Dr. Salide ŞERİFOVA	AZERBAYCAN
Prof. Dr. Sema UĞURCAN	TÜRKİYE
Prof. Dr. Serkan ŞEN	TÜRKİYE
Prof. Dr. Siyavuş DADAŞ	AZERBAYCAN
Prof. Dr. Üçler BULDUK	TÜRKİYE
Prof. Dr. Yaşar ÇORUHLU	TÜRKİYE
Prof. Dr. Yıldız DEVECİ BOZKUŞ	TÜRKİYE
Prof. Dr. Zilola KHUDAYBERGENOVA	TÜRKİYE
Doç. Dr. Adcimambetova GULNARA	UKRAYNA

Doç. Dr. Ahmet KOÇAK	TÜRKİYE
Doç. Dr. Ahmet Naim ÇİÇEKLER	TÜRKİYE
Doç. Dr. Ahmet Şefik ŞENLİK	TÜRKİYE
Doç. Dr. Alpaslan AŞIK	KIRGIZİSTAN
Doç. Dr. Ayfer KARAKAYA STUMP	ABD
Doç. Dr. Cengiz BUYAR	KIRGIZİSTAN
Doç. Dr. Cihat AYDOĞMUŞOĞLU	TÜRKİYE
Doç. Dr. Elmira MEMMEDOVA KEKEÇ	AZERBAYCAN
Doç. Dr. Elvin YILDIRIM	TÜRKİYE
Doç. Dr. Emrullah YAKUT	TÜRKİYE
Doç. Dr. Fethi DEMİR	TÜRKİYE
Doç. Dr. Gaybullah BABAYAR	ÖZBEKİSTAN
Doç. Dr. Gökçe Yükselen PELER	TÜRKİYE
Doç. Dr. Koroglu Lenura ABLAMİTOVNA	UKRAYNA
Doç. Dr. Kürşat YILDIRIM	TÜRKİYE
Doç. Dr. Mehmet SAMSAKÇI	TÜRKİYE
Doç. Dr. Mehmet UZMAN	TAYVAN
Doç. Dr. Muhittin DOĞAN	TÜRKİYE
Doç. Dr. Nazım BERATLI	KKTC
Doç. Dr. Nilgün DALKESEN	TÜRKİYE
Doç. Dr. Oktay BERBER	TÜRKİYE
Doç. Dr. Reyila KAŞGARLI	TÜRKİYE
Doç. Dr. Savaşkan Cem BAHADIR	TÜRKİYE
Doç. Dr. Sema ÇETİN BAYCANLAR	TÜRKİYE
Doç. Dr. Songül ÇEK	TÜRKİYE
Doç. Dr. Tekin TUNCER	TÜRKİYE
Doç. Dr. Ülviyye İBRAHİMOVA	AZERBAYCAN
Doç. Dr. Yahya BAŞKAN	TÜRKİYE
Doç. Dr. Zekiya MAMUTOVA	UKRAYNA
Doç. Dr. Zera SATTAROVA	UKRAYNA
Doç. Dr. Dinçer KOÇ	TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Abidin KARASU	TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet YIKIK	KIBRIS

Dr. Öğr. Üyesi Handan BELLİ	TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Musa SALAN	TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Ali ILGIN	TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Alsu SHAMSUTOVA	TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Aslı ZENGİN	TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Aygün ÜLGEN	TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Ayhan PALA	TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Bekir BELENKUYU	TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Bülent ÖZKUZUGÜDENLİ	TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Csilla BALOGH	TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Didem AKYILDIZ AY	TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Dinçer ATAY	TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Egemen Çağrı MIZRAK	TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Feruza DJUMANIYAZOVA	ÖZBEKİSTAN
Dr. Öğr. Üyesi Hanife ÖZER	TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi İbrahim DUMAN	TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Nesrin ALTUN	TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Onur KURUKAYA	TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Salih Mehmet ARÇIN	TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Savaş KARAGÖZLÜ	TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Selim KARAKAŞ	TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Tuba TOMBULOĞLU	TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Ulviyya NASIROVA	AZERBAYCAN
Dr. Öğr. Üyesi Umut ÜREN	TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Yavuz SÖYLEMEZ	TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Zehra HAMARAT	TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Zeynep YILDIRIM	TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Müslüm YILMAZ	TÜRKİYE
Dr. Ahmet Zahid DEMİRCİLER	TÜRKİYE
Dr. Alper GÜNAYDIN	TÜRKİYE
Dr. Ardian MUHAJ	ARNAVUTLUK
Dr. Ayhan ÇETİN	TÜRKİYE
Dr. Bagdagul MUSSA	ÜRDÜN

Dr. Bayram QULİYEY	AZERBAYCAN
Dr. Cihan ORUÇ	TÜRKİYE
Dr. Emin OBA	KAZAKİSTAN
Dr. Entela MUÇO	ARNAVUTLUK
Dr. Ertan ÜNLÜ	TÜRKİYE
Dr. Fatma ÖZKAN KURT	TÜRKİYE
Dr. Fatos DİBRA	ARNAVUTLUK
Dr. Fikri AYDEMİR	ÖZBEKİSTAN
Dr. Gülser ERSOY	TÜRKİYE
Dr. Hatice KARIMOV	TÜRKİYE
Dr. Hüseyin ŞEN	TÜRKİYE
Dr. Irmak KAÇAR	TÜRKİYE
Dr. Julianna BARTHA	MACARİSTAN
Dr. Kubassek JANOS	MACARİSTAN
Dr. Ruhsar GULİYEVA	AZERBAYCAN
Dr. Ömer GÜVEN	TÜRKİYE
Dr. Sawsan ABU HANNOUD	TÜRKİYE
Dr. Serdar Oğuzhan ÇAYCIOĞLU	TÜRKİYE
Dr. Şevket KÜÇÜKHÜSEYİN	ALMANYA
Dr. Taner GÜÇLÜTÜRK	KOSOVA
Dr. Telman NUSRETOĞLU	AZERBAYCAN
Dr. Tenzile Eldemir AHMEDOVA	AZERBAYCAN
Dr. Ümran ERDOĞAN	TÜRKİYE
Dr. Zehra Rustem Kızı İSLAMOVA	AZERBAYCAN
Öğretim Görevlisi Dr. Muhammet ATASEVER	TÜRKİYE
Öğretim Görevlisi Dr. Yücel ÜNLÜ AYDIN	TÜRKİYE
Öğretim Görevlisi Najibullah BİGZAD	AFGANİSTAN
Öğretim Görevlisi Shejauddin TASHMURAD	AFGANİSTAN
Arş. Gör. Ahmet AKSU	TÜRKİYE
Arş. Gör. Ali Sait YAĞAR	TÜRKİYE
Arş. Gör. Aysel AHMEDOVA	AZERBAYCAN
Arş. Gör. Fatma BEGZADA	AFGANİSTAN
Arş. Gör. Nebil KARADUMAN	TÜRKİYE

Arş. Gör. Noorullah SAIFI	AFGANİSTAN
Arş. Gör. Sevim GÜLDÜRMEZ	TÜRKİYE
A. Sh. MULLAYNOV	RUSYA
Aynur Mətləb qızı SƏFƏRLİ	GÜRCİSTAN
Baran BAŞAK	TÜRKİYE
Borbala OBRUSANSZKY	MACARISTAN
Büşra Yakut KUBAŞ	TÜRKİYE
Dilek Seniha CENEZ ÜLKER	TÜRKİYE
Elif ŞENDUR	TÜRKİYE
Eren Fehmi EROĞLU	TÜRKİYE
Fatma HOŞCA	TÜRKİYE
Ferhat ÇİFTÇİ	TÜRKİYE
Hatice Begüm KAHRAMAN	TÜRKİYE
Hayriye GÜNER	TÜRKİYE
Maihefubaı AIZIZI	TÜRKİYE
Mehmet SAVAN	TÜRKİYE
Mehribon RAHİMOVA	ÖZBEKİSTAN
Mohammad RAZZAGHİ	TÜRKİYE
Muhammet Mustafa KAYA	TÜRKİYE
Munojatkhon ESHONKHUJAYEVA	ÖZBEKİSTAN
Nahide Ece SÜSLÜ	TÜRKİYE
Nariman SEYİTYAHYA	UKRAYNA
Nayoung JANG	TÜRKİYE
Oksana TYSHCHENKO MONASTYRSKA	UKRAYNA
Orsolya SARAÇ	MACARİSTAN
Piotr NYKİEL	POLONYA
R.M. VALEEV	RUSYA
R.Z. VALEEVA	RUSYA
Samira HASANOVA	AZERBAYCAN
Sümeyra ÜNAL	TÜRKİYE
Tarana BAKİROVA SHAİK	AZERBAYCAN
Uldanay JUMABAY	ALMANYA
V.N. TUGUZHEKOVA	RUSYA
Zeki TOK	TÜRKİYE

